TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İBNÜ'L-KAYSERÂNÎ'NİN *SAFVETÜ'T-TASAVVUF* ADLI ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİC VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Cemal TOPAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA-2010

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İBNÜ'L-KAYSERÂNÎ'NİN *SAFVETÜ'T-TASAVVUF* ADLI ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİC VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Cemal TOPAL

Danışman: Doç. Dr. Muhammet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA-2010

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Muhammet YILMAZ
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hayri KAPLAN

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…./…./2010

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

İBNÜ'L-KAYSERÂNÎ'NİN *SAFVETÜ'T-TASAVVUF* ADLI ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİC VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Cemal TOPAL

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Muhammet YILMAZ
Eylül-2010, 203 Sayfa

İbnü'l-Kayserânî diye meşhur olan Muhammed b. Tâhir el-Makdisî'nin Safvetü't-Tasavvuf adlı eserindeki hadislerin kaynak ve sıhhat durumunu konu alan çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, İbnü'l-Kayserânî'nin hayatı, ilmi şahsiyeti, hocaları, öğrencileri, eserleri ve *Safvetü't-Tasavvuf* isimli eseri hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde, *Safvetü't-Tasavvuf*'un Gâde el-Mukaddem Adre'nin tahkikiyle yayımlanan nüshası esas alınarak, eserde yer alan hadislerin temel hadis kaynaklarındaki yerleri tespit edilerek bu hadislerin sıhhat durumlarıyla ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İbnü'l-Kayserânî, Safvetü't-Tasavvuf, Hadis, Tahric, İsnad.

ABSTRACT

THE EVALUATİONS OF HADİTHS WHİCH TAKE PLACE IN İBNÜ'L-KAYSERÂNİ'S WORK CALLED *SAFVETÜ'T-TASAVVUF*

CemalTOPAL

Master Thesis, Department of Basic Islamic Sciences
Advisor: Assoc. Prof. Dr. Muhammet YILMAZ
September, 2010, 203 Pages

Our study which focuses on the hadiths in Muhammed b. Tahir al-Makdisî well-known İbnü'l-Kayserânî's book called *Safvet at-Tasavvuf* consists of two parts.

In the first chapter information has been provided on the life, scholarship, teachers, students, works of İbn al-Kayserânî and his book *The Saffet at-Tasavvuf*.

In the second chapter information on the hadith in *Safvet at-Tasavvuf* have been takhriced and evaluations on their soundness has been provided.

Keywords: İbn al-Kayserânî, Savfet at-Tasavvuf, Hadith, Takhric, Chain.

ÖNSÖZ

En genel ifadesiyle Hz. Muhammed'in söz, fiil ve takrirleri olarak ifade edilen hadislerin arasına, sonraki dönemlerde çeşitli gayelerle hadis diye uydurulmuş birçok söz karışmıştır. Bu nedenle rivayetlerin Hz. Peygamber'e ait olanlarını tespit etmek hadis sahasının en önemli konularından biri olmuştur. Bu meselenin öneminin farkında olan ilim sahibi müslümanlar daha sahâbe devrinden itibaren bir sarraf edâsıyla hadis tetkiki çalışmasını başlatmış ve sahih olan hadisleri sahih olmayanından büyük oranda ayırt etmişlerdir. Ancak yine de, bütün İslami kaynakların Hz. Peygamber adına uydurulmuş rivayetlerden tamamen arındırılmış olduğu söylenemez.

Tasavvuf ilmi de, diğer İslamî ilimlerde olduğu gibi, ileri sürdüğü düşünce yapısını ve ortaya koyduğu temel tezleri desteklemek için tabii olarak hadislerden istifade cihetine gitmiştir. Ancak mutasavvıfların naklettiği hadisler çoğunlukla hadis âlimlerinin tenkidine uğramıştır. Büyük bir mutasavvıf ve hadis âlimi olan İbnü'l-Kayserânî'nin önemli eserlerinden olan *Safvetü't-Tasavvuf*'ta naklettiği hadislerin büyük çoğunluğu sahih olmakla birlikte, zayıf ve mevzu kabul edilen bir kısım rivayetlere de rastlanmaktadır. Bu nedenle başta İbnü'l-Cevzî olmak üzere hadis bilginleri tarafından eleştirilere maruz kalmıştır.

İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî'nin bu eserinde sıhhati bakımından zayıf hadislere ve bazen de mevzû hadislere yer vermiş olmasının, onun hadis ve tasavvuf ilmindeki büyüklüğünden, elimize ulaşan ve ulaşmayan onlarca eserinin değerinden çok fazla bir şey kaybettirmeyeceği düşüncesindeyiz. Zira devrin imkânsızlıkları göz önünde bulundurulduğunda her insanın olduğu gibi müellifin de hafızasındaki hadisleri benzer hadislerle karıştırması mümkündür. Nitekim bu tür problemler İslami bilim dallarında başvuru kaynağı olarak kabul edilen eserlerde dahi görülmektedir. Zühdünün ve ilmi şahsiyetinin hadislerde kasten hata yapmasına müsaade etmeyeceğine olan kanaatimizin tam olduğu İbnü'l-Kayserânî, güçlü hadis bilgisi ve ilmi şahsiyeti ile bilimsel araştırma ve çalışmalara konu olmayı ziyadesiyle hak etmektedir. Yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde, Makdisî ve eserleri hakkında yapılmış hâlihazırda herhangi akademik bir çalışmaya da rastlayamadık.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Tezimizin giriş kısmı olan birinci bölümde, İbnü'l-Kayserânî'nin hayatı ve ilmi kişiliği üzerinde kısaca durulmuştur.

Tezimizin asıl konusu olan ikinci kısımda ise, onun en önemli eserlerinden olan, tasavvuf erkân ve âdâbına dair uygulamaların hadislerle delillendirildiği *Safvetü't-Tasavvuf* isimli eserinde yer alan rivayetlerin temel hadis kaynaklarından tespit edilerek sıhhat durumlarının incelenmesine yer verilmiştir.

Muhammed b. Tahir İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî'nin hadisçi yönünün tespit edilmesine ve Hz. Peygamberimiz'in hadis-i şeriflerinin tespitine ve korunmasına, ayrıca hadis ve tasavvuf alanındaki çalışmalara katkıda bulunacağını düşündüğümüz çalışmamızın her safhasında kendisinden istifade ettiğim danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Muhammet Yılmaz'a samimi bir teşekkürü borç bilirim.

Cemal TOPAL

ADANA-2010

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i
ÖNSÖZ iii
KISALTMALAR LİSTESİ vii

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konu, Sınır, Amaç ve Yöntemi 1
1.2. İbnü'l-Kayserânî'nin Hayatı ve İlmi Kişiliği 2
1.2.1. Hayatı ve Yetişmesi 2
1.2.2. Hocaları 4
1.2.3. Öğrencileri 4
1.2.4. Eserleri 4
1.2.5. Safvetü't-Tasavvuf Adlı Eseri 6

İKİNCİ BÖLÜM
İBNÜ'L-KAYSERÂNÎ'NİN *SAFVETÜ'T-TASAVVUF* ADLI ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİC VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. İbadetlerle İlgili Hadisler 8
2.1.1. Temizlikle İlgili Hadisler 8
2.1.2. Namazla İlgili Hadisler 13
2.1.3. Oruçla İlgili Hadisler 21
2.1.4. Haccla İlgili Hadisler 26
2.2. Ahlâkla İlgili Hadisler 27
2.2.1.Yaşlılar, Hastalar ve Hizmetle İlgili Hadisler 27
2.2.2. Giyim-Kuşamla İlgili Hadisler 33
2.2.3. Yeme Âdâbı ile İlgili Hadisler 45
2.2.4. İçme Âdâbı ile İlgili Hadisler 64
2.2.5. Hediyeleşme ve Paylaşma Hakkındaki Hadisler 66

2.2.5. Muâşeretle İlgili Hadisler 78
2.2.6. Tevbe ve İstiğfar Hakkındaki Hadisler 111
2.2.7. Yolculukla İlgili Hadisler 121
2.2.7. Zühdle İlgili Hadisler 142
2.2.8. Ahlakla İlgili Diğer Hadisler: 157

SONUÇ 194
KAYNAKLAR 197
ÖZGEÇMİŞ 203

KISALTMALAR LİSTESİ

a.s.	**:**	Aleyhisselâm
b.	**:**	İbn
bint	**:**	Binti
c.	**:**	Cilt
Hz.	**:**	Hazreti
r.a.	**:**	Radiyallahu Anhü
s.	**:**	Sayfa
(sav)	**:**	Sallallâhu Aleyhi Vesellem
Tahk	**:**	Tahkik Eden
TDVİA:		Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
v.dğr.	**:**	Ve diğerleri
Yay.	**:**	Yayınlar

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konu, Sınır, Amaç ve Yöntemi

1.1.1. Çalışmanın Konusu ve Sınırı

Hadisçi ve mutasavvıf olarak bilinen ve daha çok İbnü'l-Kayserânî künyesiyle tanınan Muhammed b. Tahir b. Ali el-Makdisî'nin hayatı, ilmî şahsiyeti ve Hadis ilmindeki yeri yanında, tasavvuf alanında yazdığı *Safvetü't-Tasavvuf* adlı eserindeki hadislerin kaynaklarının tespit edilmesi bu çalışmanın ana konuları arasında yer almaktadır. Böylece adı geçen eserdeki hadislerin sıhhat durumu da araştırmamızın kapsamına girmektedir.

1.1.2. Çalışmanın Amacı

Önemli bir sûfî olduğu kadar aynı zamanda kuvvetli bir hadis alimi de olan İbnü'l-Kayserânî, sünnetin sahih olanını olmayanından ayırabilen, taassuptan uzak bir hadis hafızıdır. Hz. Peygamber'in hayatını kendisinden daha iyi bilen birinin bulunmadığını söyleyen Kayserânî'nin *Safvetü't-Tasavvuf* adlı eserinde, sûfîliğin kaidelerinin ashap tarafından uygulandığı ifade edilerek, sûfîliğin sünnete göre yaşamak, Hz. Peygamber'i ve ashabını örnek almaktan ibaret olduğu belirtilmektedir. Çalışmamızda, onun en önemli eserlerinden olan bu kitabında kullandığı hadisler kaynaklarıyla birlikte okuyucuların ve arastırmacıların istifadelerine sunulmaya çalısılmıştır.

Bu çalışmayla söz konusu eserde geçen hadislerin sıhhati bakımından değerinin anlaşılabilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu eserdeki hadislerin temel hadis kaynaklarında ne oranda yer aldıkları tespit edilerek İbnü'l-Kayserânî'nin hadisçi yönünün ortaya konulması da amaçlanmaktadır.

1.1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın birinci bölümünü oluşturan Kayserânî'nin hayatı, ilmî kişiliği, hocaları, öğrencileri ve eserlerine dair bilgilerin elde edilmesinde biyografik temel eserlere müracaat edilmiştir. Tezimizin ana konusunu oluşturan ve sûfîliğin temel

öğretilerinin hadislerle anlatıldığı Kayserânî'nin *Safvetü't-Tasavvuf* adlı eserindeki hadislerin tespit edilmesinde ise, başta Kütüb-i Sitte adı verilen temel hadis kaynakları olmak üzere, bu alandaki diğer eserlere başvurularak kaynak taraması ve karşılaştırma yönteminden istifade edilmiştir. Çalışmamızın kaynaklar bölümünde araştırmamızın kapsamına giren eserler gösterilmiştir.

Çalışmamızın hacmini gereksiz yere genişletmekten kaçınmak maksadıyla hadislerin tahricini yaparken, eğer söz konusu hadisin sıhhati hakkında herhangi bir problem varsa bunu zikrettik, yoksa hadis usulü açısından sahih olduğuna hükmederek olduğu gibi nakletmeyi uygun bulduk.

Tahric çalışması kapsamında, hadislerin metninde manaya tesir etmeyen küçük lafız farklılıklarının üzerinde durmamakla beraber, şayet manayı etkileyecek bir değişiklik söz konusu ise bunları ifade ettik. Araştırmalarımıza rağmen ilgili kaynaklarda tespit edemediğimiz ve hadis olarak nakledilen metinlere anlamca en yakın metinler taranmış olup buna rağmen bulunamadıysa hadislerin eserlerde bulunamadığı ifade edilmiştir. İbnü'l-Kayserânî bazen bir konu ile ilgili hadisi farklı isnadlarla mükerrer olarak vermiştir. Bazen de aynı hadisi farklı bir başlık altında tekrar zikretmiştir. Çalışmamızda mümkün olduğunca bu tekrarlara yer vermemeye çalıştık ya da sadece hadisin sıhhati ile ilgili bilgi vermekle iktifa ettik. Ayrıca sahabe ve tabiûnun öznel yorumlarını içeren ve hadis şeklinde verilen metinleri de çıkarmayı tercih ettik. Yine çalışmamızın hacmini gereğinden fazla genişletmemek için hadislerin Arapça metinlerine yer vermedik.

1.2. İbnü'l-Kayserânî'nin Hayatı ve İlmi Kişiliği

1.2.1. Hayatı ve Yetişmesi

Tam adı Muhammed b. Tâhir b. Ahmed b. Ebî'l-Hasan eş-Şeybânî el-Hâfız Ebû'l-Fadl el-Makdisî olan büyük hadis hafızı ve sûfî, Filistin'in sahil şehri Kaysriye'ye nisbetle İbnü'l-Kayserânî diye bilinir.[1] 17 Aralık 1056'da (6 Şevval 448) Kudüs'te doğan İbnü'l-Kayserânî 460 yılında (henüz on iki yaşında) hadis tahsiline başlamış ve bu amaçla 467'de Bağdat'a gidip gelmiştir. Güvenilir ve fazîletli bir şahsiyet olan İbnü'l-Kayserânî yaklaşık kırk sene yaşamış ve birçok ilim ve hadis merkezini dolaşmıştır. İbnü'l-Kayserânî 30 Ağustos 1113'te (15 Rebîûlevvel 507) son hacc

[1] İbn Hallikân, *Vefâyâtü'l-Â'yân,* IV, 288.

ibadetinden dönüşünde Bağdat'ta vefat etmiş ve şehrin batısındaki Makberetü'l-Atîka'da defnedilmiştir. Rebîulevvel'in 20'sinde öldüğü de söylenmektedir.[1]

Takdire şâyân hadis bilgisi ve güçlü hafızasıyla bilinen İbnü'l-Kayserânî ilmi ve hadisi önde tutan bir sûfî idi. İbnü'l-Kayserânî Hz. Peygamber'in nesebini, hayatını ve hadislerini kendisinden daha iyi bilen bir kimsenin bulunmadığını, hadis tahsili için günde en az 20 fersah yol alarak pek çok ilim merkezini dolaştığını söylemiştir.[2] Yine kendi ifadesiyle, Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvud'un *Sünen*'ini yedi defa, İbn Mâce'nin *Sünen*'ini Rey'de on defa ücretle yazdığını anlatmıştır.[3]

Erken yaşta vefat ettiği için derlediği hadislerin tamamını rivayet etme imkânı bulamayan İbnü'l-Kayserânî, sünnete bağlılığı takdir edilmekle beraber bazı tasavvufî görüşleri sebebiyle eleştirilmiştir.[4] İbn Nâsır es-Selâmî onun İbâhiye Mezhebi'nin yolunu tuttuğunu ve rivayetleriyle amel edilemeyeceğini ifade etmiş, İbn Hacer de Makdisî'nin kavî olmadığını, te'lifatında birçok şüphe ve tereddüdün olduğunu söylemiştir. Muahammed b. Abdulvahid ed-Dekkâk *er-Risâle'*sinde onun melâmî görüşe sahip ve müzik konusunda hadis bilgisinin çok az olduğunu iddia etmiştir. Mu'temen b. Ahmed es-Sâci ve Silefî ise, Makdisî'nin faziletli bir alim olduğunu, fakat hadislerde çok lahin yaptığını söylemişlerdir. Ebû Zekeriyyâ İbn Mende, onun hakkında itikadı ve yaşayışı düzgün, hadislerin sahih olanı ile olmayanını birbirinden ayırmasını bilen sadûk bir hadis hafızı olduğunu söylemiştir. Zehebî de onun eserlerinde pek çok hata bulunduğunu, sünnete muhalif tasavvufî bir görüşe sahip olduğunu ve kuvvetli bir râvi olmamakla birlikte sünnete bağlı, doğru sözlü bir hadis hafızı ve râvisi olduğunu belirtmiştir. İbâhiye taraftarı olduğuna dair görüşlerin gerçeği yansıtmadığını ifade eden Zehebî'ye göre, bu konuda Makdisî'ye yöneltilen eleştiriler haksızdır. İbnü'l-Kayserânî'yi bilgisi yetersiz Melâmi bir sûfi olarak eleştiren Ebû Abdullah Muhammed b. Abdulvâhid ed-Dekkâk'a da cevaben "İbnü'l-Kayserânî benim yanımda senden daha güçlü bir hafızdır" demiştir. İbnü'l-Kayserânî Zahiriye Mezhebine mensup olup, Hanbelî olduğu iddiaları gerçeği yansıtmamaktadır. Talebelerinden Şirûye b. Şehredâr ed-Deylemî onun sünnete bağlı, taassuptan uzak bir tarikat ehli olduğunu ve hadislerin sıhhat derecesini çok iyi bildiğini ifade etmiştir.[5]

---

[1] İbn Hallikân, *Vefâyâtü'l-Â'yân,* IV, 287.

[2] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIX, 366.

[3] İbn Kayserânî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 34, 35; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, IV, 1243.

[4] Kandemir, "İbnü'l-Kayserânî", *TDVİA*, XXI, 109.

[5] Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, IV, 1243.

1.2.2. Hocaları

Hayatı boyunca kırktan fazla ilim merkezini dolaşan Makdisî Bağdat'ta Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed es-Sarrîfînî, İbnü'n-Nekûr Ahmed b. Muhammed el-Bezzâz'dan, Mekke'de Ebû Ali Hasan b. Hasan b. Abdurrahman ile Ebû'l-Kasım Sa'd b. Ali ez-Zencânî'den ders almıştır. Daha sonra Zencânî'nin tavsiyesiyle Mısır'a giden Makdisî orada Habbâl ve Ebü'l-Hasan Ali b. Hasan el-Hilaî'den, Dımeşk'te Ali b. Muhammed el-Missîsî'den, Halep'te Hasan b. Mekkî'den, Cezîre'de Abdülvehhâb b. Muhammed el-Yemenî'den, İsfahan'da Ebû Amr b. Mende'den, Nişabur'da Fazl b. Abdullah'tan, Herat'ta Hâce Abdullah Herevî, Muhammed b. Abdülaziz el-Fârisî, Bîbâ bint Abdüssamed'den, Cürcan'da Nâfiletü'l-İsmailî İsmail b. Mes'ade'den, Bûşenc'de Külâr Abdurrahman b. Muhammed'den, Serahs'ta Kâdılkudât Muhammed b. Abdülmelik el-Muzafferî'den, Musul'da kıraat alimi Hibetullah b. Ahmed gibi alimlerden ders almıştır.[1]

1.2.3. Öğrencileri

Âmid, Esterâbâd, Basra, Dinever, Rey, Şiraz, Kazvin, Kûfe, Merv, Enbâr, Ahvaz, Hemedan, Vâsıt, Esedâbâd, İsferâyin, Âmül ve Tûs gibi ilim merkezlerine de seyahatlerde bulunan İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî birçok talebe yetiştirmiştir. Kendisinden oğlu Ebû Zür'a Tahir, Cûzekânî, Şîrûye b. Şehredâr ed-Deylemî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan el-Hemedânî, Enmâtî, İbn Nasır es-Selâmî, Ebû Musa el-Medînî, Silefî ve Ebû Ca'fer Muhammed b. İsmail et-Tarsusî gibi şahsiyetler rivayette bulunmuştur.[2] İbnü'l-Kayserânî oğlu Ebû Zür'a'yı küçüklüğünden itibaren muhaddislerin derslerine götürerek pek çok âlî isnad elde etmesini sağladıysa da, onun hadis konusunda fazla bilgisi olmayan bir râvi olduğu söylenmiştir.[3]

1.2.4. Eserleri

İbnü'l-Kayserânî tasavvuf ve hadis alanında matbû ve mahtût birçok eser kaleme almıştır. Hadis alanındaki eserlerinden *Tezkiretü'l-Mevzûât*'ta, tenkit edilen zayıf ve

---

[1] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIX, 361, 362.

[2] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XIX, 362.

[3] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, XX, 503, 504.

yalancı râviler alfabetik sıra ile rivayet ettikleri hadisleri kısaltılarak gösterilmiştir.[1] Eser Muhammed Emin el-Hancî (Kahire), Muhammed Mustafa el-Hadrî (1981-Mekke), İmadüddin Ahmed Haydar (1985-Beyrut) ve Hamdi b. Abdulmecid b. İsmail es-Selefî (1994-Riyad) tarafından yayımlanmıştır.[2] İbn Âdî'nin el-Kâmil'inde tenkit edilen rivayetleri bir araya getirerek değerlendirdiği *Zahiretü'l-Huffâz* isimli eserini ise Abdurrahman b. Abdulcebbar el-Ferivâî (1996-Riyad) neşretmiştir. Ahmed b. Muhammed el-Kelâbâzî'nin *Ricâlü Sahihi'l-Buhârî* adlı eseri ile İbn Mencûye'nin *Ricâlü Sahihi Müslim*'inden daha kolay faydalanılmasını sağlamak amacıyla râviler hakkındaki bilgileri bir araya getirerek kaleme aldığı *El-Cem Beyne Kitâbey Ebî Nasr el-Kelâbâzî ve Ebû Bekir el-İsfahâni Ricâli'l-Buhârî ve Müslim* isimli eserinde yeni bilgiler ilâve ederek çeşitli tashihler yapmıştır (1405-Beyrut). Bir ricâl çalışması olan *El-Ensâbü'l-Müttefika fi'l-Hatti'l-Mütemâsile fi'n-Nakt ve'z-Zabt* isimli diğer bir eseri ise; nisbeleri yazılış ve okunuş bakımından aynı olduğu halde farklı yerlere mensup olan şahıslara dairdir (1865-Leiden). Hadislerin senedlerinde ismi belirtilmeyen şahısların kim olduğunu belirtmek amacıyla kaleme alınan *İzâhu'l-İşkal fî Men Übhime İsmühû mine'n-Nisâ ve'r-Ricâl* isimli eserini üzerinde yüksek lisans çalışması yapan Bâsim Faysal el-Cevâbire yayımlamıştır (1988-Kuveyt). İbnü'l-Kayserânî'nin hadis alanında kaleme aldığı bir diğer eseri ise, Kütüb'i Sitte müelliflerinin hadis kabul şartlarının incelendiği *Şürûtu'l-Eimmei's-Sitte* adlı eseridir. İbnü'l-Kayserânî'nin hadis konusunda yazmış olduğu matbû eserlerden sonuncusu ise *Mes'eletü'l-Ulüvv ve'n-Nüzûl fi'l-Hadis*'tir (1983-Kuveyt). İbnü'l-Kayserânî'nin hadis alanında yayımlanmamış mahtût eserleri ise şunlardır: 1. *El-Etrâf li'l-Efrâd li'd-Dârekutnî*, 2. *Müntehâb min Kitâbi Ma'rifeti'l-Elkâb*, 3. *Etrâfü'l-Kütübi's-Sitte*, 4. *Mes'eletü't-Tesmiye*.[3]

İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî'nin tasavvuf alanında kaleme almış olduğu eserlerden tezimizin çalışma konusu olan *Safvetü't-Tasavvuf* isimli eserinden bir sonraki bölümde müstakil olarak bahsedilecektir. Müellifin tasavvuf alanındaki bir diğer mühim eseri ise *Kitâbü's-Semâ*'dır. Kadın ya da erkek sesiyle veyahut bir enstrümanla icra edilen mûsikiyi dinlemenin caiz olup olmadığı hususunun ele alındığı eserde, mûsiki dinlemenin haram olmadığını, aksini savunanların uydurma rivayetlere dayandıklarını söyleyen müellif, görüşünü destekleyen rivayetlere ve İmam Mâlik, İmam Şafiî ve Ahmed b. Hanbel gibi âlimlerin sözlerine yer vermiştir. Makdisî'nin İbâhiyye taraftarı

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 23.

[2] Kandemir, "İbnü'l-Kayserânî",*TDVİA*, XXI, 110.

[3] Kandemir, "İbnü'l-Kayserânî",*TDVİA*, XXI, 110.

olmakla suçlanmasına yol açan eser Ebü'I-Vefâ el-Merâgi tarafından yayımlanmıştır (1970,1994-Kahire).

İbnü'l-Kayserânî'nin nüshası bulunmayan ve kaynaklarda adı geçen diğer eserlerinden bazıları şunlardır: *el-Elfâz Ruviyet fi'l-Ehâdis fe's-Sahhafehâ ba'zu'n-Nekâle, Esmâ ü Ricâl mine'd-Duâfâ Şezzet'an İbn Adi Zekerâhüm Ebû Hatim b. Hıbbân fî Kitâbih, Ferâizü't-Taâm ve Sünenüh, el-Fevâidü'l-Müntekât mine's-Sıhâh ve'l-Garâib ve'l-Efrâd ve Gayri Zâlik min hadisi'l-Kâdi el-Hilâî, el-Fevâidü's-Sıhâh alâ Şartı'l-İmâmeyn, Humâsiyyâtu Ebî'l-Hasan b. en-Nekûr, el-İcâzât ve Mezâbihuhâ, el-Keşf an Ehâdisi'ş-Şihâb ve Ma'rifetü'l-Hatâ fîhâ ve's-Savâb, el-Lübâbü'l-Müretteb ale'l-Hurufî ve'l-Ebvâb, Ma'rifetü men lem Yuhrec lehû fi's-Sahihayn illâ Hadis Vâhid mine's-Sahâbe, Esâmi mâ İştemele aleyhi's-Sahihayn, Muvâfakatü'l-Buhârî ve Müslim, Ma'rifetü Meşâyihi'l-İmâmeyni'llezeyn Uhricâ anhüm fi's-Sahihayn, el-Mensûr, Mes'eletü'l-İbâhâ ve'l-İstibâhâ, el-Misbâh fî Etrâfî Ehâdisi'l-Mesânidi's-Sitte, Mu'cemü'l-Bilâd, Müsnedü Ebî Leylâ el-Câ'dî, en-Nâsih ve'l-Mensûh, Refü'l-Kırtâs Sıyâneten Limâ fîhi mine'l-Ednâs, er-Rubâiyyât min Rivâyeti's-Sahâbe Ba'zihim an Ba'z, Tashihu'l-İlel, Tarihu Ehli'ş-Şam ve Ma'rifetü'l-Eimme minhüm ve'l-a'lâm, Tekmiletü'l-Kâmil li'bn Âdî, Telhîsü'l-Kâmil li'bn Âdî, Terâcimü'l-Cerh ve't-Ta'dil li'd-Dârekûtnî, el-Yevâkît el-Muhrec ale'l-İttifak ve't-Teferrüd, Zikru't-Turûki'l-Âliye ile'l-Buhârî ve Müslim.*[1]

1.2.5. Safvetü't-Tasavvuf Adlı Eseri

Hicri 480 (1087) yılında yazıldığı anlaşılan eserde tasavvuf ehlinin sülûk âdâbı ele alınarak sûfîlerin mevcut uygulamaları hadislerle desteklenmiştir. Aslında bir hadis kitabı formatında yazılan eserin tasavvuf eseri olarak kabul edilmesi de bundan kaynaklanıyor olsa gerektir. Zira *Safvetü't-Tasavvuf* her ne kadar tasavvuf eseri olarak bilinse de, aslında belli başlıklara göre sünen tarzında hadislerin sıralandığı bir hadis kitabı olarak tarif edilse yanlış olmaz. Ancak tasnif edilen hadisler daha çok tasavvufî uygulamalara esas teşkil eden konular hakkında olduğundan bir tasavvuf kitabı olarak kabul edilmektedir. Tasavvuf esaslarının yüce ahlak sahibi Hz. Peygamberi ve ashabını örnek almaktan ibaret olduğunu ifade eden İbü'l-Kayserânî, bu yola sülûk eden tasavvuf

[1] Kandemir, "İbnü'l-Kayserânî",*TDVİA*, XXI, 111.

erbâbından da *sûfî* olarak değil; bazen *kavm*, bazen de *el-Ârifîn billâh* diye bahsetmiştir.[1]

Eserinde rivayet ettiği hadisler bakımından müellifi eleştirenlerin başında şüphesiz İbnü'l-Cevzî gelmektedir. Ona göre eserde sûfiyyenin görüşleri iyi seçilmemiş hadislerle güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Kezâ Makdisî'nin *Safvetü't-Tasavvuf*'unu tenkit eden İbnü'l-Cevzî, onu övmekten çok yermenin doğru olacağını ifade etmiştir. Bu hususta onu eleştiren bir diğer isim olan İbn Kesîr, şarkının cevâzı ve tasavvuf hakkındaki hadislerinin ciddi anlamda münker rivayetlerden oluştuğunu söylemiştir.[2]

Zahiriyye, Libzîg ve Fâtih kütüphanelerinde mahtût üç nüshası bulunan eseri tahkikiyle birlikte ilk olarak neşreden Ahmed eş-Şerebâsi, Zâhiriyye nüshasını esas almıştır. Gâde el-Mukaddem Adre ise diğer iki nüshasını da birleştirerek neşretmiştir.[3] Bizim de çalışmamıza referans olarak aldığımız eserin bu baskısında konular üç ana başlık altında verilmiş olup, konu başlığı olarak nüshalar esas alınmıştır. Konu başlıkları; Her üç nüshadaki ortak başlıklar, Libzîg ve Fâtih'teki ortak başlıklar ve Fâtih'teki ziyâdeler şeklindedir. Biz ise hadislerin tahricini yaparken konuların nüsha başlıklarına göre ele alındığı kitaptaki gibi değil de, okuyucu açısından daha isabetli olduğunu düşünerek bu üç nüshadaki hadisleri belirli ana başlıklar altında toplamayı tercih ettik.

Başta Kütüb-i Sitte olmak üzere temel hadis eserlerinden, kaynak taraması yapılan eserdeki hadislerin büyük çoğunluğu sıhhati bakımından derecesi yüksek hadisler olduğu tespit edilmiştir. Yalnız birçok İslami kaynakta olduğu gibi İbnü'l-Kayserânî'nin eserinde de az da olsa zayıf hatta mevzû rivayetler yer almıştır. Yine birçok mürsel ve mevkûf hadise yer verilen eserde, bazen konu ile alakalı bir hadis, ravisi farklı olarak mükerreren zikredilmiştir. İbnü'l-Kayserânî bir konu hakkında kaydettiği hadislerin sıralamasında sıhhat derecesini esas almış olup, öncelikle sahih olanı, sonra zayıf olanı nakletmiştir. Herhangi bir konu ile ilgili kaydettiği hadislerin bazen tamamını, bazen de sadece ilgili bölümünü zikretmiştir. Zaman zaman hadislerin sıhhati ve ravileri hakkında yorum yaptığı da olmuştur.

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 63.

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, XII, 177; Kandemir, "İbnü'l-Kayserânî",*TDVİA*, XXI, 109, 110.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 73; Kandemir, "İbnü'l-Kayserânî",*TDVİA*, XXI, 110, 111.

İKİNCİ BÖLÜM

İBNÜ'L-KAYSERÂNÎ'NİN *SAFVETÜ'T-TASAVVUF* ADLI ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİC VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. İbadetlerle İlgili Hadisler

2.1.1. Temizlikle İlgili Hadisler

İslam Dini'nin temel prensipleri arasında yer alan temizlik konusu, ibadetlerin ve hatta cennete girmenin olmazsa olmaz şartı kabul edilmiştir. Bu önemi dolayısıyla temel İslamî eserlerin genellikle giriş kısmında yerini alan temizliğe dair bazı konular, eserimizin de başlangıç kısmını teşkil etmektedir.

Makdisî'nin temizlik bölümünde naklettiği ilk hadis, idrardan kaynaklanan kabir azabından korunmak için kabirlere fidan dikmeyle ilgilidir:

İbn Abbas'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) iki kabrin yanına uğradı ve "Şu iki kabirde yatanlar azap çekiyorlar. Ancak çektikleri azap büyük bir günahtan dolayı değil. Bunlardan birisi koğuculuk yapardı, diğeri ise idrardan sakınmazdı." buyurdu. Sonra yaş bir hurma dalı aldı ve onu ikiye ayırdı sonra her bir parçayı kabirlerden birinin üzerine dikti. Yanında bulunan sahâbîler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bunu neden yaptınız?" deyince, Hz. Peygamber: "Dallar yaş kaldığı müddetçe azaplarının hafifletileceğini umarım." buyurdu.[1]

Buharî hadisi vudû (abdest alma) bölümünde Muhammed b. Müsennâ, Muhammed b. Hazim, A'meş, Mücâhid, Tâvûs, İbn Abbas tarikiyle nakletmiştir.[2]

Makdisî'nin temizlik konusunda yer verdiği ve Cuma günü gusül abdesti almanın müstehap olduğu ile ilgili Ebû Hureyre rivayeti ise şöyledir: "Bir Cuma günü Rasulüllah (sav) şöyle buyurdu: 'Ey Müslüman topluluğu! Allah bu günü size bayram kıldı, o halde gusledin, ayrıca size misvak kullanmayı da tavsiye ediyorum."[3]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf, s. 191, 192.*

[2] Buhârî, Vudû 55, (I, 88); Cenâiz 80, 87, (I, 458, 464); Edeb 46, (V, 2249). Bu rivayet için ayrıca bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 225; Dârimî, Taharet 60, (II, 383); Müslim, Taharet 34, (I, 166); İbn Mâce, Taharet 26, (I, 448/450); Nesâî, Cenâiz 116, (IV, 106).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf, s. 192.*

Bu hadis İmam Mâlik, İbn Mâce ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir. Lafız, Beyhâkî'ye aittir.[1]

Müellif bu bağlamda, Abdurrahman b. Abdullah b. Kâ'b tarikiyle Hz. Peygamber'in sefere giderken ve seferden döndüğünde boy abdesti aldığını da kaydeder. [2]

Kütüb-i Sitte eserlerinde rastlayamadığımız bu rivayet, Taberânî ve İbn Ebî Nuaym tarafından zikredilmiştir.[3]

Taberânî aynı rivayeti Musa b. Harun, İshak b. Rûhuveyh, el-Velid b. Müslim, Merzûk b. Ebî'l-Huzeyl, İbn Şihâb ez-Zührî, Abdurrahman b. Kâ'b b. Mâlik, Kâ'b b. Mâlik isnadıyla vermiş ve el-Velid b. Müslim'in rivayetinde yalnız kaldığını ifade etmiştir.[4] Ali el-Müttakî de hadisin garib, ricalinin sikâ olduğu kanaatindedir.[5]

Yahya b. Musa, Harun b. Salih, Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem, babası Zeyd b. Eslem, İbn Ömer tarikiyle nakledilen rivayet göre Hz. Peygamber Mekke girişinde Fahh denilen yerde gusletmiştir.[6] Tirmizî bu hadisin gayr-i mahfûz olduğunu belirtmiş ve bu konuda sahih olan rivayetin Nafi tarafından İbn Ömer'den nakledilen "Hz. Peygamber Mekke'ye girişte guslederdi" şeklinde olduğunu kaydetmiştir. İmam Şafiî'ye göre Mekke'ye girişte gusletmenin müstehap kabul edildiğini belirten Tirmizî, bu hadisin ravilerinden Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'in zayıf olduğunu, hadisi merfû olarak ondan başka rivayet edenin olmadığını söylemiştir.[7]

Hayatı boyunca edep ve terbiye dairesinde hareket eden Hz. Peygamber, guslederken de ümmetine bu konuda örnek olmuştur. Makdisî'nin konuyla alakalı İbn Abbas'tan naklettiğine göre Hz. Peygamber **"**Hamamlar ne fena yerlerdir" buyurunca, orada bulunanlardan birisi "Ey Allah'ın Rasûlü! Hamamlar hastayı tedavi eder ve ondan pisliği giderir." demiş, Allah Rasûlü de "Şayet oralarda yıkanırsanız, avret yerlerinizin örtülü olmasına dikkat ediniz." buyurmuştur.[8]

---

[1] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Salat 17, (I, 118); İbn Mâce, İkâmetü's-Salât 83, (II, 349); Beyhâkî, *Sünen*, I, 299; III, 243; II, 372.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 192.

[3] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XIX, 79; Ebû Nuaym el-Isbahânî, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, V, 2455.

[4] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VIII, 135.

[5] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* X, 731.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 193.

[7] Tirmizî, Savm 29, (III, 208).

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 193.

Kütüb-i Sitte'de yer almayan bu rivayet Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân* adlı eserinde geçmektedir.[1]

Bu konuda İbn Abbas'ın da şöyle dediği nakledilmiştir: "Hz. Peygamber'e (sav) ilk vahyedilen 'Örtün' emri idi. Daha sonra onun mahrem yerleri hiç görünmemiştir."[2] Bu rivayet Taberânî tarafından nakledilmiştir.[3]

Temizlik konusunda Hz. Peygamber'in bir tavsiyesi de, kişinin uyuyacağı zaman abdestli olarak yatağa girmesidir. Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kim temiz olarak gecesini geçirirse, onun vücudunda yer alan kıllar arasında bir melek geceler. Gecenin bir saatinde bu kimse uyanırsa melek onun için şöyle dua eder: '(Allah'ım) kuluna mağfiret et, o temiz olarak yattı."[4]

Bu rivayet İbn Hibban, Taberânî ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[5]

Taberânî'nin Amr b. Hafs es-Sedûsî ve Muhammed b. el-Abbâs el-Müeddeb, Âsım b. Ali, İsmail b. Ayyâş, el-Abbas b. Utbe, Atâ b. Ebî Rebah, İbn Ömer tarikiyle naklettiği rivayete göre Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: "Bu bedenlerinizi temizleyin ki Allah da sizi temizlesin. Şüphesiz kul temizlik içinde sabahlarsa, bir melek ona eşlik eder ve geceden geçen her saatte şöyle der: 'Allah'ım! Kuluna mağfiret et. Zira o, geceyi temiz olarak geçirdi." Taberânî, Atâ b. Ebî Rebah'ın İbn Abbas'tan rivayetinde İsmail b. Ayyaş'ın yalnız kaldığını söylemiştir.[6] Heysemî de hadisin hasen olduğu kanaatindedir.[7]

Genel manada temizliğin önemi ve gerekliliği üzerinde ısrarla duran Hz. Peygamber, Allah'tan almış olduğu vahiy doğrultusunda ibadetlerin bir ön şartı olan çevre ve beden temizliği ile alakalı birtakım şartlar da getirmiştir. Bu şartlarla bilerek veya bilmeyerek temizlik eğitiminden geçen Müslümanlar bunu bir hayat tarzı haline getirmektedirler. Ancak yine de bu standarların dışına çıkan bir müslümanı gördüğünde Hz. Peygamber gerekli uyarıyı derhal yapmıştır.

---

[1] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 156.
[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 193.
[3] Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* XI, 253.
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 194.
[5] İbn Hıbbân, *es-Sahih,*III, 328; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 28.
[6] Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 204.
[7] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* X, 87.

Ebû'l-Ahvas babasından rivayetle şöyle demiştir: "Üzerimde kirli elbiseler olduğu halde Rasûlüllah'ın (sav) yanına girmiştim. Bana 'Malın var mı?' dedi. Ben 'Evet, yüce Allah bana her türlü malı vermiştir' deyince; 'Allah sana mal verdiği zaman üzerinde görünsün' buyurdu."[1]

Bu rivayet, Ahmed b. Hanbel, Ebû Davud ve Tirmizî gibi hadis alimleri tarafından farklı sened ve benzer lafızlarla kaydedilmiştir. [2]

Makdisî, temizlik konusunda beden temizliği ile ilgili olarak da Enes b. Malik'ten şöyle nakletmiştir: "Rasûlüllah (sav) bize tırnak kesme, etek ve koltuk traşı olma ve bıyıkları kısaltma hususunda kırk günü geçirmemeyi emretti."[3]

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, üç farklı senedle rivayet etmiştir.[4] Şuayb el-Arnaûd, her üç rivayetin isnadında yer alan Sadaka b. Musa'nın zayıf olduğunu belirtmekle beraber, hadisin sahih olduğu görüşündedir.[5]

Müslim'in rivayetinde Hz. Peygamber'in ismi zikredilmeyip fiil meçhul sigasiyla verilmiş, Ebû Dâvud daha sahih olan rivayetin bu olduğunu açıklamıştır[6] Yahya b. Yahya ve Kuteybe b. Saîd, Ca'fer b. Süleyman, Ebû İmrân el-Cüvenî, Enes b. Malik senediyle verilen metin "…Kırk geceden fazla terk etmememiz emredildi" şeklindedir.[7] Bu şekliyle Tirmizî ve Nesâî'de de geçmektedir. Tirmizî de bu hadisin daha sahih olduğunu ifade etmiştir.[8]

Bu bâbta zikredilen bazı hadisler de abdest ve gusül sonrasında kurulanma maksadıyla havlu kullanımı hakkındadır. Müellif bu başlıkta, farklı birkaç rivayeti tek bir metin gibi nakletmiştir.

Saîd b. Ebî Hind, Ebû Mürre Mevlâ Ukayl tarikiyle rivayet edildiğine göre Ümmü Hâni bint Ebî Tâlip Mekke'nin fethedildiği yıl Hz. Peygamber'in guslettiğini ve Fâtıma'nın da onu örttüğünü görmüş. Daha sonra Hz. Peygamber örtüyü alarak ona sarılmış, ardından da sekiz rekât kuşluk namazı kılmış. [9]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 194.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 473; IV, 137; Ebû Dâvud, Libas, 17, (II, 449). Tirmizî, Birr ve Sıla, (IV, 364).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 194, 195.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 122, 203, 255.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 122, 203, 255 (dipnot).

[6] Ebû Dâvud, Tereccül 16, (II, 483).

[7] Müslim, Taharet 16, (I, 153).

[8] Tirmizî, Edeb 15, (V, 92); Nesâî, Taharet 11, (I, 66).

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 195.

Bu hadis İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Nesâî tarafından farklı lafızlarla rivayet edilmiştir.[1]

Bu konudaki bir başka rivayete göre Münîb el-Ezdî şöyle demiştir: "Allah Rasûlü'nü (sav) Cahiliye Devri'nde insanları tevhide ve imana davet ederken gördüm. Onlar ona karşı çıkıyorlardı ve sabah oluncaya kadar yüzüne toprak atıyorlardı. Sonra bir cariye onu bir kap su ve havluyla karşıladı. Allah Rasûlü de suyu alıp yüzünü ve ellerini yıkadıktan sonra havluyla yüzünü silerek dedi ki: 'Ey esmer kız, kalbinde babanın kaybetmesi ve kazanması hakkında endişelenme.' Bu (oyun oynayan kız çocuğu) kimdir? dedim. 'Zeynep bint Rasûlüllah' dediler."[2]

Bu konuda zikredilen yukarıdaki ikinci hadis ise Kütüb-i Sitte'de geçmemekle beraber, Taberânî ve Ebû Nuaym tarafından nakledilmiştir. Burada Münib b. Müzekkir olarak kaydedilen ravi de aslında Münîb b. Müdrik'tir. Taberânî'nin rivayetinde (kazanma-zafer) anlamına gelen **غلبة** kelimesi yerine (fakirlik-yoksulluk) anlamına gelen **عيلة** kelimesi; (temiz-duru) anlamına gelen **وصيفة** kelimesi yerine de aynı anlama gelen **وضيئة** kelimesi geçmektedir.[3]

Yine Münîb el-Ezdî "Cahiliyye Devri'nde Rasûlüllah'ı (sav) insanlara 'Lâ ilâhe illallah deyin' derken gördüm. Onlardan bazıları onun yüzüne tükürüyordu, bir kısmı da toprak atmaktaydı." demiştir.[4]

Müellifimizin abdestten sonra havlu ile kurulanmanın caiz olduğuna dair referans olarak gösterdiği bu rivayetin asıl kısmı olan birinci cümle yalnızca İbn Câ'd'ın Müsned'inde sened zikredilmeksizin geçmektedir.[5]

Temizlik konusuyla çok fazla ilgili olmasa da, Hz. Peygamber'in abdest alırken, kollarını cübbesinin altından çıkardığına değinen müellifin bu konuda zikrettiği hadis şöyledir:

Muğire b. Şu'be babasından naklederek şöyle demiştir: "Rasûlüllah (sav) tuvalet ihtiyacını karşılamak için çıktı. Su kabıyla onu takip ettim, bu su ile abdest aldı.

---

[1] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvâbü's-Salât 45, (I, 251); Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 343; Buhârî, Ebvâbü's-Salât fi's-Siyâb 3, (I, 141); Cizye 9, (III, 1157); Edeb 94, (V, 2280); Gusül 21, (I, 108); Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, (II, 157); (VI, 423/425); Hayz 16, (I, 182); İbn Mâce, Taharet 59, (I, 158);Tirmizî, İsti'zân 34, (V, 78); Nesâî, Taharet 132, (I, 115).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 196.

[3] Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 242; III, 269; XXII, 432; Ebû Nuaym el-Isbahânî, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, V, 2619.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 195.

[5] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 117.

Üzerinde kolları dar bir cübbe vardı. Elini cübbenin altından çıkardı ve yıkadı, sonra da mestleri üzerine mesh etti.[1]

Hadis imamları tarafından farklı lafız ve senedlerle rivayet edilen hadisi aynı metinle temel hadis kaynaklarında bulamadık. Ahmed b. Hanbel, Buharî ve Müslim hadisi doğrudan sahabînin kendisinden nakletmişlerdir. Ahmed b. Hanbel'in benzer manada iki farklı senedle vermiş olduğu hadisin[2] Abdurrahman b. Ebî Leylâ rivayetinin isnadını, Şuayb el-Arnaûd zayıf kabul etmiştir.[3]

Buhârî, Müslim ve İbn Mace'nin naklettiği benzer manaya gelen diğer bir rivayette ise cübbeden bahsedilmemiştir.[4]

Ebû Dâvud'un daha ayrıntılı olarak zikrettiği hadiste yine kolları dar cübbeden bahsedilmektedir.[5]

Tirmizî'nin rivayetindeyse, Buhârî'deki "Şâmî bir cübbe" ifadesi yerine "Rûmî bir cübbe" ibaresi geçmektedir.[6] Her ikisinin de aynı olduğu açıktır. Çünkü Şam eskiden Rûm Krallığı'nın hükmü altındaydı.[7]

2.1.2. Namazla İlgili Hadisler

İbnü'l-Kayserânî namaz bölümünde farz namazların dışında, daha ziyade Hz. Peygamber'in sünnetine uyma ve sevap kazanma maksadıyla, belirli zaman ve vesilelerle kılınan nafile namazlardan bahsetmiştir. Namaz başlığı altındaki ilk hadis ise, namazların vaktini belirlemede ölçü olarak gölge uzunluğunu esas aldıklarını ve bunu da "kadem" (Örneğin; üç ayak veya beş ayak uzunluğu gibi) lafızlarıyla ifade etiklerini göstermektedir:

Kesir b. Müdrik Esved'den rivayet edildiğine göre Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: "Rasûlüllah'ın (öğle) namazının (zevalden sonraya bırakma) müddeti, (insanın

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 197.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 250, 254; I, 44; Buhârî, Salât 6, (I, 142); Libas 9, (V, 2185); Müslim, Taharet 22, (I, 158).

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 250, 254; I, 44, (Dipnot).

[4] Buhârî, Vudû 47, (I, 85); Müslim, Taharet 22, (I, 228); İbn Mâce, Taharet 84, (I, 181).

[5] Ebû Dâvud, Taharet 59, (I, 85).

[6] Tirmizî, Libas 30, (4, 239).

[7] Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme,* s. 100.

gölgesi) yazın, üç ayaktan beş ayağa, kışın da beş ayaktan yedi ayağa varıncaya kadardır. [1]

Bu hadis Ebû Dâvud, Nesâî ve Hâkim tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Bu bâbta üzerinde durulan diğer bir konu da, vakti girer girmez namazı kılmanın önemi hakkında olup, mazeretsiz olarak namazı geciktirmenin sorumluluğunun ağır olduğu hadislerle ifade edilmiştir:

Amr eş-Şeybâni, Abdullah b. Mes'ud'un evini işaret ederek, bana şu evin sahibi şöyle anlattı dedi: "Rasûlüllah'a (sav) 'Hangi amel Allah'a daha sevimlidir' diye sordum. 'Vaktinde kılınan namazdır' dedi. 'Sonra hangisidir', dedim. 'Anneye babaya iyiliktir' dedi. 'Sonra hangisi', dedim. 'Allah yolunda cihaddır', buyurdular. Rasûlüllah (sav) bunları bana anlattı. Daha fazlasını sorsaydım söylerdi."[3]

Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim ve Tirmizî tarafından bu konuda nakledilen iki benzer rivayet mevcuttur. Birincisinde soru soran kişi hangi amelin Allah'a daha sevimli olduğunu; ikincisindeyse hangi amelin daha faziletli olduğunu sormuştur. Müellifin kaydettiği hadis her ikisinden ortak lafızlar içermektedir. [4]

Mus'ab b. Sa'd babasından rivayet ederek şöyle dedi: "Rasûlüllah'a *"Onlar namazlarından gafildirler"*[5] ayetinin açıklamasını sordum. "Vakti sıkıştırmaktır" dedi. [6]

Bu hadis farklı lafızlarla Ebû Yâ'la, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiş olup, Ebû Yâ'la'nın rivayeti, yukarıda verilen anlama en yakın olandır ve eserin tahkikini yapan Hüseyin Selim Esed isnadın hasen olduğunu ifade etmiştir.[7] Ebû Yâ'lâ'nın da naklettiği diğer rivayetlerde ise senedde yer alan ve bu şekilde kendisinden başka nakledenin olmadığı bilinen İkrime b. İbrahim zayıf kabul edilmiş, Heysemî onun hakkında *zaifun cidden* demiştir. [8]

Rivayet edildiğine göre Abdullah b. Ömer'e "Yüce Allah Kur'an'da *'Onlar namazlarına devam ederler (En'am 6/92)'*, *'Onlar namazlarına dikkat ederler (Meâric*

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 197, 198.

[2] Ebû Dâvud, Salât 4, (I, 164); Nesâî, Mevakît 6, (I, 466); Hâkim, *Müstedrek*, I, 315.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 198.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 409, 421, 418, 439, 442, 444; Buhârî, Mevakîtü's-Salât 4, (I, 197); Müslim, İman 38, (I, 63).

[5] Maûn 107/ 5.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 199.

[7] Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 63.

[8] Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 140; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 377; Beyhâkî, *Sünen*, II, 214; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 52.

70/23)' gibi ayetlerde neden namazı çokça zikrediyor?" denildi. Abdullah b. Ömer de "Bu ayetler namazın vakti ile ilgilidir" dedi. Bunun üzerine ona "Namazın terk edildiğini görüyoruz" denilince, Abdullah b. Ömer "Namazın terki küfre götürür" dedi.[1]

Bu rivayeti Taberânî farklı isnadlarla nakletmiştir.[2] Bu rivayetleri değerlendiren Heysemî; hadisin senedinde kopukluk olduğunu ifade etmiştir.[3]

İslam Dini'nde mescitler Allah'ın evi olarak kabul edilmiş ve herhangi bir mescide ve camiye ziyaret için veyahut başka bir maksatla girildiği zaman (Ev sahibi olan) Allah'ı selamlama niyetiyle iki rekât nafile namaz kılınması Hz. Peygamber tarafından tavsiye edilmiştir. Nitekim Ebû Katâde es-Sülemî'den rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sav) şöyle demiştir: "Sizden biriniz mescide girdiğinde oturmadan önce iki rekât namaz kılsın."[4]

"Tahiyyetü'l-Mescid" olarak meşhur olan ve mescide girildiğinde iki rekât namaz kılmanın sünnet olduğuna temel teşkil eden bu hadis İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud ve Tirmizî tarafından rivayet edilmiştir.[5] Ebû Dâvud'un rivayetinde "Sizden biriniz mescide geldiğinde oturmadan iki secde yapsın" denilmektedir.[6] Müellif burada hadisi naklederken önceki rivayetin sonuyla, bu rivayetin başını birleştirmiş görünmektedir.

Nafile namazlarla ilgili hadislerden birisi de, yine Hz. Peygamber'in uygulamalarından olan seferden dönüşte iki rekât namaz kılınması hakkındadır.

Ubeydullah b. Kâ'b b. Malik, Resûlüllah'ın (sav) bir seferden ancak gündüz (vakti) döndüğünü, mescide uğrayarak orada iki rekât namaz kıldığını sonra orada oturduğunu nakletmiştir.[7]

Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Buharî, Müslim, Ebû Dâvud tarafından rivayet edilen bu hadisi Ahmed b. Hanbel birbirine yakın lafızlarla beş farklı senedle rivayet

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 198, 199.

[2] Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* IX, 190, 191.

[3] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 37.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 199.

[5] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Salât 82, (2, 36); Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 295, 303, 305; Dârimî, Salât 114, (I, 376); Buhârî, Mesâcid 27, (I, 170, 433); Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 11, (II, 155); Ebû Dâvud, Salât 19, (I, 180); Tirmizî, Salât 235, (2, 129).

[6] Ebû Dâvud, Salât 19, (I, 180).

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 200.

etmiştir. Ebû Dâvud'un rivayetinde ise uzunca bir hadisin baş tarafında yer alan bu metin iki farklı isnadla rivayet edilmektedir.[1]

Hz. Peygamber'in sefere çıkarken nafile olarak iki rekât namaz kıldığına dair Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (sav) bir yere vardığında iki rekât namaz kılmadan oradan ayrılmazdı.[2]

İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, Nesâî, Taberânî ve Beyhâkî tarafından nakledilen hadisin iki farklı rivayeti vardır. İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud ve Nesâî'nin rivayetlerinde bahsedilen namazın öğle namazı olduğu ifade edilmektedir. Hatta devamında ravi Enes b. Malik'e "Gün ortası (öğleden önce) olsa da mı?" diye sormuş, Enes b. Malik de "Evet, gün ortası olsa bile" şeklinde cevap vermiştir.[3]

Dârimî, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen ve Makdisî'nin yukarıdaki rivayetine daha çok benzeyen hadisin isnadı ise Osman b. Sa'd'dan dolayı zayıf kabul edilmiştir.[4]

Makdisî'nin bu bâbta kaydettiği iki rivayet, tevbe ve takva elbisesini giydikten sonra nafile namaz kılınmasına dairdir:

Rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Sümâme el-Hanefî Bedir esirlerinden biriydi ve Hz. Peygamber (sav) sabah akşam ona uğrayarak "Ne haber ey Sümâme" der, Sümâme de şöyle cevap verirdi: "Şayet (beni) öldürürsen günah sahibi birisini öldürmüş olursun; eğer ihsan edersen şükreden birisine ihsanda bulunmuş olursun; mal istersen dilediğin kadar verilir." Ashab-ı Nebi ise fidye istiyorlardı ve bunun gibileri ne yapacağız diye soruyorlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) onu bağlı bulunduğu yerden çıkardı ve ona gusletmesini emretti, o da gusletti ve iki rekât namaz kıldı. Hz. Peygamber şöyle buyurdular: "Kardeşinizin Müslümanlığı güzel oldu".[5]

---

[1] Abdurrezzâk, *Musannef,* III, 77; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 425; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 455; (VI, 386); Buhârî, Cihad ve Siyer 194, (III, 1123); Mesâcid 26, (I, 170); Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn 12, (II, 156); Ebû Dâvud, Cihad 173, (II, 97); Cihad 178, (II, 99).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 201.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 307; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 120,129; Ebû Dâvud, Salât 273, (I, 385); Nesâî, Mevakît 3, (I, 464).

[4] Dârimî, İsti'zan 49, (II, 375); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 375; Beyhâkî, *Sünen*, V, 253; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* II, 335.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 201.

Metin olarak Abdurrezzâk'ın rivayetine yakın olan bu hadis, aynı şekilde Beyhâkî tarafından da kaydedilmiştir.[1] Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvud'un rivayetlerinde ise, Sümâme'nin tevbe ettikten sonra iki rekât namaz kıldığından bahsedilmemektedir.[2]

Ubâde b. Nüseyy'in şöyle dediği nakledilmiştir: Namazgâhındayken Şeddâd b. Evs'e uğradığımda o ağlıyordu. "Ey Ebû Abdurrahman neden ağlıyorsun?" dedim, "Rasülüllah (sav)'tan işittiğim bir hadisten dolayı ağlıyorum." dedi. "Nedir o?" diye sordum. Şöyle anlattı: "Rasûlüllah (sav) ile beraber bulunduğum bir gün yüzünde beni tasalandıran bir hal vardı, 'Anam babam feda olsun nedir bu halin?' dedim. 'Benden sonra ümmetim hakkında bir şeyden korkuyorum.' buyurdu. 'Ey Allah'ın Rasûlü nedir o?' diye sorduğumda 'Şirk ve gizli şehvet' diye cevap verdi. 'Ey Allah'ın Rasûlü, ümmetin senden sonra şirke mi girecek?' diye sordum. 'Ey Şeddâd, onlar Güneş'e, Ay'a, puta ve taşa tapmazlar, fakat amellerinde gösteriş yaparlar.' dedi. 'Ey Allah'ın Rasûlü riya şirk midir?' dedim. 'Evet' dedi. Ben 'Peki gizli şehvet nedir?' diye sordum. Şöyle buyurdular: 'Onlardan birisi oruçlu olarak sabahlar ve dünya şehvetlerine maruz kalır ve bu sebeple orucunu bozar." [3]

İbadetleri yalnızca Allah'a has kılmayarak, insanların sevgi, saygı ve takdirini kazanmaya yönelik edâ etmenin, kısaca gösteriş yapmanın dolaylı şirk olduğunu ifade eden bu hadis İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiş olup, Makdisî'nin rivayeti lafız olarak Hâkim'in rivayetiyle aynıdır.[4] Elbâni ve Şuayb el-Arnaûd hadisin isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[5] Heysemî senedin ricalinden Abdulvahid b. Zeyd'in zayıf olduğunu belirtmiştir.[6]

Nafile namaz konusundaki bir diğer rivayet, abdestin şükrü anlamında *Şükrü'l-Vudû* namazı olarak bilinen nafile namaz hakkındadır:

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) (Bir defasında) sabah namazında şöyle buyurmuştur: "Ey Bilal, İslâm'da en fazla mükâfat beklediğin bir âmelini söyle. Çünkü ben bu gece cennette, önümde senin ayakkabılarının tıkırtısını

---

[1] Abdurrezzâk, *Musannef,* VI, 9; Beyhâkî, *Sünen*, I, 171.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 246, 452; Buhârî, Meğâzi 66, (IV, 1589); Müslim, Cihad ve Siyer 19, (V, 158); Ebû Dâvud, Cihad 124, (II, 63).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 201.

[4] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Zühd 21, (II, 1406); Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 123; Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* VII, 284; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 366; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 333.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 123, (Dipnot).

[6] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* III, 259.

işittim." Bunun üzerine Bilal: "Ben İslâm'da, gecenin veya gündüzün bir saatinde tertemiz paklanarak, o temizlikle Allah'ın bana takdir ettiği kadar namaz kılmamdan daha fazla mükâfat beklediğim bir amel işlemedim."[1] dedi.

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Yâ'la, İbn Huzeyme, İbn Hibban ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Namaz konusunda yer verilen hadislerden bir diğeri, namazda ihlâs suresini okumanın fazileti ile ilgilidir:

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) bir sahâbiyi bir seriyyeye kumandan olarak göndermişti. Bu zât beraberindekilere namaz kıldırırken kırâetini dâima ihlâs sûresi ile yapıyor ve bitiriyordu. Gazadan döndüklerinde ashâb bunu Resûlüllah (sav)'a anlattılar. Hz. Peygamber (sav): "Ona sorun, bunu niçin yapıyormuş" buyurdu. Ona sorduklarında o şu cevâbı vermiştir: "İhlâs sûresi Rahmân'ın sıfatıdır ve ben de onu okumayı seviyorum". Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav): "Ona Allah'ın da onu sevdiğini haber verin." buyurdu.[3]

Buhârî ve Müslim'in ittifakla naklettikleri bu hadisi Nesâî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî de rivayet etmiştir.[4]

Makdisî'nin namaz bölümünde temas ettiği diğer bir konu, Güneş'in doğmasından bir mızrak (yaklaşık beş derece) boyu yükselmesine kadarki zaman içerisinde nafile olarak kılınan kuşluk namazı hakkındadır. Bu konuda müellif iki hadis zikretmiştir:

Katâde'nin Muâz el-Adeviyye'den rivayetine göre Hz. Aişe'ye: "Rasûlüllah (sav) kuşluk namazını kaç rekât kılardı?" diye sorulmuş, Hz. Aişe de şöyle cevap vermiştir: "Dört rekât kılardı, Yüce Allah'ın dilediği kadar da artırırdı." [5]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Müslim ve İbn Mâce tarafından rivayet edilmiştir. Müslim ve İbn Mâce'nin tek senedle verdikleri hadisi Ahmed b. Hanbel üç farklı senedle rivayet etmiştir.[1] Şuayb el-Arnaûd üç isnadın da sahih olduğunu açıklamıştır.[2]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 203.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 333, 439; Buhârî, Teheccüd 17, (I, 386); Müslim, Fedâilü's-Sahabe 21, (VII, 146); Ebû Yâ'la, *Müsned,* X, 489; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 213; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XV, 560; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 5.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 203,204.

[4] Buhârî, Tevhid 1, (VI, 2686); Müslim, Salâtü'l-Misafirîn 45, (II, 200); Nesâî, Salât 69, (I, 341); İbn Hıbbân, *es-Sahih*, III, 73; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 505.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 204.

Rivâyet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: "Rasulüllah (sav) bana üç şeyi emretti ve üç şeyden de nehyetti: Her ayın üç günü oruç tutmayı, vitr namazından sonra uyumamayı ve kuşluk namazı kılmayı emretti; namazda gösteriş yapmayı, maymunun oturuşu gibi oturmayı ve horozun gagalaması gibi secde etmeyi yasakladı."[3]

Hadis imamlarınca, özellikle de Ahmed b. Hanbel tarafından bu hadis benzer lafız ve farklı senedlerle rivayet edilmiştir.[4] Buhârî, Müslim ve Nesâî'nin rivayetinde hadisin baş tarafı, yani Hz. Peygamber'in Ebû Hureyre'ye yönelik üç emri vardır, yasakladığı şeyler ise zikredilmemiştir.[5]

Makdisi hanım sahabîlerin sabah namazını Rasûlüllah'la birlikte kılmak için çarşaflarına bürünerek mescide gittiklerine dair de şu hadisi nakletmiştir:

Urve'den rivayet edildiğine göre Hz. Aişe şöyle demiştir: "Mü'min kadınlar çarşaflarına sarılarak Rasülüllah'la beraber sabah namazını kılarlardı, sonra da evlerine dönerlerdi ve kimse de karanlıkta onları tanımazdı."[6]

Bu hadis İmam Mâlik, Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud ve Tirmizî tarafından rivayet edilmiştir.[7]

Müellifin namaz bölümünde üzerinde durduğu konulardan birisi de Cuma Namazı hazırlığına dair olup konuya dair şu iki rivayete yer vermiştir:

Urve b. Zübeyr'in Hz. Aişe'den rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden her birinizin iş elbisesi dışında cuma ve bayram günlerine mahsus iki elbisesi neden bulunmasın?"[8]

Bu rivayete hadis kaynaklarında rastlayamadık.

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Mü'min cuma günü ihramlı olarak sabahlar. Cuma namazını kıldığında ihramdan çıkmış olur. İkindi namazını imamla birlikte kılıncaya kadar camide otururşa hacc ve

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 123, 265, 145, 265; Müslim, Salâtü'l-Misafirîn 13, (II, 157); İbn Mâce, İkâmetü's-Salât 187, (I, 439).

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 123, 265, 145, 265, (Dipnot).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 204,205.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 265, 271, 392, 402, 459, 489, 499).

[5] Buhârî, Savm 59, (II, 699); Müslim, Salâtü'l-Misafirîn 13, (II, 158); Nesâî, Kıyâmü'l-Leyl 28, (I, 436).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 205,206.

[7] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Salat 1, (I, 43); Abdurrezzâk, *Musannef,* I, 573; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 33, 37, 178, 248, 258; Buhârî, Mevakıtü's-Salât 26, (I, 210); Sıfatü's-Salât 79, (I, 296); Müslim, Mesâcit 41, (II, 118, 119); Ebû Dâvud, Salât 8, (I, 168); Tirmizî, Salât 116, (I, 287).

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 206.

umre yapmış gibi olur." Bunun üzerine "Cuma'ya ne zamandan itibaren hazırlanılır ey Allah'ın Rasûlü" denilince "Perşembe gününden itibaren"buyurmuştur.[1]

Cuma Namazı hazırlığına dair zikredilen bu rivayet farklı bir metinle Beyhâkî tarafından İbn Ömer'den merfû olarak nakledilmiştir. Beyhâkî bu rivayetin zayıf olduğu görüşündedir.[2]

Namazın müminler arasındaki birleştirici yönüne dikkat çeken Makdisî, sahabenin herhangi bir musibet ve sıkıntı anında *Namaz Toplayıcıdır* nidası ile, meşgul oldukları işleri bırakıp hemen namaz etrafında bütünleştiklerini gösteren şu hadislere yer vermiştir:

Rivayet edildiğine göre Abdullah b. Amr b. el-Âs şöyle demiştir: Allah Rasûlü ile bir seferde beraberdik. Bir yerde konakladık. Kimimiz çadır kuruyor, kimimiz ok talimi yapıyor, kimimiz de hayvanları otlatıyordu. Bu sırada Allah Rasûlü (sav)'nün münâdisi "Namaz toplayıcıdır" diye seslendi. Biz de onun yanına gittik. Hz. Peygamber şöyle diyordu: "Benden önce gelen her peygamber ümmetini hayırlı gördüğü şeylere yöneltmiş, kötü ve zararlı gördüğü şeylerden de sakındırmıştır. Ümmetimin ilk gelenleri daha bahtiyardır, sonradan gelenler bela ve felaketlerle karşılaşacaklardır. Bir fitne ortaya çıkacak, mü'min; 'Bu fitne beni batırır' diyecek, fakat sonra başka bir fitne gelecek. Sonra bu fitne, bu fitne diyecekler. Sizden kim Cehennem'den uzaklaştırılıp Cennet'e girmek isterse ölüm ona geldiğinde Allah'a ve ahirete iman etmiş halde olsun. Bir mü'min kendisine insanların nasıl davranmalarını istiyorsa, o da onlara öyle davransın."[3]

Hadisi benzer lafızlarla İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Nesâî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

Rivayet edildiğine göre Ebû Seleme b. Abdurrahman şöyle demiştir: Kays b. Metâtiyye, içinde Selmân el-Fârisî, Suhayb er-Rûmî ve Bilâl el-Habeşî'nin de bulunduğu bir topluluğa gelerek, Evs ve Hazrec kabilelerinin kendisine yardım edilmesini emrettiklerini söyledi. Bunun üzerine Muaz b. Cebel kalkarak onu sakalından tutup Hz. Peygambere (sav) götürdü ve onun söylediklerini haber verdi. Bunun üzerine

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 206.

[2] Beyhâkî, *Sünen*, III, 244.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 419.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 446; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 161, 191; Müslim, İmâre 10, (VI, 18); İbn Mâce, Fiten 9, (II, 1306); Nesâî, Biat 29, (IV, 431); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 294; Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 169.

Hz. Peygamber kalkıp ridâsını sürüyerek mescide kadar gitti. Sonra da namaz toplayıcıdır, diye nidâ edildi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Ey insanlar Rabbiniz birdir ve Arapça sizden birinin anası veya babası değildir, o Arap olanların konuştuğu bir dildir." Bunun üzerine Muâz kalktı ve: "Bu münafık için ne emrediyorsun ey Allah'ın Rasûlü?" dedi. Hz. Peygamber: "Onu bırak." dedi. Kays daha sonra irtidat edenlerden oldu ve o hal üzere öldü.[1]

İbn Asâkir'in mürsel olarak tahric etmiş olduğu bu hadis[2] Elbâni'ye göre oldukça zayıftır.[3]

2.1.3. Oruçla İlgili Hadisler

Hz. Peygamber'in Ramazan ayının dışındaki bazı günlerde tutmayı adet edindiği bazı oruçlar vardır ki, bunlar sünnet, müstehap ve mendup olarak da isimlendirilmektedir. Bu doğrultuda Hz. Peygamber yıl içinde belli aylarda ve günlerde nafile oruçlar tutmuş ve tutulmasını tavsiye etmiştir. Sahabîler de doğal olarak Rasûlüllah'tan gördükleri gibi bu oruçları tutmuşlardır. İbnü'l-Kayserânî de oruç bâbında bunlarla ilgili hadisleri nakletmiştir.

Hicrî takvime göre Ramazan ayından sonraki ay Şevval ayıdır. Makdisî ilk olarak Ramazan Bayramı'nı müteakiben ara vermeksizin Şevvâl'den altı gün oruç tutmanın, tüm seneyi oruçlu geçirmek tutmuş gibi faziletli olduğunu ifade eden bir hadise yer vermiştir:

Ömer b. Sabit el-Ensarî, Ebû Eyyûb el-Ensarî'den rivayet ederek Allah Rasûlünün şöyle dediğini haber vermiştir: "Her kim Ramazan orucunu tutar da sonra Şevvâl'den altı günü eklerse bu bütün seneyi oruçlu geçirmiş gibi olur."[4]

Bu hadisi Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî gibi çok sayıda alim rivayet etmiştir.[5]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 420.

[2] İbn Âsâkir, *Târiru Dimeşk,* XXIV, 224, 225.

[3] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* II, 325.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 207.

[5] Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 315; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 342; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 308, 324, 344; V, 417, 419; Müslim, Sıyâm 39, (III, 169); İbn Mâce, Sıyâm 33, (I, 547); Ebû Dâvud, Sıyâm 58, (I, 740); Tirmizî, Savm 53, (III, 132); Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 102; IV, 134, 135, 136, 137; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 347, 348, 349.

Oruç başlığı altında zikredilen başka bir hadis, müstehap olan Pazartesi ve Perşembe günleri tutulan oruç hakkındadır.

Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı. Ona bunun sebebi sorulduğunda şöyle buyurdular: "Bu iki günde ameller alemlerin rabbi olan Yüce Allah'a arz edilir."[1]

Bu hadis Tayalisî, Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Darimî, İbn Mâce, Tirmizî ve Beyhâkî tarafından farklı lafız ve senedlerle rivayet edilmiştir.[2]

Makdisî sahabeden bazılarının dehr orucu (tüm seneyi oruç tutarak geçirme) tuttuğunu ifade ederek aşağıdaki hadisi örnek vermiştir.

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Ebû Talha Rasûlüllah (sav) zamanında hep cihat ettiği icin oruç tutmazdi. Fakat Rasûlüllah (sav)'ın vefatından sonra, onun oruçsuz gün geçirdigini görmedim. Yalnız Ramazan ve Kurban bayramlarında oruç tutmazdı.[3]

Bu hadisi Abdurrezzâk, Buhârî, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

Bu bâbtaki diğer bir hadis ise Dâvud orucu diye meşhur olan (gün aşırı; yani bir gün oruç tutup ertesi gün tutmama) oruç hakkındadır. Hz. Peygamber bu şekilde oruç tutmanın faziletli olduğunu beyan etmiştir.

Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki Allah indinde en makbul namaz Dâvud aleyhisselâmın namazıdır. Yüce Allah katında en makbul oruç da yine onun tuttuğu oruçtur. Hz. Dâvud gecenin yarısını uyku ile geçirir, üçte birinde namaz kılar, altıda birinde yine uyurdu. Ayrıca o bir gün oruç tutar, bîr gün tutmazdı."[5]

Bu hadis Abdurrezzâk, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Nesâî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 207, 208.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 87; Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 314; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 300; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 200, 208; Dârimî, Savm 41, (II, 32, 33); İbn Mâce, Sıyâm 42, (I, 553); Tirmizî, Savm 44, (III, 122); Beyhâkî, *Sünen*, IV, 293.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 208.

[4] Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 297; Buhârî, Cihad ve Siyer 29, (III, 1041); Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* V, 91; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 301.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 208.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 295; Humeydî, *Müsned,* II, 269; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 160; Dârimî, Savm 42, (II, 33); Buhârî, Teheccüd 7, (I, 380); Enbiya 39, (III, 1257); Müslim, Sıyâm 35, (III, 165); İbn Mâce, Sıyâm 31, (I, 546); Ebû Dâvud, Sıyâm 67, (I, 743); Nesâî, (I, 418); (II, 118); Beyhâki, *Sünen*, III, 3.

Bu konudaki bir diğer hadis ise Arefe günü orucu hakkındadır. İslâm'in beş esasından olan hac ibadetinin yerine getirildigi Kamerî ayların onikincisi olan Zilhicce ayının 1'inden 10'una kadar olan kısmına "Leyali-i aşere" yani on mübarek gece denilmektedir. 10'uncu gün ise Kurban Bayramı'nın ilk günüdür. Arefeden kasıt ise Kurban Bayramı'ndan bir önceki gün; yani hicrî takvime göre Zilhicce ayının 9. günüdür. Müellifin eserinde kaydettiği hadiste, o günde tutulan orucun iki senenin günahlarına kefaret olacağı belirtilmiştir:

Ebû Katâde Hz. Peygamber(sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Arefe günü tutulan oruç iki seneye kefaret olur, geçen sene ile gelecek sene."[1]

İmam Malik, Ahmed b. Hanbel, Müslim, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî bu hadisi benzer metinle yine Ebû Katâde'den rivayet etmiştir.[2] Aynı metinle ise İbnü'l-Câ'd'ın Müsned'inde geçmektedir.[3]

Muharrem ayı, Kur'an-ı Kerim'de, önem atfedilen dört aydan biri olup, bu ayın en kıymetli gecesi ise onuncu gecesi olan Aşûre gecesidir. Hz. Peygamber bu gecenin gündüzünde oruç tutulmasını teşvik etmiştir:

Seleme b. el-Ekvâ'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) Aşura günü Eslem Kabilesi'nden bir adama insanlar arasında şunu ilan etmesini emretti: "Kim oruçlu ise orucunu tamamlasın, kim de yemek yedi ise başka bir şey yemesin ve orucunu tamamlasın."[4]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, Nesâî, Huzeyme, İbn Hıbban ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Hz. Peygamber'in her aydan üç gün, özellikle de kamerî takvime göre "Eyyam-ı bîz" denilen ayın 13, 14 ve 15. günlerinde oruç tutmayı tavsiye ettiği rivayet edilmiştir.

Ebû'l-Abbas el-Mekkî'den rivayet edildiğine göre Abdullah b. Amr şöyle demiştir: Bana Resûlüllah (sav): "Ey Abdullah b. Amr, sen hakîkaten bütün sene oruç tutuyor, bütün gece namaz kılıyorsun. Ancak bunu yapmaya devam edersen gözlerin

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 209.

[2] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Sıyâm 14, (II, 191); Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 295, 296, 304, 310; Müslim, Sıyâm 36, (III, 167); Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* VI, 10; Hâkim, *Müstedrek*, II, 658; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 282.

[3] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 264.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 209.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 47, 50; Dârimî, Savm 46, (II, 36); Buhârî, Savm 68, (II, 705); Temenni 13, (VI, 2651); Müslim, Sıyâm 21, (III, 151); Nesâî, (II, 113); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* III, 290; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VIII, 384; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 220, 288.

akar ve zayıflar. Devamlı oruç tutan, oruç tutmuş değildir. Bir ayın üç gününde oruç tutmak, o ayın tamamını tutmak gibidir." buyurdu. Ben "Bundan daha fazlasına takat getirebilirim" dedim. "Öyle ise Dâvud (Aleyhisselâm) orucunu tut. O bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı. Ama düşmanla karşılaştığı zaman da kaçmazdı." buyurdu. [1]

Bu hadisi Buharî ve Müslim ittifakla nakletmişlerdir.[2]

Abdullah b. Amr'dan nakledilen başka bir rivayete göre Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: "Her aydan üç gün oruç tutmak, senenin her günü oruç tutup iftar etmek gibidir." [3]

Bu hadisi aynı lafızlarla, fakat farklı isnadlarla Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû Yâ'la, Huzeyme, İbn Hıbban ve Taberânî rivayet etmiş; Abdullah b. Amr'dan ise yalnızca Beyhâkî rivayet etmiştir. Nesâî, Ebû Yâ'la ve Taberânî'nin rivayetlerinde bu üç gün ayın onüçü, ondördü ve onbeşi olarak açıklanmıştır.[4]

Ebû Zerr, Rasûlüllah'ın şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Kim oruç tutarsa ayın beyaz olduğu dolunay günlerinde, yani onüç, ondört ve onbeşinde tutsun."[5]

Bu hadis de Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Nesâî, İbn Hıbban ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[6]

Makdisî'nin oruç bâbında yer vermiş olduğu diğer bir hadiste Hz. Peygamber, evlenme imkânı olmayan gençlere oruç tutmalarını tavsiye etmektedir:

Rivayete göre Alkame b. Kays, Abdullah b. Mes'ud'la birlikte yürürken Mina'da Osman b. Affan'la karşılaşmışlar ve Abdullah ona hadis rivayet etmeye başlamıştı. Bunun üzerine Osman: "Ey Ebû Abdurrahman! Sana gençliğini hatırlatacak genç bir kızla seni evlendireyim mi?" dedi. Abdullah şöyle cevap verdi: "Bana bunu mu demek istiyordun, Rasûlüllah bize şöyle buyurmuştu: 'Ey gençler topluluğu, sizden evlenmeye gücü yeten mutlaka evlensin. Zira evlilik gözü haramdan korur, iffeti ve namusu

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 209.

[2] Buhârî, Sıyam 58, (II, 698); Müslim, Sıyâm 35, (III, 164).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 210.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 436); V, 34; Nesâî, (II, 136); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 413; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* III, 301; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VIII, 413; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 356; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 298; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 301.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 211.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 39; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 152; Tirmizî, Savm 54, (III, 134); Nesâî, (I, 136, 223); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VIII, 415; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 294.

muhafaza eder. Evlenmeye gücü yetmeyenler ise oruç tutsun. Çünkü oruç şehevî arzular için bir kalkandır."[1]

Hadisi Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Nesâî, Ebû Yâ'la, İbn Hıbbân ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Müellifimiz oruç bâbında kendisiyle iftar yapılması müstehap olan şeyler hakkında da iki hadise yer vermiştir:

Hafsa bint Sîrîn Rebâb'ın amcası Selmân b. Âmir ed-Dabî'den rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim hurma bulursa onunla iftar etsin. Eğer hurma bulamazsa, su ile iftar etsin. Çünkü su temizdir." [3]

Bu hadis Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Tirmizî, Ebû Dâvud, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4] Elbâni, Tirmizî'nin rivayetinin zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

Enes b. Malik'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) üç hurma ile veyahut ateş değmemiş bir şeyle iftar açmayı severdi.[6]

Sadece Ebû Yâ'lâ el-Mevsılî tarafından rivayet edilen bu hadisin[7] ravileri arasında yer alan Abdulvahid b. Sabit'in zayıf olduğu belirtilmiştir.[8]

Oruç bâbında yer verilen bir başka rivayet ise, nafile olarak oruç tutan kişinin davete icabet etmesinin gerekliliği hakkındadır:

Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir: "Rasûlülla'a (sav) ve ashabına yemek yedirmiştim. Yemek takdim edilince onlardan bir sahâbi 'Ben orucum' dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav): 'Kardeşiniz sizi davet etmiş ve zahmete girmiş, sen ise 'Ben orucum' diyorsun. Orucunu ye ve sonra dilersen yerine kaza et.' buyurdular."[9]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 211, 212.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 36; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 453; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 378; Buhârî, Savm 10, (II, 673); Nikah 2, (V, 1950); Müslim, Nikah 1, (IV, 128); İbn Mâce, Nikah 1, (I, 592); Nesâî, (II, 95); (III, 262, 58); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 122; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* IX, 335; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 77.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 212.

[4] Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 224; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 17, 18, 213, 214, 215; Dârimî, Savm 12, (II, 13); Tirmizî, Savm 10, (III, 77); Ebû Dâvud, Sıyam 21, (I, 719); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VI, 272, 273; Hâkim, *Müstedrek*, I, 597; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 238.

[5] Tirmizî, Savm 10, (III, 77), (Dipnot).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 213.

[7] Ebû Yâ'la, *Müsned,* (VI, 59).

[8] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* III, 203.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 213.

Bu hadisi yalnızca Taberânî rivayet etmiştir.[1] Heysemî Taberânî'nin senedindeki Hammâd b. Ebî Humeyd'in zayıf olduğunu ifade etmiştir.[2] Makdisî de hadisin akabinde, bu hadisi nakleden kişinin rivayetinde yalnız kaldığını belirtmiştir.[3]

2.1.4. Haccla İlgili Hadisler

Makdisî bu başlık altında, İslâm'ın beş temel şartından olan ve gücü yeten her müslümana ömründe bir defa yapması farz niteliğindeki hacc ibadetinin önemi ve eda keyfiyetine dair hadislere yer vermiştir:

Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayet edilen bir kudsî hadiste Yüce Allah Şöyle buyurmuştur: "Bedenine sıhhat, rızkına da genişlik verdiğim bir kimse, bu durumunun üstünden de beş yıl geçtiği halde hac görevini ifa etmezse, o kul (bu ibadetin sevabından) mahrum kalır."

Bu hadis Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4] Heysemî hadisin ricalinin sikâ olduğunu ifade etmiştir.[5]

Makdisî bu bâbta haccı yürüyerek yapmanın faziletli olduğuna dair şu hadisi nakletmiştir

İbn Abbas şöyle demiştir: "Yürüyerek hacca gidememiş olmam kadar başka bir şeye üzülmem. Zira Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini işittim: 'Binitli olarak hacc eden kimsenin binitinin her adımına bir karşılık bir hasene vardır. Yürüyerek hac yapan bir kişinin ise attığı her adıma karşılık Harem'de elde edilen hasenatlardan yetmiş iyilik vardır."[6]

Bu hadis İbn Huzeyme, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından farklı lafızlarla rivayet edilmiştir.[7]

---

[1] Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 306.

[2] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* IV, 63.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 213.

[4] Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 304; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* IX, 16; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 155; Beyhâkî, *Sünen*, V, 262.

[5] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* III, 265.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 214.

[7] İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 244; Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* XII, 75, 105; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 122; Hâkim, *Müstedrek*, I, 631; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 331; X, 78.

2.2. Ahlâkla İlgili Hadisler

2.2.1.Yaşlılar, Hastalar ve Hizmetle İlgili Hadisler

İbnü'l-Kayserânî insanlara yardımcı olmanın, nafile olarak tutulan oruç ibadetinden daha tercih edilen bir ibadet olduğunu ifade ederek şu hadisi zikretmiştir:

Rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: "Merr-i Zahrân denilen yerde Rasûlullah (sav)'a yemek getirildi. Ebû Bekir ve Ömer'e 'Gelin ve yiyin' buyurdu. Onlar da 'Biz oruçluyuz' dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (sav) 'Arkadaşlarınızın yüküne yardım edin ve onlara yardımcı olun' buyurdu."[1]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Nesâî, İbn Huzeyme ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Hz. Peyamber hizmetinde bulunan kişilere karşı daima şefkat ve merhametle muamelede bulunmuş, onları incitecek herhangi bir tutum içerisinde bulunmamış ve amir-memur, işçi-işveren münasebetinde ümmetine nezaket örneği olmuştur. Makdisî bu konuda şu iki hadise yer vermiştir:

Rivayet edildiğine göre Enes b. Malik şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'e (sav) on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir defa öf bile demedi. Yaptığım bir şey için 'Niye böyle yaptın?' veya yapmadığım bir şey için 'Şöyle yapsaydın ya' demedi."[3]

Bu hadisi farklı senedlerle ve bu manada Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

Rivayet edildiğine göre Hilâl b. Yesâf şöyle demiştir: "Süveyd b. Mukarrin'in evinde kumaş satıyorduk. Bir câriye aramızdaki tanımadığım bir adama bir söz söyledi. O kişi cariyeyi tokatladı. Bu olayı gören Süveyd b. Mukarrin o kişiye kızarak şöyle dedi: 'Yüzünden başka vuracak yer bulamadın mı? Muhakkak ki ben kendimi yedinin (Rasûlüllah'la beraber bulunmuş yedi kardeşin) yedincisi olarak gördüm. Bizim bir tek hizmetçimiz vardı birimiz onu tokatlamıştı da, Allah Rasûlü (sav) bizden onu azad etmemizi istemişti.[5]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 216, 217.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 336; Nesâî, (II, 101); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* III, 261; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 246.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 217.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 227; Buhârî, Edeb 39, (V, 2245); Müslim, Fedâil 13, (IV, 1804); Ebû Dâvud, Edeb 1, (II, 661); Tirmizî, Birr ve Sıla 69, (IV, 368); Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 35; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 152; VI, 258.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 217.

Bu hadis İbn Ebî Şeybe, Buhârî, Müslim, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Sorumluluk mevkiînde olan kişilere, fazilet ve takva yönünden daha aşağı olsalar bile, itaat edilmesi ve itirazdan vazgeçilmesi gerektiği hususunda zikredilen hadis şöyledir:

Rivayete göre Abdullah b. Büreyde şöyle demiştir: "Allah Rasûlü (sav) Amr b. el-Âs'ı, içinde Ebû Bekir ve Ömer'in de bulunduğu bir seriyyeye başkan olarak görevlendirdi. Savaş alanına vardıklarında Amr insanlara ateş yakmamalarını emretti. Bunun üzerine Hz. Ömer sinirlendi ve ona saldırmaya kalktı. Hz. Ebû Bekir ise onu engelledi ve "Savaş bilgisi olmasaydı Rasûlullah (sav) onu görevlendirmezdi" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer sakinleşti.[2]

Hadisi Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[3]

Makdisî, Suffe ashâbının Allah Rasûlü (sav)'nden geçim şartlarının iyileştirilmesini talep ettikleri hususuna değinmiş ve bu konuda şöyle bir hadise yer vermiştir:

Harb b. Ebî'l-Esved ed-Düelî'den rivayet edildiğine göre suffe ehlinden olan Talha b. Amr Hz. Peygambere bir gün "Hurma yemekten usandık ey Allah'ın Rasûlü." deyince, Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Eğer ekmek ve et bulsam size onları yedirirdim..."[4]

Hadisi yukarıda verilen manaya yakın şekilde, bazı kelime farklarıyla Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.[5]

Makdisî, evinin geçimini ve nafakasını sağlamakla mükellef olan kişinin bu konuda cimri davranması durumunda, ev ahalisinin aşırıya kaçmayacak şekilde ihtiyaçlarını karşılamak üzere onun malından almasının bir mahsuru olmadığına delil olarak şu hadisi nakletmiştir.

Rivayet edildiğine göre Hind bint Utbe Rasulullah'a (sav) gelerek şöyle demiştir: "Yâ Rasulullah, Ebû Süfyân gerçekten cimri bir kimsedir. O bana, bilgisi olmaksızın kendisinden (gizlice) aldıklarım hariç, kendime ve oğullarıma yetecek şeyleri vermez."

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 115; Buhârî, e*l-Edebü'l-Müfred*, (I, 72); Müslim, Eymân 8, (V, 91); Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* VII, 86; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 409; Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 12.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 218.

[3] Hâkim, *Müstedrek*, III, 45; Beyhâkî, *Sünen*, IX, 41.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 218.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 487.

Bunun üzerine Rasûlüllah: "Örfe uygun olarak sana ve çocuklarına yetecek şeyleri al." buyurmuştur.[1]

Müttefekun aleyh olan bu hadis, çok sayıda hadis alimi tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Çocukları, anne babaya verilmiş Allah'ın birer emaneti olarak gören İslam Dini, aile yuvasının temeli olan sevgiyi ve muhabbeti ortadan kaldıran, çocukların anne, baba ve kardeşleriyle arasını açan, miras ayrımı da dahil, her türlü adaletsiz ve eşit olmayan davranışı reddetmektedir. Bu bölümde zikredilen hadis bu konuya net bir biçimde ışık tutmaktadır.

Âmir eş-Şa'bî, Nu'mân b. Beşîr'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Babam beni alarak Rasûlüllaha (sav) götürdü ve 'Yâ Rasûlallah! Şahit ol ki, ben Nu'man'a malımdan şunu ve şunu bağışladım.' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber 'Oğullarının hepsine Nu'man'a bağışladığın kadar bağışta bulundun mu?' diye sordu. 'Hayır' deyince: 'Öyle ise buna benden başkasını şahit yap. İyilik yapma hususunda oğullarının denk olmalarını diler misin?" deyince, babam 'Tabi ki.' diye cevap verdi. Hz. Peygamber de 'O halde olmaz.' buyurdular."[3]

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Nesâî, İbn Hıbbân, Taberânî, Dârekutni ve Beyhâkî benzer lafızlarla rivayet etmiş olup[4] Şuayb el-Arnaûd Şeyhayn'ın ricalinin, Müslim'deki Ebû Hind hariç, sikâ olduğunu ifade etmiştir.[5]

Bu konuda *Safvetü't-Tasavvuf*'ta zikredilen bir diğer hadiste, bir toplulukta yaşça küçük olanların büyüklere hizmet etmesine vurgu yapılmaktadır:

Enes b. Malik'ten rivayete göre şöyle demiştir: "Aralarında en küçükleri olduğum bir bir topluluğa içki sunmaktaydım. Bu sırada bir adam gelerek 'Hiç şüphesiz içki haram kılınmıştır' deyince bana 'Ey Enes! Geri kalanı dök' dediler. Ben de onu

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 219.

[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* IX, 126; Humeydî, *Müsned,* I, 118; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 456; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 39, 50, 98; Dârimî, Nikah 54, (II, 211); Buhârî, Bûyu 54, (III, 769); Nafaka 9, 14, (V, 2052, 2054); Ahkâm 28, (VI, 2626); Müslim, Akdiye 4, (V, 129); İbn Mâce, Ticaret 65, (II, 769); Ebû Dâvud, İcâre 81, (II, 312); Nesâî, Îşretü'n-Nisâ 84, (V, 378); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VIII, 98; İbn Hıbbân, X, 68, 71; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXV, 71, 72; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 466, 477; X, 141, 142; X, 269.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 219, 220.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 269, 270; Buhârî, Hibe 11, (II, 913); Müslim, Hibe 3, (V, 66); İbn Mâce, Hibe 1, (II, 795); Ebû Dâvud, İcâre 85, (II, 314); Nesâî, Nahl 1, (VI, 116, 117); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XI, 505; Taberânî, el-*Mu'cemü'l-Kebîr,* XXIV, 338; Dârekûtnî, *Sünen*, III, 42; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 177.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 269, 270, (Dipnot).

döktüm."[1]

Buhârî ve Müslim tarafından da nakledilen hadis, müellifin verdiği manaya en yakın şekliyle Beyhâkî'nin *Sünen*' inde geçmektedir.[2]

Allah Rasûlü toplum içerisinde bir şey ikram edilirken âdâb-ı muâşeret gereği, ikram eden kişinin en son içmesi veya yemesini tavsiye buyurmuştur. Bu konuda müellif şu iki hadisi zikretmiştir:

Kâtâde Allah Rasûlünün (sav) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir topluluğa içecek dağıtan kişi, kendisi en son içer." [3]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, İbn Mâce, Tirmizî, İbn Hıbbân ve Taberânî rivayet etmiştir.[4] Müslim'de daha uzun bir hadisin içerisinde geçmekte, Ebû Dâvud'dan ise, Kâtâde'den değil, Abdullah b. Ebî Avf'tan rivayet edilmiştir.[5]

Câ'fer b. Muhammed'in babasından rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) bir toplulukla beraber (bir şey) yediğinde, en son yerdi.[6]

Konuya dair zikredilen bu ikinci hadis ise yalnızca Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân* adlı eserinde geçmektedir.[7]

Allah'ın insanlarda sevmediği ve mükerreren geçmiş örneklerle insanları sakındırdığı şeytani vasıfların en önde geleni olan gurur ve kibir, inanan insanlar için tedavi edilmesi gereken bir kalp hastalığıdır. Müellifimiz sahabenin bu mesele üzerindeki hassasiyetini şu örnekle göstermektedir:

Abdullah b. Hanzale'den nakledildiğine göre Abdullah b. Selâm başında bir odun demeti olduğu halde çarşıdan geçmiş ve şöyle demişti: "Bununla kibri gideriyorum, zira ben Allah Rasûlünün (sav)'nün 'Kalbinde zerre miktar kibir bulunan kimse cennete giremez.'dediğini işittim."[8]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 220.

[2] Buhârî, Eşribe 20, (V, 2131); Müslim, Eşribe 1, (VI, 88); Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 290.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 220.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 111; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 303, 305; Dârimî, Eşribe 28, (II, 164); İbn Mâce, Eşribe 26, (II, 1135); Tirmizî, Eşribe 20, (IV, 307); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 154; Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağir,* II, 113.

[5] Müslim, Mesâcid 56, (II, 138); Ebû Dâvud, Eşribe 19, (II, 364).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 220.

[7] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 122.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 221.

Bu hadisi Abdullah b. Hanzale'den bu metinle yalnızca Hâkim rivayet etmiştir.[1] Fakat Hz. Peygamber'in "Kalbinde zerre miktar kibir bulunan cennete girmeyecektir" beyanı farklı tariklerden İbn Ebî Şeybe, Müslim, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân tarafından nakledilmiştir.[2]

İslam Dini karşılıksız sadakanın yanında, Müslümanların birbirlerine borç vererek de yardımlaşmalarını teşvik etmiş, borçlunun darlık zamanında sıkıştırılmamasını, eğer mümkünse alacaklının alacağını hibe etmesini tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber her tavsiyesinde olduğu gibi bu konuda da kendisi bizzat örnek olmuş, müminlerden ölen kişinin borçlarının ve yetimlerinin sorumluluğunu üzerine aldığını beyan etmiştir:

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: "Ben Rasûlüllah (sav)'ın devesinin (boynunun) altında idim. Devesinin ağzının köpüğü benim üstüme (dökülüp) akıyordu ve Allah Rasûlü'nün şöyle dediğini işittim: 'Dikkat edin! Ödünç alınan her şey ödenecektir. Ödünç olarak verilen (hayvan, ağaç ve arazi) sahibine geri verilecektir. Her türlü borç da mutlaka ödenecektir. Kefil olan ise, borç ödenmezse o borcu ödeyecektir."[3]

Enes b. Malik tarikiyle ve benzer lafızlarla İbn Mâce ve Dârekutnî'nin rivayet ettiği[4] hadis, farklı tariklerden ise Ebû Dâvud et-Tâyâlisî, Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, yine Dârekûtnî ve Beyhâkî tarafından nakledilmiş olup, bu rivayetlerde söz konusu hitabın veda haccı sırasında söylendiği görülmektedir.[5]

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Ben müslümanlara kendilerinden daha yakınım. Dolayısıyla kim arkasında bir mal bırakırsa o mal mirasçılarınındır. Kim de bir borç bırakırsa bana aittir ve o borç benim üzerimedir."[6]

Abdurrezzâk, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen ikinci hadise dair metinlerde, son cümledeki "borç" la birlikte

---

[1] Hâkim, *Müstedrek*, III, 470.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 329; Müslim, İman 41, (I, 65); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VIII, 476, 477; IX, 226; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* I, 460; XII, 493.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 221.

[4] İbn Mâce, Sadaka 5, (II, 802); Dârekûtnî, *Sünen*, IV, 70.

[5] Tayalisî, *Müsned,* I, 154; Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 148; VIII, 181; IX, 48; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 316, 529; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 267, 293; Tirmizî, Buyû 39, (III, 565); Vasıyyet 5, (IV, 433); Dârekûtnî, *Sünen*, III, 40; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 88.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 222.

(أو ضياعا) "veya küçük çocuk" ibaresi de vardır.[1]

İbnü'l-Kayserânî başta da ifade ettiğimiz gibi, tasavvufu önde tutan bir alim olsa da, düşünce planında ayakları yere basan bir sûfidir. Bu bâbta temas etmiş olduğu hadisler de bunun birer örneğidir. Tasavvuf erbâbı olan kişinin, şahsi kemalatı için gayret gösterirken yakınlarını ihmal etmemesi ve sorumluluklarının bilincinde olması gerektiğine dair şu hadisleri nakletmiştir:

Mücâhid'in Abdullah b. Amr'dan rivayetine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter."[2]

Hadis Humeydî, Buhârî, Ebû Dâvud ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Abdulhakem b. Abdullah b. Ziyâd'ın Enes b. Mâlik'ten rivâyet ettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Allah indinde üç şey ahlakın yüksekliğindendir: Sana zulmedeni affetmen, irtibatı koparanı ziyaret etmen ve seni mahrum edene vermendir."[4]

Bu isnadla hadis Bağdâdî'nin *Tarih*'inde geçmektedir.[5]

Müellif hasta ziyareti esnasında insanların dikkat etmesi gereken hususlara dair, Hz. Peygamber'in şu tavsiyelerine yer vermiştir:

Abdullah b. Hars'ın babasından, onun da Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Ziyareti gizleyin ve hastaya nazik davranın, hayırlı olan ziyaret hastalığa yenik düşeceğini (öleceğini) kendisine gizlemektir. Taziye ise bir defadır.[6]

Deylemî'nin rivayet etmiş olduğu hadis[7] hakkında Elbâni, Ebû Isme (Nuh b. Ebî Meryem)'den dolayı mevzû olduğu kanaatindedir.[8]

---

[1] Abdurrezzâk, *Musannef,* VIII, 291; Müslim, Cum'a 14, (III, 11); İbn Mâce, Sadaka 13, (II, 807); Ebû Dâvud, Kitabü'l-Harac 15, (II, 152); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 85; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* I, 186; VII, 331; Beyhâkî, *Sünen*, III, 206; VI, 351.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 420.

[3] Humeydî, *Müsned,* II, 271; Buhârî, Edeb 15, (V, 2233); Ebû Dâvud, Zekât 45, (I, 530); Beyhâkî, *Sünen*, VII, 27.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 421.

[5] Bağdâdî, *Tarih*, I, 329.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 422.

[7] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* IX, 193.

[8] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* IV, 149.

2.2.2. Giyim-Kuşamla İlgili Hadisler

İbnü'l-Kayserânî, her ne kadar hadisçi yönü olsa da, tasavvufî yönü ağır basan bir alim olduğundan dolayı özellikle bu bâbta rivayet ettiği hadisleri, sûfîliğin temel âdâb ve erkânında yerleşik bir takım uygulamalara delil olarak göstermiştir. Sûfîler tarafından giyilen her tarikat kıyafetinin kendine göre belli bir mistik manası vardır. Şeyh ile mürid arasında bir anlaşma ve müridin şeyhin tasarrufunu kabul anlamına gelen hırka giydirme uygulaması da bunlardan birisidir. İster icâzetname verme anlamında olsun, ister kişinin kendi isteğiyle giymesi veyahut da kişinin tarikata ısındırılması maksadıyla olsun, hemen her tarikatta mevcut olan şeyhin elinden hırka giyme uygulaması, aşağıda geçen hadise ve benzer hadislere dayanarak sünnetten kabul edilmiştir:

Ümmü Halid binti Halid'ten nakledildiğine göre Rasûlullah (sav)'a çizgili kare şeklinde küçük ve siyah bir elbise getirildi. Hz. Peygamber "Bu elbiseyi kimin giymesini uygun görürsünüz" diye sordu. Orada bulunan topluluk cevap vermedi. Bunun üzerine; "Bana Ümmü Halid'i getiriniz" buyurdu. Ümmü Halid geldi ve Hz. Peygamber elbiseyi eliyle ona giydirdi. Sonra "Eskit ve yerine yenisini al" diye iki defa dua etti. Habeş dilinde "güzel" anlamına gelen "Hâzâ senâ ve's-Senâ" diyerek aba üzerindeki sarı ve kırmızı çizgiye bakmaya başladı.[1]

Hadisi bu şekliyle, şeyhaynın şartlarına göre sahih olduğunu ifade ederek, Hâkim rivayet etmiştir.[2] Benzer lafızlarla ise yine Ümmü Hâni'den Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Dâvud, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Zühd elbisesini giyerken, yani bu hırka giydirme esnasında, mürşidin müridine bazı şartlar öne sürmesi de, bilinen tarikat uygulamalarından olup, bu konuda sahabilerin Hz. Peygambere biat etmeleri örnek teşkil etmiştir:

Ubâde b. Velid b. Ubâde b. Sâmit, Kays b. Esram tarikiyle nakledilen rivayete göre Fihr b. Sâ'lebe şöyle demiştir: "Rasûlüllah (sav)'a kolaylıkta, hoşa giden ve gitmeyen tüm hallerde daima dinleyip itaat etmek üzere, vazifeye yetkili olanla münakaşa etmemeye ve nerede olursak olalım, kınayanın kınamasından korkmayarak

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 222.

[2] Hâkim, *Müstedrek*, II, 72.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 363; Buhârî, Libas 21, (V, 2191); Ebû Dâvud, Libas 2, (II, 440); Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXV, 94; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 182.

daima hakkı konuşmaya dair biat etmiştik."[1]

Hadis Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Nesâî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir. [2]

Rivayet edildiğine göre Cabir b. Abdullah şöyle demiştir: "Resûl-ü Ekrem Mekke'de on sene kalarak, herkesin toplandığı Ukaz ve Mecenne gibi panayırlarda hacc zamanı halka hitâben, 'Rabbimin, risâletini tebliğ için kim beni korur ve bana yardım ederse, Cenneti kazanır' derdi. Bunun üzerine biz dedik ki: 'Daha ne kadar Allah Rasûlü (sav)'nün Mekke dağlarında sürgün edilmesine göz yumacağız.' Böylece içimizden 70 kişi hac mevsiminde (Medîne'den) hareket ederek Resûl-i ekrem'i bulduk. Resûl-i ekrem ile Akabe'de görüşmek etmek üzere anlaştık. Birer, ikişer o mevkide toplandık. Allah Rasûlü'ne ne hakkında biat edeceğimizi sorduk. O şöyle buyurdu: 'Bana iyi ve fenâ zamanlarda işitip itâat etmek, darlık ve bolluk zamanında infâk etmek, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkere riâyet etmek, kınayanın kınamasından korkmadan her sözü Allahü Teâlâ için söyleyerek, bana yardım etmek, canlarınızı, mallarınızı, çocuklarınızı nelerden koruyorsanız beni de öyle korumak üzere bî'at ediniz, mükâfâtınız Cennettir.' Bunun üzerine kalkıp ona bî'at ettik."[3]

Ahmed b. Hanbel, İbn Hıbbân, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadisin metni Beyhâkî'ye aittir.[4]

Kişinin nefsini tezkiye etmesi, riya ve şöhret elbisesinden sıyrılması ve kibrini yenmesi amacıyla insanların nazarında maddeten kötü bir görüntü arzeden yamalı elbiseler giymesi, sûfîlik meşrebinde bilinen uygulamalardan olup konuya dair zikredilen hadisler şöyledir:

Malik b. Enes, İshak b. Abdullah b. Ebî Talha tarikiyle nakledilen rivayete göre Enes b. Malik şöyle demiştir: Ömer b. Hattab halife iken onu Medine'de gördüm, elbisesinin iki omuzu arasındaki yırtığına birbirine tutturulmuş üç yama dikmişti. [5]

Hadisi İmam Mâlik rivayet etmiştir. Ancak Mâlik'in rivayetinde (**أمير المدينة**)

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 222, 223.

[2] Humeydî, *Müsned,* I, 192; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 464; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 314, 319; Müslim, İmâret 8, (VI, 16); İbn Mâce, Cihad 41, (II, 957); Nesâî, Biat 1, (IV, 421); Beyhâkî, *Sünen*, X, 158; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VI, 9.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 223.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 322, 339; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 72; XV, 474; Hâkim, *Müstedrek*, II, 681; Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 146; IX, 9.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 224.

yerine daha yaygın bir ifade olan (أمير المؤمنين) ibaresi kullanılmıştır. [1]

Âişe'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) kendisine şöyle demiştir: "Şayet Cennet'te bana ulaşmak istiyorsan zenginlerle beraber olmaktan sakın. Elbiseyi yama yapıncaya kadar eskimiş sayma ve dünyadan bir yolcunun azığı kadarı sana yetsin." [2]

Yalnızca Tirmizî'nin rivayet ettiği hadis hakkında Tirmizî, hadislerinin münker olduğunu işittiği Salih b. Hassan'dan başka bu hadisi rivayet eden olmadığı için garib olduğuna hükmetmiştir.[3] Hadisi bu şekilde Hâkim ve Beyhâkî de rivayet etmiştir.[4]

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) beni kendisine veresiye elbise göndermesi için Hristiyan birine gönderdi. Ben de ona gittim ve kendisine Rasûlüllah'ın veresiye elbise istediğini söyledim. Bunun üzerine: Veresiye nedir ve ne zamandır, vallahi Muhammed'in ne bir koyunu ne de bir devesi vardır, dedi.

Ben de bunun üzerine geri dönerek Allah Rasûlü'nün yanına geldim. Rasûlüllah beni görünce şöyle dedi: Allah düşmanı yalan söyledi. Ben kendisine tabi olunacakların en hayırlısıyım, sizden birinizin çeşitli yamaları bulunan bir elbise giymesi, kendisinde bulunmayan bir şeyi başka birinden emanet almasından daha hayırlıdır.[5]

Konuya dair zikredilen bu son hadis tamamen aynı olmamakla beraber benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel tarafından nakledilmiştir.[6]

Libas başlığı altında yer verilen diğer bir hususta; kolları ve boyu kısa giysi giymenin sünnet olduğu anlatılmaktadır:

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber'in (sav) boyu ve yenleri (kolları) kısa pamuktan bir gömleği vardı. [7]

Müellifin Muzdaribu'l-İsnad olarak ifade ettiği hadisi az farkla Beyhâkî nakletmiştir.[8]

Mücahid, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasülüllah (sav) kolları ve boyu kısa gömlek giyerdi.[9]

---

[1] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Siyer 27, (III, 415).
[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 225.
[3] Tirmizî, Libas 38, (IV, 245).
[4] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 347; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 157.
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 226.
[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 243.
[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 226.
[8] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 154.
[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 227.

Konuya dair zikredilen ikinci hadisi İbn Mâce ve Taberânî rivayet etmiştir.[1] Şeyh Elbâni hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.[2]

Rivayet edildiğine göre Mücahid şöyle demiştir: Hz. Peygamber (sav) boyu topuklarının üzerine gelen, kolları parmak uçlarında eşitlenmiş bir gömlek giyerdi.[3]

İbn Mâce'nin naklettiğini ifade eden müellifin bu üçüncü hadis ise, adı geçen eserde ve diğer hadis kaynaklarında bulamamakla birlikte, benzer lafızlarla Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân* adlı eserinde geçmektedir.[4]

İnsanlar tarih boyunca içinde bulunduğu toplumun örf ve adetlerine, iklim koşullarına göre farklılık arzetse de daima mahrem yerlerini örtmek amacıyla giyinmeye çalışmışlardır. İslam Dini gayri Müslimlere benzememe ve tesettürün yerine getirilmesi gibi şartlarıın dışında insanların giyim kuşam tarzına ve kültürüne pek fazla müdahele etmemiştir. Bununla birlikte İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren Hz. Peygambere benzemek ve sünnete uymak düşüncesiyle Müslümanlar arasında kıyafetlerde bazı standartlar kabul edilmiştir. Müellifimizin de temas ettiği bu kriterlerden bazıları şöyledir:

Abdullah b. Büsr şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'nün giysisi, izârı (belden aşağısını örten elbise) topuklarının üzerine, gömleği de onun üzerine ve ridâsı (belden yukarı giyilen elbise) da gömleğin üzerine gelecek şekildeydi. [5]

Hadisi Taberânî rivayet etmiştir.[6]

Müslim b. Yezid'den nakledildiğine göre Huzeyfe şöyle demiştir: "Rasûlüllah (sav) inciğimin veya kendi inciğinin kasını tutarak 'İşte elbisenin yeri burasıdır, şayet bunu kabul etmezsen burasıdır' dedi ve gömleğini biraz daha düşürdü. 'Eğer bunu da beğenmezsen, burasıdır' diyerek gömleğini biraz daha indirdi. 'Bunu da kabul etmez isen elbisenin topuklarda hakkı yoktur.' buyurdu."[7]

Bu hadis Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve Tirmizî tarafından farklı lafızlarla rivayet edilmiş olup, râvinin ismi Müslim b. Yezid değil,

---

[1] İbn Mâce, Libas 10, (II, 1184); Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* XI, 88.
[2] İbn Mâce, Libas 10, (II, 1184), (Dipnot).
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 227.
[4] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 155.
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 227.
[6] Taberâni, *Müsned-ü Şamiyyîn*, II, 130.
[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 228.

Müslim b. Nüzeyr'dir. [1]

Rivayet edildiğine göre Şerîd b. Süveyd şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) izârını sürükleyen bir adam gördü. Bunun üzerine ona doğru koştu veya koşuşturarak dedi ki: "Ey fülân, Allah'tan kork ve izârını kaldır." Adam cevaben: "Ey Allah'ın Rasûlü, ben dizlerimin eğriliğinden dolayı rahatsız oluyorum." dedi. Allah Rasûlü: "İzârını kaldır, Allah'ın yarattığı her şey güzeldir." buyurdular. (Râvi) dedi ki: Bundan sonra o adamın izârı hep baldır hizasında görülürdü. [2]

Ahmed b. Hanbel ve Taberânî'nin naklettiği hadisi müellifin manayı bozmayacak şekilde kelime ve harf değişikliği yaparak nakletmiştir. [3]

İbn Ömer'den nakledildiğine göre o şöyle demiştir: Rasulüllah (sav)'a uğramıştım ve izârımda sarkıklık vardı. Bana "Ey Abdullah, izârını kaldır." dedi. Ben de kaldırdım. Sonra "Daha kaldır" deyince ben biraz daha kaldırdım. Sonra "Biraz daha kaldır" dedi, ben de kaldırdım. Bunun üzerine münasip olanı araştırmaya devam ettim. Cemaatten bazısı ona; nereye kadar, diye sordu. Baldır hizasına kadar, diye cevap verdi. [4]

Konuyla alakalı yukarıdaki dördüncü hadisi ise Müslim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[5]

Âlâ b. Abdurrahman babası Abdurrahmân bin Yâkûb el-Cühenî'nin şöyle dediğini haber vermiştir: Ben, Ebü Saîd el-Hudri'ye sormuştum: Sen izârın uzunluğu hakkında Rasûlüllah (sav)'ın bir şey dediğini işittin mi? diye. Ebû Saîd şöyle dedi: Evet ben, Rasûlüllah (sav) 'ı şöyle buyururken işittim: "Mü'minin izârının uzunluğu baldırlarının ortalarına kadardır. Bununla topuklar arasında olan izârı giymekte ona günah yoktur. Topuklardan aşağı olan kısım ateştedir." O üç kez (de) şöyle buyurdu: "Allah izârını kibirlenerek yerde sürükleyen kimseye rahmet nazarıyla bakmaz."[6]

Konuya dair zikredilen bu son hadis Tayâlisi, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, İbn

---

[1] Humeydî, *Müsned,* I, 211; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 166; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 382; İbn Mâce, Libas 7, (II, 1182); Tirmizî, Libas 41, (IV, 247).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 228, 229.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 390; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VII, 316.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 229.

[5] Müslim, Libas ve Ziynet 9, (VI, 148); Beyhâkî, *Sünen*, II, 243.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 229.

Mâce, Ebû Dâvud, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Libas konusunda zikredilen bir başka hadisteyse, o devirde gömleğin düğmelerinin açık olmasında bir mahzur olmadığı ifade edilmektedir:

Muâviye b. Kurre babasının şöyle dediğini nakletmiştir: Müzeyne kabilesinden bir toplulukla Rasûlüllah (sav)'ın huzuruna varmıştık. Kendisine biat ettik. O sırada gömleğinin düğmeleri çözüktü. Sonra elimi gömleğinin içine soktum ve peygamberlik mührüne dokundum. Hadisin râvisi Urve b. Abdullah dedi ki: Muaviye ile oğlunu, yaz ve kış daima düğmeleri çözük olarak görürdüm.[2]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Ebû Dâvud, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından farklı senedlerle rivayet edilmiştir.[3]

Hz. Peygamber'in dâimâ başı örtülü bulunduğu ve namazlarını böyle kıldığı bilinmektedir. Bu sebeple alimler namazda başı açık bulundurmanın mekruh olduğuna hükmetmişlerdir. Zîrâ bu Allah Rasûlünün tatbik ettiği fiilî bir sünnetidir. Tarih boyunca müslümanlar arasında farklı renk ve şekillerde de olsa daima takke kullanılmıştır. Konunun önemine dair iki hadis verilmiştir:

Ebû Câfer b. Muhammed b. Rükâne'den nakledildiğine göre babası Rükâne şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (sav) ile güreş tutmuştum ve benim sırtımı yere getirmişti. Rasûlullah (sav)'ın şöyle dediğini işittim: 'Bizimle (Müslümanlarla) müşrikler arasındaki fark külahların üzerine sarılan sarıklardır." [4]

Ebû Dâvud, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Hâkim'in rivayet ettiği hadis hakkında Tirmizî, isnadındaki Ebû'l Hasan el Askalanî'yi ve Rükâne'nin oğlunu tanımadığından dolayı, hasen garib olduğunu söylemiştir.[5]

Rivayet edildiğine göre Cabir şöyle demiştir: Hudeybiye'de Allah Rasûlü (sav)'nü üzerinde tozlanmış bir takke olduğu halde gördüm.[6]

Bu rivayeti temel hadis kaynaklarında bulamadık.

---

[1] Tayalisî, *Müsned,* I, 295; Humeydî, *Müsned,* II, 323; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 5, 44, 97; İbn Mâce, Libas 7, (II, 1183); Ebû Dâvud, Libas 30, (II, 457); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 262, 263, 265; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 241; Beyhâkî, *Sünen*, II, 244.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 230.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 164; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 434; IV, 19; V, 35; İbn Mâce, Libas 11, (II, 1184); Ebû Dâvud, Libas 26, (II, 453); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 266; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,*XIX, 21; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 171.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 231.

[5] Ebû Dâvud, Libas 24, (II, 452); Tirmizî, Libas 42, (IV, 247); Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 5; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* V, 71; Hâkim, *Müstedrek*, III, 511.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 231.

İslamiyetin ilk asırlarından itibaren sûfîler, peygamberlerin elbisesi ve tevazu alameti sayıldığından dolayı, yün elbise giymeyi adet edinmişlerdir. Tasavvufun yerleşik bir uygulaması olan yün elbise giymenin sünnet olduğuna dair İbnü'l Kayserânî'nin zikrettiği hadisler ise şöyledir:

Süfyân b. Uyeyne, Müslim el-Melâi tarikiyle Enes b. Mâlik'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasulüllah (sav) kölenin davetine icabet eder, merkebe biner ve yün (elbise) giyerdi. [1]

Bu hadis Tayâlisî ve Hâkim tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[2]

İbn Mes'ûd'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Rabbi kendisiyle konuştuğu gün, Musa'nın üzerinde yün cübbe, yün şalvar, yün elbise ve yünden bir külahı vardı. Ayakkabıları ise eşek derisindendi." [3]

Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve Hâkim'in kaydettiği hadis hakkında Tirmizî, yalnızca Humeyd el-A'rec rivayet ettiğinden dolayı garib olduğunu söylemiştir. Ayrıca Tirmizî, Muhammed'den (Buharî) Humeyd b. Ali el-A'rec'in hadislerinin münker olduğunu işitmiştir.[4]

Ebû Bürde b. Ebî Musa, babası Ebû Musa el-Eş'ârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Biz Resûlullah (sav) ile beraber iken, üzerimize yağmur yağdığı zaman, sen yanımızda olsaydın, bizim (elbise) kokumuzu koyun kokusu zannederdin, çünkü elbisemiz yündü.[5]

Konuyla alakalı yukarıdaki üçüncü hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Giyim kuşam konusunda eserde zikredilen bir diğer hadis vesilesiyle, kıldan yapılmış elbise giymenin sünnet olduğu vurgulanmaktadır:

Rivayet edildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav), üzerinde siyah kıldan ma'mul nakışlı bir örtü olduğu halde sabahleyın çıktı ve oturdu. Derken

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 232.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 285; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 132.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 232.

[4] Tirmizî, Libas 10, (IV, 224); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VIII, 399; Hâkim, *Müstedrek*, I, 81; II, 411.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 232.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 174; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 419; İbn Mâce, Libas 4, (II, 1180); Ebû Dâvud, Libas 6, (II, 442); Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 38, (IV, 650); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 200; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 208; Beyhâkî, *Sünen*, II, 419.

Fâtıma geldi ve onu örtünün içine aldı, sonra Ali geldi, onu da içeri aldı. Sonra Hasan geldi, onu da içeri aldı. Sonra Hüseyin geldi, onu da içeri aldı. Sonra da: "Ey Ehl-i beyt! Allah ancak ve ancak sizden ricsi gidermek ve sizi tertemiz paklamak istiyor" dedi.[1]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir. Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud ve Tirmizî'nin sadece baş tarafını; İbn Ebî Şeybe, Müslim, Hâkim ve Beyhâkî'nin ise yukarıdaki şekilde rivayet etmiş olduğu hadis için müellif, Müslim'den naklettiğini söylemektedir. Ancak daha ziyade İbn Ebî Şeybe'nin metnine benzemektedir.[2]

Aşağıdaki verilen bir başka hadis, Hz. Peygamber'in uyurken farklı bir elbise giydiğini göstermektedir:

Rivayet edildiğine göre Ebû Bürde b. Ebî Musa şöyle demiştir: Hz. Âişe'nin yanına girdiğimizde, bize Yemen'de yapılan kalın bir çarşafla şu mülebbede dedikleri cinsten bir kilim çıkardı ve: "Resûlüllah (sav) şu iki elbisenin içinde vefat etti." dedi.[3]

İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, Ebû Dâvud, Ebû Yâ'lâ, Hâkim ve Beyhâkî'nin farklı senedlerle ve lafızlarla nakletmiş olduğu hadisin bazı metinlerinde, Hz. Aişe'nin sözlerinin başında kasem ifadesi bulunmaktadır.[4]

Giyim kuşam konusunda yer verilen bir başka hadis ise, izâr ile örtünmenin sünnet oluşu hakkındadır:

Abdullâh b. Abbâs'tan rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: Resûlullah (sav), vefatını netice veren hastalığı esnasında, ağrıyan başı üzerinde siyah bir kumaş parçası çatmış olduğu halde ve iki omuzu üzerine bir örtü koyarak (mescide) çıktı. Minbere varıp üzerine oturdu. Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra: "Emmâ ba'du, ey nâs! Hiç şüphesiz müslümanlar çoğalıyor, fakat Ensâr (günden güne) azalıyor. Hattâ onlar yemek içinde tuz mesâbesinde (azalmış) bulunuyorlar. Şu halde (ey Muhâcirler) sizden her kim bir kimseye zarar verebilecek yâhut menfaati dokunacak bir iş başına geçerse, Ensâr'ın iyilerinin hasenâtını alsın, kötülerinin seyyiâtını afvetsin." (Bu) Allah

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 233.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 370; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 162; Müslim, Libas ve Ziynet 6, (VI, 145); Fedâilü's-Sahabe 9, (VII, 130); Ebû Dâvud, Libas 6, (II, 442); Tirmizî, Edeb 49, (V, 119); Hâkim, *Müstedrek*, III, 159; IV, 208; Beyhâkî, *Sünen*, II, 149, 419.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 233.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 174; VII, 78; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 131; Müslim, Libas ve Ziynet 6, (VI, 145); Ebû Dâvud, Libas 8, (II, 443); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 407; VIII, 357; Hâkim, *Müstedrek*, II, 665; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 170.

rasulünün (sav) vefat etmeden önce topluluğa son hitabıydı.[1]

Hadisi Buhârî rivayet etmiştir.[2]

Müellifin libas konusunda giyilen kıyafet ve bu kıyafetlere ait kumaşların mahiyeti, şekli ve desenleri hakkında örnek teşkil ettiğini düşünerek zikrettiği birkaç hadis ise şu şekildedir:

Abdullah b. Ebî Müleyke, Misver b. Mahreme'nin şöyle dediğini nakletmiştir: Peygamber (sav)'e gittim, yanında bir takım kaftanlar vardı ve onları ashabı arasında taksim etti. Bunun üzerine babam Mahreme bana: "Haydi seninle Peygamber'e (sav) gidelim, belki bize onlardan bir şey verir." dedi ve gittik. Babam kapıda durarak konuştu. Hz. Peygamber (sav) onun sesini tanıyarak beraberinde bir kaftan olduğu halde (yanımıza) çıktı. Babama kaftanın güzelliklerini göstererek: "Bunu senin için sakladım, bunu senin için sakladım." buyurdu. [3]

Hadisi farklı lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

Rivayet edildiğine göre Esmâ binti Ebî Bekir'in azadlı kölesi Abdullah Ebû Ömer şöyle demiştir: Ben İbn Ömer'in çarşıda Şam kumaşından bir elbise satın aldığını gördüm. İbn Ömer biraz sonra onun üzerinde kırmızı ip bulunduğunu gördü ve elbiseyi sahibine geri verdi. Bunun üzerine varıp Esmâ' ya anlattım. (Esmâ hizmetçisine): "Rasûlullah (sav)'ın cübbesini bana bir getiriver." dedi. Hizmetçi de kalınca dokunmuş, yakası, yenleri ve yırtmaçları ipekle işlenmiş cübbesini çıkarıp getirdi.[5]

Bu hadis ise Ebû Dâvud ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Müslümanlar ve özellikle de sûfîler arasında ilk dönemlerden itibaren namaz esnasında seccade kullanımı, gerek temizlik gerekse namazın iç huzuru bakımından, önemli kabul edilen adetlerdendir. Pamuk, yün, hasır vb. maddelerden yapılan, dört köşeli namaz kılmak için kullanılan sergilerin ortak adı olan ve müellifin Hz. Peygamber'in sünneti olarak takdim ettiği bu uygulama hakkındaki hadisler ise şöyledir:

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 233, 234.

[2] Buhârî, Menâkîb 22, (III, 1327); Fedâilüs-Sahabe 41, (III, 1383).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 234.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 328; Tirmizî, Edeb 53, (V, 123); Hâkim, *Müstedrek*, III, 558; Beyhâkî, *Sünen*, III, 273.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 234, 235.

[6] Ebû Dâvud, Libas 12, (II, 447); Beyhâkî, *Sünen*, III, 270.

Abdullah b. Şeddâd, Hz. Peygamber'in (sav) zevcesi Meymûne'nin şöyle dediğini nakletmiştir: Allah Rasûlü (sav) humre denilen sergisini mescide serer ve onun üzerinde namaz kılardı. [1]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, İbn Mâce, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî farklı sened ve lafızlarla rivayet etmiş olup, müellifin Taberânî'nin rivayetini tercih ettiği görülmektedir.[2]

Ebû Saîd el-Hudrî, Allah Rasûlü (sav)'nün bir hasırın üzerinde namaz kıldığını nakletmiştir.[3]

Müellifin Müslim'i referans olarak gösterdiği bu ikinci hadis ise Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Huzeyme ve İbn Hıbbân tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Libas konusunda müellifin zikrettiği bir hadis ise, çizgili, üzerinde işaret ve âlem bulunan kıyafet vb. şeylerin mekruh olduğu yönündedir:

İbn Şihâb ez-Zührî'nin Hişâm b. Urve'den rivayetine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) çizgili bir elbise içinde namaz kıldı ve: "Bunun çizgileri beni alıkoydu, bunu Ebû Cehm'e götürün de bana enbicâniyye (denilen elbiseyi) getirin." buyurdular.[5]

Hadisi benzer lafızlarla Abdurrezzâk, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî ve İbn Huzeyme rivayet etmiştir.[6]

Libas konusunda zikredilen bir başka hadis, çeşitli renklerle boyalı kıyafetler giymenin sünnet olduğuna dairdir:

Rivayet edildiğine göre Ebû Rimse (Habib b. Hayyân) şöyle demiştir: Babamla beraber Hz. Peygambere (sav) gittim. Saçları kulak yumuşağına kadar sarkmış vaziyette idi ve üzerinde kına lekeleri vardı. Hz. Peygamberin üzerindeyse iki yeşil elbise vardı. [7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 236.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 350; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 330, 335, 336; Dârimî, Salât 101, (I, 368); Buhârî, Salât 20, (I, 150); İbn Mâce, İkametü's-Salât 63, (I, 328); Nesâî, Mesâcid 44, (II, 57); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 1; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXIV, 7, 8; Beyhâkî, *Sünen*, II, 421.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 236.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 10; Müslim, Salât 52, (II, 62); Mesâcit 49, (II, 128); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 103; İbn Hıbbân, *es-Sahih* ,VI, 81.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 237.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* I, 357; Buhârî, Salât 13, (I, 146); Sıfatüs-Salât 11, (I, 262); Libas 18, (V, 2190); Müslim, Mesâcit 16, (II, 77); Ebû Dâvud, Salât 167, (I, 303); Nesâî, Kıble 20, (II, 72); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 63.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 237.

Bu hadisi Ebû Dâvud, Nesâî ve Taberânî rivayet etmiştir.[1]

Berâ b. Âzib'ten nakledildiğine göre o şöyle demiştir: Resûlüllah (sav) saçları taralı, kırmızı bir hülle (kat elbise) içinde iken, ondan daha güzel hiç kimseyi görmedim.[2]

Konuyla alakalı bu ikinci hadisi İbn Ebî Şeybe, İbn Mâce ve Ebû Yâ'lâ rivayet etmiştir.[3]

Câbir b. Semûre'den rivâyete göre o şöyle demiştir: Rasûlüllah (sav)'ı mehtaplı bir gecede ve üzerinde kırmızı bir elbise olduğu halde gördüm. O anda bir Rasûlüllah (sav)'a bir de aya bakmaya başladım. O, benim gözümde aydan daha güzeldi."[4]

Bu hadis ise Dârimî, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[5]

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Hz. Peygamber (sav), Mekke fethi günü başında siyah bir sarık olduğu halde Mekke'ye girmişti.[6]

Hadis Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Habnel, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[7]

Libas başlığı altında yer alan hususlardan birisi de, ayakkabı giyerken önce sağdan başlama, çıkartırken de soldan başlama hakkındadır:

Ebû Hureyre Rasûlüllah (sav)'ın şöyle dediğini haber vermiştir: "Ayakkabı giydiğiniz vakit sağdan başlayın, çıkardığınız vakit de soldan başlayın. Ya ikisini birden giyin veyahut da ikisini birden çıkarın."[8]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadis birbirine yakın lafızlarla Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî

---

[1] Ebû Dâvud, Tereccül 18, (II, 485); Nesâî, Ziynet 96, (VIII, 204); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXII, 282.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 237.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 157; V, 188; İbn Mâce, Libas 20, (II, 1190); Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 253, 258.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 237.

[5] Dârimî, Mukaddime 10, (I, 44); Tirmizî, Edeb 47, (V, 118); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 386; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 206; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 206; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 150.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 237.

[7] Tayalisî, *Müsned,* I, 241; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 178; VII, 405; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 363; III, 387; Müslim, Hacc 84, (IV, 111, 112); Ebû Dâvud, Libas 24, (II, 452); Tirmizî, Libas 11, (IV, 225); Nesâî, Ziynet 109, (VIII, 211); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 110; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* IX, 37; XII, 243; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 244; V, 308, VII, 99; Beyhâkî, *Sünen*, III, 246; V, 177.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 238.

tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Hz. Peygamber (sav) akakkabısını giyerken önce sağı giyerdi, çıkarırken de önce soldakini çıkarırdı. [2]

Zikredilen bu ikinci hadis sadece İbnü'l-Câ'd'ın *Müsned'*inde geçmektedir.[3]

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Hz. Peygamber (sav) ayakkabısını giyerken, taranırken ve elbisesini giyerken mümkün olduğunca sağdan başlardı. [4]

Müellifin Buhârî'de geçtiğini belirtmiş olduğu bu hadisi, Buhârî'de ve diğer hadis kaynaklarında bulamadık.

Hz. Âişe'nin şöyle dediği nakledilmiştir: Rasulüllah (sav) temizleneceği zaman temizliğinde, taranacağı zaman taranışında ve ayakkabılarını giyerken sağdan başlamayı severdi.[5]

Bu hadis benzer lafızlarla Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiş olup, İbnü'l-Kayserânî Müslim'in metnini tercih etmiştir.[6]

Makdisî Hz. Peygamber'in dinlenirken üzerinde uyuduğu yatağın mahiyeti hakkında ise şu hadisi nakletmiştir:

Hz. Âişe'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav)'nün yatağı deriden ve içi de hurma lifindendi.[7]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî nakletmiştir. İbn Mâce'de ve Ahmed b. Hanbel'in bir rivayetinde "Yatak, döşek" anlamına gelen **(فراش)** kelimesi yerine, aynı anlama gelen **(ضجاع)** kelimesi

---

[1] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 166; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 175; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 233, 283, 409, 430, 477, 497; Müslim, Libas ve Ziynet 19, (VI, 153); İbn Mâce, Libas 28, (II, 1195); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 275; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 30; Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân*, V, 178.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 239.

[3] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 435.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 239.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 240.

[6] Tayalisî, *Müsned,* I, 200; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 202; Buhârî, Vudû 30, (I, 74); Müslim, Taharet 19, (I, 155); İbn Mâce, Taharet 42, (I, 141); Tirmizî, Sefer 428, (II, 506); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VIII, 263; Beyhâkî, *Sünen*, I, 86.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 240.

kullanılmıştır.[1]

Libas konusunda zikredilen son hadiste, Hz. Peygamber'in çorap giydiğinden bahsedilmiştir:

Ebû Musa el-Eş'ârî'den nakledildiğine göre o şöyle demiştir: Hayber Gazası'nda Rasûlüllahla (sav) beraberdik, Bilal ezan okudu ve ezan gece okunuyordu. Hz. Peygamber ihtiyaç için çıkmıştı. "Kimin yanında su var?" diye sordu. Su getirildi ve üzerinde cübbe bulunduğu halde abdest aldı. Elini cübbesinin altından çıkararak üç defa yıkadı. Çoraplarının ve ayakkabılarının üzerine de mesh etti.[2]

Yukarıdaki verildiği şekilde temel hadis kaynaklarında rastlayamadığımız hadisi; Hz. Peygamber'in çoraplarına ve ayaklarına mesh ettiğine dair zikredilen kısmıyla, yine ravisi Ebû Musa el-Eş'ârî olarak İbn Mâce, Ebû Dâvud, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir. Ebû Dâvud hadisin senedinin muttasıl ve kâvî olmadığını ifade etmiştir. [3] Hadisin kendisinden başka ravisi olmayan İsa b. Sinan'ı, İbn Hıbbân ve Iclî sikâ olarak vermiş, İbn Maîn ise zayıf olduğunu söylemiştir. İbn Hacer de İsa b. Sinan'ın *Leyyinü'l-Hadis* (hadis rivayet etmede gevşek davranan biri) olduğunu belirtmiştir.[4] Çoraplar üzerine meshedilmesi hususundaki bu ve benzeri rivayetlerin sıhhati tartışmalı olmakla beraber, söz konusu metinlerde geçen "cevrab" kelimesinin, günümüzdeki yaygın anlamıyla bilinen yünden mamül çorap kelimesinden daha geniş bir anlamı kapsadığı bilinmektedir. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in üzerine mesh etmiş olduğu çorabın kıldan mı, yünden mi yoksa deriden mi olduğuna dair açıklamalar değerlendirildiğinde, çorabın deriden olma ihtimali daha ağır basmaktadır.[5]

2.2.3. Yeme Âdâbı ile İlgili Hadisler

Müslümanlar arasındaki dostluk ilişkilerini geliştiren ve muhabbeti artırmaya yönelik her meşrû davete icabet, İslâm'ın teşvik ettiği bir görev ve Müslümanların birbiri üzerindeki haklardandır. Hatta mezhep imamları davetleri vacip, mendup diye

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 73; VI, 145; Buhârî, Rikak 17, (V, 2371); Müslim, Libas ve Ziynet 6, (VI, 145); İbn Mâce, Zühd 11, (II, 1390); Tirmizî, Libas 27, (IV, 237); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VIII, 366; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 47.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 241.

[3] İbn Mâce, Taharet 88, (I, 186); Ebû Dâvud, Taharet 61, (II, 452); Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 24; Beyhâkî, *Sünen*, I, 284.

[4] İbn Hıbbân, e*s-Sikât,* VII, 235; Iclî, *Mâ'rifetü's-Sikât,* II, 199; İbn Maîn, *Tarihu İbn Maîn,* III, 335; IV, 429; İbn Hacer, *Takribü't-Tehzib,* I, 438.

[5] Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme,* 117, 121.

tasnif etmişlerdir. Dolayısıyla müellifin yeme âdâbı hakkında ilk bahsettiği hadisler de davete icabet hakkında olmuştur:

A'meş, Ebû Vâil, Abdullah b. Mes'ud tarikiyle rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Hediyeyi geri çevirmeyin, davete icabet edin ve Müslümanları dövmeyin." [1]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, İbn Hıbbân ve Taberânî rivayet etmiştir.[2]

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Şayet bana bir zira (kadar bir şey) bile hediye edilse kabul ederim, eğer bir paça yemeye davet edilsem mutlaka giderdim." [3]

Enes b. Mâlik tarikiyle Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, İbn Hıbbân, Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilen hadis hakkında Tirmizî, hasen sahih olduğunu söylemiştir.[4] Aynı manayı muhtevi olarak farklı isnadlarla hadisi Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, yine Ahmed b. Hanbel, Buhârî, İbn Hıbban, Taberânî ve Beyhâkî de nakletmiştir.[5]

Enes b. Mâlik'ten rivayete göre Hz. Peygamber (sav) hastayı ziyaret eder, cenazeyi takip eder, kölenin davetine icabet eder ve merkebe binerdi. [6]

Yukarıda geçtiği şekliyle Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadisi[7] benzer manada yine Enes tarikiyle İbn Mâce, Tirmizî ve Ebû Yâ'lâ da nakletmiştir.[8]

Süfyan b. Uyeyne, Ebû'z-Zinâd Abdullah b. Zekvân, A'rec tarikiyle nakledilen rivayete göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Yemeğin en fenası, zenginlerin davet edilip fakirlerin terk edildiği velime yemeğidir. Her kim davete icabet etmezse Allah'a ve Rasûlüne isyan etmiştir.[9]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 241.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 446; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 404; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 67; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 197.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 241.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 209; Tirmizî, Ahkâm 10, (III, 623); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 103; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 169).

[5] Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 449; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 446; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 424, 479, 481, 512; Buhârî, Nikah 73, (V, 1985); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 102; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XI, 120; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 169; VII, 273.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 242.

[7] Hâkim, *Müstedrek*, II, 506; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 290.

[8] İbn Mâce, Zühd 16, (II, 1398); Tirmizî, Cenâiz 32, (III, 337); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 238.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 242.

Konuyla ilgili Ebû Hureyre'den mevkuf olarak zikredilen hadisi, yukarıdaki isnadla Müslim ve Beyhâkî nakletmiş olup, bu rivayetler de metin olarak burada verilenden eksik veya farklıdır.[1] Farklı isnadlarla ise metni Mâlik, Tayâlisî, Abdurrezzâk, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Taberânî rivayet etmiştir.[2]

Mâlik b. Enes, Nâfi (Hammâd b. Üsâme Ubeydullah), İbn Ömer tarikiyle Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediği nakledilmiştir: "Sizden biriniz bir yemeğe davet edildiğinde ona mutlaka gitsin."[3]

Bu hadisi İmam Mâlik rivayet etmiştir.[4]

Tasavvuf erbabı, yemeği yüksek bir masa veya sofraya koyarak eğilmeden yemenin, kibirli kimselerin âdeti sayıldığı için, genellikle yer sofrasını tercih etmiştir. Günümüzde de Hz. Peygamber'in sünneti olarak bazı Müslümanların uygulamaya devam ettiği bu sünnete dair İbnü'l-Kayserânî aşağıdaki hadisleri nakletmiştir:

Enes b. Mâlik'den rivâyete göre şöyle demiştir: Rasûlullah (sav) ömrünün sonuna kadar yüksek masa ve benzeri şeyler üzerinde yemek yememiş ve elenmiş saf undan da ekmek yememiştir. [5]

Hadisi Buhârî, Tirmizî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[6]

Katâde, Hasan'ül-Basrî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: Âsım b. Hadre'ye gittiğimde o şöyle dedi: Allah Rasûlü (sav) katiyen ne yüksek bir sofrada yemek yedi, ne minder kullandı ve ne de kapıcısı olmuştur.[7]

Bu hadisi ise Taberânî tahric etmiştir.[8]

Müellifin Hz. Peygamber'in ve ashabının nerede yemek yediğini belirtmek için vermiş olduğu bir sonraki hadis ise şu şekildedir:

Katâde, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini haber vermiştir: Allah Rasûlü (sav) ne

---

[1] Müslim, Nikah 16, (IV, 154); Beyhâkî, *Sünen*, VI, 169; VII, 262.

[2] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Siyer 16, (III, 355); Tayalisî, *Müsned,* I, 304, 306; Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 447; Humeydî, *Müsned,* II, 493; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 240, 405, 494; Dârimî, Et'ime 28, (II, 143); Buhârî, Nikah 72, (V, 1985); Müslim, Nikah 16, (IV, 154); İbn Mâce, Nikah 25, (I, 616); Ebû Yâ'la, *Müsned,* X, 295; XI, 123; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 119;

Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 314.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 242, 243.

[4] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Siyer 16, (III, s. 353).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 243.

[6] Buhârî, Rikak 16, (V, 2369); Tirmizî, Zühd 38, (IV, 581); Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II s. 169.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 243.

[8] Taberâni, *Müsned-ü Şamiyyîn*, IV, 38.

masa üstünde ne de küçük bir tabakta yemek yemiştir. Bunun üzerine râvi Katâde'ye: Peki neyin üzerinde yemek yiyorlardı, dedi. O da: Yer sofrasında, diye cevap vermiştir.[1]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, İbn Mâce, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve Nesâî rivayet etmiştir.[2]

Yine Müslümanlar arasında özellikle de tasavvuf erbâbı arasındaki yaygın uygulamalardan olan sofradaki şeyh, imam veya büyüğün yemekten önce cemaate önderlik ederek dua etmesinin sünnete uygun olduğu ifade edilerek aşağıdaki hadise yer verilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Annem et suyu çorbası yapmış ve bazı ashabıyla beraber bulunan Hz. Peygamberi davet etmemi emretmişti. Ben de ashabıyla beraberken ona gittim ve dedim ki: Annem seni davet ediyor. Bunun üzerine etrafındakilere kalkın dedi ve yaklaşık yetmiş adam kalktı. Ben anneme giderek haber verdim. Annem çıktı ve dedi ki: Anam babam feda olsun, ben bir tabak et suyunu senin için yapmıştım. Hz. Peygamber, onu getir ey Enes'in annesi, dedi ve elini o çorbanın üzerine koyarak bereket için dua etti. Hz. Peygamber, ey Enes, on kişi çağır diyordu, ben de öyle yapıyordum. Hepsi doyuncaya kadar yediler ve arttıkça da arttı.[3]

Yukarıda verildiği şekilde temel hadis kaynaklarının hiçbirisinde tespit edemediğimiz hadiste bahsi geçen olay, farklı metinlerle Mâlik, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî ve Taberânî'de geçmektedir.[4]

Yemek konusunda müellifin yer verdiği iki hadis ise, yemeğe besmeleyle başlanması hususundadır:

Ömer b. Seleme'den nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) ona: "Çocuk yaklaş, bismillah de, sağ elinle ve önünden ye" demiştir.[5]

Hadisi Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Ebû Dâvud, İbn Hıbbân ve Taberânî rivayet etmiştir.[6]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 243, 244.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 130; Buhârî, Et'ime 22, (V, 2066); İbn Mâce, Et'ime 20, (II, 1095); Tirmizî, Et'ime I, (IV, 250); Ebû Yâ'la, *Müsned,* V, 367.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 244.

[4] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Siyer 16, (III, 357); İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 313; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 147, 218; Dârimî, Mukaddime 7, (I, 34); Buhârî, Menâkıb 22, (III, 1311); Et'ime 46, (V, 2976); Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXV, 115; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 169; VII, 273.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 244.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 415; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 326; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 26, 27; Tirmizî, Et'ime 47, (IV, 288); Ebû Dâvud, Et'ime 20, (II, 376); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 15; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IX, 27.

Ömer b. Ebî Seleme şöyle demiştir: Ben Allah Rasûlü (sav)'in himâyesi, terbiyesi altında bir çocuktum. Yemek yerken elim yemek kabının her tarafında dolaşırdı. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) bana: "Bismillah de, sağ elinle ye ve sana yakın olan taraftan ye" buyurdu, ben de bundan sonra öyle yemeye devam ettim.[1]

Bu hadis ise Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Tasavvuf geleneğinde ve müslümanlar arasında saygının gereği olarak sofranın en büyüğü olan kişi yemeğe başlamadan diğerleri başlamaz ve beklerler. Bu uygulamanın sünnet olduğuna delil olarak müellifin zikretmiş olduğu iki hadis şu şekildedir:

Rivayet edildiğine göre Ebû Huzeyfe şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) ile birlikte yemek yerken, Rasûlüllah (sav) başlayıncaya kadar biz ellerimizi sürmezdik. [3]

Konuyla ilgili olarak, müellifin baş tarafını zikretmiş olduğu hadis Ahmed b. Hanbel, Müslim, Ebû Dâvud ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ubeydullah b. Ebî Râfi'den nakledildiğine göre ninesi Ümmü Râfi Selmâ (Hz. Peygamber'in cariyesi) şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) için yemek yapmıştım. Beraberinde iki adam olduğu halde geldi. Ben de yemeği ona takdim ettim. Derken bir bedevi uğradı, Hz. Peygamber ona: "Yemeğe yaklaş" dedi. Bunun üzerine adam bir lokma aldı. Allah Rasûlü (sav) ona: "Onu çıkar, bismillah de ve yemeğin kenarından ye." dedi. Böylece adam yemekten yedi ve doydu, hatta yemek artmıştı.[5]

Yukarıda verildiği şekilde temel hadis kaynaklarında rastlayamadığımız hadisi biraz değişik lafızlarla Taberânî rivayet etmiştir.[6] Heysemî Taberânî'nin ricalinin sikâ olduğunu beyan etiştir.[7]

Yemek bahsinde eserimizde yer verilen üç hadiste ise, sağ elle yemenin sünnet olduğu vurgulanmaktadır:

Rivayet edildiğine göre Âişe bint Ebî Bekir şöyle demiştir: Rasûlüllah (sav)'ın

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 244, 245.

[2] Humeydî, *Müsned,* I, 259; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 132; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 26; Buhârî, Et'ime 1, (V, 2056); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IX, 27.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 245.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 382; Müslim, Eşribe 13, (VI, 107); Ebû Dâvud, Et'ime 16, (II, 374); Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 74.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 245, 246.

[6] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebî*r, XXIV, 300.

[7] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* V, 34.

sağ eli, temizliği ve yemek yemesi içindi. Sol eli ise, helâdakileri ve diğer pislikleri temizlemesi ve çirkin şeyler içindi. [1]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Zühri, Ebû Bekir b. Ubeydullah b. Abdullah, Abdullah b. Ömer tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Biriniz yemek yediği zaman sağıyla yesin, bir şey içtiği zaman da sağıyla içsin. Çünkü şeytan soluyla yer ve soluyla içer." [3]

Bu hadisi İbn Ömer'den Mâlik, Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Müslim, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4] Farklı isnadlarla ise yine İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Taberânî nakletmiştir.[5]

Câbir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Bir tek elbise giymeyin, sizden biri soluyla yemek yemesin ve tek ayakkabıyla gezmeyin."[6]

Sol elle yemenin kerahetine dair zikredilen yukarıdaki üçüncü hadis ise Ahmed b. Hanbel, Nesâî ve Ebû Yâ'lâ tarafından rivayet edilmiştir.[7]

Toplu halde ve bir kaptan yemek yenirken herkesin kendi önünden yemesi, yeme âdâbı hususunda Hz. Peygamber'in tavsiyelerinden olup konuya dair zikredilen iki hadis şöyledir:

Sa'îd b. Uyeyne'nin Atâ b. Saîb'den naklettiğine göre Atâ bir meclisteydi ve orada Saîd b. Cübeyr ve Miksem de vardı. Saîd b. Cübeyr: "Sizler yemek hakkında söylenileni işittiniz mi?" deyince Miksem şöyle dedi: "Bize anlat ey Ebû Abdullah." Bunun üzerine Saîd, İbn Abbas'tan Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini nakletti: "Muhakkak ki bereket yemeğin ortasındadır, şu halde yemeğin ortasından değil,

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 246.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 265; Ebû Dâvud, Taharet 18, (I, 55); Beyhâkî, *Sünen*, I, 113; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 77.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 246, 247.

[4] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Siyer 14, (III, 348); Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 414; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 132; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 8, 218; Dârimî, Et'ime 9, (II, 132); Müslim, Eşribe 13, (VI, 109); Nesâî, Âdâbü'l-Ekl 8, (IV, 172, 199); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 433; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* IX, 119; Beyhâkî, *Sünen*, I, 113; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 277.

[5] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 132; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 325, 349; Nesâî, Âdâbü'l-Ekl 8, (IV, 172); Ebû Yâ'la, *Müsned,* X, 305; Taberânî, e*l-Mu'cemü'l-Evsat,* VIII, 231.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 247.

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 357; Nesâî, Ziynet 110, (V, 505); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 176.

kenarından yiyiniz."[1]

Humeydî ve Tirmizî'nin rivayet ettiği hadis için Tirmizî, hasen sahih olduğunu bildirmiştir.[2]

İbn Abbas'tan nakledildiğine göre Hz. Peygamber'e bir çanak tirit getirilmişti. Bunun üzerine o şöyle buyurdu: Çanağın kenarlarından yiyiniz, ortasından yemeyin, zira bereket yemeğin ortasına indirilir.[3]

Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Nesâî, Taberânî ve Beyhâkî'nin naklettiği rivayetlerin tamamında yukarıdaki **(تترك في)** fiili yerine benzer manada **(تنزل في)** fiili kullanılmıştır.[4]

İbnü'l-Kayserânî yemeğe tuzla başlamanın sünnet olduğunu ve tuzun faziletini ifade sadedinde aşağıdaki hadislere yer vermiştir:

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Ümmetim içerisinde asabımın misali, yemeğin içindeki tuz gibidir. Zira yemek ancak tuzla münasip hale gelir."[5]

Câ'fer b. Muhammed, Muhamed b. Ali tarikiyle Ali b. Ebî Tâlip'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Ey Ali, tuzla başla tuzla bitir, zira tuzda yetmiş derde deva vardır. Cinnet, cüzam, abraş hastalığı, boğaz ağrısı ve diş ağrısı da bunlardandır."[6]

Yalnızca Ebû Yâ'lâ'nın nakletmiş olduğu[7] hadisin isnadında bulunan İsmail b. Müslim için Heysemî zayıf olduğunu söylemiştir.[8]

Temel hadis eserlerinde tespit edemediğimiz bu hadis Heysemî'nin *Buğyetü'l-bâhis ân zevâidi Müsnedü'l-Hâris* isimli eserinde daha uzun bir hadisin içerisinde geçmektedir.[9]

Bu konuda Sâid b. Cübeyr'den rivayet edildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'nü sol ayağının baş parmağından yılan sokmuştu. Bunun üzerine tuz getirdik ve onu avucuna koydu, sonra onu üç defa yaladı, geri kalanını da yılanın

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 247.

[2] Humeydî, *Müsned,* I, 243; Tirmizî, Et'ime 12, (IV, 260.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 248.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 270, 300, 343; Dârimî, Et'ime 9, (II, 137; Nesâî, Âdâbü'l-Ekl 18, (IV, 175; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XI, 455; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 278.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 248.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 248.

[7] Ebû Yâ'la, *Müsned,* V, 151.

[8] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* IX, 439.

[9] Heysemî, *Buğyetü'l-bâhis ân zevâidi Müsnedü'l-Hâris,* I, 526.

soktuğu yere koydu. Bundan sonra ağrısı dindi.[1]

Yine temel hadis kaynaklarında zikredilmeyen bu hadisi ise yalnızca Hatip el-Bağdâdî'nin *El-Müttefik ve'l-Müfterik* adlı eserinde bulabilmekteyiz.[2]

Yemek seçme ve hoşa gitmeyen bir yemeğin ayıplanması, Hz. Peygamber'in hayatında görülmeyen ve ashabının da terk ettiği bir davranıştır. Bu hususta zikredilen hadis ise şöyledir:

Rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) yemeği kesinlikle kınamazdı, eğer iştahı varsa onu yer, yoksa yemezdi.[3]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Beyhâkî nakletmiştir.[4]

Yemek konusunda nakledilen diğer bir hadiyteyse, yere düşen lokmayı yemenin sünnet olduğu ifade edilmektedir:

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Birinizin lokması düştüğü vakit hemen ondan bulaşığı gidersin ve onu yesin, onu şeytana bırakmasın". [5]

Hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[6]

Bir topluluğa yemek ikram ederken önce büyükten başlayıp sonra da onun sağından devam etmenin sünnet olduğunun ifade edildiği eserde şu iki hadise yer verilmiştir:

Süfyân b. Uyeyne, Zührî tarikiyle Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber (sav) ben on yaşındayken Medine'ye geldi ve ben yirmi yaşındayken de vefat etti. Annelerim beni ona hizmete teşvik ediyorlardı. Birgün Hz. Peygamber yanımıza geldi. Biz de kendisine evde beslediğimiz bir koyundan süt sağdık. Süte evdeki bir kuyudan su katıldı ve Hz. Peygamber (sav) onu içti. Yanında bulunan

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 249.

[2] Bağdâdî, e*l-Müttefik ve'l-Müfterik,* III, 1519.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 249.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 474, 481; Buhârî, Et'ime 20, (V, 2065); Müslim, Eşribe 35, (VI, 133); Ebû Dâvud, Et'ime 14, (II, 373); Tirmizî, Birr ve Sıla 84, (IV, 377); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XI, 77; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 347, 348; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 279.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 249.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 134; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 100; Dârimî, Et'ime 8, (II, 132); Müslim, Eşribe 18, (VI, 115); Ebû Dâvud, Et'ime 50, (II, 393); Nesâî, Âdâbü'l-Ekl 20, (IV, 176); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 63, 109, 439; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 54.

Ömer: Ebû Bekir'e ver, dedi. Fakat Hz. Peygamber bedeviye yönelerek "Evvelâ sağ, sonra da onun sağı" buyurdular.[1]

Hadisi Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî nakletmiştir.[2]

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) evimize gelmişti. Onun için bir koyun sağdık ve üzerine kuyumuzdan su kattık. Sonra Allah Rasûlü (sav)'e verdim ve içti. Ebû Bekir onun solunda, Ömer karşısında ve sağında da bazı bedeviler vardı. Allah Rasûlü (sav) içmesini bitirdiğinde Ömer dedi ki: Yâ Rasûlellah Ebû Bekir kalanını kendisine vermen için izin istiyor. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) onu bedeviye verdi ve: "Evvelâ sağ, sonra da onun sağı" buyurdular. Enes bunun sünnet olduğunu söylemiştir.[3]

Bu hadis ise birkaç kelime farkla Ebû Dâvud et-Tayâlisî, Buhârî ve Müslim tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Müellifin yemek bahsinde üzerinde durduğu diğer bir davranış tarzı da, yemek kaplarının dibini sıyırma ve elle yenilen yemekten sonra parmakları yalama hakkında olup, konuyla alakalı zikredilen hadisler şöyledir:

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz yemek yediği zaman parmaklarını emsin. Zira bereketin yemeğinin neresinde olduğunu bilemezsiniz." [5]

Konuya dair zikredilen hadislerdeki manayı muhtevi olarak, hadis imamlarının çoğu tarafından benzer rivayetler nakledilmiş olmakla beraber yukarıdaki metin Beyhâkî'ye aittir.[6]

İbn Abbas'tan rivayete göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz yemek yediği zaman elini yalamadıkça yahut yalatmadıkça onu silmesin."[7]

Bu hadis Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim,

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 250.

[2] Humeydî, *Müsned,* II, 499; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 108; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 110; Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 252, 286; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 285.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 250.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 280; Buhârî, Hibe 4, (II, 909); Müslim, Eşribe 17, (VI, 112).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 251.

[6] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 80.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 251.

İbn Mâce, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Sabit b. Eslem'in Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Hz. Peygamber kapların dibini sıyırmayı emretmiş ve şöyle buyurmuştur: "Zirâ yemeğin neresinin bereketli olduğu bilinmez." [2]

Konuya dair zikredilen bu hadis ise İbn Câ'd'ın *Müsned'* inde geçmektedir.[3]

Yine Câbir b. Abdullah Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini nakletmiştir: "Sizden biriniz yemek yediği zaman elini yalamadıkça yahut yalatmadıkça onu silmesin." [4]

Bu hadisi ise Ahmed b. Hanbel ve Nesâî nakletmiştir.[5]

Ebû Hureyre Allah Rasûlü (sav)'nün yemek yediğinde parmaklarını yaladığını ve bununla alakalı şöyle dediğini nakletmiştir: "Tabağı yalamak bereketin en büyüğüdür".[6]

Konuyla alakalı Ebû Hureyre'den nakledilen bu son hadisi sadece Taberânî nakletmiştir. Taberânî Abdullah el-Eğarr'dan bu hadisi Ebû Bekir b. Abdullah'tan başka rivayet eden olmadığını belirtmiştir. Ayrıca İbnü'l-Kayserânî'nin eklemiş olduğu hadisin sonundaki **(أعظم)** ibaresi de Taberânî'de geçmemektedir.[7]

Müellifin yeme-içme âdâbıyla ilgili örnek olarak verdiği aşağıdaki hadisler, yemek esnasında ve diğer zamanlarda ellere dayanarak, sere serpe gerilerek, ciddiyetsizlik ve gurur içerisinde oturmanın uygun olmadığını işaret etmektedir:

Rivayet edildiğine göre Ebû Cuhayfe Vehb b. Abdullah şöyle demiştir: Ben bir kere Hz. Peygamber (sav)' in yanında idim. Yanında bulunan birisine: "Ben bir yere bağdaş kurup gereği gibi yerleşip çökerek yemek yiyemedim" buyurdu. [8]

Müellifin Müslim'in tahric ettiğini belirttiği hadis, ifade edildiği gibi Müslim'de değil, Buhârî'de geçmektedir.[1]

---

[1] Humeydî, *Müsned,* I, 229; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 133; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 221, 293, 346, 370; Dârimî, Et'ime 6, (II, 131); Buhârî, Et'ime 50, (V, 2077); Müslim, Eşribe 18, (VI, 113); İbn Mâce, Et'ime 9, (II, 1088); Nesâî, Âdâbü'l-Ekl 28, (IV, 179); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 382; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 278.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 251.

[3] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 435.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 251, 252.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 301; Nesâî, Âdâbü'l-Ekl 22, (IV, 177).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 252.

[7] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 483.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 252.

Abdullah b. Ömer'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav)'nün hiçbir zaman bir yere dayanarak yemek yediği görülmemiştir. Arkasında iki adamın yürüdüğü de görülmemiştir. [2]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvud rivayet etmiş olup, hadisin ravisi Abdullah b. Ömer değil, Abdullah b. Amr'dır.[3]

Yine Abdullah b. Ömer'in rivayetine göre Allah Rasûlü (sav), iki el üzerine dayanarak oturmaktan nehyetmiştir. [4]

Abdurrezzâk tarafından nakledilen bu rivayette, **(في الصلاة)** ibaresiye Hz. Peygamber'in genel anlamda değil; namazda ellere dayanarak oturmayı yasakladığı görülmektedir.[5]

İbrahim b. Meysere, Amr b. Şerîd tarikiyle Şerîd b. Süveyd'in şöyle dediği nakledilmiştir: "Ben elimin âyâsı üzerine dayanarak oturmuş vaziyette iken Allah Rasûlü (sav) yanıma uğramış ve: 'Bu kendilerine gazap edilenlerin (Yahudiler) oturuşudur.' buyurmuştu."[6]

Bu hadisi ayniyle olmasa da benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud ve Taberânî nakletmiştir.[7]

Hz. Peygamber ashabına yemek yerken tek tek değil, toplu halde yemenin bereketli olacağını söylemiş ve hep birlikte yenmesini tavsiye etmiştir:

Vahşi b. Harb'ın dedesi Vahşi b. Harb'ten rivayetine göre ashab Hz. Peygamber'e: "Ey Allah'ın Rasûlü biz yiyoruz, fakat doymuyoruz." demişler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Herhalde yemeklerinizi ayrı kaplarda yiyorsunuzdur, toplu halde yiyin ve üzerine besmele çekiniz, Allah o yemekte sizin için bereket halk eder." [8]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, İbn Mâce, Taberânî ve Beyhâkî

---

[1] Buhârî, Et'ime 12, (V, 2062).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 252.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 254; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 165, 167; Ebû Dâvud, Et'ime 17, (II, 375).

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 253.

[5] Abdurrezzâk, *Musannef,* II, 197.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 253.

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 388; Ebû Dâvud, Âdâb 26, (II, 679); Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* VII, 316.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 254.

tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Câbir b. Abdullah'tan nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle demiştir: "Yüce Allah'a en sevimli gelen yemek, üzerinde ellerin çok (inip kalkmakta) olduğu yemektir. [2]

Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî'nin rivayet etiği bu hadis hakkında Taberânî, İbn Cüreyc'den sadece Abdulmecid'in rivayet ettiğini ifade etmiş olsa da, Beyhâkî hadisi farklı bir isnadla daha vermiştir.[3]

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) insanlarla birlikte yediği hariç, sabah ve akşam yemeğinde hiçbir zaman et ile ekmeği birarada yememiştir.[4]

Konuyla alakalı olarak zikredilen bu son hadisi Ahmed b. Hanbel ve Ebû Yâ'lâ rivayet etmiş olup, her ikisinin de ricali sikâdır.[5]

Yemek hususunda Makdisî'nin diğer bir rivayetinde, Hz. Peygamber'in yemekte üç parmağını kullandığı bildirilmektedir:

Hişam b. Urve, Abdurrahman b. Sa'd, Kâ'b b. Mâlik, tarikiyle Mâlik b. Amr'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah Rasûlü (sav) üç parmağıyla yer, yemeğini bitirdiğinde de parmaklarını yalardı."[6]

Dârimî'nin rivayet ettiği[7] hadis hakkında Hüseyin Selim Esed, isnadının ceyyid (sahih) olduğunu söylemiştir.[8]

Hadis imamlarının büyük çoğunluğunun eserine almış olduğu sıradaki hadiste, Hz. Peygamber tirit yemeğinin önemini Hz. Aişe'ye benzeterek anlatmıştır:

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Aişe'nin kadınlara üstünlüğü, tiritin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir."[9]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, İbn Mâce,

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 501; İbn Mâce, Nikâh 17, (II, 1093); Ebû Dâvud, Et'ime 15, (II, 373); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II2, 139; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 75.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 254.

[3] Ebû Yâ'la, *Müsned,* V, 4, 39; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 217; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 98.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 255.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 270; Ebû Yâ'la, *Müsned,* V, 420; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* V, 32.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 255.

[7] Dârimî, Et'ime 10, II, 133.

[8] Dârimî, Et'ime 10, II, 133, (Dipnot).

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 256.

Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Taberânî rivayet etmiştir.[1]

İbnü'l-Kayserânî'nin yemek konusunda zikrettiği aşağıdaki iki hadiste, ekmeğe saygılı olunması gerektiği ifade edilmektedir:

Talha b. Zeyd, Sevr b. Yezid'den o da Abdullah b. Yezid'den babasının (Zeyd b. Harise) şöyle dediğini nakletmiştir: Allah Rasûlü (sav): "Ekmeğe saygılı olun, zira Aziz ve Celil olan Allah onun için gökten bereket indirir ve yine onun için yerden bereket çıkartır."[2]

Ekmeğin fazileti hakkındaki hadisler genellikle mevzû hadisler arasında zikredilmektedir.[3] Ebû Nuaym'ın nakletmiş olduğu[4] yukarıdaki hadisin ravilerinden Ebû Abdullah Zeyd hakkında İbnü'l-Esîr mechûl olduğunu söylemiş[5], Talha b. Zeyd içinse, Ali b. el-Medînî hadis uyduran birisi (Yeda'ul-Hadis) diyerek ağır bir şekilde cerh etmiştir.[6]

Ebû Musa el-Eş'ârî Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Ekmeğe saygılı olun, zira yüce Allah göklerin, yeryüzünün ve insanoğlunun bereketini onun emrine vermiştir".[7]

Ebû Musa el-Eş'ârî'den mervî olarak temel kaynaklarda rastlayamadığımız bu ikinci rivayet de yine mevzûat arasında yer almaktadır. Suyûtî senedindeki Abdullah b. Ebî Üsâme'den dolayı mevzû olduğunu söylemiştir.[8] İbn Hacer de hadisin râvilerinden Nümeyr'i tanımadığını ve hadisin mevzû olduğunu beyan etmiştir.[9]

Yiyecekler bahsinde yer verilen diğer bir rivayet, soğuması için yemeğin üzerine üflemenin kerahetine dairdir:

Hz. Âişe'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 390; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 156, 264; Dârimî, Et'ime 29, (II, 144); Buhârî, Fedâilü's-Sahabe 30, (III, 1375); Et'ime 24, (V, 2067, 2070); Müslim, Fedâilü's-Sahabe 13, (VII, 138); İbn Mâce, Et'ime 14, (II, 1092); Tirmizî, Et'ime 31, (IV, 275); Menâkîb 63, (V, 706); Nesâî, Velime 42, (IV, 161); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 345, 346; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XVI, 50; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II3, 42, 43.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 258.

[3] Âclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,* I, 170.

[4] Ebû Nuaym el-Isbahânî, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, III, 1200.

[5] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe,* II, 367.

[6] İbn Hacer, *el-İsâbe Fî Temyîzî's-Sahâbe,* II, 625.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 258.

[8] Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzû'a,* II, 180; İbn Arrâk, *Tenzîhu'ş-Şerî'ati'l-Merfû'a Ani'l-Ahbâri'ş-Şerî'ati'l-Mevzû'a,* II, 244.

[9] İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân,* VI, 171.

"Yemeğe üflemek bereketi götürür."[1]

Sahih hadis kaynaklarında yer verilmeyen bu hadis Âclûnî'nin *Keşfü'l-Hâfâ* adlı eserinde ve mevzûat kitaplarında geçmektedir. Hadisin râvisi Abdullah b. el-Hâris hakkında Muhammed b. Ali en-Nakkâş "Veddâ-Hadis uyduran" tabirini kullanmıştır. Zehebî ise *Telhisu Kitâbi'l-Mevzû'ât* adlı eserinde onun için "kezzâb-yalancı" demiştir.[2]

Bu bâbta yer verilen bir başka hadiste ise, yemek yerken ayakkabıların çıkarılmasından bahsedilmektedir:

Enes b. Mâlik'ten rivayete göre Ebû Abbas b. Cebr, Allah Rasûlü (sav) ve ashabını davet ederek onlara yemek hazırlamıştı. Evine girdiklerinde Allah Rasûlü (sav) ashabına: "Yemek sırasında ayakkabılarınızı çıkarın, çünkü bu güzel bir sünnettir ve o ayakları dinlendirir" demiştir.[3]

Hâkim'in rivayet etmiş olduğu hadisin son (O ayakları rahatlatır) kısmı Ebû Yâ'lâ'nın *Müsned'*inde geçmektedir. [4] Zehebî hadisin mevzû olduğunu, hadisin râvisi Yahya b. Âlâ ve hocası Musa b. Muhammed b. İbrahim'in metrûk olduklarını ifade etmiştir.[5] Ebû Yâ'lâ'nın rivayeti içinse; Hüseyin Selim Esed zayıf olduğu kanaatindedir.[6]

Yenilen yemekten sofrada kalanı muhafaza etme hususunda müellifin zikrettiği hadis ise şu şekildedir:

Rivayet edildiğine göre Dırâr b. el-Ezver şöyle demiştir: "Ailem beni sağmal develerle Hz. Peygamber'e (sav) göndermişti. Hz. Peygamber bana onu sağmamı emretti ve ben de sağdım. Akabinde bana 'Sütün devamlı gelmesini sağlayacak olan bir miktar sütü memede bırak' buyurmuştu."[7]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Dârimî, İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî benzer lafızlarla rivayet etmiştir.[8]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 259.

[2] İbnü'l-Cevzî, *el-Mevdû'ât,* III, 193; Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzû'a,* II, 216; İbn Arrâk, *Tenzîhu'ş-Şerîati'l-Merfû'a Ani'l-Ahbâri'ş-Şerîati'l-Mevzû'a,* II, 258; Âclûnî, *Keşfü'l-Hâfâ,* II, 328; Şevkâni, *el-Fevâidü'l-Mecmû'a,* I, 156.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 259.

[4] Hâkim, *Müstedrek*, III, 394; Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 199.

[5] Suyûtî, *Camiu'l-Kebîr,* I, 1219.

[6] Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 199, (Dipnot).

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 260.

[8] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 76, 322, 339; Dârimî, Edahiye 25, (II, 121); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 90; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 295; Hâkim, *Müstedrek*, II, 72; Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 14.

Et suyundan yapılan çorbayı içmenin sünnet olduğuna dair İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sav) hacc esnasında kurban edilmek üzere yüz deve ayırdı. Bu develerden kırk tanesini bizzat kendisi kurban etti. Geri kalanının da kurban edilmesini emretti ve ben de onları kurban ettim. Sonra her bir deveden bir parçanın pişirilmesini emretti. Daha sonra kurban etinden bizzat kendisi yedi ve çorbadan içti. **[1]**

Yukarıda verilen manaya yakın şekilde Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî rivayet etmiş olsa da, müellifin naklettiği şekliyle hadis Mehâmilî'nin *Emâli* isimli eserinde geçmektedir.[2]

Kişinin evine gelen misafirine veya bir kardeşine Allah rızası için bir şey ikram etmeden onu bırakmamasının, Hz. Peygamber ve onun ashabının sünneti olduğunu belirten müellif aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

Rivayet edildiğine göre Humeyd et-Tavîl şöyle demiştir: Bir rahatsızlığından dolayı Enes b. Mâlik'i ziyaret etmiştik. O hizmetçisine: "Arkadaşlarımıza bir meşrubat ikram et." Zira ben Rasûlüllah'ın (sav) şöyle dediğini duydum: "Ahlakın güzel olanı, cennet ehlinin amelleridir."[3]

Tamamen aynı olmamakla birlikte yakın manada Taberânî'nin vermiş olduğu[4] hadis için Heysemî isnadının sağlam olduğunu söylemiştir.[5]

Yemek bahsindeki bir başka hadis, hizmetçiye yediğinden ikram etme hususundadır:

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden birine hizmetçisi bir yemek getirdiğinde, şayet onu yanına oturtmasa bile, ona bir-iki lokma versin. Zira (yemeğin) sıcaklığını ve dumanını o çekmiştir."[6]

Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, İbn Mâce ve Beyhâkî'nin benzer lafızlarla vermiş oldukları hadis için müellif, İbn Câ'd'ın metnini tercih etmiş görünmektedir.[7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 260.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 193; V, 65; Beyhâkî, *Sünen*, V, 240; Mehâmilî, *Emâli,* I, 25.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 261.

[4] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VI, 313.

[5] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VIII, 103.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 261, 262.

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 277, 409, 430; Dârimî, Et'ime 33, (II, 146); Buhârî, Itk 18, (II, 902); Et'ime 53, (V, 2078); Müslim, İman 10, (V, 94); İbn Mâce, Et'ime 19, (II, 1094); Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 8; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 176.

Yemeğin başında olduğu gibi, akabinde de dua ve şükürde bulunmak dinimizce sünnet olup, bu hususta şu hadisler zikredilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Halid b. Ma'dân şöyle demiştir: "Biz Abdu'l-Â'lâ b. Hilâl es-Sülemi'nin evinde bir yemeğe şahid olmuştuk ve beraberimizde Allah Rasûlü (sav)'nün ashabından Ebû Ümame el-Bâhilî b. Aclen de vardı ki, yemeği bitirdiğimizde kalkarak şöyle dedi: Ben hatiplik yapmak istemiyorum ancak Allah Rasûlü (sav)'nün yemeği bitirdiğinde şöyle buyurduğunu işittim: 'Allah'a sürekli ve kendisinden müstağni kalınmaksızın bereketli ve çokça hamdolsun."[1]

Hadisi İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[2]

Abdullah b. Büsr'ün şöyle dediği nakledilmiştir: "Hatırlayabildiğim kadarıyla babam Allah Rasûlü (sav) için yemek yapmıştı. Hz. Peygambere yemek getirildi ve ondan yedi. Yemeği bitirdiğinde: 'Allah'ım onları bağışla, onlara merhamet et ve rızıklandırdığın şeylerde onlara bereket ihsan et.' diye dua etti."[3]

Müellifin vermiş olduğu şekilde temel hadis kaynaklarında bulamadığımız hadis, konu ile alakalı dua kısmı itibariyle Ahmed b. Hanbel, İbn Hıbbân ve Hâkim tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Yemek bahsinde yer verilen hadislerden bir diğeri, sofradan bir defada ve hep beraber kalkmanın sünnet olması hakkındadır:

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Bir adam sofraya yemek konulduğu zaman önünden yesin, yanında oturan kişinin önünden yemesin. Yemek kabının en üstünden de yemesin, zira yemeğin bereketi en üst kısmından gelir. Sofra kaldırılmadıkça da sofradan kalkmasın ve kişi doysa bile sofradakiler yeme işini bitirinceye kadar elini yemekten kaldırmasın ve yemeğe devam etsin. Çünkü bu (yemekten elini çekmek) yanında oturan arkadaşını utandırır ve arkadaşı belki yemek ihtiyacı duyduğu halde elini tutar."[5]

İbn Mâce ve Beyhâkî'nin rivayet etmiş olduğu hadis için müellif Beyhâkî'nin metnini kullanmıştır.[6] İbn Mâce'nin rivayeti için Elbâni *zâifûn cidden* tabirini

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 262.
[2] İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 22.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 263.
[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 187, 188; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 110; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 120.
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 263.
[6] İbn Mâce, Et'ime 19, (II, 1096); Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 83.

kullanmıştır.[1]

Beden sağlığına ve temizliğine çok önem veren Hz. Peygamber'in diş temizliği ve sağlığı hususundaki tavsiyeleri de meşhurdur. Müellifimizin bu konuda eserinde zikretmiş olduğu hadisler ise şöyledir:

Enes b. Malik Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini haber vermiştir: "Allah ümmetimden kürdan kullananlara merhamet etsin." [2]

Konuya dair zikredilen bu hadis yalnızca Ali el-Müttekî el-Hindî'nin *Kenzü'l-Ummâl* adlı eserinde geçmektedir.[3]

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) karşılarına çıkarak şöyle demiştir: "Abdestte ve yemekte dişlerini kürdanlayanlar ne hoştur."[4]

Bu hadis ise Ahmed b. Hanbel ve Taberânî tarafından nakledilmiştir.[5]

İbrahim b. Hayyân, Alkame, isnadıyla Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kürdan kullanın, zira o temizliktir ve temizlik imana yöneltir, iman ise cennette sahibiyle beraberdir."[6]

Taberânî'nin rivayet ettiği hadis[7] hakkında Heysemî, İbrahim b. Hayyân'dan ötürü zayıf olduğunu ve onun hakkında İbn Adiyy'in "Hadisleri mevzûdur" dediğini eklemiştir.[8]

İbnü'l-Kayserânî'nin yemek bahsinde temas ettiği bir başka konu ise, yemek bittikten sonra elleri yıkama hakkındadır:

Ebû Hureyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Elinde yemek artığı ve kokusu varken onu yıkamadan uyuyup da uykusu esnasında kendisine zararlı bir böcek ilişen kimse, kendisinden başka kimseyi suçlamasın."[9]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, Nesâî, Hâkim ve

---

[1] İbn Mâce, Et'ime 19, (II, 1096), (Dipnot).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 264.

[3] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* IX, 523.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 264.

[5] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* IX, 523; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 416; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IV, 177.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 264.

[7] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 215.

[8] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* I, 293.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 265.

Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Atâ b. Ebî Rebbah'ın İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim yemekten sonra ellerini yıkamadan uyur da sonra başına bir olay gelirse, kendinden başka kimseyi suçlamasın."[2]

Yukarıda geçtiği şekliyle temel hadis kaynaklarında rastlayamadığımız hadis benzer lafızlarla yine İbn Abbas'tan mervî olarak Taberânî tarafından nakledilmiştir.[3]

Yemek bahsinde eserimizde yer verilen bir diğer hadisteyse, elleri aynı kaptan yıkamanın sünnet olduğu vurgulanmıştır:

Nâfi'nin İbn Ömer'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Tasları çoğaltmayın ve mecûsîlere muhalefet edin."[4]

Temel hadis kaynaklarında bulamadığımız hadis hakkında İbnü'l-Cevzî *el-Ilelü'l-Mütenâhiye* adlı eserinde, hadisin sahih olmadığını, ravilerinin çoğunun zayıf ve mechûl olduğunu ifade etmiştir.[5]

Elin ıslaklığını ve nemini gözlere sürmenin sünnet olduğuna dair Ebû Hureyre'den Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Abdest aldığınızda gözlerinizi suyla yıkayın ve ellerinizi çırpmayın zira bu (elleri çırpma) şeytanı serinletir."[6]

Yine sahih hadis kaynaklarında tespit edemediğimiz bu hadis İbn Hıbbân'ın *Kitâbü'l-Mecrûhîn* adlı eserinde İbnü'l-Cevzî'nin e*l-Ilelü'l-Mütenâhiye* isimli eserinde ve Hindî'nin *Kenzü'l-Ummâl*'inde geçmektedir. İbn Hıbbân hadisle amel edilemeyeceğini belirtmiş, Elbâni ise hadisin mevzû olduğunu söylemiştir. Zehebî ve İbn Hacer hadisin ravisi Ubeydullah b. Muhammed'in kim olduğunun bilinmediğini ifade etmişlerdir.[7]

İnsanlar arası ilişkilerde müminlere ikramda bulunmayı ve daima veren el olmayı tavsiye eden İslam dini, çölde ve yolculukta dahi yemek davetinde bulunmaya

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 293; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 263, 344, 537; Ebû Dâvud, Et'ime 54, (II, 394); Nesâî, ed-Duâ bâ'de'l-Ekl, (IV, 203); Hâkim, *Müstedrek*, IV, 152; Beyhâki, *Sünen*, VII, 276.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 266.

[3] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 159; III, 314.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 266.

[5] İbnü'l-Cevzî, e*l-Ilelü'l-Mütenâhiye,* II, 668.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 267.

[7] İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn,* I, 203; İbnü'l-Cevzî, e*l-Ilelü'l-Mütenâhiye,* I, 348; Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* II, 303; Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* IX, 539, 581, 829; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl,* III, 14; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân,*(IV, 111.

teşvik etmiştir. Konuya dair eserimizde yer verilen hadis ise şöyledir:

Cabir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre Amre bint Hızâm, Hz. Peygamber için sık yapraklı hurma ağacının gölgesinde bir yer ayırarak orayı süpürdü ve temizledi. Sonra onun için bir koyun kesti. Hz. Peygamber de onun etinden yedi. Sonra abdest alarak öğle namazını kıldı. Daha sonra Amre tekrar ikramda bulundu. Hz. Peygamber yine etten yedi ve abdest almaksızın ikindi namazını kıldı.[1]

Yalnızca Taberânî'nin rivayet ettği hadisin[2] ravilerinden Muhammed b. Sabit hakkında Heysemî, zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

İnsanlar arası ilişkiler hususunda, Müslümanların kötü günlerinde birbirine destek olarak kardeşliğin pekiştirilmesini sağlamak amacıyla, Hz. Peygamber cenaze evi için yemek yapılmasını tavsiye etmiştir:

Süfyan b. Uyeyne, Câ'fer b. Halid, Halid b. Sârâ el-Mahzûmî, Abdullah b. Câ'fer tarikiyle nakledilen rivayete göre Câ'fer b. Ebî Tâlib'in şehadet haberi gelince Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Câ'fer'in ev halkı için yemek yapınız, çünkü onları meşgul eden bir şey onların başına gelmiştir."[4]

Hadisi Abdurrezzâk, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, Dârekûtni ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[5]

Müslüman kardeşleri için kişinin yemek hazırlayarak onları davet etmesine dair Hıbbân b. Ebî Cebele, Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini haber vermiştir: "Semaya en çabuk yükselen sadaka, kişinin güzel bir yemek yapıp ona kardeşlerini davet etmesidir."[6]

Temel hadis kaynaklarında rastlayamadığımız hadis, İbn Ebî'd-Dünya'nın *İhvân* adlı eserinde ve Muhammed b. Hüseyin el-Bürcülâni'nin *El-Kerem ve'l-Cû'd* isimli eserinde geçmektedir.[7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 267.

[2] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXIV, 339.

[3] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* I, 314.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 267, 268.

[5] Abdurrezzâk, *Musannef,* III, 550; Humeydî, *Müsned,* I, 247; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 205; İbn Mâce, Cenâiz 59, (I, 514); Ebû Dâvud, Cenâiz 30, (II, 212); Tirmizî, Cenâiz 21, (III, 323); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XII, 173; Dârekûtnî, *Sünen*, II, 78, 87; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 61.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 269.

[7] İbn Ebî'd-Dünya, *İhvân,* I, 233; Bürcülâni, *el-Kerem ve'l-Cû'd,* I, 53.

2.2.4. İçme Âdâbı ile İlgili Hadisler

İbnü'l-Kayserânî'nin içeceklerle alakalı olarak zikretmiş olduğu ilk iki hadiste, Hz. Peygamber ashabına içeceklerin üzerlerinin örtülerek temizliğinin muhafaza edilmesini tavsiye etmiştir:

Ebû Saîd veya Cabir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav)'ne bir kadeh süt, yani şarap değil hoşaf, getirildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdular: "Enine olarak üzerine koyacağın bir tahta parçasıyla olsun bu bardağın üzerini örtseydin ya!"[1]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadis benzer lafızlarla Buhârî, Müslim, Ebû Yâ'lâ ve İbn Huzeyme tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Abdullah b. Sercis'ten nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) kişinin taşın üzerine bevletmesini yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: "Uyuduğunuz zaman ışığı söndürün, yoksa fare lambanın fitilini alır ve evi yakar. İçeceklerin de ağzını bağlayın ve yiyeceklerin üzerini örtün."[3]

Bu hadis de yine bazı kelime farklarıyla Ahmed b. Hanbel, Hâkim ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[4]

Oturarak bir şey içmenin sünnet oluşu, ayakta içmeninse mekruh oluşuna dair Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Ayakta bir şey içen kimse midesinde olanı bilseydi onu derhal çıkarırdı.[5]

Hadisi Abdurrezzâk nakletmiştir.[6]

İçeceklerle alakalı müellifin bahsettiği diğer bir husus, suyun üç nefeste içilmesi ve her nefeste Allah'a hamdedilmesi gerektiğine dairdir:

Abdullah b. Mes'ud dedi ki: Allah Rasûlü (sav) kaptan su içerken üç nefeste içer, her nefeste Allah'a hamdeder ve sonunda da yine ona şükrederdi.[7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 269.

[2] Buhârî, Eşribe 11, (V, 2127); Müslim, Eşribe 11, (VI, 104, 105); Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 308; IV, 8; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* I, 67.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 270.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 82; Hâkim, *Müstedrek*, I, 297; Beyhâkî, *Sünen*, I, 99.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 270.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 427.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 271.

Taberânî'nin rivayet ettiği bu hadisin[1] râvilerinden Muâllâ b. İrfan hakkında Heysemî, metrûk olduğunu söylemiştir.[2]

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) suyu kaptan üç nefeste içerdi.[3]

Bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Tirmizî, Nesâî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Bu bâbta zikredilen bir başka hadis, içecek ikram ederken önce sağ tarafta bulunanlardan başlamanın sünnet olduğu hakkındadır:

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) bir koyun emretti ben de onu sağdım, solunda Ebû Bekir sağında bir bedevi ve karşısında da Ömer vardı. Allah Rasûlü (sav) içtikten sonra onu tutuyordu. Bunun üzerine Ömer: Ey Allah'ın Rasûlü Ebû Bekir'e ver, dedi. Hz. Peygamber bedeviye verdi ve: "Önce sağdakiler" buyurdu.[5]

Hadisi en yakın şekliyle Ebû Yâ'lâ rivayet etmiş olup,[6] Hüseyin Selim Esed isnadının sahih olduğunu söylemiştir.[7]

Bir şey yedikten veya içtikten sonra şükretmenin devamlılığı hakkında Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah kulunun yemek yediğinde ve bir şey içtiğinde kendisine şükretmesinden razı olur."[8]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, Tirmizî, Nesâî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[9]

İçecekler bahsinde müellifin yer verdiği bir husus da, su isteyen kişiye su vermenin sünnet oluşu hakkında olup zikredilen hadiste Hz. Peygamber, kendisinden içecek bir şey isteyen kişi çocuk dahi olsa hemen icabet etmek gerektiğini davranışıyla ortaya koymuştur:

---

[1]Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 205; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IX, 117.

[2] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* V, 99.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 271.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 107; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 119, 185; Dârimî, Eşribe 20, (II, 160); Tirmizî, Eşribe 13, (IV, 302); Nesâî, Eşribe 35, (IV, 198); Beyhâkî, *Sünen*, VII, 284.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 272.

[6] Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 347.

[7] Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 347, (Dipnot).

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 272.

[9] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 138; VI, 73; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 100, 117; Müslim, Zikr 24, (VIII, 87); Tirmizî, Et'ime 18, (I, 325), (IV, 265); Nesâî, Kitâbü'd-Duâ bâ'de'l-Ekl 6, (IV, 202); Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân*, V, 124.

Rivayet edildiğine göre Ali b. Ebî Tâlip şöyle demiştir: "Bir defasında Allah Rasûlü (sav) gelmişti ve ben uykudaydım. Hasan veya Hüseyin su istemişti, bunun üzerine Hz. Peygamber bizim için süt getirmek üzere kalktı, hayvanın memesini çekerek süt sağdı. Derken diğeri de istedi ve Hz. Peygamber (sav) onu da teskin etti. Bunun üzerine Fatıma; yâ Rasûlellah sanki onu daha çok seviyorsun, deyince: 'Hayır, fakat önce o istedi.' dedi ve sonra da: 'Muhakkak ki kıyamet günü sen, baban, bu ikisi ve şu yerde yatan beraber olacağız' buyurdular."[1]

Müellifin yiyecek ve içecekler bahsinde zikretmiş olduğu yukarıdaki son hadis İbn Âsâkir'in *Tarihu Dimeşk* isimli eserinde geçmektedir.[2]

2.2.5. Hediyeleşme ve Paylaşma Hakkındaki Hadisler

Karşılık beklemeksizin verilen bir hediye, küçük bir şey dahi olsa, insanlar arasında sevgi, saygı, dostluk ve dayanışmayı artıran bir nezâket adâbı olduğundan Hz. Peygamber bu hususta müminlere en güzel şekilde örnek olmuş, gerek karşıdakinin istemesine binaen, gerekse istemesini beklemeden çeşitli vesilelerle arkadaşlarına ve ailesine hediyeler vermiş, hediyeleşmeyi teşvik etmiş, verilen bir hediyenin mutlak surette kabul edilmesini istemiştir. Bu hususta eserde zikredilen hadisler şöyledir:

Âiz b. Şüreyh'in Enes b. Malik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Ey insan topluluğu, hediyeleşin, zira hediye kini alıp götürür. Şayet ben paça yemeye çağrılsaydım kesinlikle icap ederdim. Yine bana bir paça veya kol hediye edilseydi mutlaka kabul ederdim."[3]

Bu hadis Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Nefsim kudret elinde olana yemin olsun ki, şayet bir paça yemeğine davet edilseydim icap ederdim, eğer bana et olarak bir kol hediye edilseydi, onu muhakkak kabul ederdim."[5]

Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilen

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 273, 274.
[2] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* XIV, 163.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 274.
[4] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 479.
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 275.

hadisin metni Beyhâkî'ye aittir.[1]

Hz. Peygamber bir devlet başkanı olarak uluslararası ilişkilerde siyasi nezaket gereği sultanların gönderdikleri hediyeleri kabul etmiş ve zaman zaman kendisi de onlara hediyeler göndermiştir. Bu hususta aşağıdaki hadis örnek olarak nakledilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Ali b. Ebî Tâlip şöyle demiştir: İran hükümdarı Hz. Peygamber'e (sav) hediye göndermişti de onu kabul etmişti. Yine Rum hükümdarı Hz. Peygamber'e (sav) hediye göndermişti, onu da kabul etmişti ve onun içim mallar hediye edilmişti ve onları da kabul etmişti.[2]

Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadis[3] hakkında Şuayb el-Arnaûd isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[4]

Bu bâbta bahsedilen diğer bir husus ise; kabul edilen bir hediyeye mukabelede bulunmanın sünnet olduğuna dair olup, bu konuda şu iki hadise yer verilmiştir:

Hz. Âişe'den nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) hediyeyi kabul eder ve mukabelede bulunurdu.[5]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Dâvud, Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Câbir b. Abdullah'tan rivâyete göre Alah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kendisine bağışta bulunulan kimse imkan bulursa hemen karşılığını versin. Bulamayan kimse bağış yapana teşekkür etsin, zira teşekkür ederse vazifesini yapmış olur. Kim de bağışta bulunup iyilik yapana teşekkür etmez ise nankörlük etmiş olur. Kendisine verilmeyen bir şeyle kendisinde varmış gibi havalara giren kimse de, iki yalan elbisesi giymiş çıplak kimse gibidir."[7]

Bu hadisi ise Ebû Dâvud ve Tirmizî nakletmiştir.[8]

Hz. Peygamber kendisine hediye takdim edildiği zaman, onu ashabıyla paylaşmıştır. İbnü'l-Kayserânî'nin bu konudaki hadisi ise şöyledir:

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 424, 479, 481, 512; Buhârî, Hibe 2, (II, 908); Nikâh 73, (V, 1985); Beyhâkî, *Sünen*, VII, 273.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 275.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 96, 145; Beyhâkî, *Sünen*, IX, 215.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* (I, 96, 145, (Dipnot).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 275.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 90; Buhârî, Hibe 10, (II, 913); Ebû Dâvud, İcâre 82, (II, 313); Tirmizî, Birr ve Sıla 34, (IV, 338); Taberânî, *El-Mu'cemü'l-Evsat,* VIII, 82; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 180.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 276.

[8] Ebû Dâvud, Edep 12, (XIV, 72); Tirmizî, Birr ve Sıla 87, (VIII, 71).

Rivayet edildiğine göre Ebû Sâid el-Hudrî şöyle demiştir: Rûm Meliki Allah Rasûlü (sav)'ne hediyeler göndermişti ve hediyeler arasında içinde zencefil bulunan bir de testi vardı. Ashabına parça parça yedirdi ve bir parça da ben yemiştim.[1]

Hadisi Hâkim rivayet etmiştir.[2]

Hediyeleşme konusunda en önemli hususlardan birisi muhakkak ki, karşılık beklenmemesidir. Aksi takdirde karşıdaki insan zor durumda bırakılmış olur ki, Hz. Peygamber dahi aşağıda zikredilen hadislerde böyle bir olaydan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir:

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre çölden gelen bir adam Allah Rasûlü (sav)'ne bir hediyede bulundu, bunun üzerine Hz. Peygamber de ona mukabelede bulundu fakat razı olmadı, sonra tekrar mukabelede bulundu fakat yine razı olmadı. Bunun üzerine Allah Rasûlü şöyle buyurdular: "Gerçekten içimden öyle geçirdim ki, Kureyş, Ensâr, Sekif veya Devs kabilesi haricinden kimseden hediye kabul etmiyeyim."[3]

Hadisi benzer lafızlarla Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Nesâî ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[4]

Yine Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre adamın biri Allah Rasûlü (sav)'ne memesinde süt biriktiren yeni doğurmuş bir deve hediye etmişti. Hz. Peygamber ona altı deveyle karşılık verdi fakat bu adamı gücendirdi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav): "Ben ona altı deveyle karşılık verdiğim halde ona gücendi. Muhakkak içimden öyle geçirdim ki, Kureyş, Ensâr, Sakif veya Devs kabilesi haricinde kimseden hediye kabul etmiyeyim."[5]

Bu hadis ise Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Bu hususta Hz. Peygamber'in bir tavsiyesi de, istemeksizin ve açgözlülük yapmadan verilen bir hediyenin kabul edilmesi yönündedir:

Ömer b. Hattâb'dan rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) kendisine beytülmâlden bir şeyler vermiş, o da: "Yâ Rasûlellah bunu benden daha fakir olana ver

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 275.

[2] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 150.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 276, 277.

[4] Humeydî, *Müsned,* II, 453; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 413; Nesâî, Umre 5, (IV, 136); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 295.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 276, 277.

[6] Hâkim, *Müstedrek*, II, 71; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 180.

demiştir." Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) şöyle demiştir: "Al o senin malın olsun veya onu sadaka olarak verebilirsin. Sen istemeksizin, aç gözlülük yapmaksızın sana bir şey verilirse onu al fakat verilmeyende gözün kalmasın."[1]

Konu hakkında zikredilen bu ilk hadis Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, Nesâî, İbn Huzeyme ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Âiz b. Amr el-Medenî'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim istemeksizin ve aç gözlülük yapmadan kendisine rızık olarak bir şey gelirse onu kabul etsin ve onunla rızkını genişletsin. Şayet ihtiyacı yoksa da, onu kendisinden daha muhtaç olan birine versin."[3]

Bu hadisi benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

Zeyd b. Halid el-Cühenî Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Açgözlülük yapmaksızın ve istemeksizin kendisine kardeşinden bir hediye gelen kimse onu kabul etsin, zira o Allah'ın kendisine gönderdiği bir rızıktır."[5]

Bu hadis ise Ebû Yâ'lâ, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[6]

Leys b. Sâ'd, Yezid b. El-Hâd, Muttalip b. Hantab tarikiyle nakledildiğine göre Abdullah b. Âmir, Hz. Âişe'ye bir elbise ile para göndermişti. Âişe onun elçisine, ey oğul ben kimseden bir şey kabul etmem demişti. Adam çıktığı zaman Âişe onu geri çevirin dedi ve onu geri çağırdılar. Âişe şöyle dedi: "Ben Allah Rasûlü'nün bana şöyle bir şey dediğini hatırlıyorum: 'Yâ Âişe! İstemeksizin sana birisi hediye verirse kabul et, zira o Allah'ın sana takdim ettiği bir rızıktır."[7]

Konuya dair zikredilen bu son hadisi Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[8]

Bu bâbta yer verilen diğer bir husus, ihtiyacı olsa dahi, insanlardan bir şey

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 277.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 21; II, 99; Dârimî, Zekât 19, (I, 475); Buhârî, Zekât 50, (II, 536); Ahkâm 17, (VI, 2620); Müslim, Zekât 38, (III, 98); Nesâî, Zekât 96, (II, 57); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 67; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 198; VI, 183, 184.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 278.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 65; Taberâni, e*l-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVIII, 19; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 281.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 278, 279.

[6] Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 226; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IV, 196; V, 248; Hâkim, *Müstedrek*, II, 71; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 281.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 280.

[8] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 77, 259; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 184.

istemeden ve dilencilik yapmadan zahid bir şekilde yaşamı sürdürmenin önemi hakkında olup, konuya dair zikredilen hadisler şöyledir:

Abdurrahman b. Yezid b. Muâviye'nin Sevbân'dan (Mevlâ Rasûlüllah) naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim bir haslet sahibi olmak için bana garanti verirse, ben de ona cennet garantisini veririm." Bunun üzerine Sevbân, ben söz veririm deyince, Hz. Peygamber: "Sen insanlardan hiçbir şey isteme" dedi. Râvi dedi ki: Bundan sonra Sevbân kamçısının askısını düşürürdü de hiç kimseden vermesini istemez, kendisi iner ve onu alırdı. [1]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadisi Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden birinizin ip alıp sırtında odun taşıyarak geçimini sağlaması ve tasaddukda bulunması -versin veya vermesin- bir adama gelip dilenmesinden daha hayırlıdır". [3]

Bu hadis benzer lafız ve farklı senedlerle Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Hureyre Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Sizden birisinin bir odun demeti bağlayıp onu sırtında taşıması ve onu satması –versin ya da vermesin- bir adamdan dilenmesinden hayırlıdır." [5]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Müslim ve Nesâî tarafından nakledilmiştir. [6]

Hişam b. Urve, Urve b. Zübeyr, Zübeyr b. Avvâm tarikiyle nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden birinin bir urgan alarak gidip sırtına –onunla Allah'ın yüzünü esirgeyeceği- bir demet odun yükleyip getirmesi, insanlardan vereceği veya vermeyeceği şeyleri istemesinden daha hayırlıdır."[7]

Bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel ve Buhârî tarafından rivayet

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 281.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 277, 281; İbn Mâce, Zekât 25, (I, 588); Beyhâkî, *Sünen*, IV, 197.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 281.

[4] Humeydî, *Müsned,* II, 456; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 425; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 243, 257, 300, 395, 496; Buhârî, Zekât 49, 52, (II, 535, 538); Nesâî, Zekât 87, (II, 51); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XII, 27; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 269.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 281, 282.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 455; Müslim, Zekât 36, (III, 97); Nesâî, Zekât 85, (II, 49); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XI, 114.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 282.

edilmiştir.[1]

Ebû Zerr Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Sizden birinizin sabahleyin (ormana) giderek sırtı ile odun getirmesi, versin-vermesin başka birisinin tedarik etmesinden kendisi için daha hayırlıdır. Çünkü yüksek el alçak elden efdaldır, nafakasını verdiğin kimseler için çalışmaya başla."[2]

Ebû Zerr'den mervî olarak kaynaklarda bulamadığımız hadis, metni itibariyle Müslim tarafından Ebû Hureyre'den rivayet edilmiştir.[3]

Rivayet edildiğine göre Hilal b. Husayn şöyle demiştir: Medine'ye geldim ve Ebû Saîd el-Hudrî'nin evine misafir oldum. Ebû Saîd bir gün kendisinin hiç yiyeceği olmadığı ve karnına açlıktan taş bağlayarak sabahladığını söyleyerek şöyle devam etti: Hanımım bana "Rasûlüllah'at git, ona falanca gitti, verdi, filanca gitti, ona da verdi." dedi. Bunun üzerine bir şeyler bulmak umuduyla Rasûlüllah'a geldim. Nihayet Hz. Peygamber'in yanına ulaştım. Bu esnada o şöyle diyordu: "Kim iffet sahibi olursa Allah onu iffetli kılar, kim de başkalarına muhtaç olmak istemezse Allah onu zengin kılar. Bizden bir kimse bir şey istediğinde onu bulur ve ona veririz. Ancak iffetli ve müstağni olan bizim için isteyen kimseden daha hayırlıdır." Ben bunun üzerine bir şey istemeden döndüm. Daha sonra Yüce Allah bana hiçbir Ensâr'ın sahip olmadığı kadar rızık verdi.[4]

Bazı lafız farklarıyla Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe ve İbn Câ'd tarafından nakledilen hadis için müellif İbn Câ'd'ın metnini tercih etmiş görünmektedir. Ayrıca hadisin râvisi Ebû Hume değil Ebû Cemre olarak geçmektedir.[5]

Ebû Bekir b. el-Münkedir'den nakledildiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir: "Allah Rasûlü (sav)'nden bir şeyler istemek için yönelmiştim ki, onu şöyle derken işittim: 'Kim sabrederse Allah ona sabır ihsan eder, kim afîf olmak isterse Allah onu afîf kılar, her kim de gâni olmak isterse Allah gâni eder.' Bunun üzerine dedim ki, ben bugün istemeyeceğim."[6]

Hadis kaynaklar arasında yalnızca İbn Âsâkir'in *Tarihu Dimeşk*'inde

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 425; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 167; Buhârî, Zekât 49, (II, 535); Müsâkât 14, (II, 836).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 282.

[3] Müslim, Zekât 36, (III, 96).

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 283.

[5] Tayalisî, *Müsned,* I, 293; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 426; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 195.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 283.

geçmektedir.[1]

Hamza b. Abdullah'ın babası Abdullah b. Amr'dan rivayetine göre Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurmuştur: "Sakın ha sizden biriniz dilencilikten dolayı yüzü olmayacak halde huzûru ilâhiye çıkmasın."[2]

Hadisi Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe ve Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.[3]

Ebû Hureyre Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Miskin kimse birkaç lokma ve birkaç hurma ile savuşturulan değil, miskin insanlardan istemeyendir. Durumu fark edilmediği için ona bir şey de verilmez.[4]

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.[5]

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah nimetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever, kederi ve hüzünlenmeyi sevmez ve Hayy olan Allah kullarından iffetli ve namuslu olanları sever, fuhşiyata, müstehcenliğe, dilenciliğe ve aşırılığa kaçana buğz eder."[6]

Konuya dair zikredilen bu son hadis ise Beyhâkî tarafından rivayet edilmiş olup[7] Elbâni *es-Silsiletü's-Sahiha* isimli eserinde hadisin sahih olduğunu açıklamıştır.[8]

Hz. Peygamber dilenmeyi genel anlamda yasaklamış olsa da, insanlardan bir şey istemenin caiz olduğu istisnâi durumları da aşağıda verilen hadiste beyan etmiştir:

Kinâne b. Nuaym'dan Kabîsa b. Muhârik el-Hilâlî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Birisine kefil olmuştum ve bu hususta bir şeyler istemek üzere Hz. Peygamber'e (sav) gelmiştim. Bunun üzerine Hz. Peygamber, sadaka develeri gelince onu sana vereceğim diyerek şöyle buyurdu: 'Ey Kâbisâ üç kişinin haricinde dilenmek haramdır: Kefalet altına giren kimseye, o malı elde edinceye kadar dilenmek helâldir, sonra bundan vazgeçer. Bütün malını helak eden bir felâkete maruz kalan kimsenin geçim ihtiyacını temin edinceye kadar yahut hacetini giderinceye kadar dilenmesi helâldir, sonra bırakır. Şiddetli bir ihtiyacı olan kimsenin geçim ihtiyacını temin edinceye kadar

---

[1] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* XX, 389.
[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 284.
[3] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 92; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 424; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 15.
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 284.
[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 393.
[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 284, 285.
[7] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 163.
[8] Elbâni, *es-Silsiletü's-Sahiha*, III, 310.

dilenmesi helaldir, sonra o da bırakır. Bunların dışındaki dilenmeler haramdır."[1]

Hadisi benzer lafızlarla Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Müslim, Ebû Dâvud, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân, Taberânî, Dârekûtnî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Bir hediye veya ikram geldiği zaman verilen şeye veya getirene değil de; asıl sahibine nazar etmek, yani hediyeyi gönderen Allah'ı düşünmek gerektiği hususunda müellif iki hadis nakletmiştir. İlkinde Hz. Âişe ile alakalı uzun olan ifk hadisesi hadisinin baş tarafını ve konuyla ilgili son kısmını örnek olarak vermiştir:

Urve b. Zübeyr'in Hz. Âişe'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) sefere çıkmak istediği zaman kura çekerdi. İfk hadisini, hakkında Allah Rasûlü'ne sûre indirilmesine kadar zikrederek devam etti: Hz. Peygamber gülüyordu ve konuştuğu ilk söz şu oldu: "Yüce Allah seni berâet ettirdi." Annem ve ailem ona gitmemi söylediler. Ben dedim ki: "Hayır, vallahi ona kalkıp gidemem ve bu konuda Allah'tan başkasına hamdetmem."[3]

Hadis imamlarının çoğunluğu tarafından ve birçok senedle rivayet edilen hadisi, müellifin zikretmiş olduğu şekilde Urve b. Zübeyr'den ise, Buhârî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

Hasanü'l-Basrî'nin Esved b. Serî'den rivayetine göre Hz. Peygamber'e bir esir getirilmişti ve esir şöyle demişti: "Allah'ım ben sana tevbe ederim, Muhammed'e değil." Bunun üzerine Hz. Peygamber; "Hakkı layıkıyla bildirdi" buyurdular.[5]

Ahmed b. Hanbel, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî'nin eserlerine almış olduğu bu hadis[6] için Aclûni, senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.[7] Şuayb el-Arnaûd Hasanü'l-Basrî'nin Esved b. Serî'den işitmesinin mümkün olmadığından isnadının zayıf olduğu

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 285, 286.

[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 90; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 426; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 477; Dârimî, Zekât 37, (I, 487); Müslim, Zekât 37, (III, 97); Ebû Dâvud, Zekât 26, (I, 515); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 72; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VIII, 190; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVIII, 371, 372; Dârekûtnî, *Sünen*, II, 120; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 21.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 286, 287.

[4] Buhârî, Şehâdet 15 (II, 942); Kitâbü't-Tefsir 238, (IV, 1774); Nesâî, İşretü'n-Nisâ 11, (V, 295); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VIII, 322, 339; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* X, 13; 16, 13; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXIII, 50, 56, 61, 69, 74, 78, 83, 87, 92, 97; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 382.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 287, 288.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 435; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* I, 286; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 284; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 103.

[7] Âclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,* II, 59.

kanaatindedir.[1]

Hediyeleşme hakkında yer verilen bir başka husus, kadınların ikramını kabul etmenin cevazına dairdir:

İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre Ümmü'l-Fadl Lübâbe bint el-Hâris Hz. Peygamber'e süt göndermiş, o da arefe günü ayakta insanlara hitap ederken içmiştir.[2]

Tâyâlisi ve İbn Câ'd tarafından nakledilen hadis için müellif, İbn Câd'ın metnini tercih etmiştir.[3]

Evs b. Hâlid'den nakledildiğine göre Ümmü Evs el-Behziyye şöyle demiştir: "Kendim için eritilmiş yağ çıkarmıştım ve onu kâseye koyarak Hz. Peygambere (sav) hediye ettim, o da onu kabul etti."[4]

Yalnızca Taberânî'nin rivayet etmiş olduğu hadisin[5] isnadı hakkında Heysemî; Isme b. Süleyman'ı tanımadığını, geri kalanının ise sikâ olduğunu söylemiştir.[6]

Halid el-Huzâî'den Ümmü Atiyye Hafsâ bint Sîrîn'in şöyle dediği nakledilmiştir: Nesibe el-Ensarî'ye bir koyun gönderilmişti, o da bir parçasını Hz. Âişe'ye göndermişti. Allah Rasûlü (sav); "Yanınızda yiyecek bir şey var mı?" diye sorunca biz: Hayır, sadece şu Nesibe'ye gönderdiğinden bir parça var, dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Onu bana yaklaştırın, muhakkak ki o yerini bulmuştur." dedi.[7]

Bu hadisi ise Buhârî, Müslim ve Taberânî rivayet etmiştir.[8]

Hz. Peygamber ve ashabı sosyal devlet anlayışını o kadar içselleştirmişlerdi ki, bu onlar için adeta bir davranış tarzı haline gelmişti. Maddi manevi sahip olunan mevcut imkânları diğer insanlarla adaletli ve insaflı bir şekilde paylaşmanın sünnet olduğunu açıklayıcı olarak müellif aşağıdaki hadisleri zikretmiştir:

Hişam b. Sîrîn, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini haber vermiştir: Allah Rasûlü (sav) Cemre'de taşlarını attıktan ve kurbanını kestikten sonra başını berbere uzattı, o da traş etti. Bunu üzerine Hz. Peygamber bu saçları Ebû Talha'ya verdi. Sonra başının sol

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 435, (Dipnot).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 288.

[3] Tayalisî, *Müsned,* I, 356; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 405.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 288.

[5] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXV, 151.

[6] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VIII, 273.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 288, 289.

[8] Buhârî, Zekât 30, 61, (II, 524, 543); Hibe 6, (II, 911); Müslim, Zekât 53, (III, 120); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXV, 63.

tarafını da traş ettirdi ve onu da Ebû Talha'ya vererek; onu insanlar arasında taksim et, dedi.[1]

Ahmed b. Hanbel, Müslim, Tirmizî, Nesâî, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân, Hâkim ve Beyhâkî'nin nakletmiş olduğu hadisin râvisi, yukarıda verildiği gibi aynı kişi değil, Hişam b. Hasan ve Muhammed b. Sîrîn olmak üzere iki farklı kişidir.[2]

Ukbe b. Âmir'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) kendisine, ashabına taksim edilmek üzere kurbanlar vermiş, o da dağıtmış. Geriye bir keçi yavrusu, yani oğlak kalmıştı ki bunu Allah Rasûlü (sav)'ne bildirdi. O da: Onu sen kurban et, buyurdu.[3]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[4]

Rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (sav) okla yaralanmış bir ceylana rastladı ve yanındaki ashabına sahibi gelinceye kadar onu tutmalarını söyledi. Ceylanın sahibi gelerek Hz. Peygamber'den kan bedeli istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) ona kan bedelini ödedi ve Ebu Bekir'e ceylanı ihtiyaç sahiplerine paylaştırmasını emretti.[5]

Yukarıda nakledildiği şekilde kaynaklarda rastlayamadığımız hadis farklı lafızlarla Ahmed b. Hanbel ve Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Rivayet edildiğine göre Cebele b. Suhaym şöyle demiştir: Bir sene umumi bir kıtlık isabet etmişti ve İbn Zübeyr'le beraberken o bize hurma yediriyordu, yani biz yerken İbn Ömer yanımızdan geçiyordu ve dedi ki: Çifter çifter yemeyin, zira Allah Rasûlü (sav) çift yemeden nehyederek şöyle demişti: "Sizden birinin, din kardeşine izin vermiş olması bundan müstesnadır." İbn Ömer dedi ki; izin kelimesi bana aitti.[7]

Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, Nesâî, İbn Hıbbân, Beyhâkî ve İbn Câ'd tarafından benzer lafızlarla rivayet edilen hadis için, İbn Câ'd'ın metni tercih

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 289.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 208; Müslim, Hacc 56, (IV, 82); Tirmizî, Savm 73, (III, 255); Nesâî, Hacc 249, (II, 449); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 299; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* IX, 191; Hâkim, *Müstedrek*, I, 647; Beyhâkî, *Sünen*, V, 134.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 290.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 149; Buhârî, Vekâlet 1, (II, 807); Şerike 12, (II, 884); Dahaye 7, (V, 2112); Müslim, Edâhiye 2, (VI, 77); İbn Mâce, Edâhiye 7, (II, 1048); Tirmizî, Edâhiye 7, (IV, 88); Nesâî, Dahaye 13, (III, 56); Beyhâkî, *Sünen*, IX, 270.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 291.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 452; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* V, 259.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 292.

edilmiştir.[1]

Rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Ashabı Suffe ile birlikteydim ve Allah Rasûlü (sav) de vardı, bir defa hurma ve acve getirilmişti, biz de yemiştik. Hz. Peygamber: "Ben birleştirdim, siz de birleştirin" buyurdular. [2]

Bu hadis ise Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Hz. Peygamber ve ashabının herhangi bir şeyi aralarında paylaşırken güzel olan payı kardeşine takdim ettiklerini ifade eden müellifimiz konuya dair referans olarak aşağıdaki iki hadisi nakletmiştir:

Ebû'l-Esved Muhammed b. Abdurrahman'dan rivayete göre Urve b. Zübeyr şöyle demiştir: Bedir savaşı günü Âsım b. Adiyy (sırada) öne çıkmıştı. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) onu geri itti ve bedir ashabıyla birlikte ona da okuyla vurdu.[4]

Hadisi Hâkim rivayet etmiştir.[5]

Hz. Peygamber bir ganimet veya sadakayı dağıtırken evli ve fakirlere, ihtiyacı olmayanlara ve bekarlara nazaran daha fazla vermiştir. Bu konuda zikredilen hadisler ise şöyledir:

Cübeyr b. Nüfeyr, Mâlik b. Âmir el-Hadramî tarikiyle Avf b. Mâlik el-Eşcâî'in şöyle dediği nakledilmiştir: Allah Rasûlü (sav) bir ganimet geldiği zaman, onu geldiği gün taksim eder, evlilere iki, bekârlara bir pay verirdi. Biz (yine birgün ganimetlerden hissemizi almak üzere) çağrıldık. Ben Ammâr'dan önce çağrıldım. Hz. Peygamber bana iki hisse verdi. Sonra Ammâr b. Yâsir'i çağırdı, ona bir hisse verdi. Bu yüzden canı sıkıldı, tâki Allah Rasûlü (sav) bunu yüzünden anladı. Geriye altın bir zincir parçası kalmıştı. Hz. Peygamber (sav) onu asasının ucuyla kaldırarak şöyle buyurdular: "Kendiniz için bundan çoğalttığınızda haliniz nasıl olacak."[6]

Bu hadisi benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel ve Taberânî rivayet etmiştir.[7]

Enes b. Mâlik'ten rivayete göre Ükeydir b. Abdulmelik, Allah Rasûlüne (sav) bir

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 44, 46, 81, 103; Dârimî, Et'ime 25, (II, 141); Buhârî, Mezalim 15, (II, 867); Şerike 4, (II, 881); Et'ime 42, (5, s. 2075); Müslim, Eşribe 25, (VI, 122); Nesâî, Velîme 61, (IV, 167); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 35; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 281; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 115.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 292, 293.

[3] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 86.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 293, 294.

[5] Hâkim, *Müstedrek*, I, 647.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 294, 295.

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 25; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVIII, 45, 46.

testi helva hediye etmişti. Allah Rasûlü (sav) yüzünü çevirdiğinde topluluğa yöneldi ve onlardan her birine bir parça verdirdi ve Câbir'e de bir parça verdi. Sonra ona dönerek yine verdi. Bunun üzerine Câbir: "Ey Allah'ın Rasûlü bana bir defa vermiştin." deyince, Allah Rasûlü: "Bu Abdullah'ın kızları içindir." buyurdular.[1]

Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadisin[2] isnadı için Heysemî, Ali b. Zeyd'den ötürü zayıf olduğunu ifade etmiştir.[3]

İslam Dini ganimet dağıtımı konusunda, zimmetine mal geçirme anlamına gelen yağmacılığı ve kendine taksim edilenin dışında bir şey sahiplenmeyi kesin bir şekilde yasaklamıştır. Bu konuda misal olarak şu hadislere yer verilmiştir:

Rabî b. Enes'in Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Her kim yağma (çapulculuk) yaparsa bizden değildir."[4]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Münafığın alametleri vardır ve bu alametlerle tanınırlar: Onların selamları beddua, yedikleri yağma, ganimetleri de talandır ve mescide sadece öğleyin gelirler, namaza da ancak sonunda gelirler**.** Onlarla dostluk kurulmaz, geceleyin odun, gündüz diken gibidirler.[6]

Bu hadis ise Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[7]

Yâ'lâ b. Hakîm'den rivayet edildiğine göre Ebû Lebîd şöyle demiştir: Abdurrahman b. Semûre ile gâzâ etmiştik ve insanlar ganimet elde ettiler. Bunun üzerine Abdurrahman bir münadiye, Allah Rasûlü (sav)'nden şöyle işittiğini nidâ etmesini emretti: "Kim yağma yaparsa bizden değildir, o halde bu alınmış olan ganimeti geriye iade edin, dedi. Onlar da iade ettiler ve Hz. Peygamber ganimeti bölüktekilere taksim etti."[8]

Ahmed b. Hanbel'in nakletmiş olduğu hadisin sonundaki **(السرية)** kelimesi "eşit

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 295.
[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 515.
[3] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* IV, 180.
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 296.
[5] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 481.
[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 297.
[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 293; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 87.
[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 297, 298.

şekilde" manasında **(السوية)** şeklindedir.[1]

Allah adına malından bir şey vermekten kaçınarak cimrilik eden kişi için Hz. Peygamber ve ashabının: "Allah onun malını kıssın" şeklinde mukabelede bulunduklarını söyleyen müellif bu hususta aşağıdaki hadise yer vermiştir:

Osman b. Muhammed b. Muğîre b. Ahnes'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Güneşin doğduğu hiçbir gün yoktur ki, o şöyle demiş olmasın: 'Kim hayırlı bir amel işlemeye gücü yetiyorsa onu yapsın, zira size bir daha dönmeyeceğim.' Yine hiçbir gün yoktur ki gökten bir münâdi şöyle nidâ etmiş olmasın: 'Ey hayra talip olan, müjdeler olsun.' Bir diğerine de der ki: 'Ey kötülüğe talip olan, kendini tut.' Ve hiçbir gün yoktur ki gökten bir münâdi onlardan birisine: 'Allah'ım infak edene artan mal ver' diğerine ise: 'Allah'ım, cimriye telef olup giden mal ver' demiş olmasın."[2]

Hadis Beyhâkî'de geçmektedir.[3] Müellifin benzer manada Ebû Derdâ'dan naklettiği konuyla alakalı diğer bir hadisi de benzer lafızlarla Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

2.2.5. Muâşeretle İlgili Hadisler

İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî muâşeret bahsinde İslam âlimlerinin hakkında ihtilaf ettikleri konular olan (Şarkı) dinleme, dans, mizah ve insanlar arası ilişkiler ile kumaşın kesilerek paylaştırılması konularına temas ederek bu konularda geleneksel anlayıştan farklı olarak daha ılımlı bir görüşü temsil etmektedir. Tezini desteklemeye yönelik zikretmiş olduğu hadisler ise şöyledir:

Rivayet edildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Habeşliler gelerek süngüleriyle oynuyorlardı. Ben de Allah Rasûlü (sav)'nün kulakları ile omuzları arasından onlara bakıyordum, tâ ki ben onlardan yüzümü çevirene kadar. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav): 'Oynayın Erfide kızları' dedi. Yahudi ve Hristiyanların bizim dinimizdeki genişliği görmeleri için, risaleti tebliğ etti ve emaneti yerine getirdi."[5]

Müellifin verdiği şekliyle temel hadis kaynaklarında bulamadığımız hadis,

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 62.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 424, 425.

[3] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, III, 386.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 131; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 197; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VIII, 121; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 189; Hâkim, *Müstedrek*, II, 482; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 233; VII, 297.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 298.

benzer manada yine Âişe'den mervî olarak Humeydî'de geçmektedir.[1]

Hişâm b. Urve, Urve b. Zübeyr b. Avvâm tarikiyle Hz. Âişe'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Bir defasında Ebû Bekir yanıma girmişti ve yanımda Ensârın câriyelerinden iki câriye vardı. Onlar Buâs Harbi'nde Ensârın birbirlerine söyledikleri şiirleri terennüm ediyorlardı. Fakat bu câriyeler şarkıcı değillerdi. Bunun üzerine Ebû Bekir: "Bu bayram gününde Allah Rasûlü (sav)'nün evinde şeytanın çalgısını mı çalıyorsunuz?" deyince Allah Rasûlü (sav): "Ey Ebû Bekir, her milletin bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır" buyurdular.[2]

Konuyla ilgili olarak zikredilen bu ikinci hadisi Buhârî, Müslim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[3]

İbn Şihâb ez-Zührî, Urve b. Zübeyr, Âişe tarikiyle nakledildiğine göre Minâ günlerinde Hz. Aişe'nin yanına Ebû Bekir girmiş, Aişe'nin yanında ise şarkı söyleyip, def çalan iki câriye bulunuyormuş. Allah Rasûlü (sav) de elbisesine bürünmüş, yatıyormuş. Ebû Bekir cariyeleri azarlayınca Allah Rasûlü (sav) yüzünü açarak: "Bırak onları, Yâ Ebû Bekir! Zira bu günler, bayram günleridir." buyurmuştur.[4]

Bu hadis Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Nesâî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[5]

Aişe'den rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: "Mescitte gösteri yapan Habeşlileri seyrederken Allah Rasûlü (sav) beni elbisesi ile örtüyordu. Ben bıkıncaya kadar onları seyrettim. Şu halde siz de genç kızların eğlenceye olan düşkünlüklerini anlayışla karşılayın."[6]

Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Nesâî, İbn Hıbbân ve Taberânî tarafından rivayet edilen bu hadisin metinleri karşılaştırıldığında; birinci hadiste geçen vakanın aynısı olduğu muhakkaktır.[7]

Ebû'l-Esved, Urve b. Zübeyr tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Âişe şöyle

---

[1] Humeydî, *Müsned,* I, 123.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 300.

[3] Buhârî, Îdeyn 3, (I, 324); Müslim, Îdeyn 5, (III, 21); Beyhâkî, *Sünen*, X, 224.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 301.

[5] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 44; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 84; Buhârî, Menâkîb 13, (III, 1298); Müslim, Îdeyn 5, (III, 21); Nesâî, Salâtü'l-Îdeyn 30, (I, 552); Îşretü'n-Nisâ 19, (V, 309); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 177, 178, 186; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 92; X, 224.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 301.

[7] Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 465; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 84, 85, 270; Buhârî, Nikâh 82, 113, (V, 1991, 2006); Müslim, Îdeyn 5, (III, 22); Nesâî, Salâtü'l-Îdeyn 32, (I, 553); Îşretü'n-Nisâ 18, (V, 308); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 186; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XIII, 179.

demiştir: Bir defa yanımda Buâs şarkılarını okuyan iki câriye bulunduğu hâlde içeriye Allah Rasûlü (sav) girdi ve yatağa uzanarak yüzünü çevirdi. Derken Ebû Bekir girdi, hemen beni azarladı ve: "Allah Rasûlü (sav)'nün yanında şeytan düdüğü mü üflüyorsunuz?" dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav), ona dönerek: "Bırak onları, zira bu günler bayram günleridir" dedi. Ebû Bekir (in zihni) dalınca, câriyeler çıktılar. O gün bayram idi ve Sudanlılar yanımda kalkan ve mızrak oyunu oynuyorlardı. Ya ben Allah Rasûlü (sav)' nden bakmak için izin istedim yahut o (kendiliğinden): Bakmak ister misin, dedi. Ben; evet, cevabını verdim. Bunun üzerine beni, yanağım yanağına değecek şekilde, arkasına durdurdu. Sudanlılara da: "Haydi bakalım Erfide oğulları, (Oynayın!)" diyordu. Nihayet ben bıkınca: "Artık yeter mi?" diye sordu. Evet, dedim. Öyleyse haydi git, buyurdular.[1]

Bu hadisi ise Buhârî, Müslim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) ayakta hutbe veriyordu, sonra oturuyor ikinci defa yine ayakta hutbe veriyordu. Yaklaşık olarak şöyle demişti: "Eşlerinizi nikâhladığınız zaman deflere ve çalgılara vurursunuz." Derken insanlar dağılmaya başladı ve Allah Rasûlü (sav) ayakta onları çağırıyordu. Bundan dolayı Allah azze ve celle onları itâp ederek şu âyeti indirdi: *Onlar bir ticâret veya eğlence gördükleri vakit ona doğru sökün ettiler de, seni ayakta bıraktılar...*[3] [4]

Konuya dair benzer lafızlarla İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân, Dârekûtnî ve Beyhâkî tarafından zikredilen bu hadise dair rivayetlerin hiçbirisinde deflere vurulmasından bahsedilmemektedir.[5]

Hişâm b. Urve, Urve b. Zübeyr tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Âişe (r.a.) Ensâr'dan bir kadını Ensâr'dan bir adamla evlendirmişti. Allah Rasûlü (sav) şöyle

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 302.

[2] Buhârî, Îdeyn 2, (I, 323); Cihad ve Siyer 80, (III, 1064); Müslim, Îdeyn 5, (III, 22); Beyhâkî, *Sünen*, X, 218.

[3] Cum'a 62/11.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 302.

[5] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 448; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 313, 370; Buhârî, Cum'a 36, (I, 316); Büyû 6, 11, (II, 726, 728); Tefsir 373, (IV, 1859); Müslim, Cum'a 12, (III, 9, 10); Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an 62, (V, 414); Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 405, 468; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 213; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XV, 299; Dârekûtnî, *Sünen*, II, 4; Beyhâkî, *Sünen*, III, 181, 182.

buyurdular: “Yâ Âişe, beraberinde eğlence var mı, zira Ensâr eğlenceyi sever.”[1]

Bu hadis Buhârî tarafından nakledilmiştir.[2]

İsmail b. Abdullah, Meysere Mevlâ (Fedâle), Fedâle b. Ubeyd isnadıyla nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: “Sesi güzel câriyenin sesini efendisi nasıl iyice dinliyorsa, güzel sesle Kur’an okuyan adamın sesini de Allah daha iyi dinler.”[3]

Bu hadisi ise Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

Ebû Hureyre (r.a.) Allah Rasûlü (sav)’nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: “Allah, Kur'an'ı teganni eden bir peygamberi dinlediği kadar, hiç bir şeyi dinlememiştir.”[5]

Hadisi Abdurrezzâk, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî, Ebû Yâ’lâ, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[6]

Ebû Belh Yahya b. Süleym, Muhammed b. Hâtıb tarikiyle Allah Rasûlü (sav)’nün şöyle buyurduğu nakledilmiştir: “Evlilikte haram ve helal arasındaki fark, def çalmak ve duyurmaktır.”[7]

Nikâhın ilan edilmesinin önemini vurgulayan bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Nesâî, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[8]

Ebû Salih’in Câbir b. Abdullah’tan naklettiğine göre Hz. Peygamber (sav) def sesi işitmiş ve bu nedir, diye sormuş, falanca evleniyor demişler. Bunun üzerine Hz.

---

[1] Makdisî, *Safvetü’t-Tasavvuf,* s. 303.

[2] Buhârî, Nikâh 63, (V, 1980).

[3] Makdisî, *Safvetü’t-Tasavvuf,* s. 303, 304.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 19, 20; İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 176, (I, 425); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 31; Taberâni, *el-Mu’cemü’l-Kebîr,* XVIII, 301; Hâkim, *Müstedrek*, I, 760; Beyhâkî, *Sünen*, X, 230.

[5] Makdisî, *Safvetü’t-Tasavvuf,* s. 304, 305.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* II, 482; Humeydî, *Müsned,* II, 422; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 257; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 450; Dârimî, Salât 171, (I, 416, 417); Fedâili’l-Kur’an 34, (II, 563, 564); Buhârî, Fedâili’l-Kur’an 19, (IV, 1918); Tevhid 32, (VI, 2720); Müslim, Salâtü’l-Müsafirîn 34, (II, 192); Ebû Dâvud, Sücûdü’l-Kur’an 355, (I, 465); Nesâî, Sıfatü’s-Salât 30, (I, 348); Fedâili’l-Kur’an 37, (V, 21); Ebû Yâ’la, *Müsned,* X, 369; İbn Hıbbân, III, 27, 30; Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Evsat,* VI, 373; Beyhâkî, *Sünen*, X, 229.

[7] Makdisî, *Safvetü’t-Tasavvuf,* s. 305.

[8] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 495; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 418; IV, 259; İbn Mâce, Nikâh 20, (I, 611); Nesâî, Nikâh 86, (III, 331); Taberâni, *el-Mu’cemü’l-Kebîr,* XIX, 242; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 289.

Peygamber: "Bu nikâh, zinâ değildir" buyurmuşlar.[1]

Müellifin naklettiği şekilde Câbir'den mervî olarak temel hadis kaynaklarında bulamadığımız bu son hadis, benzer şekilde farklı bir isnadla Abdurrezzâk tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Hz. Peygamber'in yolculuk sırasında şarkı söyleyerek develeri süren kişileri dinlediğini ifade eden müellif, konu hakkında misal olarak şu hadisi nakletmiştir:

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Yavaş Encişe, cam (gibi kolay kırılır kadınların develerini) yavaş sür."[3]

Hadisi Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî farklı isnadlarla rivayet etmiştir.[4]

Makdisî şarkıyı yasaklayanların delillerinin birer zandan ibaret olduğunu ifade etmiş, Hz. Peygamber'in ve Ömer b. Hattâb'ın şarkı dinlediklerini öne sürerek şu rivayeti nakletmiştir:

Rivayet edildiğine göre Hz. Âişe şöle demiştir: "Benim yanımda şarkı söyleyen bir câriye vardı ve Allah Rasûlü (sav) de onu dinliyordu. Derken Ömer'in sesini duyunca câriye kaçtı. Ömer içeri girip de oturduğunda Hz. Peygamber tebessüm etti. Bunun üzerine Ömer: 'Niçin güldün yâ Rasûlellah?' diye sorunca Hz. Peygamber: 'Câriyenin biri az önce şarkı söylüyordu, senin sesini duyunca kaçtı da ona güldüm' buyurdular. Bunun üzerine Ömer: 'Allah Rasûlü'nün dinlediğini dinlemeden gitmeyeceğim.' dedi. Bunun üzerine câriye çıktı ve Ömer de dinledi."[5]

Ebû Avâne ismiyle maruf Yakub b. İshak b. İbrahim'in *Müsned*'inin dışında, kaynaklarda rastlayamadığımız hadis hakkında Bağdadî, hadisin aslının bâtıl olduğunu ifade etmiştir.[6]

Müellifin şarkı dinlemenin mübah olduğuna yönelik zikrettiği bir diğer hadiste; Hz. Peygamber'in şarkı söyleyen kişiyi methederek ağzına sağlık anlamında "Allah dişlerini dökmesin" şeklinde mukabelede bulunduğu ifade edilmektedir:

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 306.

[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* VI, 187.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 306, 307.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 272; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 107, 111, 117, 176, 186, 227, 254, 285, 376; Buhârî, Edeb 90, 95, 116, (V, 2278, 2281, 2294); Müslim, Fedâil 18, (VII, 78, 79); Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 141, (VI, 134, 135); Ebû Yâ'la, *Müsned,* V, 191, 192, 250; VII, 116, 121; İbn Hıbbân, XIII, 120; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 92; Beyhâkî, *Sünen*, X, 227.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 309.

[6] Ebû Âvâne, *Müstahrec,* II, 473; Bağdâdî, *Tarih*, XIII, 57.

Ebû Yâ'lâ b. el-Eşdak el-Ukaylî'den rivayet edildiğine göre Kays b. Abdullah Nâbiga el-Câ'dî şöyle demiştir: Rasûlüllah için şu şiirimi söylemiştim: "Göğe ulaştık cömertlik ve itibarca, kaldı ki biz bunun üstüne çıkmayı da umarız." Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Bunun üstü neresidir, ey Ebû Leylâ?" diye sordu. Ben de: "Cennet'tir." deyince: "İnşallah" demiş ve ardından "Ne güzel söyledin ey Ebû Leylâ, ağzına sağlık Allah dişlerini dökmesin." dedi. Râvi dedi ki: Ebû Leylâ yüz yıldan fazla yaşadı ve insanların en güzel dişlisiydi.[1]

Temel hadis kaynaklarında kelimesi kelimesine bulamadığımız hadis benzer lafızlarla Beyhâkî'nin *Delâilü'n-Nübüvve*'sinde ve İbn Ebî Nuaym'ın *Mâ'rifetü's-Sahabe*'sinde zikredilmiş olup,[2] Heysemî hadisin râvisi Yâ'lâ b. El-Eşdak'ın zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

İbnü'l-Kayserânî'nin burada zikrettiği ve Hz. Peygamber'in kendisini methetmek için methiye okuyan Abbas b. Abdulmuttailib'e de aynı şekilde mukabelede bulunduğunu, yani "Allah dişlerini dökmesin" diye dua ettiğini gösteren bir diğer hadisi de Taberânî ve Hâkim nakletmiştir.[4]

Allah kelamı Kur'an'ı okumada dikkat edilmesi istenilen bir husus da, onu güzel bir sesle kırâet etmeye çalışmaktır. Manası anlaşılmasa bile âdâbına uygun bir şekilde güzel sesle tilâvet edilen Kur'an âyetlerinin, dinleyenin kalbinde ona karşı bir yakınlık ve inşirah hasıl edeceği kabul edilen bir gerçektir. Kendisi de Kur'an'ı tane tane ve tatlı bir şekilde okuyan Hz. Peygamber, güzel sesi Kur'an'ın süsü olarak ifade etmiş, onu güzel okuyandan dinlemeye özen göstermiş ve onlara iltifatta bulunmuştur. Konuya dair zikredilen hadisler şöyledir:

Hammâd b. Ebî Süleyman, İbrahim b. Alkame'nin şöyle dediğini nakletmiştir: Ben yüce Allah'ın kendisine güzel ses ihsan ettiği bir adam idim. Bu yüzden İbn Mes'ud beni çağırtıp, kendisine Kur'an okutturdu. Bir defasında ben okumamı bitirince şöyle demişti: Anam babam sana feda olsun bizi zinetlendir, zira ben Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini işittim: "Güzel ses, Kur'an'ın zînetidir."[5]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 310.

[2] Beyhâki, *Delâilü'n-Nübüvve*, VI, 232; Ebû Nuaym el-Isbahânî, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, III, 2318.

[3] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 43.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 311; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IV, 213; Hâkim, *Müstedrek*, III, 369.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 311, 312.

Taberânî'nin nakletmiş olduğu hadisin[1] isnadı hakkında Heysemî; Saîd b. Zerbî'den dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[2]

Abdurrahman b. Avsece'nin Berâ b. Âzib'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kur'an'ı seslerinizle zinetlendirin."[3]

Hadis Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Hâkim ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[4]

Süfyan b. Uyeyne, Zühri, Urve b. Zübeyr tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (sav) Ebû Musa el-Eş'ârî'nin kırâetini işitti ve: 'Hakikaten buna Dâvud ailesinin nağmelerinden verilmiş' buyurdular."[5]

Hadisi Abdurrezzâk, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Nesâî ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[6] Ayrıca müellif aynı hadisi Enes b. Mâlik kanalıyla da zikretmiş olup, bu hadis de Ebû Nuaym'ın *Hilyetü'l-Evliyâ* adlı eserinde ve İbn Câ'd'ın *Müsned*'inde geçmektedir.[7]

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) mescide girmiş ve bir adamın kırâetini işitmiştir. Bunun üzerine: "Bu adam kim?" diye sordu. Abdullah b. Kays olduğu söylenince: "Muhakkak ki bu adama Dâvud ailesinin nağmelerinden verilmiş" buyurdu.[8]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî ve İbn Mâce tarafından rivayet edilmiştir.[9]

Allah'ın insanoğluna vermiş olduğu nimetler arasında en önde gelen, düşündüğünü ifade edebilme yeteneği, aynı zamanda bir o kadar da sorumluluğu olan bir özelliktir. Hz. Peygamber'in de aşağıda zikredilen hadiste, bu yeteneğini ileri seviyede ve maksadına matuf olarak kullanan söz üstadlarına iltifat ve ikramda

---

[1] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 86.

[2] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 86.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 317.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 100; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 257; VI, 118; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 304; İbn Mâce, İkametü's-Salât 176, (I, 426); Ebû Dâvud, Sücûdu'l-Kur'an 355, (I, 464); Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 258; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 25; Hâkim, *Müstedrek*, I, 761, 768; Beyhâkî, *Sünen*, II, 53; X, 229.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 318.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* II, 485; Humeydî, *Müsned,* I, 135; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 37; Dârimî, Salât 171, (I, 416); Nesâî, Sıfatü's-Salât 30, (I, 349); İbn Hıbbân, XVI, 167.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 318; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ,* I, 258; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 496.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 318.

[9] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 118; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 450; Dârimî, Fedâili'l-Kur'an 34, (II, 565); İbn Mâce, İkâmetü's-Salât 176, (I, 425).

bulunduğu görülmektedir:

Hişam b. Urve, Urve b. Zübeyr, Âişe isnadıyla rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber, Hassan b. Sâbit için mescide bir minber koydurmuştu. Hassan o minberin üzerine çıkar, Resûlullah (sav) aleyhine konuşanları hicvederdi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav): "Muhakkak ki, Allah'ın Rasûlü'nü savunduğu sürece, Ruhulkudüs Hassan ile beraberdir" buyurdu.[1]

Ebû Dâvud'un rivayet ettiği hadis[2] için Elbâni, hasen olduğunu söylemiştir.[3]

İbn Tahir el-Makdisî, söz ustasından bir şey söylemesini istemenin, Hz. Peygamber'in uygulaması olmasından ötürü sünnet olduğuna delil olarak aşağıdaki hadisleri vermiştir:

Ebû'l-Heysem'in babasından naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) Hayber yolunda Âmir b. El-Ekvâ'ya (İsmi Ekvâ Sinan'dır): "Şarkılarını bize dinletsen olmaz mı?" demiştir. Bunun üzerine İbnü'l-Ekvâ inerek şu şiiri okudu: "Vallahi sen olmasaydın, biz hidayete eremez, sadaka veremez, namaz kılamazdık. O halde üzerimize sekine indir ve ayaklarımızı sabit kıl. Kafirler bize zulmetti…" Râvi Yunus dedi ki: Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav): "Rabbin sana merhamet etsin" buyurdular. Hz. Ömer de: "Vallahi duan sebebiyle şehidlik ona vacip oldu, bizi bundan faydalandırsaydın ya." dedi. Allah rahmet eylesin, Âmir Hayber'de şehid oldu.[4]

Hadisi Beyhâkî rivayet etmiştir.[5]

Şiir veya methiye okuyan kişinin sözlerini takrir etmenin de, Hz. Peygamber'in bir uygulaması olarak sünnet olduğunun ifade edildiği eserde konu hakkında şu hadise yer verilmiştir:

Amr b. Eş-Şerîd'in babası Şerîd b. Süveyd'den naklettiğine göre Hz. Peygamber (sav) kendisinden şiirlerin efendisini okumasını istemiş, o da okumuştur. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) dinlerken tâ ki yüz kafiye okuyana kadar "Doğrudur, doğrudur" diyordu.[6]

Temel hadis kaynaklarında bulamadığımız hadis yalnızca İbnü'l-Cevz'i'nin

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 312.
[2] Ebû Dâvud, Edeb 95, (II, 721).
[3] Ebû Dâvud, Edeb 95, (II, 721), (Dipnot).
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 312, 313.
[5] Beyhâkî, *Sünen*, IV, 16.
[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 316.

Telbîsü İblîs isimli eserinde geçmektedir.[1]

Makdisî, ezan okuması için güzel sesli olanın takdim edilmesi gerektiği hususunda; ezan hadisi olarak bilinen hadisin konuyla alakalı baş tarafını zikretmiştir:

Ebû Mahzure (Evs b. Mî'yer)'den rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (sav), Hayber'e doğru yola çıkınca, biz de on kişilik bir ekiple onları karşılamaya çıkmıştık. Yolda onların namaz için ezan okuduklarını işitince, ezanlarını taklit ederek onlarla alay etmeye başladık. Hz. Peygamber (sav): 'Sizin aranızda güzel sesli birinin ezan okuduğunu işittim' diyerek bizleri yanına çağırttı. Bizler de sırayla ezan okuduk, en son okuyan ise ben idim. Ben ezan okuyunca beni önüne oturtarak başımı okşayıp Allah mübarek etsin diye üç sefer dua etti sonra şöyle buyurdu: 'Git Kâbe'de ezan oku."[2]

Hadisi yukarıda verildiği şekliyle Nesâî, İbn Huzeyme, Dârekûtni ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[3]

Hz. Peygamber, toplumunun İslam'ın ruhuna aykırı olmayan gelenek ve göreneklerine müdahale etmemiş, hatta aşağıdaki hadislere baktığımızda onun bu uygulamaları teşvik ettiğini görmekteyiz. Müellifimiz sahabe arasında bazı kişilerin şarkı dinlemede diğerlerine göre daha meyilli olduklarına ve Hz. Peygamber'in buna müsaade ettiğine dair delil olarak şu hadisleri nakletmiştir:

Ebû Şâh b. Seleme Cüreyc'in Ebû'l-Esbâ'dan naklettiğine göre Cemile bint Abbâd, Câbir b. Abdullah'a şarkının hükmünü sormuş. O da şöyle demiştir: "Ensar'dan birisi Âişe (r.a.)'nin ailesinden birisiyle evlenmişti, Âişe de hediye olarak bir elbise götürmüştü. Allah Rasûlü (sav) ona: 'Damadınızı gönderdiniz mi?' diye sordu. O da evet, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: 'Onunla beraber şarkıcı gönderdin mi, zira ensar onu sever.' dedi. Âişe hayır, deyince Hz. Peygamber: 'Medine'de şarkı söyleyen Zeynep kadını gönder.' demişti."[4]

Temel hadis kaynaklarında bulamadığımız hadis İbn Hacer'in *İsâbe*'sinde geçmektedir.[5]

Ebû Zübeyr Muhammed b. Müslim el-Mekkî'den rivayet edildiğine göre Câbir

---

[1] İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü İblîs*, I, 294.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 321, 322.

[3] Nesâî, Ezan 5, (I, 498); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* I, 200; Dârekûtnî, *Sünen*, I, 234; Beyhâkî, *Sünen*, I, 417.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 322.

[5] İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyîzî's-Sahâbe,* (VII, 478, 682.

b. Abdullah şöyle demiştir: "Âişe yakını olan bir kızı Ensâr'dan bir adamla evlendirmişti. Daha sonra Allah Rasûlü gelerek; 'Genç kızı gönderdiniz mi?' dedi. Onlar da; Evet, dediler. Hz. Peygamber; 'Onun yanında şarkı söyleyecek birini gönderdiniz mi?' diye sorunca hayır, dediler. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav); 'Muhakkak ki Ensâr, içinde gazel adeti bulunan bir kavimdir, keşke onlara; Size geldik, size geldik, Allah size de, bize de uzun ömür versin diyecek birini gelinle beraber gönderseydiniz' buyurdular."[1]

Müellifin Câbir'den mervî olarak zikrettiği bu hadis Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[2] İbn Mâce ise hadisi aynı şekilde İbn Abbas'tan rivayet etmiştir.[3]

Rivayet edildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Benim yanımda Ensâr'dan bir câriye vardı ve ben onu evledirmiştim. Derken Allah Rasûlü (sav) geldi, şarkı sesi duymayınca: 'Ey Âişe, şarkı söylemiyor musunuz, bu Ensâr'dan şarkıyı seven bir mahalledir.' buyurdular."[4]

Bu hadis ise İbn Hıbbân ve Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Müellifin şarkı hususunda dikkat çekmek istediği diğer bir husus, yumuşak kalpli kişilerin rahatsız olması endişesiyle şarkı söyleyen kişinin şarkı söylemekten nehyedilmesi hakkında olup, bu konuda Hz. Peygamber'in şu uygulaması örnek olarak verilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: "Berâ b. Mâlik güzel sesliydi ve bazı seferlerde Allah Rasûlü (sav)'ne şiir okurdu. Bir defasında şiir okurken aniden kadınlar geldi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav): 'Cam (gibi kolay kırılır kadın) lardan sakın' buyurdular. O da okumayı bıraktı."[6]

Hadisi Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[7]

Makdisî'ni bir diğer koşulu söylenen sözün içeriği hakkında olup, sözlerin doğru olması gerektiği, söz söyleyen kişinin hatasını düzeltmenin ise sünnet olduğuna dairdir:

Halid b. Zekvân'dan nakledildiğine göre Rübeyy bint Muavviz b. Afrâ şöyle

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 323.
[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 391; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 289.
[3] İbn Mâce, Nikâh 21, I, 612.
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 323.
[5] İbn Hıbbân, XIII, 185; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 351.
[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 325.
[7] Hâkim, *Müstedrek*, III, 330; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 285.

demiştir: Allah Rasûlü (sav) zifaf gecemin sabahında yanıma girip şimdi senin benimle oturuşun gibi o yatağımın üstüne oturdu. (O sırada yanımda bulunan) Kızlarımız defle-rine vurarak Bedir Savaşı günü şehid olan babalarımızın kahramanlıklarını dile getiriyorlardı. Bu durum içlerinden birinin; "Aramızda yarın ne olacağını bilen bir Peygamber vardır" mısralarını söylemesine kadar devam etti. Bu sözlerden rahatsız olan Hz. Peygamber: "Sen bunu bırak da söylemekte olduğun sözü söylemeye devam et." buyurdu.[1]

Müellif yukarıdaki hadisi iki farklı senedle zikretmiştir. Halid b. Zekvân'dan mervî olarak yukarıda zikrettiğimiz şekilde hadis Buhârî, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbn Hıbbân tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Ebû'l-Hüseyin el-Medînî'den mervî olarak naklettiği hadisi ise Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.[3]

Şiir okuma, şarkı söyleme gibi etkinliklerle ilgili şart olarak öne sürülen diğer bir husus, geceleyin geç saatlere kadar sohbet etmenin uygun olmadığı ve sohbeti sabaha ertelemenin sünnet olduğu hakkındadır:

Şeddâd b. Evs'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim akşamdan sonra bir beyit şiir yazarsa sabaha kadar namazı kabul olmaz."[4]

Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Beyhâkî ve İbn Câ'd'ın rivayet ettiği hadisin metni İbn Câ'd'a aittir.[5] Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde Şuayb el-Arnaûd, isnadının gerçekten zayıf olduğunu söylemiştir.[6]

Abdullah b. Mes'ud Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Gece sohbeti ancak yolculuk yapan veya namaz kılan içindir."[7]

Bu hadis benzer lafızlarla Tayâlisî, Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî,

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 326.

[2] Buhârî, Meğazi 9, (IV, 1469); Nikâh 49, (V, 1976); Ebû Dâvud, Edeb 59, (II, 698); Tirmizî, Nikâh 6, (III, 399); Nesâî, Nikâh 86, (III, 332); İbn Hıbbân, XIII, 189.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 326, 327; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 359.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 327.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 125, (Dipnot).

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 125; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VII, 278; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 276; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 496.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 327.

Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: "Allah Rasûlü (sav) akşam namazından önce uyumaktan, sonrasında ise sohbetten men etmişti."[2]

İbn Ebî Şeybe ve Ebû Yâ'lâ tarafından rivayet edilen hadis hakkında,[3] Hüseyin Selim Esed Ebû Yâ'lâ'nın isnadının zayıf olduğunu ifade etmiştir.[4]

Konuşma ve sohbet âdâbından bir diğeri ise, konuşmadan dolayı bıkkınlık olmaması için konuşmacının insanları dinlendirmesi gerektiğine dairdir:

A'meş'ten nakledildiğine göre Şakîk şöyle demiştir: Biz Abdullah'ın kapısında oturarak bize izin verilmesi için onu bekliyorduk. Derken Yezid b. Muaviye en-Nehâi gelerek onun yanına girdi. Ona bizim yerimizi bildirmesini söyledik, o da içeri girip yerimizi bildirdi. Bunun üzerine hemen yanımıza çıkarak dedi ki: "Sizin burada olduğunuzu biliyordum, sizi bıktırırım endişesiyle davet etmedim. Zira Allah Rasûlü (sav) bizi bıktırır endişesiyle bazı günler vaâz hususunda bizden müsade alırdı."[5]

Yukarıda verildiği şekilde Ahmed b. Hanbel ve Müslim'de geçen hadis, Hz. Peygambere atfedilen son kısmı itibariyle İbn Ebî Şeybe'nin *Musannef*'inde de zikredilmiştir.[6]

Müellifimiz *Raks Konuları* adı altında açmış olduğu bahiste, nesilden nesile aktarılan ve bir topluma ait kültürün ayakta kalması için temel dinamikler arasında olan halay, dans, halk oyunları, türkü, ninni vs. adetlerin İslam'da yasaklanmadığı, tesettüre riayet etmek şartıyla kadınlarla birlikte seyretmenin anlayışla karşılanması gerektiğine dair aşağıdaki hadisleri zikretmiştir:

Hişâm b. Urve'nin babası Urve b. Zübeyr'den naklettiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Habeşliler Allah Rasûlü (sav)'nün önünde oynarken ben de izledim. Allah Rasûlü (sav) omzunu eğiyor ben de omzunun üzerinden onlara bakıyordum."[7]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadis Ebû Avâne'nin *Müsned*'inde geçmektedir.[1]

---

[1] Tayalisî, *Müsned,* I, 48; Abdurrezzâk, *Musannef,* I, 561; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 379, 463; Tirmizî, İsti'zân 31, (V, 75); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 257; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 217; Beyhâkî, *Sünen*, I, 452.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 327.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 79; Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 98.

[4] Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 98, (Dipnot).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 328.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 321; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 125; Müslim, Sıfatü'l-Kıyâme 20, (VIII, 142).

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 331.

Ebû Selmâ ve Yahya b. Abdurrahman b. Hâtıb'ın rivayetlerine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Habeşliler Allah Rasûlü (sav)'nün huzurunda şarkı söyleyerek mızraklarıyla dans ediyorlardı. Ben de gelerek Allah Rasûlü (sav)'nün arkasından onları izledim. Allah Rasûlü omuzlarını eğiyordu ki, ben de onların oyunlarını izleyeyim."[2]

Yukarıda verildiği şekilde temel hadis kaynaklarında bulamadığımız bu hadis benzer lafızlarla ve yine Yahya b. Abdurrahman'dan mervî olarak Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir.[3]

İkrime'den nakledildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Allah Rasûlü (sav) dışarı çıkmıştı ve Habeşliler oynuyorlardı. Ben de küçük kapıdan çıkıverdim. Allah Rasûlü (sav) beni yaklaştırdı, ben de elimi omuzlarının üzerine koydum ve bakmaya koyuldum. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav): 'Hadi bakalım (oynayın) Erfide kızları' buyurdular. Ben de onlara bakmaya koyuldum ta ki ben bıkana kadar ve onlar hala oynuyorlardı."[4]

Bu hadis ise Nesâî ve Taberânî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[5]

İslam Dini müntesiplerinin toplum içindeki tavır ve davranışlarını düzenlemeye ilişkin o kadar kapsamlı uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştur ki, onu bir hal dini olarak özetlersek mübalağa yapmış olmayız. Zaten tasavvuf ilmi de, İslam'ın bu yönünün ihtisaslaşmış biçimi olmakla, müslümanların toplum içinde ideal bir yaşama sahip olması için hal ve davranışlarının tanzimine dair kuralları sistemli bir şekilde uygulamaya koyması ile bilinir. İbnü'l-Kayserânî de hâl başlığı altında insanın halk içinde nasıl tavır takınması gerektiği hakkında aşağıdaki hadise yer vermiştir:

Behz b. Hakim, Muaviye b. Hayde, Kuşeyr b. Kâ'b tarikiyle nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Mümin dünyada garib gibidir. Ne dünyanın zelil olmasından tasalanır ne de onun varlığından dolayı çevresine karşı aşırıya gider. Bu durum onun bir halidir. Diğer bir hali ise şöyledir: Rahatlıkta insanlar ona ehemmiyet verir, meşguliyette de onu kendi haline bırakırlar.[6]

Hadis Ebû Nuaym el-Isbehâni'nin *Ahbâru Isbehân* isimli eserinde geçmektedir.[7]

---

[1] Ebû Âvâne, *Müstahrec,* II, 158.
[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 331.
[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 83.
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 332.
[5] Nesâî, Îşretü'n-Nisa 18, (V, 309); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IX, 121.
[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 334.
[7] Ebû Nuaym, *İhbârü Isbehân*, I, 140, 141.

İbn Ebî Şeybe hadisi benzer manada Hasanü'l-Basrî'den nakletmiştir.[1]

Eserimizin bu bölümünde, müminlerde bulunması gereken vasıflardan biri olarak, her ne kadar salih ameli olsa bile, kalbin teyakkuz halinde olması ve Allah korkusundan dolayı kalbin titremesi gerektiği üzerinde durulmuştur:

Rivayet edildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'ne yüce Allah'ın şu kavlini sordum: *"Onlar Rablerinin huzuruna varacaklarından yürekleri çarparak verdiklerini verirler.*[2] Onlar zina edenler ve şarap içenler midir? diye. Hz. Peygamber: "Hayır ey Ebû Bekir Sıddîk'in kızı, onlar sıla-i rahimde bulunan, oruç tutan ve sadaka verenlerdir." buyurdular.'[3]

Konuya dair zikredilen bu hadis Humeydî tarafından nakledilmiştir.[4]

Ebû Hâzim Selman el-Eşcaî, Ebû Hureyre tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Âişe Allah Rasûlü (sav)'ne: "*Onlar Rablerinin huzuruna varacaklarından yürekleri çarparak verdiklerini verirler."*[5] âyetinde kastedilenler hata edenler ve günah işleyenler midir, diye sormuştu. O da: "Hayır, onlar sıla-i rahimde bulunan, tasaddukta bulunan ve yine de (rablerine verecekleri hesaptan dolayı) kalpleri çarpanlardır." buyurmuştur.[6]

Bu hadisi ise Taberânî rivayet etmiştir.[7]

Hammâd b. Seleme, Sâbit b. Mutarrif tarikiyle nakledildiğine göre Mutarrif b. Abdullah şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'ne varmıştım ve o namaz kılıyordu. Göğsünden tencere kaynaması gibi bir ses geliyordu. Yere kapaklanmış vaziyette ağlamayı emrediyordu.[8]

Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân, Hâkim ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilen bu hadise dair metinlerin hiçbirisinde, Hz. Peygamber'in yere kapaklanarak ağlamayı emrettiğine dair bir ibare geçmemektedir.[9]

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 189.

[2] Mü'minun 23/60.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 334.

[4] Humeydî, *Müsned,* I, 132.

[5] Mü'minun 23/60.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 334, 335.

[7] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IV, 198.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 335.

[9] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 25, 26; Nesâî, Sıfatü's-Salât 53, (I, 360); Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 174; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 53; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 30; Hâkim, *Müstedrek*, I, 396; Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân*, I, 481; II, 362.

Kalbin gösterişten uzak ve samimi olduğunu ifade eden kalp safvetinin korunması hususunda sahabenin gayretlerine yer veren müellifin zikrettiği hadislerde, Hz. Peygamber'in de tavsiyesi bulunmaktadır:

Süfyan b. Uyeyne, Sa'îd el-Cüreyrî, Ebû Osman En-Nehdî isnadıyla Hanzale b. Er-Rebî'nin şöyle dediği nakledilmiştir: "Biz Allah Rasûlü (sav)'nün yanında bulunuyorduk. Bize cennet ve cehennemi öyle hatırlattı ki, gözle görüyor gibi olduk. Sonra ben kalkıp ailemin yanma gittim ve o hâli unutup güldüm, eğlendim. Biraz sonra (kendimi toparlayıp Hz. Peygamber'in yanındaki) içinde bulunduğumuz hali hatırladım. Derken Ebû Bekir'e rastladım ve ona içine düştüğüm gafleti anlatarak münafık olduğumu söyledim. Ebû Bekir: 'Muhakkak ben de bunu işliyorum.' dedi. Sonra Hanzala gidip bu hâli Hz. Peygamber'e (sav) anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber Hanzale'ye: 'Benim yanımda olmadığınız zaman da yanımda olduğunuz gibi olsaydınız melekler yataklarınız üstünde sizlerle musafaha edeceklerdi ey Hanzale, bir saat şöyle, bir saat böyle.' buyurdu."[1]

Bu hadis benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[2] Hadis Ebû Hureyre'den de aynı manada nakledilmiş olmakla beraber konuşma Ebû Hureyre ile Hz. Peygamber arasında geçmektedir. Müellifin de bu şekliyle yer verdiği hadis benzer lafızlarla Tayâlisî, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasûlü dedik, biz senin yanındayken sanki kalplerimiz ahrette gibi oluyor, dışarıya çıktığımızda ise ailemizin ve çocuğumuzun kokusu bizi alıyor. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Şayet benim yanımdaki hal üzere kalsanız melekler evlerinizde sizi ziyaret eder ve elleriyle sizi musafaha ederdi. Ve eğer sizler hiç günah işlememiş olsanız Allah günah işleyip de affedeceği yeni bir halk yaratırdı."[4]

Bu hadisi ise Tirmizî ve Taberânî nakletmiştir.[5]

İbnü'l-Kayserânî vakar sahibi kişinin rekabeti ve kıskançlığı terk etmesi gerektiğini ifade etmiş ve bunun sünnet olduğuna dair, Hz. Peygamber'in Huneyn'de

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 337.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 178, 346; İbn Mâce, Zühd 28, (II, 1416); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IV, 11; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, I, 481; II, 23.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 337; Tayalisî, *Müsned,* I, 337; Humeydî, *Müsned,* II, 486; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 304; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XVI, 396; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 409.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 338.

[5] Tirmizî, Sıfatü'l-Cennet 2, (IV, 672); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 144.

devlet başkanı olarak ganimetteki beşte bir hissesinden vazgeçtiğini gösteren şu hadisi zikretmiştir:

Ebû Katâde'den rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Huneyn Savaşı gününde harp bitip de ganimetlerle halktan ayrıldığımızda, Allah Rasûlü (sav): "Kim birini öldürürse, üzerindeki eşyası ona aittir" buyurdular.[1]

İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından farklı lafızlarla rivayet edilen hadisin bu kısmı, daha uzun bir hadisin içerisinde geçmektedir.[2]

Hz. Peygamber ve ashabının, fakirliği dünya malına sahip olmaya yeğlediklerine dair eserimizde aşağıdaki hadislere yer verilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Amr b. Tağlib şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'ne bir mal verilmişti de onu halka dağıtmıştı, bir kısmına ise vermemişti. O vermediği kişilerin itâb ettikleri kendisine bildirildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Ben aldırmadığım kimseyi atıyye verdiğim kimseden ziyâde sevip dururken, birine atıyye verip, diğerine aldırmadığım olur. Lâkin bir takım kimselere, kalplerinde cezâ ve helâ (Yani sabırsızlık ile hırs ve tama) gördüğüm için kendilerine mal verdim. Bazı kimseleri de, Allah'ın kalblerinde yarattığı zenginlik ve hayra havale ederek mahrum bıraktım." Amr b. Tağlib de bunlardan birisi olup dedi ki: "Allah Rasûlü (sav)'nün bu sözüne bedel bütün dünyâya mâlik olmayı gönlüm istemez."[3]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Zenginlik mal çokluğundan ibaret değildir. Gerçek zenginlik, gönül zenginliğidir."[5]

Konuya dair verilen bu ikinci hadis Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 338.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 479; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 306; Buhârî, Kitabü'l-Humus 18, (III, 1144); Meğazi 51, (IV, 1570); Müslim, Cihad ve Siyer 13, (V, 147); Ebû Dâvud, Cihad 147, (II, 77); Tirmizî, Siyer 13, (IV, 131); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XI, 131, 167; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 306, 324.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 339.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 69; Buhârî, Cum'a 27, (I, 312); Humus 19, (III, 1116); Tevhid 49, (VI, 2741); Beyhâkî, *Sünen*, VII, 18.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 339.

nakledilmiştir.[1]

Iyâz b. Abdullah b. Sâ'd'dan rivayet edildiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî şöyle detmiştir: Adamın bir mescide girmişti. Hz. Peygamber (sav) oradakilere elbise tasadduk etmelerini emretti, onlar da tasadduk ettiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber o adama da onlardan ikisinin verilmesini emretti, sonra sadaka vermeye teşvik etti. O adam da gelip iki elbiseyi tasadduk etti. Hz. Peygamber ona bağırdı ve: "Elbiseni al." dedi.[2]

Bu hadis Ebû Dâvud ve Hâkim tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Adamın birisi bir köle azat etmişti ve ondan başka da hiçbir şeyi yoktu. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) onu satarak parasını verdi ve: "Senin onun fiyatına ihtiyacın var, Allah'ın ise ona ihtiyacı yok" buyurdular.[4]

Bu hadis ise Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Zübeyr b. Eslem'in babasından rivayetine göre Ömer b. Hattâb (r.a.) şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) bize sadaka vermemizi emretmişti de, bu emir bende mal bulunan bir zamana rastlamıştı. Kendi kendime; bir gün Ebû Bekir'i geçersem işte bugün geçerim, dedim ve malımın yarısını getirdim. Allah Rasûlü (sav): "Ailene ne bıraktın?" dedi. Ben de; bunun gibisini, dedim. Ebû Bekir ise malının tamamını getirmişti. Allah Rasûlü (sav) ona: "Ailene ne bıraktın?" dedi. Allah ve Rasûlünü, diye cevap verdi. Bunun üzerine ona; bundan sonra seninle hiçbir şeyde yarışmam, dedim.[6]

Dârimî, Ebû Dâvud, Tirmizî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadisin râvisi Zübeyr değil, Zeyd b. Eslem'dir.[7]

Hz. Peygamber ve ashabı herhangi bir bağışta bulunduklarında, ne suretle olursa olsun, ondan rücû ederek geri dönmeyi kerih görmüşlerdir. Bu hususta müellif örnek olarak aşağıdaki hadisleri vermiştir:

---

[1] Humeydî, *Müsned,* II, 458; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 243, 261, 389, 438, 443, 540; Buhârî, Rikâk 15, (V, 2368); Müslim, Zekât 41, (III, 100); İbn Mâce, Zühd 9, (II, 1386); Tirmizî, Zühd 40, (IV, 586); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XI, 132, 461; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 453; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 290.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 340.

[3] Ebû Dâvud, Zekât 39, I, 525; Hâkim, *Müstedrek*, I, 573.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 340.

[5] Beyhâkî, *Sünen*, X, 311.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 341.

[7] Dârimî, Zekât 26, (I, 480); Ebû Dâvud, Zekât 40, (I, 526); Tirmizî, Menâkîb 16, (V, 614); Hâkim, *Müstedrek*, I, 574; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 180.

Abdullah b. Ömer'den nakledildiğine göre Ömer b. El-Hattâb adamın birisine bir at tasadduk etmiş, bundan sonra da o atın çarşıda satıldığını görünce onu satın almak istemişti. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav)'ne gelerek bunu anlattı. Allah Rasûlü (sav) ise: "Sadakandan dönme" buyurdular.[1]

Hadisi Abdurrezzâk, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, İbn Hıbbân ve Beyhâkî değişik isnadlarla rivayet etmiştir.[2]

İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Hibesinden dönen, kusmuğuna dönen (dönüp de yiyen) gibidir."[3]

Bu hadis ise Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Nesâî, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

İnsanlara dinini öğretme ve devlet başkanlığı, kumandanlık gibi çok ciddi sorumluluk ve ciddiyet gerektiren görevlerini en mükemmel şekilde ve ciddiyet içerisinde yerine getiren Hz. Peygamber, bununla birlikte insanlar arasında sevgi ve muhabbet bağını kuvvetlendirmeye, arkadaşlarını neşelendirmeye yönelik latife ve şakalar yapmış, bazen de onların şakalarına gülmüş ve hoşgörüyle yaklaşmıştır. Müellif bu konuda aşağıdaki hadislere yer vermiştir:

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) ahlakça insanların en güzeli idi. Benim Ebû Umeyr adında bir kardeşim vardı ki, zannederim memeden yeni kesilmişti. Hz. Peygamber geldiğinde ona: "Ey Ebû Umeyr, ne yaptı Nuğayr." derdi. Umeyr onunla (kuşla) oynardı.[5]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[6]

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 341.

[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* IX, 117; Humeydî, *Müsned,* I, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 102; Buhârî, Zekât 58, (II, 542); Cihad ve Siyer 117, (III, 1085, 135); Müslim, Hibe 1, (V, 63); Ebû Dâvud, Zekât 9, (I, 501); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XI, 525; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 151.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 341.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 344; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 421; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 280, 291, 339, 342, 345; Buhârî, Hibe 29, (II, 924); Müslim, Hibe 2, (V, 64); İbn Mâce, Hibe 5, (II, 797); Ebû Dâvud, İcâre 83, (II, 313); Nesâî, Hibe 3, 4, (IV, 123, 124); İbn Hıbbân, XI, 522; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 290; XI, 46, 47, 178, 327, 344; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 180.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 342.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 212; Buhârî, Edep 112, (V, 2291); Müslim, Âdâb 5, (VI, 176); Beyhâkî, *Sünen*, V, 203; IX, 310.

insanların en şakacısıydı.[1]

Bu hadis Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

İbn Ömer Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Muhakkak ki ben şaka yaparım ve ancak hakkı söylerim."[3]

Bu hadis de yine Taberânî tarafından tahric edilmiştir.[4]

Râfi b. Seleme, Seleme b. Ziyad, tarikiyle nakledildiğine göre Sâlim şöyle demiştir: Kendisine Zahir b. Haram denilen Eşcâ kabilesinden bedevi bir adamın, Hz. Peygambere (sav) latifesinden başka getirip hediye edecek bir şeyi yoktu. Derken günlerden birgün Medine pazarında onu bir mal satarken gördüler. Hz. Peygamber onu arkasından elleriyle kucakladı. Bunun üzerine arkasını döndü ve Hz. Peygamberi gördü. Hz. Peygamber ellerini açtı ve: "Kim bu köleyi satın alır?" dedi. Bunun üzerine Zahir Allah Rasûlüne: "Benim ne kıymetim olur ki?" dedi. Hz. Peygamber: "Fakat sen Allah katında değerlisin, her şehirlinin bir çölü vardır ve Muhammed ailesinin çölü de Zahir b. Haram'dır." buyurdular."[5]

Makdisî bu hadisi naklederken yine aynı şahıs ve konuyla alakalı iki rivayeti cem ederek vermiştir. Hadisin baş tarafı Taberânî ve Ebû Nuaym tarafından rivayet edilmiş olup müellif Ebû Nuaym'ın metnini tercih etmiştir.[6] Hadisin son kısmı ise Buhârî'nin *Tarihu'l-Kebir*'inde geçmektedir.[7]

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre sahabeden biri Allah'ın Rasûlü'ne gelerek: "Beni bir deveye bindir" demiştir. Allah Rasûlü ona "Seni deve yavrusuna bindireyim." Deyince sahabi: "Beni bir deveye bindir diyorum, sen deve yavrusuna bindireyim diyorsun" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Bütün develer, bir ana devenin yavrusu değil midir?" demiştir.[8]

Yukarıdaki metinle temel hadis kaynaklarında tespit edemediğimiz hadis benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Dâvud ve Tirmizî tarafından rivayet

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 343.
[2] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VI, 263.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 343.
[4] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 298; VII, 219.
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 343.
[6] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* V, 274; Ebû Nuaym el-Isbahânî, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, I, 1230.
[7] Buhârî, *Tarihu'l-Kebîr,* III, 442.
[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 343, 344.

edilmiştir.[1]

Rivayet edildiğine göre Suhayb er-Rûmî şöyle demiştir: Bir defasında Hz. Peygamber'e (sav) gitmiştim ve önünde de hurma vardı. "Bu yiyecekten yer misin?" diye sordu. Bunun üzerine ben de yemeye başladım. Hz. Peygamber: "Gözünde rahatsızlık olduğu halde hurma yiyorsun." dedi. Ben sağlam tarafımla çiğniyorum, dedim. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) güldüler.[2]

Bu hadis ise Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla rivayet edilmiştir.[3]

Câbir b. Semûre'den nakledildiğine göre, onlar konuşuyor ve bazen de cahiliye işlerine dalarlarak gülüyorlarmış. Onlar güldüklerinde, Allah Rasûlü (sav) de tebessüm buyururlarmış.[4]

Ahmed b. Hanbel, Müslim, Taberânî ve Beyhâkî tarafından farklı lafızlarla rivayet edilmiş olan hadis yukarıda verildiği şekliyle İbn Câ'd'ın Müsned'inde geçmektedir.[5]

Amre bint Abdurrahman'dan nakledildiğine göre o, Hz. Âişe'ye Allah Rasûlü (sav)'nün evde boş zamanlarında nasıl olduğunu sormuş. Hz. Âişe şöyle cevap vermiştir: "İnsanların en yumuşak huylusu, güler yüzlü ve şakacıdır."[6]

İshak b. Râhiveyh'in *Müsned*'inde, İbn Sâ'd'ın *Tabakâtü'l-Kübrâ* isimli eserinde geçen hadisi[7] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Daîfe*'sinde zayıf olarak zikretmiştir.[8]

İnsan üzerinde gerek psikolojik gerekse fizyolojik açıdan sayısız faydası bulunan spor yapma hususunda, Hz. Peygamber'in ve ashabının özellikle koşu müsabakası yaptıklarına ve bunu teşvik ettiklerine dair, birçok hadis bulunmaktadır. Müellifin de burada temas ettiği onlardan birkaçı şöyledir:

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) onu yarışta geçmişti.

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 267; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred,* I, 102; Ebû Dâvud, Edeb 92, (II, 718); Tirmizî, Birr ve Sıla 57, (IV, 357).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 344.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 61; V, 374; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 35; Beyhâkî, *Sünen*, IX, 344.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 344.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 91; Müslim, Mesâcid 53, (II, 132); Fedâil 17, (VII, 78); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 226; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 52; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 390.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 345.

[7] İshak b. Râhuveyh, *Müsned,* III, 1008; İbn Sâ'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 365; İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* IV, 46.

[8] Elbâni, *es-Silsiletü's-Sahiha*, IX, 186.

Bunun üzerine Âişe de onu geçmişti. Daha sonra da Hz. Peygamber onu geçti ve: "Bu onun (senin geçmenin) karşılığıydı." buyurdular.[1]

Bu hadis benzer lafızlarla Tayâlisî, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Nesâî, İbn Hıbbân ve Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Seleme b. El-Ekvâ'dan rivayet edildiğine göre Ensar'dan bir adam: "Koşucu var mı?" diye sordu. Ben de ona: "Sen hiçbir iyiye ikram etmez ve hiçbir şerefliye ihsanda bulunmaz mısın?" dedim. O da: "Hayır, Allah Rasûlü (sav) hariç." dedi. Bunun üzerine ben: "Ey Allah'ın Rasûlü, izin ver şununla müsabaka edeyim." dedim. Hz. Peygamber: "Sen bilirsin" dedi. Bunun üzerine onun yanında yer aldım ve onunla yarışarak ona yetiştim. Sonra elimi omzuna koyarak: "Seni geçtim." dedim. O da: "Zannederim öyle oldu." dedi ve Medine'ye vardık. Allah Rasûlü (sav) de sonradan ulaştı.[3]

Bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî'nin nakletmiş oldukları uzunca bir hadisin içerisinde farklı lafızlarla geçmektedir.[4]

Hz. Peygamber insan fıtratına, tabiatına ve Hakk'ın rızasına aykırı olmayan toplumun örf ve adetleri arasında ihtiyaçtan hasıl olan ve zaman içerisinde uygulanagelen meşru eğlence ve kutlamalara dokunmamış, kaldırılan bayram kutlamalarının yerine de bu boşluğu dolduracak Ramazan ve Kurban Bayramları ihdas edilmiş olup, bu bayramlarda insanların eğlenmelerine müsaade edilmiştir. Bayramlarda ve normal zamanlarda aşırılığa kaçmayacak şekilde insanların şakalaşıp eğlenmesine İslam'ın müdahale etmediğine dair aşağıdaki iki hadise yer verilmiştir:

Enes b. Malik'ten rivâyete göre, o şöyle demiştir: Allah Rasûlü Medine'ye geldiğinde senede iki gün vardı ki, insanlar o günlerde oynar ve eğlenirlerdi. Peygamber (sav) Medine'ye geldiği zaman dedi ki: "Ben geldiğimde sizin eğlenip oynayadığınız iki gününüz vardı. Allah (cahiliyedeki) o günlerin yerine size daha hayırlısını verdi. Onlar Ramazan ve Kurban bayramı günleridir."[5]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 345.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 206; Humeydî, *Müsned,* I, 128; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 531; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 29, 129, 182; İbn Mâce, Nikah 50, (I, 636); Ebû Dâvud, Cihad 68, (II, 34); Nesâî, İşretü'n-Nisa 16, (V, 303, 304); İbn Hıbbân, X, 545; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXIII, 46, 47; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 180.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 346.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 420; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 52; Beyhâkî, *Sünen*, X, 17.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 348.

edilmiştir.[1]

Yahya b. Hâtıb b. Ebî Belteâ'dan rivayet edildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Bir defasında pişirdiğim bir yemekle Allah Rasûlü (sav)'ne gitmiştim. Hz. Peygamber (sav) Sevde ile benim aramdaydı ve ben Sevde'ye yemek yemesini söyledim, fakat kabul etmedi. Bunun üzerine yemezse yüzüne dökeceğimi söyledim, o yine reddetti. Bunun üzerine elimi yemeğe attım ve yüzüne döktüm. Hz. Peygamber de güldü ve elini yanağına koyarak Sevde'ye: "Sen de ona dök." dedi. O da yemeği yüzüme döktü ve Hz. Peygamber de güldü.[2]

Ebû Yâ'lâ'nın rivayet ettiği hadis benzer şekilde Nesâî'de de geçmektedir.[3]

İnsan vücudunun bazı fonksiyonlarını yitirerek adeta ilk yaratılışına yani çocukluğuna dönmesini ifade eden yaşlılara yardım ve ikramda bulunmak, İslam'ın toplum hayatında büyük önem verdiği hususlardan olup, bu konuda Hz. Peygamber insanlardan empati yapmasını ve ihtiyarlara ona göre muamele yapmalarını tavsiye etmiş, Allah'ın bu dünyadaki sünnetinin de, etme bulma şeklinde cereyan ettiğine vurgu yapmıştır:

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Bir genç bir ihtiyara yaşlı olmasından dolayı ikramda bulunursa, yaşlandığı zaman kendisine ikramda bulunacak bir kimseyi hazırlar."[4]

Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî'nin naklettikleri hadis hakkında Tirmizî, hadisin yalnızca Yezid b. Beyân tarafından nakledilmesi itibariyle garib olduğunu beyan etmiştir.[5]

İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah'tan korkan kimse kalmadığı zaman iş bitmiş demektir."[6]

Kaynaklarda yukarıda verildiği şekilde tespit edemediğimiz hadis, Abdullah b. Büsr'den mervî olarak ve farklı lafızlarla Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân* isimli eserinde geçmektedir.[7]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 103, 178, 235, 250; Nesâî, Salâtü'l-Îdeyn 18, (III, 179); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 439, 452; Beyhâkî, *Sünen*, III, 277.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 348.

[3] Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 449; Nesâî, Îşretü'n-Nisâ 5, (V, 291).

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 351.

[5] Tirmizî, Birr ve Sıla 75, (IV, 372); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VI, 94; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 461.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 352.

[7] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 505.

İbn Abbas Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Hayır yaşlılarla beraberdir."[1]

Bu hadisi İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî "Bereket yaşlılarla beraberdir" şeklinde nakletmişlerdir.[2]

Tasavvuf erbâbınca Hz. Peygamber'in bir vekili olarak görülen şeyhe karşı gösterilen saygının zahiri ifadelerinden olan şeyhin bineğinin üzengisini tutmanın ve o yürürken müridlerinin de yürümesi gerektiği, bunların Hz. Peygamber ve ashabının uygulaması olarak sünnet olduğunun ifade edildiği eserde şu hadislere yer verilmiştir:

Simâk b. Harb'in naklettiğine göre Câbir b. Semûre şöyle demiştir: Bir cenazede Hz. Peygamber'le beraber çıkmıştık. O bir ata binmişti ve biz de çevresinde yürüyorduk.[3]

Hadis kaynaklarında yukarıdaki metinle tespit edemediğimiz hadisi Tayâlisi, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî benzer lafızlarla rivayet etmiş olup, rivayetlerde cenâzenin Ebû Dahdâh'a ait olduğu bildirilmiştir.[4]

İbn Abbas'tan nakledildiğine göre o Zeyd b. Sâbit'in bineğinin üzengisini tutmuştur. Bundan dolayı Zeyd: 'Bırak ey Allah Rasûlü (sav)'nün amcasının oğlu.' deyince İbn Abbas: "Biz büyüklerimize ve alimlerimize böyle yaparız." demiştir.[5]

Bu hadisi Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[6]

Bu bâbta yer verilen diğer bir husus ise şeyhin ve yaşlıların arkasına minder ve yastık konulmasının sünnet olduğuna dair olup, bu konuda Hz. Peygamberden örnek verilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Semûre şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'nü bir minderin üzerinde soluna yaslanarak oturmuş vaziyette görmüştüm.[7]

Hadis yalnızca Taberânî'de geçmektedir.[8]

Müellifin burada üzerinde durduğu diğer bir konu da imamet hakkında olup,

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 352.

[2] İbn Hıbbân, II, 319; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IX, 16; Hâkim, *Müstedrek*, I, 131; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 463.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 351, 352.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 104; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 98; Tirmizî, Cenâiz 29, (IV, 235); İbn Hıbbân, XVI, 111; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 250; Beyhâkî, *Sünen*, I, 255.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 351, 352.

[6] Hâkim, *Müstedrek*, III, 478; IV, 371; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 211.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 352, 353.

[8] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 249.

cemaatle namaz kılınacağı zaman imameti en layık olana vermek gerektiğine dair aşağıdaki hadise yer vermiştir:

Ukbe b. Amr Ebû Mes'ud el-Ensârî'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın kitabını en iyi okuyanlar ve okumada en kıdemliler cemaate imam olur. Eğer okumada eşit iseler hicret bakımından en kıdemlileri, hicrette de eşit iseler yaşça en büyükleri imam olsun. Sakın birinin hakim olduğu yerde başka birisi ona imam olmasın ve hiç kimse başkasının yatağına onun izni olmaksızın oturmasın."[1]

Hadisi Tayâlisî, Abdurrezzâk, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî, Huzeyme, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2] Müellifin ayrıca Ukbe b. Amr'dan da naklettiği hadis ise Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî'de benzer lafızlarla geçmektedir.[3]

İbnü'l-Kayserânî, yaşça küçük olsa dahi, şeyhe saygı gösterip hizmet etmenin sünnet olduğunu ifade ederek şu hadislere yer vermiştir:

Rivayet Edildiğine göre Katâde b. Nu'man şöyle demiştir: Necâşî'nin elçisi geldiğinde Hz. Peygamber (sav) (ikramda bulunmak için) ayağa kalktı. Bunun üzerine ashabı: "Biz hizmet ederiz yâ Rasûlellah" deyince Hz. Peygamber: "Onlar benim ashabıma karşı kerim davranmışlardı." buyurdular.[4]

Bu hadis Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Enes b. Mâlik'ten nakledildiğine göre o şöyle demiştir: Bir defasında Cerîr b. Abdullah bana eşlik etmişti. Cerîr benden büyük olduğu halde bana hizmet ediyordu. Dedi ki: "Ben Ensârın Allah Rasûlüne (sav) öyle bir şey yaptıklarına şahit oldum ki, şimdi onlardan ikram ettiğimden başkasını göremiyorum.[6]

Bu hadisi ise Buhârî, Taberânî ve Beyhâkî nakletmiştir.[7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 353.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 86; Abdurrezzâk, *Musannef,* II, 389; Humeydî, *Müsned,* I, 217; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 301; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 118, 121; V, 272; Müslim, Mesâcid 54, (II, 133); İbn Mâce, İkâmetü's-Salât 46, (I, 313); Tirmizî, Salât 174, (I, 458); Nesâî, Kitâbü'l-İmamet 3, (I, 279); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* III, 4; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* V, 516; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVII, 219, 220, 221, 223, 225; Beyhâkî, *Sünen*, III, 90, 119, 125.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 353; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVII, 219, 220, 221, 223, 224; Hâkim, *Müstedrek*, I, 370; Beyhâkî, *Sünen*, III, 119.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 355.

[5] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 518.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 355.

[7] Buhârî, Cihad ve Siyer 70, (III, 1058); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 293; Beyhâkî, *Sünen*, V, 257.

Hz. Peygamber ve ashabı dışa karşı verdikleri mücadele, yöneticilik ve aile reisliği gibi sorumluluklarını en ideal şekilde yürütmelerine rağmen asla kalp inceliklerini kaybetmemişler, özellikle Allah'a ait duygularında nefisleriyle yaka paça olan bu insanlar adeta bir çocuk gibi ağlamaktan çekinmemişlerdir. Makdisî de ağlamanın faziletine dair şu hadisleri nakletmiştir:

Rivayet edildiğine göre Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) Hacerü'l-Esved'in karşısında durdu ve onu selamladı. Sonra dudaklarını onun üzerine koyarak uzun süre ağlayarak şöyle buyurdu: "Ey Ömer, gözyaşları burada dökülür."[1]

Bu hadisi İbn Mâce, Huzeyme, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Ubîde es-Selmânî, Abdullah b. Mes'ud'un şöyle dediğini haber vermiştir: Allah Rasûlü (sav) benden kendisine Kur'an okumamı emretti. Ben de: "Kur'an sana indirildiği halde sana ben mi okuyayım?" dedim. Hz. Peygamber: "Gerçekten onu ben başkasından dinlemeyi seviyorum." buyurdu. Bunun üzerine Nisâ Sûresi'ni açarak okumaya başladım. Tâ ki *"Her ümmetten bir şahit, seni de onlara şahit getirdiğimiz zaman (halleri) nice olur"*[3] âyetine gelince Hz. Peygamber'in gözlerinden yaş akıyordu.[4]

Konuyla alakalı olarak zikredilen bu ikinci hadis benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Hz. Peygamber'in iyiliklerin ve kötülüklerin kaynağı olarak gördüğü insanın en önemli azası olan kalbi, yalnızca vücudun hayatiyetini devam ettiren ana merkez olarak değil, insan letaifinin merkezi, Hakk'ın tecelligâhı olarak değerlendiren mutasavvıflar kalbin salâhı, fesadı, katılığı, yumuşaklığı, kalbin çevrilmesi ve sabit kalması, kalbin huşûu gibi kavramları detaylı olarak ele almışlardır. Müellifin bu konuda referans olarak verdiği hadisler şöyledir:

Nu'mân b. Beşir'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle demiştir: "İnsanda bir et parçası vardır ki, o sağlam ve selîm olursa cesedin sair azâları da sağlam

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 355.

[2] İbn Mâce, Menâsik 27, (II, 982); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 212; Hâkim, *Müstedrek*, I, 624; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 456.

[3] Nisâ, 4/41.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 355.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 380, 432; Buhârî, Tefsir 79, (IV, 1673); Fedâili'l-Kur'an 35, (IV, 1927); Ebû Dâvud, İlim 13, (II, 348); Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an 5, (V, 238); Nesâî, Fedâili'l-Kur'an 51, 54, 55, (V, 28, 29); Kitâbü't-Tefsir 77, (VI, 323); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 5; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 362.

olur. Onda bir arıza olduğunda, cesedin sair azâları da fesada uğrar, dikkat edin o kalptir.[1]

Hadisi Tayâlisî, Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Size kalpleri yumuşak Yemenliler geldi. İman ve fıkıh Yemen'dir ve hikmet de Yemen'lidir."[3]

Konuya dair zikredilen bu ikinci hadis Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Müslim, Tirmizî, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Humeyd et-Tavîl'in Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Size kalpleri sizinkinden daha yumuşak birçok kavim geldi ve Eş'arîler de geldiler. Onlar Medine'ye yaklaştıklarında şiir okuyorlardı ve şöyle söylüyorlardı: 'Yarın Muhammed'i ve askerlerini sevgiyle karşılarız."[5]

Bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Ebû Musa el-Eş'ârî'den rivayete göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Bu kalbin misali, çölde rüzgârla karşılaşan bir tüy gibidir; kâh onu gösterir kâh gizler.[7]

Bu hadis İbn Câ'd'ın *Müsned*'inde, Abd b. Humeyd'in *Müsned*'inde ve Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân*'ında geçmektedir.[8] Müellif aynı zamanda hadisi Enes'ten de nakletmiş olup, bu isnadla da Beyhâkî'de geçmektedir.[9]

Abdullah b. Amr b Âs Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini nakletmiştir: "Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım, kalplerimizi sana taâte çevir."[10]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 356.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 106; Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 221; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 274; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, I, 475.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 357.

[4] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 52; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 235, 474, 488, 502, 541; Müslim, İman 23, (I, 51, 52); Tirmizî, Menâkîb 72, (V, 726); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XVI, 289; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IV, 130; VI, 122; Beyhâkî, *Sünen*, I, 385.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 357.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 386; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 105, 155, 182, 223, 262; Nesâî, Menâkîb 70, (V, 92); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 454; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XVI, 165.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 357.

[8] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 219; Abd b. Humeyd, *Müsned,* I, 190; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, I, 473.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 357; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, I, 473.

[10] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 358.

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, Müslim ve Nesâî nakletmiştir.[1]

Ebû Süfyan'dan nakledildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) daima şöyle dua ederdi: "Ey kalpleri halden hale değiştiren Allah'ım kalbimi dinin üzere sabit kıl." Ey Allah'ın Rasulü, biz sana ve getirdiğine inandık bu durumda hala bizim hakkımızda korkuyor musun, dediler. Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurdu: "Evet çünkü kalpler Rahman'ın iki parmağı arasındadır, onları dilediği şekilde evirip çevirir."[2]

Konuyla alakalı olarak zikredilen bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî ve Ebû Yâ'lâ tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Katâde b. Nu'mân'ın Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Hz. Peygamber şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, faydasız ilimden, def edilemeyen amelden, ürpermeyen kalpten ve işitilmeyen sözden (duadan) sana sığınırım."[4]

Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân'ın kaydetmiş oldukları hadiste, müellifin harf hatası yaparak zikrettiği **(يدفع)** kelimesi aslında **(يرفع)** (Yani, yükseltilemeyen, artırılamayan amelden sana sığınırım) şeklindedir.[5]

Mu'temir b. Süleyman'ın Enes b. Mâlik'ten naklettiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, doymak bilmeyen nefisten, fayda vermeyen namazdan, işitilmeyen duadan ve ürpermeyen kalpten sana sığınırım."[6]

İbn Hıbbân'ın nakletmiş olduğu sekizinci hadiste; hadisin râvisi Mu'temir ile Enes arasında Mu'temir'in babası da (Süleyman b. Tarhân) vardır.[7]

Tüm toplumlarda var olan gelir dağılımındaki eşitsizlik, geliştirilen sayısız teori ve uygulamalara rağmen, tarih boyunca hiçbir zaman tamamen kaldırılamamıştır. Ancak Hz. Peygamber'in tavsiyelerine ve pratikteki uygulamalarına bakıldığı zaman, sosyal adalet ve paylaşım anlayışının tarihteki en yüksek seviyeye ulaştığını söylersek mübalağa yapmış olmayız. Hz. Peygamber'in basit bir kumaş parçası gibi eşyaları dahi

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 168; Müslim, Kader 3, (VIII, 51); Nesâî, Ta'bîr 47, (IV, 414); İsiâze 1, (IV, 443).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 358.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 168; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 112, 257; Tirmizî, Kader 7, (IV, 448); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 359, 360.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 358.

[5] Tayalisî, *Müsned,* I, 268; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 255; Ebû Yâ'la, *Müsned,* V, 232; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* I, 283.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 358.

[7] İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 293.

arkadaşlarına paylaştırdığına dair burada zikredilen birkaç hadis buna en güzel örnektir:

Ebû Salih el-Hanefî'den nakledildiğine göre Ali b. Ebî Tâlib şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'ne bir siyera hüllesi hediye edilmişti de, onu bana göndermişti. Ben de onu giydim. Fakat yüzünden kızdığını anladım. Hz. Peygamber bana: "Onu sana giyesin diye vermedim." dedi. Bunun üzerine bana emrettiği gibi kadınlar arasında bölüştürdüm.[1]

İbn Câ'd, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî ve Beyhâkî'nin kaydetmiş oldukları hadis için müellif Müslim'i referans göstermiştir. Ancak metin lafız olarak diğerlerine, özellikle de İbn Câ'd'a aittir.[2] İbnü'l-Kayserânî hadisi yine Ebû Salih'ten farklı bir metinle de rivayet etmiş olup bu rivayetlerde kumaşın ipekten olduğu ve Hz. Peygaber'in Ali'ye; onu Fatımalar (Üç Fatıma: Fatıma b. Esed, Fatıma b. Rasûlüllah ve Fatıma b. Hamza) arasında paylaştırmasını emrettiği anlatılmaktadır.[3] Hadis bu şekilde İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim ve Ebû Yâ'lâ'da geçmektedir.[4] Müellif hadisi ayrıca benzer lafızlarla Zeyd b. Vehb'ten de nakletmiştir ki,[5] bu şekilde Buhârî'de geçmektedir.[6] Müellifin hadisi nakletmiş olduğu başka bir isnad ise, Hübeyre b. Yerîm tarikiyle olanıdır.[7] Bu isnadla Tayâlisî, Abdurrezzâk ve İbn Ebî Şeybe'de geçmektedir.[8]

İbn Şihâb ez-Zührî, Sâlim b. Abdullah, Abdullah b. Ömer tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Ayakkabı bulamayan kimse mest giysin, ancak onları topuklardan aşağı olacak şekilde kessin."[9]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Dâvud ve Ebû Yâ'lâ tarafından nakledilmiş olup, biraz daha geniş bir hadisin son kısmında zikredilmiştir.[10]

Ebû'l-Heysem b. Küleyb, Ebû Bekir b. Ammâr b. İshâk, Saîd b. Âmir, Saîd, Şu'be, Abdulaziz b. Suhayb tarikiyle Enes b. Mâlik'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 359.

[2] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 100; Müslim, Libas ve Zînet 2, (VI, 142); Ebû Dâvud, Libas 10, (II, 445); Nesâî, Zînet 78, (V, 461); Beyhâkî, *Sünen*, II, 425.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 359.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 163; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 130; Müslim, Libas ve Zînet 2, (VI, 142); Ebû Yâ'la, *Müsned,* I, 343.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 359.

[6] Buhârî, Hibe 26, (II, 922).

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 359.

[8] Tayalisî, *Müsned,* I, 19; Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 70; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 151.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 360.

[10] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 8; Buhârî, Îlm 53, (I, 62); Ebvâbü's-Salât Fi's-Siyâb 8, (I, 143); Libas 14, (V, 2187); Ebû Dâvud, Menâsik 32, (I, 566); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 399.

Allah Rasûlü (sav) ile beraber bulunduğumuz esnada Cibrîl inerek ona dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü, ümmetinin fakirleri zenginlerden beşyüz yıl, yani yarım gün önce Cennet'e girerler." Allah Rasûlü (sav) bundan dolayı sevindi ve: "Aranızda şiir okuyacak var mı?" diye sordu. Bunun üzerine bir bedevi; evet yâ Rasûlellah, deyince: "Haydi oku" dedi. Bedevi şiirini okuyunca Allah Rasûlü (sav) ve yanındaki ashabı sevindiler, hatta Allah Rasûlü'nün ridâsı omzundan düştü.[1]

Temel hadis kaynaklarında bulamadığımız hadisi Aliyyü'l-Kâri *el-Masnû fî Mâ'rifeti'l-Hadis el-Mevdû* adlı eserinde ve Âclûnî *Keşfü'l-Hafâ*'sında, Ammâr b. İshak tarafından uydurulmuş mevzû bir hadis olarak zikretmişlerdir.[2]

İslam'da ve tasavvuf âdâbında, hataları düzeltmek ve hakkın ortaya çıkması amacıyla sûfîlerin birbirleriyle münazara etmesinin câiz olduğunu ifade eden müellif bu konuda Peygamberlerin ve ashabının tartışmalarından örnekler vermiştir:

Rivayet edildiğine göre Sehl b. Sâ'd es-Sâidî şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) geldi ve kendisine, Amr b. Avf'ın çocuklarının kavga ettikleri ve taş attıkları söylendi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) aralarını düzeltmek için gitti. Derken namaz vakti girdi ve Bilâl Ebû Bekir'e gelerek; İnsanlara namaz kıldırır mısın, ben de kâmet getireyim, dedi. Ebû Bekir de; Tamam, dedi.[3]

Bu hadis farklı lafız ve senedlerle Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

İbn Avf'ın Ebû Hureyre'den naklettiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Âdem'le Musa (a.s.) tartıştılar. Musa şöyle dedi: 'Sen insanları Cennet'ten çıkardın ve şekavetlerine neden oldun.' Bunun üzerine Adem (a.s.) dedi ki: 'Sen ki, Allah risaletiyle ve kelâmıyla seni seçkin kıldığı halde, Allah'ın hakkımda takdir ettiği bir şeyde beni itham ediyorsun. Allah daha beni yaratmazdan evvel hakkımda onu takdir etmişti.' Böylece Adem Musâ (a.s.)'ya galebe çaldı."[5]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 361.

[2] Aliyyü'l-Kâri, *el-Masnû fî Mâ'rifeti'l-Hadis*, I, 263; Âclûnî, *Keşfü'l-Hafâ,* II, 141.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 362.

[4] Abdurrezzâk, *Musannef,* II, 457; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 119; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 331, 332, 336, 337, 338; Buhârî, Kitâbü'l-Cemaât 20, (I, 242); Müslim, Salât 22, (II, 25); Ebû Dâvud, Salât 173, (I, 311); Nesâî, Kitâbü'l-İmâme 15, (I, 283); Kitâbü'l-Kadâ 27, (III, 477); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 437; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 32; III, 11, 58, 60; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VI, 35, 39; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VI, 120, 132, 151, 158, 179; Beyhâkî, *Sünen*, II, 245.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 363.

Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve Nesâî'nin nakletmiş olduğu hadisin râvisi İbn Avf değil, Seleme b. Abdurrahman'dır.[1]

Allah'ın insana özel en büyük nimetlerinden biri olan beyan, yani düşündüğünü ifade edebilme yeteneği için insana sınırsızca kullanma özgürlüğü tanınmamış ve bu konuda bir kısım sınırlamalar getirmiştir. İslam Dini müntesiplerine oturup kalkmaktan yiyip içmeye varıncaya kadar hemen her konuda belirli kurallar getirmiş olup Kur'an-ı Kerim'de de ekseriyetle insanın şahsi davranışları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda insanlar arası iletişim ve etkileşimin temeli olan konuşma usul ve erkânı çerçevesinde, kişinin konuşma esnasında söze girerken izin istemesi, sade ve açık konuşarak laf kalabalığından uzak durması gibi hususlara temas eden müellifimiz şu hadislere yer vermiştir:

Konuşma esnasında söze girmek için izin istemenin sünnet olduğuna dair Ebû Hureyre ve Zeyd b. Halid el Cühenî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Biz Allah Rasûlü (sav)'nün yanındaydık ve bir adam ona gelerek: "Allah aşkına aramızdaki davayı Allah'ın Kitab'ına göre hallet" dedi. Ondan daha anlayışlı olan hasmı ise şöyle dedi: "(Doğrudur) Allah'ın Kitab'ıyla aramızda hükmet, ancak bana izin verin ki anlatayım." Hz. Peygamber de; "Anlat" dedi. Adam: "Oğlum bu adamın yanında işçi idi ve bunun karısıyla zina etmiş…"[2]

Müellifin baş tarafını zikretmiş olduğu hadis Mâlik, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Laf kalabalığından uzak durulması gerektiğine dair İbn Şihâb, Saîd b. el-Müseyyeb ve Ebû Seleme b. Abdurrahman tarikiyle Ebû Hureyre'nin şöyle dediği nakledilmiştir: Hüzeyl kabilesinden iki kadın dövüştüler ve onlardan birisi olan Hamle b. en-Nâbiğa; "Ey Allah'ı Rasûlü, içmeyen, yemeyen, konuşmayan ve ağlamayan bir ceninin diyetini nasıl öderim, böyleleri heder sayılır" dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü şöyle buyurdular: "Bu sözler kâhin kardeşlerinin söylediği secili ve kafiyeli

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 287; Buhârî, Tefsir 227, (IV, 1764); Nesâî, Tefsir/Tâhâ, (VI, 406).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 364.

[3] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü'l-Hudûd fî'z-Zinâ 2, (III, 61); İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 540; VI, 8; VII, 285; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 115; Dârimî, Hudûd 12, (II, 232); Buhârî, Muhâribîn 15, 24, 32, (VI, 2502, 2510, 2515); İbn Mâce, Hudûd 7, (II, 852); Tirmizî, Hudûd 8, (IV, 39); Nesâî, Kitâbü'l-Kadâ 28, (III, 478); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* V, 235, 236; Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 219.

sözlerdendir."[1]

Müellifin bir kısmını vermiş olduğu yukarıdaki hadisi Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Bu hususta Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan nakledildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah'a en sevimsiz gelen adam, dilini ineğin (otlara) doladığı gibi (kelimelere) dolayan edebiyatçıdır.[3]

Konu hakkında zikredilen bu hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Ümâme el-Bâhilî'den rivayete göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Haya ve gereğinden az konuşmak imandan iki kısımdır. Müstehcen konuşmak ve gereksiz konuşma da münafıklıktan iki kısımdır."[5]

Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Hâkim ve Beyhâkî'nin eserlerine almış oldukları hadisi İbn Ebî Şeybe, sadece "Hayâ ve az konuşmak imandandır" kısmı itibariyle rivayet etmiştir.[6]

Konuşmanın adâbı olduğu gibi dinlemenin de bir kısım adâbı vardır. Herhangi birisiyle konuşurken, konuşan kişiyle göz teması kurulması, o kişiyi dinlemeye ve anlamaya çalışma da bunlardan bir tanesi olup, konuya dair aşağıda zikredilen hadiste Hz. Peygamber bu hususu vurgulamaktadır:

Abdullah b. Atâ, Abdulmelik b. Câbir b. Atîke, Câbir b. Abdullah isnadıyla Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir kimse konuştuğu zaman konuşulanı anlayıp etrafa bakmak saygısızlıktır."[7]

Temel hadis kaynakları arasında yalnızca Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân*'ında geçen hadisin râvisi Abdullah b. Atâ değil; Abulmelik b. Atâ'dır. Ayrıca hadisin **(إهانة)** "*saygısızlık"* olarak zikredilen son kelimesi de aslında **(أمانة)** *"samimiyet"* şeklindedir.[8]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 364, 365.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 303, 308; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 535; Dârimî, Diyet 21, (II, 258); Buhârî, Tıb 45, (V, 2172); Müslim, Kasâme 11, (V, 110); Ebû Dâvud, Diyet 21, (II, 601); Nesâî, Kasâme 38, (IV, 237); Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 114.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 365.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 300; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 165, 187; Ebû Dâvud, Edep 94, (II, 720); Tirmizî, Edep 72, (V, 141); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 205; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 251.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 365.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 170; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 269; Tirmizî, Birr ve Sıla 80, (IV, 375); Hâkim, *Müstedrek*, I, 51, 118; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 133.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 366, 367.

[8] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 520.

Hz. Peygamber ve ashabının bazen tefsir ve açıklama gerektiren mecâzi, muğlak ve câmi ifadeler kullandıklarına dikkat çeken Makdisî konu hakkında şu hadislere yer vermiştir:

Amre b. Abdurrahman'ın Hz. Âişe'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Aranızda bana en çabuk kavuşacak olanınız, kolu en uzun olanınızdır." Âişe dedi ki: Biz Allah Rasûlü (sav)'nün vefatından sonra bizden birinin evinde toplandığımız vakit duvarda hangimizin kollarının daha uzun olduğunu ölçerdik. Tâ ki en uzunumuz olmayan, kısa bir kadın olan Hz. Peygamber'in zevcesi Zeynep b. Cahş vefat edene kadar. Biz o zaman anladık ki, Hz. Peygamber el uzunluğundan sadakayı kastetmişti ve Zeynep becerikli bir kadındı; deriyi tabaklar, işler ve tasadduk ederdi.[1]

Hadisi yukarıda verildiği şekliyle Hâkim nakletmiştir.[2]

El-Ezher b. Râşid'den nakledildiğine göre onlar Enes b. Malik'e gelirlermiş ki, kendilerine hadis nakletsin. Allah Rasûlü (sav)'nün: "Yüzüklerinize Arapça yazdırarak şirk ateşine yanmayın." sözünü nakledince Hasan'a gelerek dediler ki: "Ey Ebû Saîd, birisi bize bugün bir hadis nakletti ki, ne olduğunu anlayamadık." Nedir o, deyince, ona hadisi anlattılar. Şöyle cevap verdi: "Yüzüklerinize nakşetmeyin sözünden maksat, Muhammedün rasulüllah yazmayındır. Şirk ateşine yanmayın sözüne gelince o şöyle demiştir: Herhangi bir işinizde müşriklere danışmayın. Bu konuyu yüce Allah'ın kitabı da tasdik eder" diyerek şu âyeti okudu: *"Ey iman edenler kendinizden başkasını dost edinmeyin, onlar sizi şaşırtmakta kusur etmezler."*[3].[4]

Bu hadis ise Beyhâkî'de geçmektedir.[5]

Hayatı boyunca yalanın karşısında olan Hz. Peygamber kendisi gibi ashabı hakkında da, sözlerine yalanın zerresini karıştırmamaları hususunda çok titiz davranmış, herhangi bir şekilde söylenen bir sözde, iddia sahibinin iddiasının doğruluğunu açıklamasını istemiştir:

Sâbit b. Eslem el-Benâni'den nakledildiğine göre Enes b. Mâlik'in şöyle demiştir: 'Allah Rasûlü (sav) Ensâr'dan bir gençle karşılaştığında ona şöyle demişti: "Nasıl sabahladın ey Haris? (İbn Sürâkâ)" Bunun üzerine Haris: "Gerçek bir mümin

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 429.

[2] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 26.

[3] Mü'minûn 3/118.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 429, 430.

[5] Beyhâkî, *Sünen*, X, 127.

olarak sabahladım" cevabını vermişti. Hz. Peygamber: "Bak ne söylüyor, her sözün bir hakikatı olmalı" deyince Haris; "Yâ Rasûlellah, nefsimi dünyadan çektim, gecemi kıyamla gündüzümü de oruçla geçirdim. Şu anda öyle bir ruh haleti içindeyim ki, sanki Rabbimin arşını ellerimle tutuyor, cennet ehlinin nasıl ziyaretleştiklerini ve cehennem ehlinin nasıl ağlaştıklarını görüyor gibiyim" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber; "Sen öyle bir kulsun ki, kalbin Allah'a imanla dolmuş" dedi. Hâris; "Yâ Rasûlellah, şehid olmam için Allah'a dua et" dedi. Buna mukabil Allah Rasûlü (sav) şehid olması için dua etti ve bir gün onurluca şehid oldu. Böylece şehâdet isteyen ilk süvari oldu ve atına binen de ilk o oldu. Bu haber annesine ulaşınca Hz. Peygamber (sav)'e gelerek; "Ey Allah'ın Rasûlü bana oğlumdan haber ver, eğer cennetteyse onun için ağlamayacak ve üzülmeyeceğim, yok eğer bundan başka bir şey olduysa ben ağlayacak ve dünyada yaşamayacağım" dedi. Hz. Peygamber; "Ey Ümmü Haris, cennet'te değil; cennetlerden öyle bir cennette ki, Firdevs-i Â'lâ Cennet'indedir" dedi. Bunun üzerine geri döndü ve gülerek; "Aferin sana ey Haris" diyordu.[1]

Bu hadis de yine Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Müellifin burada yer verdiği bir diğer husus ise, kişinin yapmadığı bir görev hususunda kardeşinden onu yapmasını istemesi gerektiğine dair olup, bu konuda Hz. Peygamber'den örnek getirmiştir:

Sâbit b. Eslem el-Bünânî'nin Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Hz. Peygamber (sav), Abdurrahman b. Avf'ın üzerinde (kadınlara mahsus güzel kokulardan) sufrânın izini gördü. Bunun üzerine; Bu nedir, diye sordu. Abdurrahman da; Ben mehir olarak bir çekirdek ağırlığında altın karşılığında evlendim, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber; "Bir koyun kesmek suretiyle ile de olsa velîme (ziyafet) ver" buyurdu.[3]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

İbnü'l-Kayserânî'nin burada yer verdiği bir diğer husus, Hz. Peygamber ve ashabının, mazeretsiz bir şekilde kardeşliği terk ederek sıkıntılı anlarda kendilerini yalnız bırakanlardan uzak durmaları hakkında olup şu hadise yer vermiştir:

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 366.

[2] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 362.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 367.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 226; Buhârî, Nikâh 56, (V, 1979); Dâ'vet 53, (V, 2346); Müslim, Nikât 13, (IV, 144); İbn Mâce, Nikâh 24, (I, 615); Tirmizî, Nikâh 10, (III, 402); Nesâî, Nikâh 84, (III, 331); Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 75, (VI, 73); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 179; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 148, 236, 258.

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) sıkıntılı bir seferden indiği zaman münafıkların seferden geri durmalarıyla karşı karşıya kalmıştı ve onlar onu karşılıyorlardı. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurdular: "Bizden uzak duranlarla kimse konuşmasın."[1]

Tebûk Seferi'nden geri kalan münafıklar ile Kâ'b b. Mâlik gibi Müslümanların kıssasının anlatıldığı hadisenin bir parçası olarak bu hadis Suyûtî'nin *ed-Dürerü'l-Mensür* isimli eserinde geçmektedir.[2]

Müellif İkrime'nin gelerek Müslüman olması ve Hz. Peygamber'in ona iltifat etmesine dair hadisi zikrettikten sonra, sahabenin babası hakkında konuşmasından dolayı Hz. Peygamber'in bunu hoş karşılamadığına dair aşağıdaki hadisi naklederek, vahşetten bahsetmenin de vahşet olduğunu vurgulamıştır:

Rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Ölen yüzünden diriye eziyet etmeyin."[3]

Taberânî'de geçen hadisin[4] isnadı hakkında Heysemi, Salih b. Nebhân'dan dolayı zayıf olduğu görüşündedir.[5]

2.2.6. Tevbe ve İstiğfar Hakkındaki Hadisler

Bu dünyada Allah insanlar için ölünceye kadar tevbe ve istiğfar kapısını açık tutmuş, Hz. Peygamber de farklı münasebetlerle insanlara istiğfarda bulunmaları için tavsiyelerde bulunmuştur. İç derinliği ve samimiyet gibi asıl unsurların yanında tevbe ve istiğfarın kabule karîn olması için Hz. Peygamber ve ashabının estağfirullah kelimesini çokça kullandıkları ve bunun sünnet olduğunun ifade edildiği eserde aşağıdaki hadisler nakledilmiştir:

Ebû Osman en-Nehdî'den rivayet edildiğine göre Hz. Âişe, Hz. Peygamber'in şöyle dua ettiğini söylemiştir: "Allah'ım beni, güzel bir amel işlediklerinde (bunun mükâfatıyla) müjdelenen, günah işlediklerinde de istiğfar eden kullarından eyle." [6]

Bu hadis, Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve Beyhâkî tarafından rivayet

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 368.
[2] Suyûtî, *ed-Dürerü'l-Mensür*, IV, 410.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 422.
[4] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 35; IV, 303.
[5] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 392.
[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 369.

etmiştir.[1] Bu konuda Abdullah b. Mes'ud'dan nakledilen başka bir rivayete göre Ensârın (Hilafet konusunda) geri çekilmesinin nedeni, Hz. Ömer'in şu sözüdür: "Allah Resûlü'nün (sav) insanlara namaz kıldırması için Ebû Bekir'e emir buyurduğunu bildiğinize yemin eder misiniz?" Onlar da "Evet, doğrudur" deyince Ömer "Allah Resûlü'nün (sav) bulunduğu makamın yok olmasına hanginiz razı olursunuz?" diye sordu. Bunun üzerine onlar: "Hiçbirimiz razı olmayız, estağfurullah" dediler**.**"[2]

İbn Âsâkir'in *Tarihu Dımeşk*'inde kaydettiği bu rivayet,[3] İbnü'l-Esîr'in *Üsdü'l-Ğâbe*'sinde de yer almaktadır.[4]

Hz. Peygamber'in her gün istiğfar ettiğine dair Hammâd b. Zeyd, Sâbit b. Eslem, Ebû Bürde (İbn Ebî Musa), el-Eğarr el-Müzenî tarikiyle rivayet edilen "Gerçek şu ki, benim kalbim perdelenir de ben hergün yüz defa Allah'tan bağışlanma dilerim."[5] şeklindeki hadis ise, Ahmed b. Hanbel, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî ve Beyhâkî gibi çok sayıda hadis alimi tarafından rivayet edilmiştir.[6] Makdisî'nin Hişam b. Hasan tarikiyle farklı bir isnadla kaydettiği rivayet Taberânî'de geçmektedir.[7] Yine Taberânî tarafından zikredilen Humeyd b. Hilâl rivayetine göre ise, Hz. Peygamber'in günlük istiğfar saysısı "yetmiş" olarak belirtilmektedir.[8]

Makdisî'nin vermiş olduğu benzer bir rivayette ise; Hz. Peygaber insanlara istiğfar etmelerini emretmekte, ardından da yemin ederek kendisinin günde yüz kere tevbe ettiğini ifade etmektedir.[9]

Eserimizin bu bölümünde müellif, bağışlanma dileyen kimsenin bu bu pişmanlık ve ızdırabının, sözlü olarak telaffuz etmese bile, tevbe manasına geldiğini ifade ederek aşağıdaki hadislere yer vermiştir:

Vâil b. Dâvud, İbn Şihâb ez-Zührî tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Peybamber Âişe'ye şöyle demiştir: "Ey Âişe, bir gühah işlersen Allah'tan bağışlanma dile ve ona

---

[1] Tayalisî, *Müsned,* I, 215; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 129, 145; İbn Mâce, Edep 57, (II, 1255); Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 372.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 369.

[3] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* XXX, 272.

[4] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe,* III, 329.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 370.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 211, 260; Müslim, Zikr 12, (VIII, 72); Ebû Dâvud, Sücûdu'l-Kur'an 361, (I, 475); Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 123, (VI, 116); Beyhâkî, *Sünen*, VII, 52.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 370; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* I, 302.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 370; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* I, 302.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 370; Bkz. İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 57; VII, 172; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 166; IV, 211, 260; Nesâî, Zînet 123, (VI, 116); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 209; Taberâni, *ed-Duâ*, I, 510; Suyûtî, *et-Tedrîbü'r-Râvi*, I, 259; Tahâvî, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, IV, 289.

tevbe et, zira pişmanlık ve af dileme, tevbedir."[1]

Hadisi Humeydî, Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2] Müellifin başka bir isnadla da verdiği hadisin son kısmında "Kul bir günah işleyip tevbe ederse affedilir" ibaresi bulunmaktadır.[3] Bu şekilde İbn Hıbbân tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Huzeyfe (El-Yemânî) Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "İstiğfar günahları siler."[5]

Konuya dair müellifin zikrettiği bu hadis, kaynaklar arasında sadece Suyûtî'nin *Câmiu'l-Ehâdîs'*inde geçmektedir.[6]

Günahları bağışlayıp affetmeyi seven Hz. Allah, mümin kullarının da aralarındaki çekişmelerden ve birbirlerine karşı kusurlarından ötürü, affedici olmalarının kendileri için daha hayırlı bir tutum olacağını her daim vurgulamıştır. En amansız düşmanlarını dahi ertelemeden ilk fırsatta affeden Hz. Peygamber de aşağıdaki hadiste müminlere, kendilerinden bağışlanma dileyen kimseyi affetmeleri gerektiğini açık bir şekilde ifade etmiştir:

Kays b. Ebî Hâzim'in Cerîr b. Abdullah'tan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "İnsanlara merhamet etmeyene Allahu Teâlâ da rahmet etmez."[7]

Hadisi Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[8]

Sûfîlikte uygulanagelen adetlerden bir tanesi de, tevbe ederek tarikate sülûk eden müridin ilk adım olarak şeyhinin elini öpmesi uygulamasıdır. Müellifimiz tartışmalı olan bu uygulamayı aşağıdaki hadislerle desteklemeye çalışmıştır:

Abdurrahman b. Kâ'b, babası Kâ'b b. Mâlik'in şöyle dediğini nakletmiştir: Bizim tevbemiz hakkında âyet nazil olduğunda Allah Rasûlü (sav)'nün elini öpmüştüm.[9]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 375.

[2] Humeydî, *Müsned,* I, 136; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 264; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 381.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 376.

[4] İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 391.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 376.

[6] Suyûtî, *Câmiu'l-Ehâdis*, 41, s. 292.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 377.

[8] Humeydî, *Müsned,* II, 351; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 214; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 360, 365; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 48, 137; Tirmizî, Birr ve Sıla 16, (IV, 323); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 297, 298; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 475.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 377.

Bu hadisi İbn Âsâkir tahric etmiştir.[1]

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre o Allah Rasûlü (sav)'nün Düşmana baskın yapmak üzere gönderdiği seriyyelerinden birinde imiş. Derken askerler tamamen bozguna uğradılar. Dolayısıyla ben de bu bozguna uğrayanlar arasında idim. Bu yüzden "Şimdi ne yapacağız, biz harpten kaçtık ve Allah'ın gazabı ile geri döndük" demeye başladık. Sonra da "Medine'ye girelim, geceyi orada geçirelim" dedik. Daha sonra dedik ki: "Eğer biz Allah Rasûlü (sav)'ne varıp durumumuzu arzetsek, tevbe etmemiz mi gerekiyor yoksa gitmemiz mi, diye." Bunun üzerine sabah namazından önce (Hz. Peygamberi beklemek için) geldik. Gelince kimlerden olduğumuzu sordu. Biz de "Savaştan kaçanlarız" dedik. Hz. Peygamber "Hayır, bilakis siz tekrar savaşa dönen kimselersiniz, ben de sizlerdenim ve ben müslüman birliğinden bir kimseyim" buyurdu. Biz de yaklaşıp elini öptük.[2]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvud tarafından nakledilmiştir.[3]

Rivayet edildiğine göre Mezîde el-Abdî İbn Câbir şöyle demiştir: Biz Allah Rasûlü (sav)'ne geldik ve ben yanına yaklaşarak elini öptüm.[4]

Konuya dair zikredilen bu hadis ise Buhârî'nin *et-Tarihu'l-Kebîr*'inde geçmektedir.[5]

Allah'a karşı işlenen kusur ve günahların akabinde nasıl vakit fevt etmeden tevbe ve istiğfar etmek gerekiyorsa, insanlara karşı işlenen hata ve kusurlar için de kişinin, derhal özür dileyerek bağışlanma talebinde bulunmasının veya mazeret beyan etmesinin sünnet olduğunun ifade edildiği eserde, örnek uygulamalar olarak aşağıdaki hadislere yer verilmiştir:

İbn Abbas'tan nakledildiğine göre Sa'b el-Leysî b. Cessâme Allah Rasûlü (sav)'ne Ebvâ'da bulunduğu sırada bir yaban eşeği hediye etmiş, Allah Rasûlü (sav) de onu geri çevirmişti. Allah Rasûlü (sav) bundan dolayı üzüldüğümü yüzünden anlayınca "Ben onu reddetmezdim, ne varki, ihramlıyım" buyurdular.[6]

---

[1] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* L, 206.
[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 377.
[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 541; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 70; Ebû Dâvud, Cihad 106, (II, 52).
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 379.
[5] Buhârî, *Tarihu'l-Kebîr,* VIII, 30.
[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 379.

Hadisi Mâlik, Ahmed b. Hanbel ve Taberânî rivayet etmiştir.[1] Müellif hadisi ayrıca İbn Abbas'tan mervî olarak benzer bir metinle de nakletmiş olup, bu şekliyle kaynaklarda tespit edemedik.[2]

Asım b. Behdele, Ebû Vâil tarikiyle nakledildiğine göre Abdullah b. Mes'ud şöyle demiştir: Habeşistan'dan gelmemizden öncesine kadar Alah Rasûlü (sav)'ne namazda iken selâm verirdik, o da selâmımızı alırdı. Fakat (Habeşistan'dan) döndüğümüz zaman ona selam verdim, almadı. Selâmımı neden almadı diye bir düşünce zihnimi kapladı. Namazını bitirinceye kadar oturdum. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Allah dilediği emrini bildirir, işte bu emirlerinden biri olarak da, namazda konuşmamanızı emrediyor."[3]

Bu hadis Abdurrezzâk, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Nesâî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) ile beraber bir seferdeydik ve bir ihtiyaç için beni göndermişti. (Geri döndüğümde) Ona selam verdim fakat almadı. Bundan sonra da şöyle buyurdular: "Selamını almama bir mani yoktu, ancak namaz kılıyordum." (Bu esnada) Yüzü kıbleden başka tarafa dönüktü.[5]

Ahmed b. Hanbel, Müslim ve Beyhâkî'nin benzer lafızlarla nakletmiş oldukları yukarıdaki hadise dair metinlerde, Hz. Peygamber'in namazı bir binek üzerinde kıldığı görülmektedir.[6]

Tevbe ve istiğfar konusunda müellif, mazeret beyan ederek özür dileyenin özrünü kabul etmenin sünnet olduğunu, özrü kabul etmemenin ise cürüm olduğunu belirterek, referans olarak şu hadisleri nakletmiştir:

Râfi'den nakledildiğine göre Ali b. Ebî Tâlip şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) beni ve Zübeyr'i gönderdi ve "Haydi, Hâh Bahçesi'ne gidin Orada, yanında mektup bulunan bir câriye vardır, mektubu ondan alın" dedi. Atlarımızı koşturarak yola koyulduk ve bahçeye vardık. Derken ansızın câriye karşımıza çıkıverdi. Ben câriyeye;

---

[1] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Hacc 24, (II, 294); Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 72; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 84, 85.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 380.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 380.

[4] Abdurrezzâk, *Musannef,* II, 335; Humeydî, *Müsned,* I, 52; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 418; Nesâî, Sehv 113, (I, 199); Sıfatü's-Salât 55, (I, 363); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VI, 15, 16; Beyhâkî, *Sünen*, II, 356.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 380, 381.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 350, 351; Müslim, Mesâcid 8, (II, 72); Beyhâkî, *Sünen*, II, 258.

mektubu getir, dedim. Bende mektup yok, cevabını verdi. Ben de; Ya mektubu çıkarırsın, ya da elbiseleri bırakırsın, dedim. Bunun üzerine örülü saçlarının arasından mektubu çıkardı. Biz de onu Allah Rasûlü (sav)'ne getirdik. Mektup Hz. Peygamber'in (sav) bazı işlerini haber vermek üzere Hâtıb b. Ebî Beltea'dan bazı müşriklere hitaben yazılıp gönderilmişti. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav); "Ey Hâtıb! Bu nedir?" diye sordu. Hâtıb; "Ey Allah'ın Rasûlü, benim hakkımda hüküm vermekte acele etme, ben Kureyş'in müttefiki idim, ancak onlardan değildim. Şurası muhakkak ki, seninle beraber olan muhacirlerin Mekke'de akrabaları vardır. Benim ise bir akrabam yoktur. Bu yüzden onlara bir iyilik yapmayı ve bu iyilik sebebiyle oradaki akrabalarımı korumalarını sağlamayı arzu ettim, bende küfür de yok, dinden dönme ve İslam'dan sonra küfre rıza gösterme de yok" dedi. Allah Rasûlü (sav) "Bu (adam) size doğru söyledi." dedi. Bunun üzerine Ömer; "Beni bırak da şu münafığın boynunu vurayım" dedi. Hz. Peygamber "O Bedir'de bulunmuştur. (O'nun katle layık olduğunu) Nereden biliyorsun, Allah onların durumuna muttali olduğu için Bedir ehli hakkında 'İstediğinizi yapınız, ben sizi affettim' buyurmuştur." cevabını verdi.[1]

Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından râvisi Râfi olarak verilen birinci hadisin râvisi, aslında Ubeydullah b. Ebî Râfi'dir.[2]

Ebû Salih Mevlâ Ümmü Hâni'den rivayete göre Ümmü Hâni bint Ebû Tâlip şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) bana dünür olmuştu. Kendisine mazeret beyan ettim de, mazeretimi kabul etti. Bunun üzerine Allah u Teâla Ahzâb Sûresi'nin 50. âyetini indirdi.'[3]

Bu hadis Tirmizî, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Amr b. Enes'in, babası Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim gazabından vazgeçerse, Allah ondan azabını giderir, kim de

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 381.

[2] Humeydî, *Müsned,* I, 27; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 79; Buhârî, Cihad ve Siyer 139, (III, 1095); Meğazi 44, (IV, 1557); Müslim, ‚Fedâilü's-Sahabe 36, (VII, 167); Ebû Dâvud, Cihad 108, (II, 54); Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an 60, (V, 409); Nesâî, Kitâbü't-Tefsir/Mümtahine, (VI, 487); Ebû Yâ'la, *Müsned,* I, 316, 321; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 424; Beyhâkî, *Sünen*, IX, 146.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 382.

[4] Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an 34, (V, 355); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXIV, 405, 413; Hâkim, *Müstedrek*, II, 202, 456; IV, 58; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 54.

dilini muhafaza ederse Allah onun kusurunu gizler ve kim de Allah'tan af dilerse Allah onun özrünü kabul eder."[1]

Bu hadis ise Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

İbn Cüreyc, Abbas b. Abdurrahman, Cevdân isnadıyla nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim kardeşinden özrünü kabul etmesini ister de kardeşi kabul etmezse, bu meks sahibinin (haksız yere alınan vergi) hatası gibidir.[3]

İbn Mâce, Taberânî ve Beyhâkî'nin sahabi olduğu ihtilaflı olan Cevdân'dan mürsel olarak nakletmiş oldukları hadisi, Taberânî ve Beyhâkî ayrıca Câbir b. Abdullah'tan da rivayet etmişlerdir.[4] Ancak Heysemî bunun da İbrahim b. A'yn'dan dolayı zayıf olduğunu belirtmiştir.[5]

Câbir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim kendisinden özür dileyenin özrünü kabul etmezse Kevser Havuzu'na uğrayamaz."[6]

Taberânî ve Beyhâkî'nin benzer lafızlarla vermiş oldukları[7] hadis hakkında Heysemî; râvilerinden Ali b. Kuteybe'nin zayıf olduğunu söylemiştir.[8]

Müellifin tevbe bahsinde yer verdiği hususlardan bir tanesi de, mazeretlerin azaltılması hakkında olup, konu hakkında aşağıdaki hadisleri nakletmiştir:

Umre bint Abdurrahman, Âişe'den Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Ey Âişe, mazeretleri azalt."[9]

Bu hadis Deylemî tarafından tahric edilmiştir.[10]

Nâfi'den (Hammâd b. Üsâme) rivâyete göre Abdullah b. Ömer'in Hz. Peygambere gelerek şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasûlü (sav) bana veciz bir söz söyle. Hz. Peygamber ona şöyle dedi: "Namazı veda namazı gibi kıl, öyle ki sanki onu görüyormuşsun gibi. Çünkü sen onu görmesen de o seni görmektedir. İnsanların

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 382.

[2] Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 302; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 315.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 382.

[4] İbn Mâce, Edeb 23, (II, 1225); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 275; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VIII, 283; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 321.

[5] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 398.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 383.

[7] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 306; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 171.

[8] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 398.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 383.

[10] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* XVI, 27.

ellerindeki (dünyalık) şeylerden umudunu keserek gâni olarak yaşa ve kimseden özür dilemek zorunda kalma."[1]

Bu hadisi ise Taberânî rivayet etmiştir.[2]

Tevbe eden kimsenin tevbesinde samimi ve ısrarcı olabilmesi, eski hatasına tekrar dönmemesi için tevbenin başında bağışta bulunmasının, sahabinin uygulamalarından olduğu ifade edilen eserde, misal teşkil etmesi bakımından aşağıdaki hadise yer verilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Kâ'b b. Mâlik veya Ebû Lübâbe b. Abdulmünzir Hz. Peygamber'e (sav) şöyle demiştir: "Malımın tamamını dağıtmak ve içerisinde günaha girdiğim kavmimin yurdunu terketmek benim tevbemdir." Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Üçte birini bırakman sana yeter."[3]

Hadis benzer lafızlarla Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Ebû Dâvud, İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Müellif hadisi yine Kâ'b b. Mâlik'ten mervî olarak benzer bir metinle de vermiş olup bu şekilde Buhârî, İbn Huzeyme, Taberânî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[5]

İbnü'l-Kayserânî'nin burada Hz. Peygamber'in bir davranışından çıkarmış olduğu bir tespit vardır. Ashabına ve insanlara karşı alabildiğine hoşgörülü davranan Hz. Peygamber onların kendisi hakkındaki taleplerine bile, eğer meşru bir istekse, rıza göstermiştir. Söz konusu rivayetten yola çıkarak müellif; kişinin kardeşleri bir meselede hüküm verdikleri zaman, iş kendisinin hilafına bile olsa sonucuna katlanması ve razı olması gerektiği sonucuna varmıştır:

Ebû Zahiriyye Hudeyr b. Küreyb'den nakledildiğine göre Dûmetü'l-Cendel'in Ükeydir'i Allah Rasûlü (sav)'ne ipek bir elbise hediye etmişti. Bunun üzerine Ömer; "Ey Allah'ın Rasûlü onu giyerek namaza çık ki, sana gelen heyet onun içinde seni görsünler" dedi. Bu yüzden Hz. Peygamber onu giyerek namaza çıktı. Derken yanıldı ve öğle namazını yedi rekât kıldı. Onu çıkarırken de "Gerçekten ona bakmam beni oyaladı, bunu giyenin ahirette nasibi yoktur." dedi. Bunun üzerine Ömer dedi ki: "Biz seni buna

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 383.

[2] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IV, 358.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 384.

[4] Abdurrezzâk, *Musannef,* IX, 74; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 452, 502; Dârimî, Zekât 25, (I, 479); Ebû Dâvud, Eymân ve'n-Nüzûr 29, (II, 259); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 164; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* V, 32, 33; Hâkim, *Müstedrek*, III, 733; Beyhâkî, *Sünen*, X, 67, 68.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 384, 385; Buhârî, Tefsir 148, (IV, 1718); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 98; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XIX, 53, 56; Beyhâkî, *Sünen*, X, 68.

zorladık ey Allah'ın Rasûlü, bundan dolayı ben bir köle veya yüz ûkye tasadduk etmeye dair tevbe ediyorum."[1]

Temel hadis kaynaklarında bulamadığımız hadis Zeyneddin b. Recep Ebû'l-Ferec'in Buhârî şerhi *Fethu'l-Bâri* isimli eserinde, İbn Vehb'in rivayet ettiği ifade edilerek zikredilmiştir.[2]

Makdisî, kendisine herhangi bir mükellefiyet yüklenen kişinin bu sorumluluğu yerine getirmediği takdirde, o kişiden daha fazlasını almanın vacip olduğunu ifade ederek aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

Behz b. Hâkim, Muâviye b. Hayde, Kuşeyr b. Kâ'b, isnadıyla rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Otlaklarda otlayarak yetişen bütün develerde her kırk devede, iki yaşını bitirip üç yaşına girmiş dişi bir deve zekât vermek gerekir. Hiçbir deve de, (zekât vermemek veya daha az zekât vermek için, karışık olduklarında kendilerine zekât düşen deve) miktarından ayrılmaz. Kim bu zekâtı, sevabını umarak verirse, ona sevabı verilecektir. Kim de onu vermezse, biz Allah'ın haklarından bir hak olarak hem onu, hem de (bir ceza olarak) malının yarısını alırız. Âl-i Muhammed'e ise ondan (zekât mallarından) hiçbir şey helâl olmaz."[3]

Hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Ebû Dâvud, Nesâî, İbn Huzeyme, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Müellif, ihtiyaç sahibi birinin iki şeyden herbirine ihtiyacı olması durumunda, o kişinin her iki ihtiyacını da yerine getirmenin sünnet olduğunu ifade etmiş ve aşağıdaki hadisleri örnek vermiştir:

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Bir gün Allah Rasûlü (sav)'nün yanına varmıştım. Bana "Merhaba ey Cübeyr, Allah hayrınızı versin ey Ensâr topluluğu, insanlar beni kovduğunda siz bana geldiniz, insanlar beni terk ettiğinde siz bana yardım ettiniz, Allah sizin hayrınızı versin ey Ensar topluluğu." dedi. Bunun üzerine Câbir dedi ki: Ben "Hayır, bilakis Allah'a şükürler olsun ki, bizleri İslam'a hidayet etti ve cehennem kuyusundan kurtardı. Biz senin için cennetin en âli derecesini temenni ediyoruz." dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi: "….Cibril

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 385.

[2] İbn Receb, *Fethu'l-Bâri*, II, 435.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 385, 386.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 359; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 2, 4; Dârimî, Zekât 36, (I, 486); Ebû Dâvud, Zekât 4, (I, 494); Nesâî, Zekât 4, 7, (II, 8, 11); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 18; Taberâni, *El-Mu'cemü'l-Kebîr,* XIX, 410, 411; Hâkim, *Müstedrek*, I, 554; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 106.

yukarıda senin için dünya ve ahirette hayrı biraraya getiriyor." Ben de "Ey Allah'ın Rasûlü, vallahi ben ihtiyaç sahibiyim ve bana en sevimli gelen kelimeler şunlardır: Allahım muhakkak ki sen yüce yaratansın, Allahım sen herşeyi işiten ve bilensin, sen merhamet eden ve bağışlayansın, Allahım sen arş-ı âzâmın rabbisin, Allahım gerçekten sen kullarına karşı kerim, cömert ve iyiliği bol olansın. Beni affet, bağışla ve bana afiyet ver, günahlarımı ört, eksiklerimi tamamla, benim derecemi yükselt, beni doğru yola ilet, dalalete düşürme ve rahmetinle beni cennete koy ey erhamerrâhimîn…"[1]

Yukarıda tek hadis olarak zikredilen hadis, iki kısım halinde Deylemî'den mervî olarak *Kenzü'l-Ummâl*'de geçmektedir.[2]

Haşim b. Abdurrahman b. Zübeyr'den nakledildiğine göre Ömer b. Hattâb (r.a.)'a bir hastalık isabet etmişti de Allah Rasûlü (sav)'ne gelerek ondan şikayet etmiş ve kendisi için bir miktar hurma vermesini istemişti. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) "Eğer istersen bunu sana veririm, istersen de sana senin için ondan daha hayırlı olan sözler öğretirim." dedi. Ömer dedi ki: "O kelimeleri bana öğret ve bana hurma yükünü de ver, zira ona ihtiyacım var." Hz. Peygamber istediğinin verilmesini emretti ve de ki: "Allah'ım beni İslam üzere ayakta tut ve İslam üzere uyut, kıskanç bir düşmana boyun eğdirme, alnından tuttuğunun şerrinden sana sığınırım ve senden hayır dilerim ki, herşey senin elindedir." buyurmuştur.[3]

İbn Hıbbân tarafından rivayet edilen hadisin Haşim b. Abdurrahman olarak verilen râvisi aslında Haşim b. Abdullah'tır.[4]

Hz. Peygamber ve ashabının günahlara karşı dikkatli ve teyakkuzlu olmaları hususunda birbirlerini uyardıklarını ifade eden Makdisî aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

Ebû'l-Ahves'in İbn Mes'ud'dan naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki şeytan sizin bu topraklarınızda veya beldenizde putlara tapılmasından ümidini kesmiştir. Fakat o amellerinizde küçük gördüğünüz işlerinizden dolayı sizden razı olmuştur. O yüzden bunlardan sakının, zira onlar büyük günahlardır. Dikkat edin size bunun misalini veriyorum: Bir kafile Yakacak odunu olmayan bir çölde konakladılar ve odun toplamak için ayrıldılar. Kimi bir tahta parçasıyla, kimi kemikle, kimisi de tezekle geldi, tâ ki istedikleri ateşi yaksınlar. İşte küçük görülen günahlar da

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 386.
[2] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* II, 803.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 386, 387.
[4] İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 214.

böyledir."[1]

Hadisi Humeydî nakletmiştir.[2]

2.2.7. Yolculukla İlgili Hadisler

Hz. Peygamber'in ve ashabının Mekke'den Medine'ye hicret etmesini müteakip Müslümanlar arasında Allah yolunda cihadla eşdeğer konuma yükselen hicret, kişinin eşi, dostu ve tüm sahip olduklarıyla dini arasında bir tercih yapmasının sembolü olarak tasavvufta gerçekleştirilmesi gereken önemli bir kalbi eylem kabul edilmiştir. Makdisî'nin hicret konusuna yaklaşımına bakıldığında, sünnete bağlılığı noktasında ayaklarının yere sağlam bastığını tespit etmek çok zor değildir. Zira o bu konuda geleneksel tasavvufî yaklaşımın aksine, kişinin hicret ve yolculuk sevabından mahrum kalmaması için maddeten yolculuk yapması ve dünyevî olarak bağlı olduğu köyünden, yurdundan uzaklaşarak gurbeti vatana tercih etmesi gerektiği fikrine sahiptir. Konuya dair zikrettiği hadisler de daha çok maddeten yapılan yolculuk ve bu yolculuklar sırasında kişiye lazım olan alet ve malzemeler hakkındadır:

Abdullah b. Amr b. Âs'dan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Bir adam Medine'de doğdu ve orada vefat etti. Allah Rasûlü (sav) ona dua etti ve dedi ki: "Keşke (Bu adam) doğduğu yerden başka bir yerde ölseydi." Oradakiler "Niçin Ey Allah'ın Rasûlü?" dediler. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Bir adam doğduğu yerden başka bir yerde ölmüş olursa, ona cennette doğduğu yerle öldüğü yer arasındaki mesafe kadar yer verilirdi."[3]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadisi Nesâî tahric etmiştir.[4]

Yahya b. Cezzâr'dan rivayete göre Ali b. Ebî Tâlip şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'nün Mürteciz diye çağırdığı bir atı vardı ve katırının adı Düldül, devesi Kusvâ, merkebi Ufeyr, zırhı Fusûl ve kılıcı da Zülfikâr idi.[5]

Hz. Peygamber'in yolculuk için kendine lazım olan binek ve araçları daima hazır bulundurduğuna dair bu hadisi Hâkim ve Beyhâkî nakletmiştir.[6]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 422.
[2] Humeydî, *Müsned,* I, 54.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 387.
[4] Nesâî, Cenâiz 8, (I, 602).
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 388.
[6] Hâkim, *Müstedrek*, II, 665; Beyhâkî, *Sünen*, X, 26.

Avf b. Ebî Hacîfe'den rivayet edildiğine göre babası Cuhayfe b. Vehb şöyle demiştir: Hz. Peygamber bir defasında önünde bir mızrak olduğu halde namaz kılıyordu ve mızrağın arkasından kadın da geçiyordu, merkep de.[1]

Tayâlisî, İbn Câ'd, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla nakledilen hadis için İbn Câ'd'ın metni tercih edilmiş olup, diğer metinlerde yer ismi olarak olayın Batha'da geçtiği bildirilmiştir. Avf b. Huceyfe olarak verilen hadisin râvisi ise aslında Avn b. Cuhayfe'dir.[2]

Abdullah b. Damre es-Selûlî'nin Muaz b. Cebel'den rivayetine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Şâyet ben minberi kullanıyorsam onu babam İbrahim de kullandığındandır ve yine ben âsâ kullanıyorsam yine babam İbrahim (a.s.) kullandığındandır."[3]

Taberânî'nin nakletmiş olduğu hadisin[4] ravisi Musa b. Muhammed b. İbrahim hakkında Heysemî, gerçekten zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

Mücâhid'den nakledildiğine göre İbn Abbas şöyle demiştir: Âsâya dayanma peygamberlerin âdetindendir. Allah Rasûlü (sav)'nün üzerine dayandığı bir âsâsı vardı ve âsâ üzerine dayanmayı emrederdi.[6]

Aclûni'nin Deylemî'den nakletmiş olduğu hadisi[7] Elbâni mevzû olarak vermiştir.[8]

Rivayet edildiğine göre Mısır Kadısı Yahya b. Meymûn şöyle demiştir: Ben Allah Rasûlü (sav)'nün mescidinde oturuyorken Sa'd b. Sehl es-Sâidî âsâsına veyahut yeğenine yaslanıyordu. Bana Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu haber verdi: "Her kim mescitte namazı beklerse, o namazda gibidir." Bunun üzerine ben yanımdaki bir adama; Benimle Allah Rasûlü (sav) arasında sadece şu adam var, dedim.[9]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 388, 389.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 140; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 89; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 307, 309; Buhârî, Sütretü'l-Musallâ 1, 4, (I, 187, 188); Menâkîb 20, (III, 1304); Müslim, Salât 47, (II, 56); Ebû Dâvud, Salât 102, (I, 240); Nesâî, Salâtü'l-Evvel 17, (I, 148); Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 190; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXII, 99, 121, 124; Beyhâkî, *Sünen*, I, 235.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 389.

[4] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XX, 167.

[5] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* II, 215.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 389.

[7] Âclûnî, *Keşfü'l-Hâfâ,* II, 328.

[8] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* I, 321.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 390.

Yukarıda verildiği şekliyle hadis Muhammed b. Âsım'ın *Cüz'ü Isbehâni*'sinde geçmektedir. Eserin tahkikini yapan Müfid Halis hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.[1]

Sâlim b. Ebî'l-Câ'd'dan rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) bir zaman bir cezvedeki sudan abdest alacakti ki, insanlar feryad ettiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber; "Ne oluyor size?" dedi. Onlar; "Ey Allah'ın Rasûlü senin elindeki sudan başka içecek ve abdest alacak suyumuz yoktur" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber elini cezvenin üzerine koydu. Bir de baktım ki, gözelerden kaynaması gibi parmaklarının arasından su kaynıyordu ve halk abdest aldı. Râvi; "Kaç kişiydiniz?" diye sordu. Şayet biz yüz bin olsaydık yine de yetecekti. Biz Hudeybiye Gazâsı'nda on beş, yani beş yüz kişiydik, şeklinde cevap vermiştir.[2]

Konuya dair zikredilen bu son hadisi benzer lafızlarla İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve İbn Huzeyme rivayet etmiştir.[3]

İnsanların dış görünüşünün düzenli ve bakımlı olması için onlara zaman zaman uyarılarda bulunan Hz. Peygamber en zor şartlarda dahi kendi düzen ve tertibine ihtimam göstermiştir. Hz. Peygamber'in seferde dahi, ki onun seferlerinin ekserisi düşmanla çarpışmaya yönelikti, ayna, tarak, ve misvağını yanından ayırmadığı, ayrıca normal zamanlarda gözlerine sürme çektiği saçlarını yağladığı bilinen davranışlarından olup, konu hakkında eserde yer alan bazı hadisler şöyledir:

Nâfi, İbn Ömer'den Allah Rasûlü (sav)'nün ihramlıyken aynaya baktığını rivayet etmiştir.[4]

Hadis Hüseyin b. Mes'ud el-Beğâvi'nin *el-Envâr fî Şemâili'n-Nebîyyi'l-Muhtâr* isimli eserinde geçmektedir.[5]

A'rec'in Ebû Hureyre'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Cennet ehlinin tarakları altından, buhurdanlıkları da öd ağacındandır."[6]

Bu hadisi Humeydî ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[7]

Yezid b. Ebân er-Rekkâşî'den rivayete göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah

---

[1] İbn Âsım, *Cüz'ü Isbehânî,* I, 117.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 391.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 386; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 329; Buhârî, Menâkîb 22, (III, 1310); Meğâzi 33, (IV, 1526); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* I, 65.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 391.

[5] Beğâvi, *el-Envâr fî Şemâili'n-Nebîyyi'l-Muhtar*, I, 365.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 392.

[7] Humeydî, *Müsned,* II, 472; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XVI, 422.

Rasûlü (sav) başını çokça yağlar ve sakalını suyla tarardı.[1]

Bu hadis ise Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân*'ında geçmektedir.[2]

Rivayet edildiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) seccâdesini, misvâkını ve tarağını yanından ayırmaz ve sakalını suyla çokça tarardı.[3]

Makdisî'nin tahric etmiş olduğu konuya dair zikredilen bu hadis hakkında Gazâli isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[4]

Hammâd b. Üsâme Ubeydullah Nâfi'nin İbn Ömer'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) gözlerini sürmelediği zaman sağ gözüne üç, sol gözüne de iki defa sürme çekermiş.[5]

Taberânî ve Beyhâkî'nin nakletmiş olduğu hadis[6] hakkında Heysemî; Ukbe b. Ali'den ötürü zayıf olduğu kanaatindedir.[7] Müellifin Ukbe b. Âmir'den naklettiği ve Hz. Peygamber'in tek sefer sürme çektiğine dair Taberânî'de geçen diğer bir rivayet[8] için ise Heysemî, İbn Lehîa'dan dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[9]

Yolculuğa çıkarken büyüklerden izin istemenin sünnet olduğunu savunan müellifimizin konuya dair hadisi şöyledir:

Cebele b. Suhaym'ın İbn Ömer'den rivayetine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz kardeşini ziyaret ettiğinde izin istemeden kalkmasın."[10]

Deylemî'nin tahric etmiş olduğu hadisi[11] Elbâni *es-Silsiletü's-Sahiha*'sında sahih olarak vermiştir.[12]

Kişinin sefere çıkarken arkadaşları ve kardeşleriyle vedalaşmasının da yine Hz. Peygamber ve ashabının sünneti olduğunu belirten müellif, konu hakkında aşağıdaki hadisleri zikretmiştir:

Sâlim b. Abdullah b. Ömer'in naklettiğine göre babası Abdullah b. Ömer, sefere

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 392.
[2] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, V, 226.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 392.
[4] Gazâli, *İhyâ*, I, 137.
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 392, 393.
[6] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XII, 364; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 219.
[7] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* V, 116.
[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 393;Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVII, 338.
[9] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* I, 260.
[10] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 393.
[11] Suyûtî, *Câmiu'l-Ehâdis*, I, 2416.
[12] Elbâni, *es-Silsiletü's-Sahiha*, I, 354.

çıkmak isteyen bir kişiye şöyle demiştir: Yaklaş bana seni Allah Rasûlü (sav)'nün bizi uğurladığı gibi uğurlayayım: "Dinini, Allah'a olan sorumluluğunu ve işlerinin sonunun iyi olmasını Allah'a emanet ederim."[1]

Konuya dair verilen bu hadis Ahmed b. Hanbel, Tirmizî ve Nesâî tarafından rivayet edilmiştir.[2] Makdisî'nin benzer lafızlarla Kâzea' b. Süveyd'den de nakletmiş olduğu hadis ise, Ahmed b. Hanbel, Nesâî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Zeyd b. Erkâm Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini haber vermiştir: "Sizden biriniz sefere çıkacağı zaman kardeşleriyle vedalaşsın ki, yüce Allah onun duasına bereket ihsan etsin."[4]

İbn Asâkir ve Deylemî'nin tahric etmiş oldukları hadisi[5] Elbâni mevzû olarak kaydetmiştir.[6]

Yine sûfîlik geleneğinin yaygın uygulamalarından olan müridin sefere çıkarken ve seferden döndüğünde şeyhinin duasına başvurmasının, ashabın adeti olduğunu belirten Makdisî, buna delil olarak aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

Rivayet edildiğine göre Kurre b. Da'mûs en-Nümeyrî şöyle demiştir: Hz. Peygamber (sav)'e vardım, fakat ona yaklaşmaya güç yetiremedim. Bunun üzerine arkasından; "Ey Allah'ın Rasûlü (sav), genç Nümeyr için dua et" dedim. Hz. Peygamber de "Allah seni bağışlasın." dedi.[7]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[8]

Müellifin burada benzer şekilde, Haris b. Ömer'in de Hz. Peygamber'den dua istediği ve ona da aynı şekilde iki defa "Allah seni bağışlasın" diye dua ettiğine dair, temel hadis kaynaklarında bulamadığımız diğer bir rivayet, çok farklı lafızlarla Nesâî'de geçmektedir.[9]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 393, 394.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 7; Tirmizî, Duâ 44, (V, 499); Nesâî, Siyer 134, (I, 250); Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 139, (VI, 134).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 393; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 38, 136; Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 138, (VI, 131, 223); Beyhâkî, *Sünen*, V, 251.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 393, 394.

[5] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* VI, 1062.

[6] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* IV, 126.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 394.

[8] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 72; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* XIX, 34; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 101.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 394; Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 118, (VI, 111).

Birbiriyle karşılaşan iki müslümanın samimiyet ve dostluğunu pekiştirmeye yönelik ilk adım olan musafahâ esnasında, Hz. Peygamber'in tavsiye ve uygulamalarından yola çıkılarak belli bir usûl çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır. İbnü'l-Kayserânî de musafaha âdâbından bahsettiği bu bölümde aşağıdaki hadislere yer vermiştir:

Zeyd el-Ammî İbnü'l-Havarî'den nakledildiğine göre Enes bin Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) bir adamla musafahalaştığı zaman, adam gidinceye ve yüzünü ondan çevirene kadar yüzünü ondan çevirmez ve elini çekmezdi. Onun dizleri de yanında oturan adamın dizlerinden ileri görülmemiştir.[1]

Konu hakkında zikredilen bu ilk hadisi İbn Mâce ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Hanzale b. Abdullah es-Sedûsî, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini nakletmiştir: Allah Rasûlü (sav)'ne "Bir kişi arkadaşı ve kardeşiyle karşılaşınca ona eğilebilir mi?" diye sordular. "Hayır" deyince "Kucaklayıp öpebilir mi?" diye sordular. Buna da "Hayır" dedi. Bunun üzerine "Elini tutup tokalaşabilir mi?" diye sordular. O da "Evet" diye cevap verdi.[3]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî nakletmiş olup,[4] Ahmed b. Hanbel'in rivayeti için Şuayb el-Arnaûd isnadının zayıf olduğunu söylemiştir. Tirmizî ise hadisi hasen olarak vermiştir.[5]

Â'lâ b. eş-Şıhhîr'den rivayete göre Berâ b. Âzib şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) ile karşılaşmıştım ve elimi tutmuştu. Bunun üzerine ben "Ey Allah'ın Rasûlü, ben tokalaşmanın acemler için olduğunu sanıyordum." dedim. Hz. Peygamber dedi ki: "Biz musafaha etmeye onlardan daha layıkız, karşılaştıklarında arkadaşının elini muhabbet ve nasihatle tutan hiçbir iki mü'min yoktur ki, aralarında günahları da kaybolup gitmesin."[6]

Hadisi Taberânî kaydetmiş olup, Münzer b. Sâ'lebe'nin Â'lâ'dan rivayetinde yalnız kaldığını söylemiştir.[7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 395.

[2] İbn Mâce, Edep 21, (II, 1224); Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 273.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 395.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 198; Tirmizî, İsti'zân 31, (V, 75); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 270; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 100.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 198, (Dipnot).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 395.

[7] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VIII, 182.

Katâde'nin Enes b. Mâlik'ten naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Musafahada müslümanın yönü kardeşine dönük olmalıdır."[1]

Mehâmilî'nin tahric etmiş olduğu yukarıdaki hadis[2] için Elbâni gerçekten zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Muâviye b. Kurre'den nakledildiğine göre Muhammed b. Mesleme seferden döndüğünde Hz. Peygamber onun elini tutmuş ve kendisi bırakana kadar da bırakmamıştır.[4]

Taberânî'nin naklettiği hadisin[5] râvilerinden Celd b. Eyyûb hakkında Heysemî, zayıf olduğunu söylemiştir.[6]

Âmir eş-Şa'bî'nin Câbir b. Abdullah'tan rivayetine göre Ca'fer b. Ebî Tâlip Habeşistan'dan döndüğü zaman Hz. Peygamber onu kucaklamıştır.[7]

Ebû Yâ'lâ tarafından nakledilen hadis[8] hakkında Heysemî, râvilerinden Mücâhid b. Saîd'in zayıf olduğunu ifade etmiştir.[9] Elbâni ise hadisi sahih olarak zikretmiştir.[10]

Atâ b. el-Keyharâni, Câbir b. Abullah el-Ensâri'nin şöyle dediğini nakletmiştir: Hz. Peygamber (sav)'le beraber, içinde Ebû Bekir, Ömer, Osman, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebî Vakkas'ın da bulunduğu bir grupla bir eğlencedeydik. Hz. Peygamber "Sizden her biriniz dengine sarılsın" diyerek Osman'ın üzerine atılıp ona sarılmış ve "Sen dünyada ve ahrette benim yoldaşımsın." demişti.[11]

Konuya dair müellifin zikrettiği Ebû Yâ'lâ ve Hâkim tarafından rivayet edilen[12] bu son hadisin ravilerinden Talha b. Zeyd hakkında Heysemî, gerçekten zayıf olduğunu söylemiştir.[13]

İbn Tahir el-Makdisî, kişinin yolculuğa çıkacağı zaman yanına bir yol arkadaşı edinmesinin sünnet olduğunu ifade ederek Hz. Peygamber'in hicret sırasında Ebû

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 395.
[2] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* IX, 248.
[3] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* IX, 51.
[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 396.
[5] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XIX, 234.
[6] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VIII, 302.
[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 396.
[8] Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 398.
[9] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* IX, 229.
[10] Elbâni, *es-Silsiletü's-Sahiha*, VI, 159.
[11] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 396.
[12] Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 44; Hâkim, *Müstedrek*, III, 104.
[13] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VIII, 395.

Bekir'i yoldaş olarak tayin etmesini örnek olarak vermiştir. Hişâm b. Urve, Urve b. Zübeyr, Âişe bint Ebî Bekir isnadıyla vermiş olduğu hadisi benzer lafızlarla Buhârî ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[1]

Müelifin sefer âdâbıyla ilgili temas etmiş olduğu diğer bir husus, yolculukta beli bağlamanın sünnet olduğuna dair olup konu hakkında aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

Ebû Tufeyl'in Saîd el-Hudrî'den rivayetine göre Hz. Peygamber (sav) ve ashabı Medine'den Mekke'ye yürüyerek hacc etmiş ve "İzârlarınızı belinize bağlayın" buyurmuştur.[2]

İbn Mâce ve İbn Huzeyme'nin nakletmiş olduğu hadisin[3] isnadı için Elbâni zayıf olduğunu belirtmiştir.[4] Hâkim ise hadisi sahih bir isnadla daha nakletmiştir.[5]

Sefer bahsinde müellifin üzerinde durduğu bir başka husus, yolculuğa çıkarken yanına azık tedarik etmenin sünnet oluşu hakkında olup aşağıdaki hadise yer verilmiştir:

İkrime'den rivayet edildiğine göre İbn Abbas şöyle demiştir: Yemen halkı, biz mütevekkiliz diyerek yanlarına hiçbir azık almadan ve kimseden de bir şey istemeksizin hacc ediyorlardı. Bunun üzerine yüce Allah *"Bir de azık tedarik ediniz, muhakkak ki azığın en hayırlısı da takvadır"*[6] âyetini indirdi.[7]

Hadisi Buhârî, Ebû Dâvud ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[8]

Yolculuk sırasında yürümeyi tercih etmenin sünnet olduğunu ifade eden müellif şu hadisi misal vermiştir:

Ca'fer b. Muhammed, Muhammed b. Ali tarikiyle nakledildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Allah Rasûlü ile beraber bir seferdeyken yürüme bizi rahatsız etti ve bundan dolayı şikayet ettik. Bunun üzerine Hz. Peygamber bize hızlı yürümemizi emretti. (Öyle yapınca) Biz bunu kendimiz için daha hafif bulduk. O kısa adımlarla yürümeydi.[9]

İbn Huzeyme, Hâkim ve Beyhâkî'nin rivayet etmiş oldukları hadisin sonundaki

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 396, 397; Buhârî, Meğâzi 26, (IV, 1502); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 182.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 397.

[3] İbn Mâce, Menâsik 108, (II, 1042); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 139.

[4] İbn Mâce, Menâsik 108, (II, 1042), (Dipnot).

[5] Hâkim, *Müstedrek*, I, 610.

[6] Bakara, 2/197.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 398.

[8] Buhârî, Hacc 6, (II, 554); Ebû Dâvud, Menâsik 4, (I, 540); Beyhâkî, *Sünen*, IV, 332.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 398.

"Kısa adımlarla yürüme" müellifin kendi açıklaması olsa gerektir ki, bu ibareye kaynaklarda rastlayamadık.[1]

Hz. Peygamber'in bizzat yaşayarak gösterdiği ve üzerinde ısrarla durduğu konulardan biri de, sevgi ve nefrette kriter olarak Hakk'ın rızasının esas alınması mevzusudur. İnsanın davranışlarından duygularına kadar her şeyini disipline eden İslam'ın, müntesiplerine yüce Allah için birbirlerini sevmeleri ve Allah için buğz etmelerini emrettiğine dair öğretileri arasında yer alan hadislerden müellifin eserine aldıkları şunlardır:

Amr b. Meymûn'un Ebû Hureyre'den rivayetine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Her kim imanın tadını bulmayı isterse sevdiğini sadece aziz ve celil olan Allah için sevsin."[2]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[3]

Sâbit b. Eslem el-Bünânî, Enes b. Mâlik tarikiyle rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Birbirini Allah için seven iki kişiden en faziletlisi arkadaşını daha çok sevendir."[4]

Konu hakkında zikredilen bu hadisi Tayâlisî, İbn Câ'd, Buhârî, İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[5]

Ebû Mâlik el-Eş'ârî (Haris b. Haris)'den rivayet edildiğine göre o Hz. Peygamberle birlikteyken şu âyet nâzil olmuştur: *"Ey iman edenler, açıklandığında sizi üzecek şeyleri sormayın."*[6] Bu sırada biz Hz. Peygamberin "Şüphesiz ki, Allah'ın peygamber ve şehid olmadıkları halde, kıyamet gününde Allah'a olan yakınlıkları ve konumları nedeniyle peygamberler ve şehidlerin kendilerine gıpta ettiği kulları vardır." sözü hakkında ona sorular soruyorduk. Bu sırada topluluğun kenarında duran birisi dizleri üzerine çöküp ellerini uzatarak: 'Yâ Resûlellah onların kim olduğunu bize bildir.' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in yüzünde mutluluk izleri belirdi ve şöyle dedi: "Onlar farklı beldelerden gelen, farklı kabilelere mensup olan Allah'ın kullarıdırlar. Aralarında akrabalık bağı yoktur, önem verdikleri bir dünya malı da yoktur

---

[1] İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 140; Hâkim, *Müstedrek*, I, 610; II, 111; Beyhâkî, *Sünen*, V, 256.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 399.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 298, 520; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 186; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 482.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 399, 400.

[5] Tayalisî, *Müsned,* I, 273; İbn Câ'd, *Müsned,* I, 463; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 191; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 325; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 192; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 189; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 499.

[6] Mâide, 5/101.

ve onlar Allah'ın ruhuyla konuşurlar. Allah onların yüzünü nurlu kılmış ve onlar için inciden minberler yapmıştır. Diğer insanlar endişe ve korku içindeyken, onlarda endişe ve korku olmaz. [1]

Bu hadisi ise Abdurrezzâk nakletmiştir.[2]

İkrime'nin İbn Abbas'tan rivayetine göre Allah Rasûlü; "İslam'ın en güçlü bağı nedir?" diye sormuştur. Orada bulunanlar 'Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.' dediler. Hz. Peygamber dedi ki: "Allah için tarafgirlik yapma, Allah için hasım olma, Allah için sevme ve Allah için buğzetmedir." [3]

Konu hakkında verilen bu son hadis Taberânî'de geçmektedir.[4]

Kişinin sevdiği ile beraber olduğunu haber veren hadislerden Makdisî'nin eserine aldığı bazıları şu şekildedir:

İbn Şihâb ez-Zührî'nin Enes b. Mâlik'ten rivâyetine göre bir adam Hz. Peygambere (sav) gelerek "Kıyamet ne zaman?" diye sormuştur. Hz. Peygamber "Onun için ne hazırladın?" deyince adam "Allah ve Rasûlünü sevmemden gayri bir hazırlığım yok." demiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Sevdiğinle berabersin." buyurmuştur.[5]

Hz. Peygamber'in farklı münasebetlerle söylediği veya farklı isnad ve lafızlarla nakledilmiş olan hadis için Makdisî, metinlerin tamamına yakınını nakletmiş olup, yukarıdaki şekliyle İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Yâ'lâ tarafından rivayet edilmiştir.[6] Müellifin Hasan el-Basrî'den naklettiği şekilde birinci hadis Ahmed b. Hanbel ve Taberânî'de geçmektedir.[7] Benzer manada Safvân b. Assel'den de nakledilen hadis, verilen metne en yakın şekilde Tirmizî ve Taberânî'de geçmektedir.[8] Aynı şekilde Abdullah b. Mes'ud'dan da nakledilen hadisi Buhârî ve Taberânî rivayet etmiştir.[9] Müellifin ayrıca Ali b. Ebî Tâlip'ten "Seni ve ehli beytini seviyorum şeklinde" nakletmiş olduğu hadise ise kaynaklarda rastlayamadık. Yine Abdurrahman b. Safvân b. Kudâme'den mervî olarak zikredilen ve Taberânî'de geçen hadis hakkında Heysemî,

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 400.
[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 201.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 401.
[4] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XI, 215.
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 401.
[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 503; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 110; Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 256.
[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 213; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 267.
[8] Tirmizî, Zühd 50, (IV, 596);Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IV, 42.
[9] Buhârî, Edep 96, (V, 2283); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 12.

Musa b. Meymûn'dan dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[1] A'meş, Şakîk, Ebû Musa el-Eş'âî şeklindeki diğer bir isnadla hadisi Ahmed b. Hanbel, İbn Hıbbân ve Beyhâkî nakletmiştir.[2] İbnü'l-Kayserânî'nin Abdullah b. Yezid'den naklettiği diğer bir isnad hakkında Heysemî, Taberânî'nin zayıf olarak rivayet ettiğini belirtmiş, ancak hadise Taberânî'nin eserlerinde rastlayamadık.[3] Müellifin Ebû Seriha (Huzeyfe b. Esîd)'dan naklettiği diğer bir isnadla hadis Taberânî'de geçmektedir.[4] Makdisî'nin Urve b. Mudarris et-Tâî'den mervi olarak naklettiği hadisi, sahih isnadla yine Taberânî rivayet etmiştir.[5] Zikredilen diğer bir isnad Câbir b. Abdullah'tan olup, Abd b. Humeyd'in *Müsned*'inde geçmektedir.[6]

Ebû Tuvâle Abdurrahman b. Muammer'in Enes b. Mâlik'ten naklettiğine göre adamın biri Allah Rasûlü (sav)'ne gelerek "Ey Allah'ın Rasûlü gerçekten seni seviyorum." dedi. Hz. Peygamber "Öyleyse yoksulluğa hazırlan." dedi.[7]

Bu hadis Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[8]

Ubeydullah b. Umeyr'den nakledildiğine göre bir adam "Ey Allah'ın Rasûlü, bir adam namaz kılanları seviyor ancak az bir miktar kılabiliyor, oruç tutanları seviyor ancak kendisi az tutabiliyor, yine Allah'ı ananları seviyor ama kendisi az zikrediyor, sadaka verenleri seviyor fakat kendisi az veriyor ve cihad edenleri seviyor ancak cihad edemiyor. İşte o bu şekilde Allah'ı, Rasûlünü ve müminleri seviyor." deyince Hz. Peygamber şöyle dedi: "O kıyamet gününde sevdiğiyle beraberdir."[9]

Bu hadisi ise Süfyan b. Uyeyne tahric etmiştir.[10]

Toplumda birlik ve beraberliğin sağlanması, insanlar arası maddi manevi dayanışmanın tesis edilmesi amacıyla hısım akraba ve mümin kardeşlerin birbirlerini ziyaret etmeleri İslam'da teşvik edilen bir davranış olduğu gibi, tersi olan irtibatın koparılması da, Hz. Peygamber'in çeşitli vesilelerle ahir zaman alâmeti, toplumların çöküşü gibi sonuçları netice veren mühim ihmallerden biri olarak sakındırdığı bir

---

[1] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 71; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* XI, 187.
[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 392, 405; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 316; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, I, 387.
[3] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* XI, 186.
[4] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* III, 183.
[5] Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağir,* I, 57; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* XI, 187.
[6] Abd b. Humeyd, *Müsned,* I, 321.
[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 402.
[8] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, II, 173.
[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 404, 405.
[10] Süfyan b. Uyeyne, *Cüz*, I, 73.

yasaktır. Günümüzde birçok saikle ihmal edilen ziyaretleşmenin özellikle de Allah için yapılması gerektiğine dair Makdisî'nin yer verdiği hadisler şöyledir:

Ebû Râfi es-Sâiğ'in Ebû Hureyre'den naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Bir adam Allah rızası için kardeşini ziyaret etmek üzere çıkar. Bunun üzerine Allah onu imtihan etmek için bir melek gönderir. Adam ona 'Falanı ziyaret edeceğim.' der. Melek adama 'Akraban mı?' diye sorar. O da 'Hayır' cevabını verir. 'Öyleyse onda görmek istediğin bir nimet var.' deyince adam 'Hayır' der. 'O halde ne için onu ziyaret ediyorsun?' diye melek sorar. Adam 'Muhakkak ki ben onu Allahu Teâla için seviyorum' der. Bunun üzerine melek 'Muhakkak ki ben, onu sevmene karşılık Allah'ın da seni sevdiğini bildirmek üzere sana gönderdiği elçisiyim.' demiştir."[1]

Hadisi benzer lafızlarla İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Hıbbân ve Beyhâkî nakletmiştir.[2]

Osman b. Ebî Sevde'nin Ebû Hureyre'den naklettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Bir adam kardeşine iade-i ziyarette bulunur veya yüce Allah için onu ziyaret ederse Allahu Teâlâ ona şöyle der: 'Güzel ve hayırlı bir iş yaptın, yürüyüşün güzel ve hayırlı oldu, kendine Cennet'ten bir köşk hazırladın."[3]

Bu hadis ise Ahmed b. Hanbel, Buhârî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Hz. Peygamber ve onu en yakından tanıyan erkek sahabilerin, zaman zaman hanım sahabileri de ziyaret ettiklerini ifade eden müellif konuya örnek olması açısından şu hadisleri nakletmiştir:

Katâde'den rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) Ümmü Süleym'i ziyaret ederdi de, bu ziyaret esnasında bazen namaz vakti girerdi. Hz. Peygamber bize ait ve suyla yıkanmış hasırdan ibaret bir sergi üzerine namaz kılardı.[5]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 405.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 64; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 462, 482; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 128; Müslim, Birr ve Sıla 12, (VIII, 12); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 331, 337; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 488.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 405, 406.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 344, 354; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 126; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VII, 228; Beyhâki, *Şuabü'l-İmân*, VI, 493.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 406.

Hadisi Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvud rivayet etmiştir.[1]

Rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Ebû Bekir es-Sıddîk, Allah Rasûlü (sav)'nün vefatından sonra Ömer'e "Haydi Allah Rasûlü (sav)'nün ziyaret ettiği gibi Ümmü Eymen'i ziyaret edelim." dedi.'[2]

Makdisî'nin baş tarafını zikretmiş olduğu hadis Müslim, İbn Mâce ve Ebû Yâ'lâ tarafından kaydedilmiştir.[3]

Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan nakledildiğine göre Fatıma bint Kays, Mahsumoğulları kabilesinden bir adamla evliymiş. Derken adam onu kesin bir şekilde (Üç talakla) boşamıştı. Bunun üzerine kadın, nafaka istemesi için onun ailesine haberci gönderdi. Bu olay Allah Rasûlü (sav)'ne ulaşınca dedi ki: "Sana nafaka gerekmez, ancak iddet beklemen gerekir, şu halde Ümmü Şerik'in evine taşın" dedi. Sonra da "Doğrusu Ümmü Şerik, yanına Muhacir kardeşlerinin girip çıktığı bir kadındır, bilâkis sen Ümmü Mektûm'un evine taşın, zira o âmâ bir adamdır, elbiselerini çıkarsan bile seni görmez." buyurmuştur.[4]

Yine müellifin konuyla ilgili olması nedeniyle sadece baş tarafını vermiş olduğu yukarıdaki hadisi Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Taberânî ve Beyhâkî nakletmiştir.[5]

İbnü'l-Kayserânî'nin mescidleri ziyaret etme adı altında açmış olduğu bâbta, daha ziyade Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksâ gibi müslümanlar için özel anlamı ve değeri olan mescitlerin ziyaret edilmesini tavsiye eden hadislere yer vermiştir:

Abdullah b. Dinar'ın İbn Ömer'den naklettiğine göre Hz. Peygamber (sav), her Cumartesi Kübâ Mescidi'ne gelerek orada namaz kılardı.[6]

Hadisi benzer lafızlarla Mâlik, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Hıbbân ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[7] Makdisî'nin Hammâd b. Üsâme Nâfi'den mervi olarak Hz. Peygamber'in yaya ve binitli olarak Kübâ Mescidi'ni ziyaret ettiğine dair zikretmiş olduğu diğer bir hadis ise, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 190; Ebû Dâvud, Salât 92, (I, 233).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 406.

[3] Müslim, Fedâilü's-Sahabe 18, (VII, 144); İbn Mâce, Cenâiz 65, (I, 523); Ebû Yâ'la, *Müsned,* I, 71.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 406, 407.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* VI, 413; Dârimî, Nikâh 7, (II, 182); Taberânî, *e l-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXIV, 369, 370; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 472.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 407.

[7] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Siyer 27, (III, 413); Humeydî, *Müsned,* II, 291; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 58, 80; Buhârî, Tetavvu 16, (I, 399); Müslim, Hacc 97, (IV, 127); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* IV, 509, 510; Beyhâkî, *Sünen*, V, 248.

ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Üseyd b. Husayr'dan nakledildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kübâ mescidinde kılınan bir namaz bir umre gibi faziletlidir."[2]

Konuya dair zikredilen bu hadis İbn Ebî Şeybe, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından nakledilmiş olup, hadisin ravisi Üseyd b. (Husayr değil) Zuhayr'dır.[3]

Ebû Zübeyr, Câbir b. Abdullah tarikiyle rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "En hayırlı binek, İbrahim (a.s.)'in ve Muhammed (sav)'in mescidine gitmek için yüklenilendir."[4]

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen üçüncü hadisin[5] isnadı hakkında Şuayb el-Arnaûd, İbn Lehia'dan ötürü zayıf olduğunu söylemiştir.[6]

Sa'îd b. Müseyyeb'in Ebû Hureyre'den rivayetine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Üç mescide gitmeye gayret edin: Mescid-i Haram, Mescid-i Aksâ ve benim mescidim."[7]

Bu hadisi Abdurrezzâk, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî nakletmiştir.[8] Müellif hadisi Ebû Seleme'den mervi olarak da zikretmiş olup, bu şekilde Ahmed b. Hanbel ve Dârimî rivayet etmiştir.[9]

Hz. Peygamber ve ashabının Şam tarafına çokça sefer yaptıklarını ifade eden müellif bu bölgenin önemini vurgulayan hadisler nakletmiştir. Burada Şam'ın önemi ise daha çok Mescid-i Aksâ'dan dolayı olup, konu hakkında eserimizde şu hadisler yer almıştır:

İbrahim et-Temîmî, Edhem b. Mansûr tarikiyle Ebû Zerr'in şöyle dediği rivayet

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 416; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 57, 65, 101, 155; Buhârî, Tetavvu 17, (I, 399); Müslim, Hacc 97, (IV, 127); Beyhâkî, *Sünen*, V, 248.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 407.

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 149; VI, 416; Tirmizî, Salât 242, (II, 145); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 90; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* I, 210; Hâkim, *Müstedrek*, I, 662; Beyhâkî, *Sünen*, V, 248.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 407, 408.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 336.

[6] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 336, (Dipnot).

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 408.

[8] Abdurrezzâk, *Musannef,* V, 132; Humeydî, *Müsned,* II, 421; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 418; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 234, 238; Buhârî, Tetavvû 14, (I, 398); Müslim, Hacc 95, (IV, 126); Ebû Dâvud, Menâsik 98, (I, 620); Nesâî, Mesâcid 10, (I, 258); Ebû Yâ'la, *Müsned,* X, 283; Beyhâkî, *Sünen*, V, 244.

[9] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 501; Dârimî, Salât 132, (II, 383).

edilmiştir: "Yâ Rasûlellah, yeryüzüne ilk kurulan mescid hangisidir?" diye sordum. "Mescd-i Haram'dır." dedi. Ben "Sonra hangisi?" diye sordum. "Mescid-i Aksâ" dedi. Ben "İkisi arasında kaç yıl var?" deyince şöyle buyurdular: "Kırk yıl var, namaz vaktini nerede idrâk edersen orada kıl, bil ki orası senin mescidindir."[1]

Hadisi Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân ve Beyhâkî nakletmiştir.[2]

Câbir b. Abdullah'tan rivayet edildiğine göre bir adam Hz. Peygamber'e "Ey Allah'ın Rasûlü, gerçekten ben fetih gününde eğer Allah sana Mekke'nin fethini nasip ederse Beytü'l-Makdis'te namaz kılacağıma dair söz vermiştim." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Sen bilirsin." dedi.[3]

Bu hadis benzer lafızlarla İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Ebû Dâvud, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[4]

Behz b. Hakîm, Hakîm b. Muâviye tarikiyle rivayet edildiğine göre Muâviye b. Hayde Hz. Peygamber'e "Ey Allah'ın Rasûlü bana nereyi tavsiye edersiniz?" diye sormuş. Hz. Peygamber de "İşte şurayı" diyerek eliyle Şam tarafını işaret etmiştir.[5]

Bu hadisi Tirmizî tahric etmiştir.[6]

Ebû Imrân el-Ensâri Mevlâ Ümmü Derdâ'dan nakledildiğine göre Zü'l-Esâbi' et-Temîmî Allah Rasûlü (sav)'ne "Ey Allah'ın Rasûlü senden sonra geride kalarak imtihan edilirsek bize ne tavsiye edersin, nereye gidelim?" diye sormuştur. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Beytü'l-Makdis'e gidin, umulur ki Allah sizi ona doğru koşup gelecek bir nesille rızıklandırır."[7]

Bu hadisi ise Ahmed b. Hanbel ve Taberânî rivayet etmiştir.[8]

Rivayet edildiğine göre Zeyd b. Sabit şöyle demiştir: Biz Allah Rasûlü ile birlikte Kur'ân-ı yazılı parçalardan derlemekte idik. Hz. Peygamber: "Ne mutlu Şam'a" dedi. Oradakiler: "Neden dolayı Ey Allah'ın Rasûlü?" deyince; "Rahman'ın melekleri

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 408.

[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* I, 403; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 150, 160; Müslim, Mesâcid 1, (II, 63); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 5; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 120; Beyhâkî, *Sünen*, II, 433.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 408, 409.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 96; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 363; Dârimî, Nüzûr 4, (II, 241); Ebû Dâvud, Eymân ve'n-Nüzûr 24, (II, 255); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 88, 158; Beyhâkî, *Sünen*, X, 82.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 409.

[6] Tirmizî, Fiten 27, (IV, 485).

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 409.

[8] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 67; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IV, 238.

kanatlarını Şam'ın üzerine germişlerdir" buyurdu.[1]

Konu hakkında verilen yukarıdaki son hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Hz. Peygamber'in ashabından birçoğu özellikle Hz. Peygamberden sonra Şam gibi diğer şehirlere göç ederek yerleşmeyi tercih ederken onlardan bir kısmı da Medine'de kalarak onun derdine, sıkıntısına sabretmeyi tercih etmişlerdir. Zira bu hususta müellifin de eserine almış olduğu Hz. Peygamber'in şu tavsiyesi bulunmaktadır:

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden Medine'nin şiddet ve sıkıntısına sabreden hiç kimse yoktur ki, kıyamet gününde ben onun için şahit veya şefaatçi olmayayım."[3]

Hadisi farklı isnadlarla Ahmed b. Hanbel, Müslim, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[4]

Mü'minin yolculukta olsa bile Allah'ın helal kıldığı yiyecek ve içeceklerle iktifa etmesi gerektiği, haram rızıktan kaçınması gerektiğine dair Ebû Hâzim el-Eşcâî, Ebû Hureyre tarikiyle Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Ey insanlar, Allah temizdir ve ancak temiz olanları kabul eder. Allah peygamberlerine emrettiğini mü'minlerine de emretmiştir." diyerek Kur'an'dan şu âyetleri okudu: "*Siz ey peygamberler, dünya hayatının temiz ve meşru nimetlerinden payınızı alın, salih ameller işleyin…"*[5] *"Ey iman edenler, size rızık olarak verdiğimiz iyi şeylerden nasiplenin."*[6] Sonra da Hz. Peygamber uzun seferler yapan, saçı dağınık eli yüzü toz toprak içinde olup elini uzatmış, ya Rabbi diyerek dua eden bir adamdan bahsederek "Halbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır ve devamlı haramla beslenmiştir, böyle birinin duâsı nasıl kabul edilir?" buyurdu.[7]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Müslim, Tirmizî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[8]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 408, 409.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 218; VI, 409; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 184; Tirmizî, Menâkîb 57, (V, 734); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XVI, 293; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* V, 158; Hâkim, *Müstedrek*, II, 249; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, II, 432.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 410.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 287, 343, 397; Müslim, Hacc 86, (IV, 119); Tirmizî, Menâkîb 68, (V, 722); Ebû Yâ'la, *Müsned,* X, 347; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* IX, 56.

[5] Mü'münûn 23/51.

[6] Â'raf 7/160.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 410.

[8] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 328; Dârimî, Rikak 9, (II, 389); Müslim, Zekât 20, (III, 85); Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an 3, (V, 220); Beyhâkî, *Sünen*, III, 346.

Ölümü ve ahireti tefekkür ederek kişinin ibret alması ve ders çıkarması için kabirleri ziyaret etmesinin sünnet olduğunu, Hz. Peygamber ve ashabının da kabristanları sıkça ziyaret ettiklerini ifade eden müellif, misal olarak aşağıdaki hadislere yer vermiştir:

Abdullah b. Büreyde'nin babası Büreyde b. Husayb el-Eslemî'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizi kabirleri ziyaretten men etmiştim, artık onu ziyaret edin, zira o (kabir ziyareti ahreti) hatırlatır.[1]

Büreyde hadisi olarak meşhur olan ve farklı metinlerle nakledilen hadisi, yukarıda verildiği şekilde İbn Câ'd, Ebû Dâvud ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Ebû Hâzim'den rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) annesinin kabrini ziyaret ederek ağladı ve yanındakileri de ağlattı. Sonra şöyle buyurdu: "Annem için istiğfarda bulunmak hususunda Rabbimden izin istedim, izin verilmedi. Kabrini ziyaret etmek için izin istedim, benim için izin verildi. Binâenaleyh sizler de kabirleri ziyaret edin. Çünkü kabir ziyareti ölümü hatırlatır."[3]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, Nesâî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından kaydedilmiştir.[4]

Abdulaziz b. Ebî Hâzim Seleme b. Dînâr, Ebû Hubeyb Yezid el-Mısrî, tarikiyle nakledildiğine göre Sehl b. Sa'd şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) Uhud şehidlerinin yanında durarak "Kıyamet günü yüce Allah katında bunlar için şahidlik edin, onlara dayanın, onları ziyaret edin ve onlara selam verin. Nefsim kudret elinde olana yemin olsun ki, kim onlara selam verirse mutlaka selamının karşılığı verilir." buyurdu.[5]

Konu hakkında zikredilen bu hadis ise İbn Câ'd tarafından tahric edilmiştir.[6]

İslam Dini'nin inananlarına yüklediği sosyal sorumluluklardan bir tanesi de, evine gelen kişiye gücü yettiği kadarıyla ikramda bulunmasıdır. İnsanlar arasındaki buzları eriten ve kalbi yakınlaşmayı sağlayan misafire ikramda bulunma, peygamberlerin en belirgin özelliklerinden olup sahabe ve onların izinden gitmeye çalışan müslümanlar da kendilerini ziyaret eden kişiye yemek hazırlamaya özen göstermiştir. Bu hususta müellif örnek olarak aşağıdaki hadisleri nakletmiştir:

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 411.

[2] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 293; Ebû Dâvud, Cenâîz 81, (II, 237); Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 14.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 411.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 29; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 441; Müslim, Cenâîz 36, (III, 65); Nesâî, Cenâîz 101, (I, 654); Hâkim, *Müstedrek*, I, 531; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 70.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 411.

[6] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 432.

Enes b. Sîrîn'in Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Hz. Peygamber Ensâr'dan bir ev halkını ziyaret ederek onların yanında yemek yemiştir. Çıkmak istediği zaman yer istedi ve onun için bir sergi serildi. O da onun üzerinde namaz kılarak onlar için dua etti.[1]

Bu hadisi Buhârî ve İbn Hıbbân nakletmiştir.[2]

Rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) beni ziyaret etmişti ve ben onun için bir keçi boğazlamak üzere kalktım. Hz. Peygamber onun melemesini işitince dedi ki: "Ey Câbir süt vereni ve doğuranı boğazlama." Ben de "Ey Allah'ın Rasûlü benim için önemsizdir, serkeşliğinin üzerine bir de onu yaş hurma ve yeşillikle mi besleyeyim ki semizleşsin." dedim.[3]

Ahmed b. Hanbel'in nakletmiş olduğu hadisin[4] isnadı hakkında Şuayb el-Arnaûd zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

Sefer bahsinde Makdisî'nin yer verdiği bir diğer husus, kişinin yolculuk esnasında yanındakilerle iyi arkadaşlık etmesi hakkında olup aşağıdaki hadisi nakletmiştir:

Ebû Abdurrahman el-Hubulî Abdullah b. Yezid'in Abdullah b. Ömer'den naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Allah katında arkadaşın en iyisi arkadaşına karşı iyi olandır. Allah katında komşunun en iyisi ise komşusuna karşı iyi olandır."[6]

Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Tirmizî, İbn Huzeyme, Hâkim ve Beyhâkî'nin rivayet ettiği hadisin râvisi Abdullah b. Ömer değil, Abdullah b. Amr'dır.[7]

Bu bâbta üzerinde durulan bir diğer konu, kişinin seferden döndüğü gün eve varış vaktini gece saatlerine değil de, sabaha denk getirmesi gerektiği hakkındadır. Bu mesele, haberleşme ve evlerin aydınlatılması gibi imkanların kısıtlı olduğu devrin şartları göz önünde bulundurularak, ev ahalisinin korkması gibi endişelerle birlikte değerlendirilmelidir. Konuya dair zikredilen hadisler ise şöyledir:

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 412.

[2] Buhârî, Edep 65, (V, 2257); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VI, 84.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 412.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 396.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 396, (Dipnot).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 412.

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 167; Dârimî, Siyer 3, (II, 284); Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 53; Tirmizî, Birr ve Sıla 28, (IV, 333); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 140; Hâkim, *Müstedrek*, I, 610; II, 111; IV, 181; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 77.

Câbir b. Abdullah el-Ensârî'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz seferden döndüğü zaman ailesinin yanına geceleyin girmesin."[1]

Müellifin bazı kelime değişiklikleriyle vermiş olduğu hadisi aynı anlama gelecek şekilde İbn Ebî Şeybe ve Ahmed b. Hanbel nakletmiştir.[2] Makdisî'nin benzer manada Muhârib b. Dîsâr'dan da naklettiği hadisi Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Dâvud, Taberânî ve Beyhâkî nakletmiş olup, Muhârib doğrudan Hz. Peygamberden değil; yukarıdaki hadisteki gibi Câbir'den nakletmiştir.[3] Müellifin Şu'be b. Haccâc, Seyyâr b. Hakem, Âmir eş-Şâ'bî, Câbir isnadıyla da nakletmiş olduğu hadis Ahmed b. Hanbel ve Müslim tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. Hüseyin'den rivayet edildiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Kuşluk vaktinin ilerlediği sırada Mekke'ye girmiştik. Derken Hz. Peygamber mescidin kapısına gelerek devesini çöktürdü. Sonra da mescide girerek Hacerü'l-Esved'den başlayarak önce onu selamladı ve gözleri ağlamaktan dolup taştı. Sonra üç tur remel ile, dört tur da adi yürüyüşle tamamladı. Bitirdiğinde Hacerü'l-Esved'e yöneldi ve elini üzerine koyup yüzüne mesh etti. [5]

Hz. Peygamber'in seferden sabah döndüğüne dair zikredilen yukarıdaki hadis ise İbn Huzeyme, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

İbnü'l-Kayserânî, Hz. Peygamber ve ashabının, yolculuktan gelen kişiye sevindikleri, onu kucaklayıp öptükleri, varılan yerin hakkını verme adına kurban kestikleri ve gelen misafire ikramda bulunduklarını aşağıdaki hadislerle desteklemiştir:

Rivayet edildiğine göre İkrime b. Ebî Cehil şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) kendisine geldiğim gün iki kere "Merhaba, binitli muhâcir" dedi. Bunun üzerine ben "Ey Allah'ın Rasûlü, vallahi şimdiye kadar senin aleyhine ne mal sarfettiysem onun iki katını Allah yolunda sarf edeceğim." dedim.[7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 413.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 537; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 396, 399.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 413; Tayalisî, *Müsned,* I, 239; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 299; Buhârî, Nikâh 119, (V, 2008); Ebû Dâvud, Cihad 175, (II, 98); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 89; Beyhâkî, *Sünen*, V, 260.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 414; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 355; Müslim, İmâre 56, (VI, 55).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 414.

[6] İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 212; Hâkim, *Müstedrek*, I, 625; Beyhâkî, *Sünen*, V, 74.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 415.

Taberânî ve Hâkim'in rivayet ettiği hadisin[1] isnadı hakkında Heysemî; râvi Mus'ab b. Sâ'd'ın İkrime'den işitmesinin mümkün olmadığı görüşündedir.[2]

İkrime'nin İbn Abbas'tan naklettiğine göre Allah Rasûlü seferden döndüğünde Fâtımâ'yı öperdi.[3]

İbn Ebî Şeybe'nin kaydettiği hadisi İkrime, İbn Abbas'tan değil, doğrudan Hz. Peygamberden nakletmiştir.[4]

Avn b. Ebî Cuhayfe'nin babasından naklettiğine göre Ca'fer b. Ebî Tâlip Habeşistan'dan döndüğünde Hz. Peygamber ayağa kalkarak onu gözlerinden öpmüştür.[5]

Yukarıda zikredildiği şekilde hadis Hatîb Bağdâdî'nin *Tarih*'inde geçmektedir.[6]

Muhârib b. Dîsâr'ın Câbir b. Abdullah'tan rivayetine göre Hz. Peygamber Medine'ye geldiği zaman bir deve yahut sığır kesmiştir.[7]

Bu hadis Buhârî, Ebû Dâvud ve Beyhâkî'de geçmektedir.[8]

Âsım b. Lakît'ten nakledildiğine göre babası Lakît b. Saber şöyle demiştir: Ben Müntefik oğullarının Allah Rasûlü (sav)'ne gönderdikleri elçisi veya elçileri arasında idim. Onu evinde bulamadık ama Âişe'ye tesadüf ettik. Bizim için harîre denilen bir yemek hazırlanmasını emretti ve bizim için derhal hazırlandı. Bir de içinde hurma bulunan bir tabak getirildi ve tabak kapalıydı, biz de yedik. Sonra Allah Rasûlü (sav) geldi ve "Evde yiyecek birşeyler bulabildiniz mi, yahut size bir şeyler hazırlanması emredildi mi?" dedi. Biz de "Evet ey Allah'ın Rasûlü" dedik.[9]

Bu hadisi ise Ebû Dâvud, İbn Hıbbân ve Hâkim rivayet etmiştir.[10]

Sa'îd b. El-Müseyyeb'den rivayete göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü Medine'ye geldiğinde sekiz yaşında bir çocuktum. Annem Hz. Peygambere giderek "Ey Allah'ın Rasûlü, benden başka Ensâr'ın erkek ve kadınları sana ikramda bulunuyorlar, benimse şu çocuğumdan başka ikram edeceğim bir şeyim yok, onu

---

[1] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* XVII, 373; Hâkim, *Müstedrek*, III, 271.

[2] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* IX, 377.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 416.

[4] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 47.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 416.

[6] Bağdâdî, *Tarih*, XI, 292.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 416.

[8] Buhârî, Cihad ve Siyer 195, (III, 1123); Ebû Dâvud, Et'ime 4, (II, 369); Beyhâkî, *Sünen*, V, 261.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 416, 417.

[10] Ebû Dâvud, Taharet 55, (I, 82); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 332; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 123.

benden kabul et ki, bundan sonra sana hizmet etsin." dedi. Enes dedi ki: "Allah Rasûlü (sav)'ne on sene hizmet ettim, beni katiyen bir defa bile dövmedi, azarlamadı ve yüzüme hiddetle bakmadı."[1]

Konuya dair zikredilen yukarıdaki hadisi Taberânî rivayet etmiştir.[2]

Şa'bî'den nakledildiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) bir sefere gitmişti. Ben, yüce Allah onu sağ salim geri dönderirse, Kureyş'ten bir câriyeyi Âişe'nin evinde Hz. Peygamber (sav)'e def çalması için adamıştım. Allah Rasûlü döndüğü zaman câriye çıkageldi. Hz. Peygambere (sav): "Bu falanın kızıdır, ben Allah seni geri getirise evimde def çaldırmak için adak adamıştım" dedim. Hz. Peygamber "Öyleyse çalsın." demiştir.[3]

Temel hadis kaynaklarında yukarıdaki şekliyle tespit edemediğimiz hadisi benzer lafızlarla Tirmizî, Büreyde b. Hasîb'ten nakletmiştir.[4]

Yolculuk bahsinde eserde yer verilen Hz. Peygamber ve ashabına ait örnek uygulamalardan bir kısmı da, yoldan gelen kişinin yorgunluğunu almak için ona masaj yapmaları, yabancı kişilere ise ikramda bulunarak onlara karşı hoşgörülü ve sabırlı olmaları hakkındadır. Konu hakkında şu hadisler nakledilmiştir:

Zeyd b. Eslem, Eslem b. Sa'lebe tarikiyle rivayet edildiğine göre Umeyr şöyle demiştir: Hz. Peygambere gitmiştim ve Habeşli bir genç onun sırtını ovuyordu. Bunun üzerine dedim ki: "Neyin var ey Allah'ın Rasûlü?" Hz. Peygamber; "Deve beni zorladı" dedi.[5]

Taberânî'de geçen hadisin râvisi Umeyr değil, Ömer b. Hattâb'dır.[6]

Humeyd b. Hilal'den rivayete göre Ebû Rife'a Temîm b. Üseyd el-Adevî şöyle demiştir: Hz. Peygamber'in (sav) yanına vardım ve o hutbe okuyordu. Dedim ki: "Ey Allah'ın Rasûlü, dininin ne olduğunu bilmeyen, dinini sormaya gelmiş bir adamım." Bunun üzerine Hz. Peygamber bana döndü ve hutbesini bıraktı, sonra da kendisine ayakları demirden bir sandalye verildi. Böylece Allah Rasûlü oturdu ve yüce Allah'ın kendisine öğretmiş olduğu bilgilerden bana da öğretmeye başladı. Sonra tekrar

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 417.
[2] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VI, 123.
[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 417.
[4] Tirmizî, Menâkîb 18, (V, 620).
[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 418.
[6] Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağir,* I, 148.

hutbesine dönerek, onu sonuna kadar tamamladı.[1]

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Nesâî, İbn Huzeyme, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

2.2.7. Zühdle İlgili Hadisler

Tasavvufun en önemli kavram ve esaslarından birisi şüphesiz zühddür. Hatta tasavvufun kavramsal olarak ortaya çıkmadığı ve yaşam tarzı olarak varlığının kabul edildiği ilk devir, zühd dönemi olarak kabul edilir. Benzer manada birçok tanımı yapılmış olsa da, özetle dünyadan yüz çevirmek, nefsi mâsivâya olan meyil ve muhabbetten alıkoymak anlamlarına gelen zühd konusunu müellif ayrı bir ana başlık altında ele almıştır.[3] Bu kapsamında değerlendirdiği hadisler arasında müellif, dünya nimet ve lezzetlerinden faydalanma hususunda zaruri olanla yetinmek suretiyle, dünyadaki emel ve arzuları kısaltmak gerektiğine dair şu hadisleri nakletmiştir:

A'meş, Ebû's-Sefer el-Hemedâni Saîd b. Sefer tarikiyle nakledildiğine göre Abdullah b. Amr şöyle demiştir: Birgün annemle birlikte duvarı tamir ederken Allah Rasûlü (sav) uğradı ve "Ey Abdullah bu nedir?" dedi. Ben de "Tamirine uğraştığımız bir şeydir." cevabını verdim. Bunun üzerine "İş (Ölüm) buna gelecek olan yıkılma işinden daha da süratlidir." buyurdu.[4]

Buhârî, Ebû Dâvud ve İbn Hıbbân tarafından benzer lafızlarla nakledilen hadiste, Ebû Dâvud'un metni tercih edilmiştir.[5] Makdisî'nin aynı manayı muhtevi olarak yine Abdullah b. Amr'dan nakletmiş olduğu bir diğer metin ise; İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, Tirmizî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî'de geçmektedir.[6]

Ebû Yâ'lâ Şeddâd b. Evs'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Gerçekten zeki ve akıllı kişi, nefsinin arzularına hâkim olup ölümden

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 419.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 80; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 399; Müslim, Cum'a 16, (III, 15); Nesâî, Zîynet 118, (V, 510); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* II, 355; III, 151; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 59; Hâkim, *Müstedrek*, I, 422; Beyhâkî, *Sünen*, III, 218.

[3] Kuşeyrî, Ebû'l-Kasım Abdülkerim, *er-Risâletu'l-Kuşeyrîyye fi İlmi't-Tasavvuf*, s.116.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 433.

[5] Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 162; Ebû Dâvud, Edeb 169, (II, 781); İbn Hıbbân, VII, 262.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 75; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 161; Ebû Dâvud, Edeb 169, (II, 781); Tirmizî, Zühd 25, (IV, 568); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VII, 263; Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân*, VII, 389.

sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise, nefsinin arzu ve isteklerine uyarak Allah'tan temenni eden kişidir."[1]

İkinci hadis Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Tirmizî, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Haneş b. Abdullah'ın rivâyetine göre İbn Abbas şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'nü suyu dökerken gördüm. Sonra da toprakla mesh etti. Dedim ki: "Su gerçekten yakındır." Bunun üzerine Hz. Peygamber "Bilmiyorum belki ona ulaşamayabilirim." dedi.'[3]

Ahmed b. Hanbel ve Taberânî'nin rivayet ettiği hadis[4] hakkında Heysemî, İbn Lehîa'dan dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

Tarık b. Abdullah, Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Ey Tarık, ölmeden evvel ölüme hazırlan."[6]

Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadisin[7] râvilerinden İshâk b. Nâsih hakkında Heysemî, zayıf olduğunu söylemiştir.[8]

Rivayet edildiğine göre Abdullah b. Misver şöyle demiştir: Ca'fer b. Ebî Tâlip Habeşistan'dan döndüğü zaman şu ayet nazil oldu: *"Allah kimin gönlünü İslam'a açarsa.."*[9] "Ey Allah'ın Rasûlü, bu nasıl oluyor?" dediler. Hz. Peygamber "Nur kalbe girince etkiler ve açar." dedi. Onlar "Bunu anlamak için bir bilgi var mıdır?" dediler. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Evet, gururdan arınması, ahrete yönelmesi ve ölüm gelmeden evvel ölüme hazırlanmasıdır."[10]

Yukarıda verildiği şekliyle temel hadis kaynaklarında rastlayamadığımız hadis, benzer manada İbn Ebî Şeybe, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[11]

Hz. Peygamber'in Allah'a ibadet ve taât hususundaki gayreti hakkında müellif

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 433, 434.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 153; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 124; İbn Mâce, Zühd 31, (II, 1423); Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 25, (IV, 638); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VII, 281, 284; Hâkim, *Müstedrek*, I, 125; IV, 280; Beyhâkî, *Sünen*, III, 369.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 434.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 288, 303; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XII, 238.

[5] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* I, 327.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 434.

[7] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 314; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 347; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 352.

[8] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* XI, 224.

[9] Zümer 39/22.

[10] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 435.

[11] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 76; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 346; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 352.

aşağıdaki hadisi örnek vermiştir:

Muhammed b. Abdurrahman, Abdurrahman b. Süfyân tarikiyle rivayet edildiğine göre Süfyân şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) ölmeden önce iki ay müddetle hanımlarından ayrı kalarak, yorgun bir savaşçı haline gelene kadar ibadet etmişti.[1]

İbn Asâkir'in rivayet ettiği hadisin râvisi Süfyân değil, Sefîne'dir.[2]

Hz. Peygamber ve ashabının Allah için ve hayra ulaşmak amacıyla sevdikleri şeylerden infakta bulunduklarına, onları bir çırpıda ellerinden çıkardıklarına dair müellif şu iki hadisi nakletmiştir:

Nâfi'nin İbn Ömer'den rivayetine göre Hz. Ömer şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Rasûlü, bana Hayber'den öyle bir mal isabet etti ki, şimdiye kadar bana ondan daha sevimli gelen bir mal kesinlikle isabet etmemiştir." Bunun üzerine Hz. Peygamber dedi ki: "Dilersen onu tasadduk edersin, istersen de aslını kendinde tutarsın." Bunun üzerine Ömer fakirlere, miskinlere ve yolculara tasadduk etti.[3]

Burada zikredildiği şekliyle hadis Beyhâkî'de geçmektedir.[4]

Humeyd e-Tavîl, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini nakletmiştir: *"Sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça, iyiliğe ve hayra ulaşmış olamazsınız...[5]"* âyeti veya *"Allah'ın kat kat fazlasıyla geri ödeyeceği güzel bir borcu Allah'a verecek olan kimdir?...[6]"* ayeti nazil olduğunda Ebû Talha b. Sehl el-Ensârî dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü, şurda şöyle bir bahçem var ve Allah için sadakadır. Bunu gizli olarak yapabilseydim burada açıklamazdım." Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav): "Onu akrabalarına miras olarak bırak" buyurdu.[7]

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Huzeyme, Dârekûtni ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[8] Makdisî burada ayrıca yukarıdaki ikinci âyet olan Bakara 245. Âyetin tefsiri hakkında Ebû Dehdâh'ın sorusuna Hz. Peygamber'in cevabını ve Ebû Dehdâh'ın okuduğu bir şiiri içeren uzunca bir hadise yer vermiş olup, hadis Bağdâdî'nin

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 435.

[2] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* IV, 144.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 435.

[4] Beyhâkî, *Sünen*, VI, 159.

[5] Âl-i İmrân 3/92.

[6] Bakara 2/245.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 435, 436.

[8] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 115, 174, 262; Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an 4, (V, 224); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 463; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* IV, 105; Dârekûtnî, *Sünen*, IV, 191; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 244.

Tarih'inde geçmektedir.[1]

Sûfîlerin ortak tavrı olan, dünya malına sahip olma imkanı varken fakirliği zenginliğe tercih etmek, Hz. Peygamber ve onun yolundan gidenlerin sünneti olduğu düşüncesinden hareketle, tasavvuf ehli tarafından gerçek şeref sebebi olarak kabul edilmiştir. Müellifin konuya dair zikrettiği hadisler ise şöyledir:

Atiyye el-Avfî'nin Saîd el-Hudrî'den naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Zenginler helâk oldular." Dediler ki: "Kimler hariç ey Allah'ın Rasûlü?" Hz. Peygamber yine "Zenginler helâk oldular." dedi. Onlar tekrar sordular: "Kim hariç ey Allah'ın Rasûlü?" diye. Hz. Peygamber tekrar "Zenginler helâk oldu." deyince onlar yine "Kim hariç ey Allah'ın Rasûlü?" dediler. Hz. Peygamber "Ancak şöyle şöyle yapanlar müstesnadır ve onlar da çok azdır." diyerek Hafs'ı methetti ve eliyle sağını, solunu, önünü ve arkasını işaret etti.[2]

Ahmed b. Hanbel'in nakletmiş olduğu birinci hadis[3] için Şuayb el-Arnaûd; Atiyye el-Avfî'den dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[4]

Abdulaziz b. Suhayb'ın Enes b. Malik'ten naklettiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Dikkat edin malı çok olanlar ancak sefillerdir, malı çok olanlar ancak sefillerdir."[5]

Bu hadisi Deylemî rivayet etmiştir.[6]

Zeyd b. Vehb'den nakledildiğine göre Ebû Zerr el-Gıfârî şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) ile birlikte yatsı vakti Medine'nin arazisinde yürüyordum ve biz Uhud'a bakıyorduk. Derken Hz. Peygamber: Ey Ebû Zerr, dedi. Lebbeyk yâ Rasûlellah, dedim. Şöyle buyurdular: "Şu Uhud Dağı altın olarak elime geçse, ondan bende bir dinar bulunduğu hâlde geceyi geçirmek istemem. Yalnız borç için ayırdığım bir dînâr müstesnadır." Sonra da yürüyerek "Hiç şüphe yok ki, malı çok olanlar kıyamet günü sevabı en az olanlardır, ancak şöyle şöyle yapanlar müstesnadır." diyerek Ebû Muâviye'yi, sağına, soluna ve önüne birer avuç saçma işareti yaparak işaret etti.[7]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 436, 438; Bağdâdî, *Tarih*, XIII, 158.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 438, 439.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 31, 52.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 31, 52, (Dipnot).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 439.

[6] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* III, 409.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 439.

Bu hadisi benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Müslim ve Beyhâkî nakletmiştir.[1]

Ebû'l-Mühleb Mutarrih b. Yezid, Kâsım b. Abdurrahman, Ebû Ümâme el-Bâhilî isnadıyla naklediğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Benim yanımda konumu en çok imrenilecek mümin, hali hafif, namazdan hissesi olan, geçimi kısıtlı olan, sabrı kuvvetli olup ölümü çabuk olan, geriye bıraktığı mirası ve ağlayanı az olan ve insanlar içinde gizli kalan (Pek tanınmayan)'dır."[2]

Humeydî ve Ahmed b. Hanbel'in nakletmiş olduğu hadisin râvileri Ebû'l-Mühleb ile Kâsım arasında müellifin atlamış olduğu bir de Ubeydullah b. Zahr vardır.[3]

Ebû Nusayra el-Basrî (Cemil b. Basra), Allah Rasûlü (sav)'nün kölesi Ebû Asîb'in şöyle dediğini nakletmiştir: Allah Rasûlü (sav) dışarı çıkmıştı ve beni çağırmıştı. Ben de onunla çıktım. Sonra Ebû Bekir'e uğradı ve onu da çağırdı. Ebû Bekir de onunla çıktı. Daha sonra Ömer'e uğrayarak onu çağırdı ve o da çıktı. Sonra yürümeye koyuldu, tâ ki Ensâr'dan birinin bahçesine gelene kadar. Allah Rasûlü bahçe sahibine "Bize hurma yedir." dedi. Bunun üzerine bahçe sahibi bir salkım getirerek önüne koydu. Allah Rasûlü ve ashabı yediler. Sonra Hz. Peygamber su istedi ve içtikten sonra dedi ki: "Kıyamet günü biz şu nimetten hesaba çekileceğiz." Bunun üzerine Ömer Allah Rasûlü (sav)'nün önünde salkımı yere vurarak parçaladı ve dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü, biz kıyamet günü bunun yüzünden mi hesaba çekileceğiz?" Hz. Peygamber şöyle buyurdular: "Evet, ancak şu üçü hariç (Her şeyden hesaba çekileceksiniz): Kişinin mahrem yerlerini örtmek için kullandığı bir kumaş parçası (giysi), açlığını bastıracak bir ekmek parçası ve sıcak ve soğukta içine girebileceği bir oda."[4]

Kıyamet gününde hesap verme açısından fakirliğin daha tercihe şayan olduğunu işaret eden yukarıdaki hadisi Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî nakletmiştir.[5]

Katâde, Ebû Câ'd Mevlâ benî Dubay tarikiyle rivayet edildiğine göre Ebû Ümâme şöyle demiştir: Ashab-ı suffeden bir adam vefat edip geriye bir dinar bırakınca Allah Rasûlü "Yakıldı." dedi. Bir diğeri ise ölünce iki dinar bıraktı. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) "İki kere yakıldı." buyurdular.[6]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 152; Müslim, Zekât 10, (III, 75); Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 315.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 430.

[3] Humeydî, *Müsned,* II, 404; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 252.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 431.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 81; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 143.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 431.

Bu hadis ise Taberânî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[1]

İslam toplumunda, zengin ve fakir arasındaki maddi farkın gerginliğe sebep olmaması, insanların cimrilik ve bencillik gibi kalbi hastalıklardan nefsini tezkiye etmesi için Allah'ın bir emri olan infak hakkında eserde, Hz. Peygamber'in ümmetine yönelik teşviklerine ve örnek yaşantısına vurgu yapılmıştır:

Âtâ b. Yesâr'ın Ebû Saîd el-Hudrî'den naklettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Her sabah iki melek 'Subhân el-Melik el-Kuddûs' diye nidâ eder ve yine her sabah iki melek 'Allah'ım infak edene yenisini ver, cimriye de artan bir zarar ver.' diye nidâ eder ve iki melek de 'Kadınlardan dolayı erkeklere yazıklar olsun ve erkeklerden dolayı da kadınlara yazıklar olsun.' diye nida eder."[2]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadisi Hâkim rivayet etmiştir.[3] Müellifin benzer manada Saîd b. Yesâr, Ebû Hureyre isnadıyla vermiş olduğu diğer bir hadis ise, Müslim ve Beyhâkî'de geçmektedir.[4]

İbn Şihâb ez-Zührî, Muhammed b. Cübeyr, Cübeyr b. Mut'îm isnadıyla rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Benim bazı isimlerim vardır, ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben (Allah'ın) kendisiyle küfrü mahvettiği Mâhî'yim, ben insanların ayaklarına toplandığı Hâşir'im ve ben Âkib'im."[5]

Bu hadisi Mâlik, Abdurrezzâk, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Taberânî rivayet etmiştir.[6]

Sâbit el-Bünâni, Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini nakletmiştir: Allah Rasûlü (sav) yarın için bir şey biriktirmezdi.[7]

Bu hadis ise Tirmizî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî'de geçmektedir.[8] Makdisî'nin ayrıca Ebû Hamza es-Sükkerî (Muhammed b. Meymûn), A'meş, Ebû Salih, Ebû

---

[1] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 260; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 364.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 439, 440.

[3] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 604.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 440; Müslim, Zekât 18, (III, 83); Beyhâkî, *Sünen*, IV, 187.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 440.

[6] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Mukaddime, (I, 33); Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 446; Humeydî, *Müsned,* I, 253; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 311; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 80; Dârimî, Rikâk 59, (II, 409); Buhârî, Tefsir 371, (IV, 1858); Müslim, Fedâil 34, (VII, 89); Tirmizî, Edeb 67, (V, 135); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 320; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 219; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 120, 121, 122.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 440.

[8] Tirmizî, Zühd 38, (IV, 580); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 270, 291; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 171, 175.

Hureyre isnadıyla da verdiği hadisi ise, kaynaklarda tespit edemedik.[1]

Hilâl b. Süveyd el-Ahmerî'nin Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Hz. Peygamber'e (sav) üç tane kümes hayvanı hediye edilmişti. Hizmetçisi bir tanesini ona ikram etmişti. Ertesi gün olunca onlardan bir tanesini daha getirdi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) "Ben seni yarın için bir şey saklamandan nehyetmedim mi? Muhakkak ki yüce Allah her gün bir rızık gönderir." buyurdular.[2]

Ahmed b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadisin Hilâl b. Süveyd olarak verilen râvisi aslında Hilâl b. Saîd'dir.[3] Şuayb el-Arnaûd ve Hüseyin Selim Esed hadisin isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[4] Müellifin benzer manada Ebû Abdurrahman Sefîne (Mevlâ Rasûlüllah)'den mervi olarak zikretmiş olduğu diğer bir hadisi ise, İbn Asâkir rivayet etmiştir.[5]

Muhammed b. Sîrîn'den nakledildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) Bilal'in yanına gittiğinde onun yanında bir hurma demeti vardı. Hz. Peygamber "Bu nedir yâ Bilal?" dedi. Bilal "Onu saklıyorum, ey Allah'ın Rasûlü" deyince Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Onun yarın cehennemde buhar olarak yok olmasından korkmuyor musun, infak et ey Bilal ve arşın sahibinin onu azaltmasından da korkma."[6]

Hadisi benzer lafızlarla Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[7] Makdisî hadisi ayrıca Abdullah b. Mesud'dan da nakletmiş olup, bu şekliyle Taberânî'de geçmektedir.[8] Makdisî'nin bu hadis için vermiş olduğu bir diğer isnad ise Âişe'den mervî olup Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[9]

Müellifin Hz. Peygamber ve onun sahabilerinin hiç kimseye muhtaç olmadan her türlü koşulda tevekkül ederek Allah'a güvenip dayandıklarını açıklayıcı olarak ve Hz. Peygamber'in bu konudaki tavsiyelerine dair yer verdiği hadisler şöyledir:

Ebû Temîm el-Ceyşâni'nin Ömer b. el-Hattâb'tan naklettiğine göre Allah Rasûlü

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 442.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 442.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 198; Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 224; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 116, 172.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 198, (Dipnot); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 224, (Dipnot)

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 442; İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* XLII, 258.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 442, 443.

[7] Ebû Yâ'la, *Müsned,* X, 429; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* I, 341, 342; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 116; III, 209.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 443; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 86.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 443; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, II, 172.

şöyle buyurmuştur: "Allah'a gerçek biçimde tevekkül edip dayansaydınız, sabah aç çıkıp akşam kursakları dolu olarak dönen kuşların rızıklandıkları gibi rızıklandırılırdınız."[1]

Hadisi Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Zür'a'nın İbn Mes'ud'dan rivayetine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: Bana bütün ümmetler gösterildi ve kendi ümmetime de baktım. Onlara baktım ve çoklukları beni sevindirdi, öyle ki ovayı ve dağı doldurmuşlardı. (Rabbim) Bana dedi ki: "Ey Muhammed, razı oldun mu?" Ben "Evet ey rabbim" dedim. Hz. Allah şöyle buyurdu: "Muhakkak ki, seninle beraber onlardan yetmiş bin kişi cennete hesapsız girecek. Onlar efsun yapmayanlar, vücutlarını dağlamayanlar, teşe'ümde bulunmayanlar ve rablerine tevekkül edenlerdir."[3]

Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Hâkim'in benzer lafızlarla naklettikleri hadisin yukarıda Zür'a olarak verilen râvisi aslında Zirr b. Hubeyş'tir.[4] Makdisî hadisi Atiyye el-Avfî, Ebû Saîd isnadıyla da vermiştir. Ancak Atiyye'nin Ebû Saîd'den rivayetine kaynakların hiçbirisinde raslayamadık. Müellif hadisi ayrıca Saîd b. Cübeyr, İbn Abbas isnadıyla da vermiş olup, bu isnadla Ahmed b. Hanbel ve Buhârî'de geçmektedir.[5]

Akkâr b. Muğire'nin Muğire b. Şu'be'den rivayetine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kim dağlanmak suretiyle tedavi olmaya çalışırsa ve efsun yapmak isterse Allah'a tevekkülden uzaklaşmış demektir."[6]

Konuya dair zikredilen bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Tirmizî ve İbn Hıbbân tarafından nakledilmiştir.[7]

Muhammed b. el-Münkedir'in Cbir b. Abdullah'tan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) cüzzamlı birinin elini tutarak yemek kabına götürdü ve şöyle dedi:

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 443.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 11, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 30, 52; İbn Mâce, Zühd 14, (II, 1394); Tirmizî, Zühd 33, (IV, 573); Ebû Yâ'la, *Müsned,* I, 212; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 509; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 354; Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân*, II, 66.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 444.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 403, 454; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 314; Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 233; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 448; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 460.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 445; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 321; Buhârî, Rikâk 21, (V, 2375).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 445.

[7] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 54; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 249, 253; İbn Mâce, Tıbb 23, (II, 1154); Tirmizî, Tıbb 14, (IV, 393); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 452.

"Allah'ın adıyla Allah'a güvenerek ve ona dayanarak ye."[1]

Bu hadisi İbn Ebî Şeybe, Ebû Dâvud, Tirmizî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Atiyye b Sa'd el-Avfî'nin Ebû Saîd el-Hudrî'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sûr'a üfürecek kişi Sûr'u eline almış, başını eğmiş ve üfleme emri gelir gelmez üflemek üzere izin beklerken ben bu dünyada nasıl zevk içerisinde yaşayabilirim?" Ashab "O halde ne diyelim ey Allah'ın Rasûlü?" deyince Hz. Peygamber şöyle dedi: "Daima Allah'a güveniyoruz, en güzel vekil odur, sadece Allah'a güveniriz, deyiniz."[3]

Bu hadis ise Tirmizî ve Taberânî'de geçmektedir.[4]

Abdullah b. Mesud'dan rivayete göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Tıyerâ (Bir şeyi uğursuz saymak) bir nevi şirktir. Bazı şeyleri uğursuz sayma duygusu olmayanımız yoktur, lâkin Allah onu tevekkül ile giderir.[5]

Konuya dair kaydedile yukarıdaki son hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Hz. Peygamber ümmetine, Allah'tan herhangi bir dünyalık isterken aşırıya kaçmayacak şekilde itidalli olmalarını tavsiye etmiş, rızık istemede aceleci olmaktan ve rızkın devamını talep etmekten ise nehyetmiştir. Konuya dair zikredilen hadisler şöyledir:

Ebû Zübeyr Muhammed b. Müslim'in Câbir b. Abdullah'tan naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle demiştir: "Ey insanlar, sizden biriniz rızkının tamamını almadıkça ölmez, o halde Allah'tan korkun ey insanlar ve Allah'tan talep ederken mutedil olunuz, Allah'ın sizin için helal kıldığını alın, haram kıldığını bırakın."[7]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadisi benzer lafızlarla İbn Mâce, Taberânî, Hâkim

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 445.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 141; Ebû Dâvud, Tıbb 24, (II, 413); Tirmizî, Et'ime 19, (IV, 266); Hâkim, *Müstedrek*, IV, 152; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 219.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 445, 446.

[4] Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 8, (IV, 620); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 286.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 446.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 310; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 389, 440; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 313; İbn Mâce, Tıbb 43, (II, 1170); Ebû Dâvud, Tıbb 24, (II, 409); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 140; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 491; Hâkim, *Müstedrek*, I, 64; Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân*, II, 61.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 446.

ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[1]

Abdulmelik b. Saîd b. Süveyd, Ebû Humeyd es-Saidî tarikiyle Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Dünyalık talep etmede mutedil olun, zira herkes kendisi için yazılmış olana müyesserdir."[2]

Bu hadis ise İbn Mâce, Hâkim ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[3]

Abdullah b. Mesud, Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini haber vermiştir: "Sizi cennete yaklaştıran, cehennemden uzaklaştıran ancak emrolunduklarınızdır ve sizi cennetten uzaklaştıran, cehenneme yaklaştıran da yapmaktan nehyolunduklarınızdır. Ruhu'l-Emin benim kalbime ilham etti ki, kişi rızkının tamamından istifade etmedikçe ölmez. Şu halde Allah'tan korkun ve istemekte mutedil olun. Talep ettiğiniz rızkın gecikmesi sizi Allah'a isyanla alıkoymasın, zira kişi Allah katındakine ancak taâtle ulaşabilir."[4]

Bu hadisi İbn Ebî Şeybe ve Beyhâkî nakletmiştir.[5]

Abdulaziz b. Suhayb'ın Enes b. Mâlik'ten naklettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Şayet sizden birisi rızkından kaçsa bile, ölümü idrak ettiği gibi onu da idrak edecektir."[6]

Yukarıda nakledildiği gibi temel hadis kaynaklarında tespit edemediğimiz hadis, aynı manayı muhtevi ve Câbir b. Abdullah'tan mervî olarak Ebû Nuaym'ın *Hilyetü'l-Evliyâ*'sında geçmektedir.[7]

İslam Dini'nde insanlara ihsan ve ikramda bulunma, özellikle de insanları davet ederek yemek yedirme, tavsiye edilen davranışlardandır. Ancak misafirine güzel yemekler hazırlama gibi gücünün yetmeyeceği bir şeyde kişinin kendisini zorlamasının yanlış olduğunu savunan İbnü'l-Kayserânî konuya dair şu hadislere yer vermiştir:

Amr b. Ma'den ve Sâbit el-Bünâni'den rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav)'nün düğün yemeğine şahit olmuştum da, yemekte ne

---

[1] İbn Mâce, Ticaret 2, (II, 725); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 268; Hâkim, *Müstedrek*, II, 5; IV, 361; Beyhâkî, *Sünen*, V, 265.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 446.

[3] İbn Mâce, Ticaret 2, (II, 725); Hâkim, *Müstedrek*, II, 4; Beyhâkî, *Sünen*, V, 264.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 446, 447.

[5] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 79; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 299.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 447.

[7] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ,* VIII, 246.

ekmek vardı ne de et.[1]

Hadisi İbn Câ'd tahric etmiştir.[2]

Ebû Zübeyr'den nakledildiğine göre Câbir b. Abdullah kendisine gelen ashabtan bazı kişilere ekmek ve sirke vermiş sonra da şöyle demiştir: "Yiyiniz, gerçekten ben Allah Rasûlü (sav)'nün 'Sirke ne güzel katıktır.' dediğini işittim."[3]

Bu hadis ise Tirmizî'de geçmektedir.[4]

Hz. Peygamber başına gelen herhangi bir hastalık veya sıkıntı hakkında, hastalığı da, şifayı da verenin Allah olduğuna vurgu yapmak için "Beni hasta eden tabiptir" sözünü kullanmıştır. Bu konuda misal olarak verilen rivayete göre Ebû Rimse et-Temîmî şöyle demiştir: Babamla birlikte Hz. Peygamber'in (sav) yanına girmiştim. Derken omuzlarının arasını veya üzerini (Peygamberlik mührünü) gördüm. Babam "Ey Allah'ın Rasûlü bana müsaade et bunu muayene edeyim, zira ben doktorum." dedi. Hz. Peygamber "Muhakkak ki sen merhametli bir arkadaşsın, tabip Allah'tır, bu yanındaki kimdir." dedi. Babam "Oğlum olduğuna şahitlik ederim." deyince Hz. Peygamber: "Ne o senin işlediğinden hesaba çekilir, ne de sen onun işlediğinden sorumlu tutulursun." buyurdu.[5]

Hadisi benzer lafızlarla Humeydî ve Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.[6]

İslam ümmeti için her konuda örnek toplum olan sahabiler, gerek dünya işlerinde gerekse ahirete müteallik meselelerde hayırlı ve salih kimselerin yolunu tercih etmişlerdir. Tabiatıyla Hz. Peygamber hayatta olduğu süre içerisinde başka bir örnek de arama gereği duymamış ve onu olduğu gibi taklit etme yoluna gitmişlerdir. İbnü'l-Kayserânî onların bu davranışından yola çıkarak, Müslümanların itibar gösterdikleri salih kimseleri taklit etmelerinin bir mahzuru olmadığı sonucuna varmıştır. Konuya dair zikrettiği hadiste Hammâd b. Üsâme Nâfi'den nakledildiğine göre Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) visâl (Peş peşe iftar etmeden oruç tutma) yapmış, insanlar da visâl yapmıştı. Hz. Peygamber ise onları bundan menetti. Bunun üzerine dediler ki: "Sen de visâl yapmıyor musun ey Allah'ın Rasûlü?" Hz. Peygamber "Ben

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 432.

[2] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 453.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 432.

[4] Tirmizî, Et'ime 35, (IV, 278).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 422.

[6] Humeydî, *Müsned,* II, 382; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 163.

sizin gibi değilim, muhakkak ki ben doyurulur ve sulanırım." dedi.[1]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve Nesâî nakletmiştir.[2] Müellifin aynı manada Ebû Salih, Ebû Hureyre isnadıyla da vermiş olduğu hadisi Ahmed b. Hanbel ve Taberânî rivayet etmiştir.[3]

Konu ile ilgili olarak Enes b. Mâlik'ten nakledilen diğer bir rivayete göre, bir adam Allah Rasûlü (sav)'ne "Ey Allah'ın Rasûlü, devemi bağlayarak mı, yoksa salıvererek mi Allah'a tevekkül edeyim?" diye sordu. Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: "Deveni bağla sonra Allah'a güven ve dayan."[4]

Bu hadisi Tirmizî hasen-garib olarak rivayet etmiştir.[5] Makdisî'nin ayrıca Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan mervî olarak da naklettiği hadisi İbn Câ'd rivayet etmiştir.[6]

Hayatın ve kurtuluşun bir mescidde veyahut zâviyede inzivâya çekilmede olduğunu savunan müellifimiz şu hadisi nakletmiştir:

Atâ b. Yezîd El-Leysî'nin Ebû Saîd el-Hudrî'den naklentiğine göre Allah Rasûlü (sav)'ne "Hangi insan daha faziletlidir?" diye sorulmuş. Allah Rasûlü "Allah yolunda malı ve canı ile cihad eden kimsedir." buyurdu. "Ondan sonra kim?" diye sorulunca da "Kuytulardan bir kuytuda Rabbi olan Allah'a ibâdet eden ve insanları kendi şerrinden emin kılandır." buyurmuştur.[7]

Hadisi Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[8]

Hz. Peygamber Allah tarafından dünya nimeti olarak kendisine verilene daima rıza göstermiş ve ümmetine de aşırı hırs ve israftan kaçınarak tükenmez bir hazine olan kanaate sarılmalarını tavsiye etmiştir. İslam Mistisizmi'nin en önemli kavramlarından

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 423.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 330; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 21, 102, 153; Buhârî, Savm 20, (II, 678); Nesâî, Sıyâm 196, (II, 241).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 423; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 377; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 355.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 423, 424.

[5] Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 60, (IV, 668).

[6] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 346.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 426, 427.

[8] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 368; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 56, 88; Buhârî, Cihad ve Siyer 2, (III, 1026); Müslim, İmâre 34, (VI, 39); İbn Mâce, Fiten 13, (II, 1316); Tirmizî, Fedâilü'l-Cihad 24, (IV, 186); Nesâî, Cihad 7, (III, 8); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 369; X, 459; Beyhâkî, *Sünen*, 102, IX, 159; *Şuabü'l-Îmân*, IV, 8.

olan kanaat hakkında eserde yer alan hadisler şunlardır:

A'rec'in Ebû Hureyre'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Zenginlik mal çokluğu değildir, (Asıl) zenginlik şüphesiz gönül zenginliği ve kanaâttir."[1]

Hadisi benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[2]

Abdurrahman b. Ebî Saîd'in babası Ebû Saîd el-Hudrî'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) bir kütüğün üzerinde olduğu halde şöyle buyurmuştur: "Az ve yeterli olan, çok olup da boşa gidenden hayırlıdır."[3]

Bu hadis Ebû Yâ'lâ tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Abdurrahman b. Seleme'nin Abdullah b. Amr'dan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah'a teslim olarak Müslüman olan kimse kurtulmuştur. Ne mutlu rızkı kendisine yetecek kadar olup da, ona sabreden kişiye."[5]

Konu hakında zikredilen bu hadis ise İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî tarafından kaydedilmiştir.[6] Makdisî hadisi benzer manada farklı bir metinle de zikretmiş olup, bu şekliyle Ahmed b. Hanbel, Müslim, Tirmizî, Hâkim ve Beyhâkî'de geçmektedir.[7]

Nâfi'nin Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Dünyada kendisine azık verilmesini temenni etmeyen hiçbir zengin ve fakir yoktur."[8]

Bu hadisi Ahmed b. Hanbel ve Ebû Yâ'lâ rivayet etmiştir.[9]

Ebû Zür'a b. Amr b. Cerîr'in Ebû Hureyre'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle dua etmiştir: "Allah'ım âl-i Muhammed'e yetecek kadar rızık ver."[10]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 448.

[2] Ahmed b. Hanbel, II, 243; Müslim, Zekât 40, (III, 100); İbn Mâce, Zühd 9, (II, 1386); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XI, 132; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 453.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 448.

[4] Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 319.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 448.

[6] İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 444; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 61; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 125.

[7] Ahmed b. Hanbel, II, 168; Müslim, Zekât 44, (III, 102); Tirmizî, Zühd 35, (IV, 575); Hâkim, *Müstedrek*, IV, 137; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 196; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 290.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 449.

[9] Ahmed b. Hanbel, III, 167; Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 303.

[10] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 449.

Altıncı hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Câbir b. Abdullah el-Ensârî, Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini nakletmiştir: "Kanaât bitip tükenmeyen bir hazinedir."[2]

Taberânî'nin Muhammed b. Ali b. Hubeyb, Ebû Yusuf es-Saydelâni, Halid b. İsmail el-Mahzûmî, Yusuf b. Muhammed el-Münkedir, Ebîhi, Câbir b. Abdullah isnadıyla vermiş olduğu hadisin[3] râvilerinden Halid b. İsmail için Heysemî; metrûk olduğunu söylemiştir.[4]

Seleme b. Ubeydullah b. Mihsan el-Ensârî'nin babasından naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Her kim rûhen ve bedenen sağlıklı olup günlük azığı da yanında olursa, tüm dünya nimetleri ona toplanmış gibidir."[5]

Humeydî, Buhârî, İbn Mâce, Tirmizî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadis hakkında Tirmizî, yalnızca Mervân b. Muâviye'den mervî olduğu için hasen garib olduğunu söylemiştir.[6] Ancak hadis Ümmü Derdâ'dan mervî zayıf bir isnadla İbn Hıbbân ve İbn Ömer'den mervî diğer bir isnadla Taberânî tarafından da nakledilmiştir.[7]

Kulun her konuda Allah'tan razı olması ve Hakk'a teslim olmasının önemine değinen müellif şu hadisi nakletmiştir:

Âmir b. Sâ'd'ın Abbas b. Abdulmuttalip'ten rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Rab olarak Allah'tan din olarak İslam'dan ve Resûl olarak Muhammed'den razı olan imanın tadına varmıştır."[8]

Allah'tan, onun elçisinden ve dininden razı olma ve ona teslim olmanın önemini ifade eden yukarıdaki hadis, farklı lafız ve isnadlarla hadis imamlarınca nakledilmiştir. Müellif de bu hadislerden birkaçını burada nakletmiştir. Yukarıda geçtiği şekliyle hadisi

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 84; Ahmed b. Hanbel, II, 446, 481; Buhârî, Rikâk 17, (V, 2372); Müslim, Zühd 1, (VIII, 217); İbn Mâce, Zühd 9, (II, 1387); Tirmizî, Zühd 38, (IV, 580); Ebû Yâ'la, *Müsned,* X, 489; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 254; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 46.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 449, 450.

[3] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 84.

[4] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* XI, 154.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 450.

[6] Humeydî, *Müsned,* I, 208; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (I, 112); İbn Mâce, Zühd 9, (II, 1387); Tirmizî, Zühd 34, (IV, 580); Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 294.

[7] İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 445; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 230.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 466, 468.

Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.[1] Tekrardan kaçınmak amacıyla diğer rivayetlerin kaynağını işaret etmekle iktifa ettik. Makdisî'nin Ebû Ali el-Cenbî (Amr b. Mâlik), Ebû Saîd el-Hudrî isnadıyla "Kim Rab olarak Allah'tan, din olarak İslam'dan ve Rasûl olarak Muhammed'den razı oldum derse şirkten uzaktır" şeklinde naklettiği hadis; İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî'de son kısmı "Cennet kendisine vacip olur" şeklinde geçmektedir.[2] Ukbe b. Hâlid, Saîd b. El-Merzubân, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Sevbân isnadıyla verilen ve Tirmizî'de geçen diğer bir rivayet için ise; Elbâni zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Nefsi terbiye etme mücahadesinde ve onun isteklerine karşı çıkma konusunda tavizsiz davranılması gerektiğini belirten İbnü'l-Kayserânî, nefsin hoşuna gidecek şeylerden onun mahrum bırakılması gerektiğine dair şu hadislere yer vermiştir:

Abdullah b. Saîd, Saîd el-Makburî el-Eslemî, Kâ'kâ' b. Ebî Hadred isnadıyla nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kanaatkar olun, sert olun ve yalın ayak yürüyün."[4]

Taberânî'de geçen hadis[5] hakkında Heysemî, Abdullah b. Saîd'den dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[6]

Abdullah b. Kâ'b b. Mâlik'in babası Kâ'b b. Mâlik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Bezâze (Sert ve kaba elbise giymek) imandandır."[7]

Hadisi yukarıda verildiği şekliyle Beyhâkî kaydetmiştir.[8]

Hafs b. Ubeydullah, Enes b. Mâlik'ten Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kendilerine değer verilmeyen nice toza toprağa bulanmış pejmürde giyimli kimseler vardır ki, şayet Allah'a yemin etseler Allah onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz."[9]

Bu hadis Abd b. Humeyd ve Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[10]

---

[1] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 208.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 467, 468; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 144; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VIII, 316; Hâkim, *Müstedrek*, I, 699; II, 102; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 27.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 468; Tirmizî, Duâ 13, (V, 465).

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 500.

[5] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XIX, 40; XXII, 353.

[6] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* V, 163.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 500, 501.

[8] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 274.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 501.

[10] Abd b. Humeyd, *Müsned,* I, 370; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 264.

Abdullah b. Süfyan'dan rivayet edildiğine göre babası Süfyan b. Abdullah es-Sekafî Hz. Peygambere gelerek "Ey Allah'ın Rasûlü, bana İslam'ın bir emrini söyle ki, senden sonra onu başka kimseden sormayayım." demiştir. Hz. Peygamber "Allah'a inandım de, sonra dosdoğru ol." buyurmuştur. Sonra Süfyan "Kendimi neyden sakınayım?" diye sorunca Hz. Peygamber eliyle ağzını işaret etmiştir.[1]

Konuya dair yukarıda zikredilen bu son hadis benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Taberânî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[2]

2.2.8. Ahlakla İlgili Diğer Hadisler

Getirdiği evrensel kanun ve uygulamalarla adeta bir fıtrat dini olduğunu gösteren İslam Dini, kişiye ve çevreye özel şartlarda insanı merkeze almış, Hz. Peygamber de insan fıtratını zorlayacak şekilde cezai müeyyidelerin uygulanmasında ısrarcı olmamıştır. Dini müeyyidelerin uygulanması hususunda fakir ve muhtaç durumda olanlara karşı onun daha ılımlı davrandığına dair şu hadis örnek verilmiştir:

Humeyd b. Abdurrahman'ın Ebû Hureyre'den naklettiğine göre bir adam Hz. Peygambere (sav) gelerek; Ey Allah'ın Rasûlü helak oldum demiştir. Hz. Peygamber; Seni helak eden nedir, diye sordu. Adam dedi ki: Ramazan'da hanımımla birlikte oldum. Hz. Peygamber; Bir köle azad edebilecek misin, diye sorunca adam; Hayır, dedi. Peki altmış fakiri doyurabilir misin, diye sordu. Adam buna da hayır, dedi. Hz. Peygamber; O halde peşpeşe iki ay oruç tutabilir misin, diye sordu. Adam buna da hayır dedi ve oturdu. Derken Hz. Peygamber'e (sav) içinde hurma dolu bir zembil getirildi. Hz. Peygamber; Al bunu tasadduk et, dedi. Adam dedi ki: Bizden daha fakirine mi, Medine'nin iki taşlığı arasında buna bizden daha muhtaç bir aile yoktur. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) güldü, hatta yan dişleri göründü. Sonra Hz. Peygamber dedi ki: Haydi git bu hurmayı ailene yedir.[3]

Hadisi farklı isnad ve lafızlarla Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Huzeyme, Dârekûtnî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[4]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 501.

[2] Ahmet b. Hanbel, *Müsned,* III, 413; Nesâî, Tefsir/Duhân, (VI, 458); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VII, 69; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 238.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 426.

[4] Humeydî, *Müsned,* II, 441; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 516; Buhârî, Nafaka 13, Edep 68, 95, (V, 2053, 2261, 2281); Keffâretü'l-İmân 1, 3, (VI, 2467, 2468); Müslim, Sıyâm 14, (III, 138); Ebû Dâvud,

İnsanların tahmin edilmeyen bir şekilde Allah tarafından muhafaza edildiğine vurgu yapan müellif şu hadisi nakletmiştir:

Hasanü'l-Basrî'nin Huzeyfe'den rivayetine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki hastanın yemek konusunda ailesine söz vermesi gibi, Allah da belalar hususunda dostuna söz verir ve sizin hastayı yemekten sakındırdığınız gibi Allah da kulunu dünyadan korur."[1]

Hadis Beyhâkî'nin *Şuabü'l-Îmân*'ında geçmektedir.[2]

Hz. Peygamber insanların karakteri ve toplum içerisindeki konumu üzerinde ciddi etkisi olan isim konusuna büyük önem vermiş, sahabilerin kan, pislik gibi kötü anlam ifade eden isimlerini değiştirmiştir. Konu hakkında eserde şu hadislere yer verilmiştir:

Ebû Dâvud Süleyman b. el-Eş'as'ın rivayetine göre Hz. Peygamber (sav) *el-As, Azîz, Ayle, Şeytan, el-Hakem, Ğurab, Hubâb, Şihâb* isimlerini *Hişam* ismiyle değiştirmiş, *Harb* ismini ise *Selm* ismiyle, *el-Muzdacı* ismini de *el-Münbeîs* ismiyle, değiştirmiştir. *Benü Rîbe* ismini *Benü er-Rüşd* ismiyle, *Şa'b ed-Dalâle* ismini *Şa'b el-Hudâ* ismiyle, *Benü Muğviye* ismini de yine *Benü Rüşd* ismiyle değiştirmiştir. [3]

Bu hadis Ebû Dâvud tarafından kısaltmak amacıyla isnadsız olarak nakledilmiştir.[4]

İbn Şihâb ez-Zührî, Saîd b. el-Müseyyeb, Müseyyeb b. Hazn isnadıyla nakledildiğine göre İbn Ebî Vehb el-Mahzûmî Hz. Peygamber'in (sav) yanına gelince ona "İsmin nedir?" diye sormuştur. Adam; Hazn, deyince "Bilâkis sen Sehl'sin." buyurmuştur. [5]

Hadisi Abdurrezzâk, Buhârî ve Taberânî rivayet etmiştir.[6]

Abudllah b. Mut'î'nin, babası Mut'î' b. el-Esved'den rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Mekke'nin fethi günü, bugünden sonra hiçbir Kureyşli kıyamet gününe kadar sabır yolu ile öldürülmeyecektir." Râvi Şâ'bî dedi ki:

Sıyâm 37, (I, 727, 728); Tirmizî, Savm 28, (III, 102); Nesâî, Sıyâm 167, (II, 212); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XI, 281; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* III, 216, 221; Dârekûtnî, *Sünen*, II, 190, 209; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 221, 224, 226; V, 185, 186; VII, 393; X, 54.

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 426.

[2] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 321.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 427.

[4] Ebû Dâvud, Edep 70, (II, 707).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 427, 428.

[6] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 41; Buhârî, Edeb 108, (V, 2289); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XX, 348.

Kureyş'in asilerinden Mut'î'den başka Müslüman olan olmadı ve onun ismi de Âsî idi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) onun ismini Mut'î olarak değiştirdi.[1]

Hadisi benzer blafızlarla Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Müslim, İbn Hıbbân, Taberânî ve Hâkim rivayet etmiştir.[2]

Hz. Peygamber ve onun arkadaşları olan sahabiler topluluğunda, kardeşlik o kadar ileri seviyedeydi ki, onlardan birinin bir sıkıntısı olduğu zaman bunu söylemese dahi onun halini anlayarak derhal yardımcı olmak gayretine girişmişlerdir. Bu konuda Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Babam (Abdullah b. Amr) bana Cerîre (denilen yemeği) yapmamı emretti ben de yaptım. Sonra bana emretti ve onu Allah Rasûlü (sav)'ne götürdüm. Bana; Bu nedir ey Câbir, yoksa et mi, diye sordu. Ben dedim ki: Hayır ey Allah'ın Rasûlü fakat babam cerîre yaparak sana getirmemi istedi, ben de öyle yaptım. Babam; Allah Rasûlü (sav)'nün belki canı et çekmiştir, dedi. Bunun üzerine bir hayvana doğru yönelerek bana onu boğazlamamı emretti. Sonra da emretti ve onu kızarttım. Daha sonra da onu Allah Rasûlü (sav)'ne götürmemi emretti ve ben de kendisi meclisindeyken geldim. Hz. Peygamber de; Bu nedir ey Câbir, dedi. Sonra babama geldim. Babam; Allah Rasûlü (sav)'nü gördün mü, diye sordu. Ben; Evet, deyince; Herhangi bir şey dedi mi, diye sordu. Dedim ki: Bana; Bu nedir ey Câbir, et mi, diye sordu. Ben de; Allah Rasûlü (sav)'nün canı belki et çekmiştir diye babam bir hayvan boğazlayıp kızartarak onu sana getirmemi emretti deyince; Allah sizin mükâfatınızı versin Ensâr topluluğu, özellikle de Amr b. Harâm ailesinin, buyurdular.[3]

Hadisi Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Hâkim ve Beyhâkî nakletmiştir.[4]

Sûfîlikte kişinin dünyevi her türlü istek ve arzulardan sıyrılarak Allah'a yönelebilmesi amacıyla tecrîdde (Kendini dünyadan soyutlama) bulunmasının ve insanlardan uzaklaşarak uzlet içinde inziva hayatı yaşamasının önemi üzerinde duran müellif, bunun sünnet olduğuna dair Hz. Peygamberden örnek vermiştir:

Rivayet edildiğine göre Cüveyriye bint el-Hâris'in kardeşi Amr b. El-Hâris şöyle demiştir: Vallahi Allah Rasûlü (sav) vefat ettiği sırada beyaz bir katırı ve sadaka olarak

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 428.

[2] Humeydî, *Müsned,* I, 258; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 262; VI, 403; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 412; IV, 213; Dârimî, Diyet 24, (II, 260); Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (I, 288); Müslim, Cihad ve Siyer 33, (V, 173); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* IX, 33; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XX, 292, 293; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 306.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 428, 429.

[4] Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 60; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XV, 487; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 124; Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân*, V, 90.

bıraktığı bir araziden başka ne bir dinarı, bir dirhemi, bir kölesi ve câriyesi ne de başka bir şeyi vardı.[1]

Hadisi benzer lafız ve farklı isnadlarla Buhârî, Nesâî, Taberânî, Dârekûtnî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2] Makdisî'nin ayrıca Mesrûk kanalıyla Âişe'den de naklettiği hadis, bu şekilde İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Nesâî, Taberânî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[3]

Ba'ce b. Abdullah b. Bedr el-Cühenî'nin Ebû Hureyre'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "İnsanların en hayırlı yaşayanlarından biri, Allah yolunda atının dizginini tutup onun sırtında uçan, düşmana hücum feryadı işittikçe o at üzerinde uçan, öldürmeyi ve ölümü olması gereken yerde arayan adamdır. Yahut şu tepelerden bir tepenin üstünde veya şu vadilerden bir vadinin içinde bir koyun sürücüğünün içinde bulunup namazını kılan, zekatını veren ve eceli gelinceye kadar Allah'a ibadet eden, insanlara hayırdan başka bir şey yapmayan kimsedir.[4]

Bu hadisi ise Müslim, İbn Mâce ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[5]

Makdisî sûfizmin temel öğretilerine sahip çıkmakla birlikte, yapılan uygulamaların doğruya ulaşmada tek yöntem olduğu düşüncesine sahip değildir. Zira yukarıda zikretmiş olduğu hadislerden sonra diğer bir hadis vesilesiyle, sahabilerin bazılarının da insanlar arasına karıştıklarını, onlarla hemhal olduklarını, ifade etmiştir. A'meş, Yahya b. Vessâb tarikiyle Hz. Peygamber'in (sav) ashabının şeyhi İbn Ömer'den Hz. Peygamber'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Halk arasına girip de eziyetlerine sabreden Müslüman, onların arasına girmeyen ve eziyetlerine sabretmeyenden daha faziletlidir."[6]

Hadis benzer lafızlarla Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, İbn Mâce, Tirmizî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[7]

Hz. Peygamber elinde avucunda ne varsa ihtiyaç sahiplerinin sıkıntısını

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 451.

[2] Buhârî, Vesâyâ 1, (III, 1005); Nesâî, Ehbâs 1, (IV, 92); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVII, 44; Dârekûtnî, *Sünen*, IV, 185; Hâkim, *Müstedrek*, I, 580; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 160.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 452; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 228; Ahmed b. Hanbel, VI, 44; Müslim, Vasiyyet 6, (V, 75); İbn Mâce, Vesâyâ 1, (II, 900); Ebû Dâvud, Vesâyâ 1, (II, 125); Nesâî, Vesâyâ 2, (IV, 101); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 202; IV, 164; Beyhâkî, *Sünen*, VI, 266.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 454.

[5] Müslim, İmâret 34, (VI, 39); İbn Mâce, Fiten 13, (II, 1316); Beyhâkî, *Sünen*, IX, 159.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 454.

[7] Tayalisî, *Müsned,* I, 256; Ahmed b. Hanbel, V, 365; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (I, 140); İbn Mâce, Fiten 23, (II, 1338); Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 55, (IV, 662); Beyhâkî, *Sünen*, X, 89.

gidermek için sarfetmiş, bununla birlikte kendisi sıkıntıya düştüğü zaman sabretmiş ve müminlere de sabrı tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber ve onun izinde yürüyen ashab-suffe'nin çektikleri yokluk ve sıkıntıya dair eserde şu hadislere yer verilmiştir:

Rivayet edildiğine göre Nu'man b. Beşir şöyle demiştir: Siz dilediğiniz kadar yiyecek ve içecek içerisinde değil misiniz, gerçekten ben Peygamberinizin (sav) karnını doyuracak kadar hurma bulamadığını gördüm.[1]

Konuya dair zikredilen bu hadisi İbn Ebî Şeybe, Müslim, Tirmizî ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[2]

İkrime'nin İbn Abbas'tan rivayetine göre Hz. Peygamber birkaç geceyi aç olarak geçirir de, ailesi akşam yemeği bile bulamazdı. Ekmekleri ise arpa ekmeği idi.[3]

Bu hadis ise Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Tirmizî ve Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Fedâle b. Ubeyd'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) insanlara namaz kıldırırken bazı kişiler açlıktan dolayı bayılıp düşerlerdi ki, bunlar ashab-ı suffedendiler. Öyle ki bedeviler bunları görünce deli derdi. Allah Rasûlü (sav) namazını kılıp bitirince onların yanına vardı ve şöyle buyurdu: "Allah katında nelere sahip olduğunuzu bir bilmiş olsaydınız, ihtiyaç ve sıkıntınızın daha da artmasını isterdiniz." Fedâle diyor ki: O gün ben de Allah Rasûlü (sav) ile beraberdim.[5]

Bu hadisi Tirmizî, İbn Hıbbân, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[6]

İnsanoğlunu rabbinden ve onun dininden uzaklaştırarak ebedi felaketine sebep olabilecek en büyük potansiyele sahip olan tekebbürün, pratiğe de yansıması ile doğuracağı zararları ve kibrin karşıtı olan alçakgönüllülüğün ise, insanın kurtuluşuna vesile olacağı konusunda Hz. Peygamberden şu hadisler nakledilmiştir:

Ebû Nadre'nin Ebû Saîd el-Hudrî'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Ben kıyamet günü Âdemoğlunun büyüğüyümdür, fakat bunda kibirlenme yoktur. Kıyamet günü yerin yarılmasıyla ondan ilk çıkacak olan yine benim,

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 452.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 78; Müslim, Zühd 1, (VIII, 220); Tirmizî, Zühd 39, (IV, 586); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 252.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 453.

[4] Ahmed b. Hanbel, I, 255, 373; İbn Mâce, Et'ime 49, (II, 1111); Tirmizî, Zühd 38, (IV, 580); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XI, 328.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 453.

[6] Tirmizî, Zühd 39, (IV, 583); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 502; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVIII, 310; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 318.

ancak bunda da kibirlenme yoktur. Yine kıyamet günü şefaat edeceklerin birincisi benim ve bununla iftihar etmek de yoktur."[1]

Konu hakkında müellifin zikretmiş olduğu yukarıdaki birinci hadis benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve Tirmizî'de geçmektedir.[2]

Ebû Müslim el-Eğarr'ın Ebû Hureyre ve Ebû Saîd el-Hudrî'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyumuştur: "Yüce Allah şöyle buyurdu: 'İzzet benim gömleğim, büyüklük de ridâmdır, her kim benimle nizâa kalkışırsa onu azab ederim."[3]

Bu hadisi Buhârî ve Müslim kaydetmiştir.[4] Makdisî'nin Atâ b. Saîb'ten mervî olarak naklettiği benzer manadaki bir diğer hadis ise Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe ve Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Yezid er-Rekkâşî'nin Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Hiçbir Âdemoğlu yoktur ki, bir meleğin elinde bulunan bir gem başında olmasın. Tevazu gösterdiği zaman onunla kaldırır ve der ki: 'Yüksel, yüksel ki, Allah seni yüceltti. Şayet nefsini yüceltirse o zaman da onu aşağıya çeker ve derki: Alçal, zira Allah seni alçalttı."[6]

Bu hadisi Deylemî tahric etmiştir.[7] Müellifin ayrıca Ebû Hureyre'den de nakletmiş olduğu hadis Beyhâkî'de geçmektedir.[8]

Sinan b. Sa'd, Enes b. Mâlik'ten Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Muhakkak ki Allah bana 'Alçakgönüllü olunuz ve birbirinize zulmetmeyiniz' diye vahyetti."[9]

İbn Mâce tarafından tahric edilen hadis Buhârî'nin *el-Edebü'l-Müfred*'inde merfû olarak verilmiştir.[10]

Atâ b. Ebî Rebbâh'ın Ebû Derdâ'dan rivayetine göre Hz. Peygamber (sav), Yüce Allah'ın *"De ki: Şayet Allah'ı seviyorsanız bana itaat edin ki o da sizi sevsin"*[1] âyetinin

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 455.

[2] Ahmed b. Hanbel, III, 2; İbn Mâce, Zühd 37, (II, 1440); Tirmizî, Menâkîb 1, (V, 587).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 455.

[4] Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 194; Müslim, Birr ve Sıla 38, (VIII, 35).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 454; Tayalisî, *Müsned,* I, 314; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 329; Ahmed b. Hanbel, II, 427.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 456.

[7] Hindî, *Kenzü'l-Ummâl,* III, 220.

[8] Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 277.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 457.

[10] İbn Mâce, Zühd 23, (II, 1409); Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 153.

tefsiri ile ilgili olarak; iyilik, takva, tevazu ve zillet-i nefs hususunda (itaat edin) demiştir.[2]

Bu hadis İbn Asâkir tarafından nakledilmiştir.[3]

Sâbit el-Bünânî'nin Enes'ten naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Şayet günah işlemeseniz bile, sizin hakkınızda daha çok kibirden dolayı endişelenirdim."[4]

Konuya dair müellifin zikrettiği bu hadis ise Beyhâkî'de geçmektedir.[5]

Hılâs b. Amr, Ebû Hureyre'den Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini nakletmiştir: "Sizten önce genç bir adam elbisesinin içinde gururla yürürken birdenbire yere batmış ve o kıyamet kopuncaya kadar paldır küldür batmaya devam etmektedir."[6]

Konu hakkında zikredilen bu son hadis Ebî Nuaym tarafından nakledilmiştir.[7] Hadis ayrıca Ebû Hureyre'den Muhammed b. Ziyad kanalıyla da verilmiş olup bu şekilde Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[8]

İnsanların kalbi hastalıklardan övülmeyi ve methedilmeyi sevme alışkanlığı, Hz. Peygamber'in yasakladığı davranışlardandır. Ümmetinin birbirini methetmesini de yasaklayan Hz. Peygamberden şu hadisler nakledilmiştir:

Sâbit el-Bünânî'nin Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre adamın biri Hz. Peygambere gelerek "Ey hayırlımız ve hayırlımızın oğlu, efendimiz ve efendimizin oğlu" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Ey insanlar, diyeceğinizi deyin, şeytanı sevindirmeyin, bana yüce Allah'ın buyurduğu gibi buyurun, ben Allah'ın kulu ve elçisiyim."[9]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, Nesâî ve İbn Hıbbân tarafından rivayet edilmiştir.[10]

---

[1] Al-i İmrân 3/31.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 458.

[3] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* LXVII, 163.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 468.

[5] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, V, 453.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 468, 469.

[7] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ,* VIII, 389.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 468; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 456; Buhârî, Libas 4, (V, 2182); Müslim, Libas ve Zînet 10, (VI, 148); Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, V, 144; VI, 282.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 458.

[10] Ahmed b. Hanbel, III, 153; Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 73, (VI, 71); İbn Hıbbân, *es-Sahih*, XIV, 133.

İbn Abbas'ın Ömer b. Hattâb'dan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Beni, Hristiyanların İsa b. Meryem'i övmeleri gibi aşırı bir şekilde övmeyin, zira ben Allah'ın kulu ve elçisiyim."[1]

Bu hadis ise Mâlik, Tayâlisî, Abdurrezzâk, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân tarafından rivayet edilmiştir.[2] Benzer manada Âmir b. Sa'sa'dan mervî olarak verilen bir diğer hadis ise İbn Sâ'd'ın *Tabakât*'ında geçmektedir.[3]

Abdurrahman b. Ebî Bekre'den nakledildiğine göre adamın birisi Hz. Peygamber'in (sav) huzurunda birini methedince Hz. Peygamber "Yazık sana, arkadaşının boynunu kestin." demiştir. Sonra da şöyle buyurmuştur: "Şayet biriniz kardeşini behemahal methedecekse şöyle desin: Ben Allah'a karşı kimseyi tezkiye etmem, ancak zannederim falanca Allah katında şöyle şöyledir."[4]

Konuya dair zikredilen bu son hadisi benzer lafızlarla Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Nesâî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[5]

İnsanı dünyada ve ahirette maddi manevi zararlara uğratacak hastalıklardan birisi de şan ve şeref düşkünlüğüdür. Hz. Peygamber'in dünya izzeti ve şerefi peşinde koşmayı yasakladığına, buna mukabil basit ve sıradan bir yaşantıyı tavsiye ettiğine dair eserde yer verilen hadisler şöyledir:

Ebû Mürre Mevlâ Ukayl'in Ebû Hureyre'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden birinin dünya şerefini ve malını istemesi dinini fesada uğratması bakımından, iki aç kurdun bir sürüye arkadan ve önden dalarak onları dağıtmasından daha hızlıdır."[6]

Hadisi Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[7] Müellif hadisi başka isnadlarla da rivayet etmiş olup, Ebû Hâzim kanalıyla yine Ebû Hureyre'den nakletmiş olduğu

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 459.

[2] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Mukaddime, (I, 33); Tayalisî, *Müsned,* I, 6; Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 273; Humeydî, *Müsned,* I, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 23, 24; Ebû Yâ'la, *Müsned,* I, 142; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 133.

[3] İbn Sâ'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VII, 34.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 461.

[5] Tayalisî, *Müsned,* I, 116; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 297; Ahmed b. Hanbel, V, 45/51; Buhârî, Şehâdet 16, (II, 946); Edeb 54, (V, 2252); Müslim, Zühd 15, (VIII, 227); Ebû Dâvud, Edeb 10, (II, 669); Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 68, (VI, 68); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 80; Beyhâkî, *Sünen*, X, 242.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 459.

[7] Ebû Yâ'la, *Müsned,* XI, 331; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 268.

şekliyle Taberânî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[1] Kâ'b b. Mâlik isnadıyla ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Tirmizî ve Beyhâkî nakletmiştir.[2] İbn Ömer isnadıyla Abdullah b. Dînâr'dan naklettiği hadisi ise İbn Asâkir tahric etmiştir.[3] Makdisî'nin vermiş olduğu hadisin bir başka varyantında ise; Asım b. Adiyy ve kardeşinin Hayber hisselerinden yüz hisse almasından dolayı kendisine hitaben yukarıdaki beyanda bulunduğu ifade edilmiştir. Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadis için Taberânî; bu isnadla Âsım b. Adiyy'den İsâ b. Yunus'tan başka rivayet eden olmadığını ifade etmiştir.[4]

Hafs b. Ubeydullah'ın Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Nice pejmurde toza toprağa bulanmış insanlar vardır ki, şayet Allah'a yemin etse yemininde yalancı çıkarmaz."[5]

Hadisi Abd b. Humeyd rivayet etmiştir.[6]

Allah ve Rasûlü'nün her fırsatta tavsiye ettikleri ibadetlerin özü ve esası olan ihlas ve samimiyeti yakalamanın önündeki en büyük engel şüphesiz riya, yani gösteriştir. Allah için yapılması gereken ibadet ve amellerin sevabından yoksun kalmayı netice verebilecek bu kalbi eylemden sakınılması gerektiğine dair Hz. Peygamberden şu hadisler rivayet edilmiştir:

Muhammed b. Abdurrahman, Ebû Lübâbe, Sa'd b. Mâlik isnadıyla rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Rızkın hayırlısı yetecek kadar olanı, zikrin hayırlısı da gizli olanıdır."[7]

Ahmed b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından rivayet edilen hadisin[8] isnadı hakkında Şuayb el-Arnaûd zayıf olduğunu söylemiştir.[9]

Eyyub'un Ebû Osman en-Nehdî'den rivayet edildiğine göre Ebû Musa el-Eş'ârî

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 460; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* I, 236; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 268.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 460; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 84; Ahmed b. Hanbel, III, 456/460; Dârimî, Rikak 21, (II, 394); Tirmizî, Zühd 43, (IV, 588); Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 267.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 460; İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* XLVIII, 460.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 560; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVII, 173; *el-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 281; Hâkim, *Müstedrek*, III, 474; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 269.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 463.

[6] Abd b. Humeyd, *Müsned,* I, 370.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 461.

[8] Ahmed b. Hanbel, I, 172, 180, 187; Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 81; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 91; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 296.

[9] Ahmed b. Hanbel, I, 172, 180, 187, (Dipnot).

şöyle demiştir: Biz Allah Rasûlü (sav) ile birlikteyken dedik ki: "Ey Allah'ın rasulü seferdeyken nasıl tekbir getirelim?" Derken cemaat yüksek sesle tekbir getirmeye başladı. Bunun üzerine Allah Rasûlü "Ey insanlar kendinize acıyın, siz ne bir sağıra dua ediyorsunuz, ne de bir gâibe. Muhakkak siz işiten yakın bir zâta dua ediyorsunuz." buyurdu. Sonra benim yanıma geldi ve ben "Güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur.' diyordum. Bunun üzerine "Ey Abdullah b. Kays sana cennet definelerinden bir define göstereyim mi?" dedi. Ben "Hay hay yâ Rasûlallah." dedim. De ki: "Güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur." buyurdular.[1]

Bu hadis Buhârî ve Ebû Yâ'lâ tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Hasan el-Basrî'nin Ebû Bekre'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden biri, Ramazan'ın tamamında oruç tuttum ve tamamında namaz kıldım, demesin." (Râvî der ki) Allah Rasûlü kişinin nefsini tezkiye etmesini hoş görmedi de ondan mı, yoksa uykudan ve gafletten kaçış olmayacağı için mi böyle söyledi bilmiyorum.[3]

Bu hadis ise Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[4]

Müreyye b. Katerî'den rivayet edildiğine göre Adiyy b. Hâtim şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Rasûlü, babam sıla-i rahimde bulunur dururdu." Bunun üzerine Hz. Peygamber "Baban istediğine kavuştu, yani hatırlandı." dedi.[5]

Hadisi Tayâlisî, İbn Câ'd, Ahmed b. Hanbel ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[6]

Bekkâr b. Abdulaziz b. Ebî Bekre, Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Kim riya yaparsa Allah onu gösterir ve işittirir."[7]

Ahmed b. Hanbel tarafından Abdullah, Ebî, Ahmed b. Abdulmelik, Bekkâr, Ebî, Ebû Bekre isnadıyla rivayet edilen hadis[8] için Şuayb el- Arnaûd, Bekkâr b. Abdulaziz'den ötürü zayıf olduğunu söylemiştir.[1]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 461.

[2] Buhârî, Duâ 50, (V, 2346); Tevhid 9, (VI, 2690); Ebû Yâ'la, *Müsned,* XIII, 187.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 462.

[4] Ahmed b. Hanbel, V, 39; Ebû Dâvud, Sıyâm 47, (I, 734); İbn Huzeyme, *es-Sahih,* III, 281; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* VIII, 224; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, III, 180, 318.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 462, 463.

[6] Tayalisî, *Müsned,* I, 139; İbni Câ'd, *Müsned,* I, 96; Ahmed b. Hanbel, IV, 258, 379; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 41.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 463.

[8] Ahmed b. Hanbel, V, 45.

Mekhûl Ebû Abdullah eş-Şâmî'nin Ebû Hind ed-Dârî'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim görsünler ve duysunlar diye iş yaparsa, Allah kıyamet günü onun maksadının gösteriş ve duyurma olduğunu ortaya çıkarır."[2]

Konu hakkında zikredilen bu son hadisi Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[3]

Şöhrete karşı tanınmamayı ve sıradanlığı, basitliği tercih etmeleri hakkındadır:

Kadınların fitne sebebi olduğu gerekçesiyle sahabeden bazılarının bekarlığı evlenmeye tercih ettiklerini belirten müellif konuya dair delil olarak aşağıdaki hadisleri nakletmiştir:

Ebû Nadre'den nakledildiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir: Bir defasında Allah Rasûlü (sav) ikindiden sonra güneşin batışına kadar bize hitab etmişti. Kıyamete kadar olacak olan şeylerden bildirmedik bir şey bırakmadı. Ancak bilen bildi, bilmeyen de bilmedi. O şöyle demişti: "Dünya yemyeşil çekici ve tatlıdır, Allah nasıl amel işleyeceğinizi görmek için sizi burada halife kımıştır. Şu halde dünyaya ve kadınlara karşı dikkatli olun."[4]

Bu hadis benzer lafızlarla Müslim, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, Hâkim ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[5] Makdisî hadisi Abdulaziz b. Suhayb vasıtasıyla Enes b. Malik'ten de nakletmiştir. Temel hadis kaynaklarında rastlayamadığımız hadis için Heysemî, Bezzâr'ın naklettiğini ifade ederek senedindeki Mübarek Ebû Suhaym'dan ötürü hadisin metrûk olduğunu belirtmiştir.[6]

Ebû Osman en-Nehdî'nin Üsâme b. Zeyd'den naklettiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Benden sonra erkekler için kadınlardan daha zararlı bir fitne unsuru bırakmadım."[7]

Tarih boyunca kadını aşağılamak için kullanılan hadisler arasında en yaygınlarından olan yukarıdaki hadisi Abdurrezzâk, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Beyhâkî

---

[1] Ahmed b. Hanbel, V, 45, (Dipnot).

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 463.

[3] Ahmed b. Hanbel, V, 270; Dârimî, Rikak 35, (II, 400); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXII, 319; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 331.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 464.

[5] Müslim, Rikak 1, (VIII, 89); Tirmizî, Fiten 26, (IV, 483); Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 352; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 551; Beyhâkî, *Sünen*, III, 369; *Şuabü'l-Îmân*, IV, 361, 362.

[6] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* XI, 140.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 465.

gibi geniş bir topluluk nakletmiştir.[1] Ancak hadis gerek metin gerekse isnad açısından problemlidir. Zira rivayetlerin tamamının isnadında yer alan râvi Süleyman et-Teymî'nin işitmediği şeyleri bizzat duymuş gibi nakleden müdellis bir kimse olduğu söylenmektedir.[2] Her ne kadar Ebû Osman'ın hadislerini en iyi bilen talebesi olarak bilinse de başkalarından tedlis yapan kişinin hocasından yapmayacağı garanti edilemez. Dolayısıyla râvi hadisi hocasından rivayet etmiş olsa dahi, metin açısından da Hz. Peygambere ait oluşu noktasında problemli olmasından dolayı, tedlis yapılmış olması muhtemeldir.[3]

İslam Dini inananlarını her türlü aşırılıktan sakındırmıştır. Allah'a taat hususunda dahi, insanın sorumluluğunun üzerinde fıtratını zorlayarak ifrat veya tefrite düşmesinin bizzat Hz. Peygamber'in dilinden yasaklandığına dair eserimizde şu hadisler yer almıştır:

Ahnef b. Kays'ın Abdullah b. Mes'ud'dan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Taşkınlık yapanlar helak oldular." Bu sözü üç defa söyledi.[4]

Hadisi Ahmed b. Hanbel, Müslim, Ebû Dâvud, Ebû Yâ'lâ ve Taberânî rivayet etmiştir.[5]

Sâbit el-Bünânî'den rivayet edildiğine göre Enes b. Mâlik'in şöyle demiştir: "Allah Rasûlü ay sonunda visal orucu tutmuştu da, Bunu gören bazı insanlar da visal yapmıştı. Hz. Peygambere bu durum anlatılınca şöyle buyurdular: 'Şayet bu ay bize uzamış olsa bile, öyle bir visal yapardım ki, bu işin derinliğine dalanlar vazgeçerdi. Muhakkak ki ben sizin gibi değilim, zira rabbim beni dinlendirir, doyurur ve içirir."[6]

Bu hadis ise İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Yâ'lâ, İbn Huzeyme, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[7]

Mescidde oturarak orada daha çok vakit geçirmeye çalışmanın önemini

---

[1] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 305; Humeydî, *Müsned,* I, 249; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 46; VII, 467; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 200, 210; Buhârî, Nikah 18, (V, 1959); Müslim, Rikak 1, (VIII, 89); İbn Mâce, Fiten 19, (II, 1325); Tirmizî, Edeb 31, (V, 103); Nesâî, İşretü'n-Nisâ 65, 114, (V, 364, 400); Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 260; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIII, 306; Beyhâkî, *Sünen*, VII, 91.

[2] Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl,* II, 212.

[3] Ateş, Ali Osman, *Hadis Temelli Kalıp Yargılarında Kadın*, s. 48.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 466.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 386; Müslim, İlim 4, (VIII, 58); Ebû Dâvud, Sünnet 6, (II, 611); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VIII, 422, 424; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 175.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 466.

[7] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 330; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 124, 200, 253; Buhârî, Temennî 9, (VI, 2645); Müslim, Sıyâm 11, (III, 134); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 36, 221; İbn Huzeyme, *es-Sahih,* III, 280; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 325; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 282.

vurgulayan İbnü'l-Kaserâni konu hakkında aşağıdaki hadisleri örnek vermiştir:

Hasan el-Basrî'nin Osman b. Ebî'l-Âs'tan rivayetine göre Sakîf kabilesinin heyeti müslüman olmak için Allah Rasûlü (sav)'nün huzuruna geldikleri vakit, Hz. Peygamber kalpleri rikkat kazansın diye onları mescide indirmişti. Onlara dedi ki: "Size (Muvakkaten) cihada çağrılmama ve amel işlememe hakkı tanıyorum, ancak namaz bulunmayan dinde hayır yoktur."[1]

Bu hadis Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî tarafından kaydedilmiştir.[2]

Hafs b. Âsım'ın Ebû Hureyre'den rivayetine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Yedi grup insanı Allah, hiçbir gölgenin bulunmadığı günde arşının gölgesinde gölgelendirecektir: Adaletli devlet başkanı, yüce Allah'a ibadetle yetişen ve kalbi mescitlere bağlı olan genç, Allah için birbirini severek bir araya gelen ve ayrılan iki kişi, itibarlı ve güzel bir kadının davetine 'Ben alemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım' diyen kimse, sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek şekilde gizli sadaka veren adam ve tek başına Allah'ı hatırlayarak göz yaşı akıtan kimsedir."[3]

Bu hadis ise Buhârî, Tirmizî, Nesâî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî'de geçmektedir.[4]

Sâbit el-Bünânî'nin Enes b. Mâlik'ten naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki, Allah'ın evlerini imar edenler yüce Allah'ın dostudur."[5]

Tayâlisî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî tarafından Salih el-Mürrî, Sâbit, Enes isnadıyla rivayet edilen hadis hakkında Beyhâkî, Salih el-Mürrî'den dolayı zayıf olduğunu söylemiştir. Taberânî de Salih el-Mürrî'nin Sâbit'ten işitmesinin mümkün olmadığı görüşündedir.[6]

Musa b. Ebî Hubeyb, ashab-ı nebî Hakem b. Umeyr es-Sümâlî tarikiyle Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Dünyada misafir olarak yaşayın ve ev olarak mescitleri edinin."[7]

Ebû Nuaym'ın *Hilye*'sinde biraz daha uzunca hadisin baş tarafı olarak verilen

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 469.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 126; Ahmed b. Hanbel, IV, 218; Beyhâkî, *Sünen*, II, 444, 445.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 469.

[4] Buhârî, Kitâbü'l-Muhâribîn 4, (VI, 2496); Tirmizî, Zühd 53, (IV, 598); Nesâî, Kitâbü'l-Kadâ 3, (III, 461); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* X, 338; Beyhâkî, *Sünen*, III, 65, 445; X, 87.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 470.

[6] Tayalisî, *Müsned,* I, 272; Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 132; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* III, 67; Beyhâkî, *Sünen*, III, 66.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 470.

hadisi[1] Elbânî *es-Silsiletü'd-Daîfe*'sinde zayıf olarak zikretmiştir.[2]

İslam'de önemli bir ibadet olarak kabul edilen, insanın kainatı, kendisini, günahlarını, ölümü ve ötesini vs. tefekkür etme fikri ameliyesinin önemine değinen müellifimiz aşağıdaki hadisleri nakletmiştir:

Nâfi, İbn Ömer'den Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Gerçekten Lokman bir peygamber değildi, fakat tefekküre düşkün, iyi niyetli, Allah'ı seven ve onun da kendisin sevdiği bir kul idi ve ona hikmeti vermişti."[3]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadis İbn Asâkir tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Osman en-Nehdî'nin Ebû Musa el-Eş'ârî'den naklettiğine göre Hz. Peygamber, bahçenin birisinde yanında bulunan bir değneği su ile çamur arasına dikmeye çalışıyordu. Derken bir adam gelerek kapıyı çaldı. Hz. Peygamber "Kapıyı açın ve onu cennetle müjdeleyin." buyurdu.[5]

Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim ve İbn Hıbbân tarafından nakledilen hadiste, bahsi geçen kişinin Ebû Bekir olduğu anlaşılmaktadır.[6]

Amr, Zedân, tarikiyle nakledildiğine göre Berâ b. Âzib şöyle demiştir: "Allah Rasûlü (sav) ile beraber Ensâr'dan bir adamın cenazesine iştirak etmek üzere çıkmıştık. Cenaze defnedilmek üzereyken kabre vardık. Allah Rasûlü (sav) kabre yönelerek oturdu ve biz de sanki başımızın üzerinde bir kuş varmış gibi onunla birlikte oturduk. Allah Rasûlü (sav) yüce Allah'ın dilediği kadar oturdu. Sanki o eliyle yeri karıştırıyordu, sonra başını kaldırdı ve 'Allah'ım kabir azabından sana sığınırım' diye üç defa tekrarladı."[7]

Tefekkürün önemine dair kaydedilen bu son hadisi ise Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvud rivayet etmiştir.[8]

Yine sûfîliğin önemli esaslarından olan, kulun devamlı olarak bütün hallerini Allah'ın gördüğünü ve bildiğini tefekkür etmesi ve ona göre dikkatli davranması

---

[1] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ,* I, 358.

[2] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* III, 326.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 470.

[4] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* XVII, 85.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 471.

[6] Ahmed b. Hanbel, IV, 406; Buhârî, Edeb 119, (V, 2295); Müslim, Fedâilü's-Sahabe 3, (VII, 117); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XV, 341.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 471.

[8] Abdurrezzâk, *Musannef,* III, 580; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III, 51, 54; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 287; Ebû Dâvud, Sünnet 27, (II, 652).

anlamına gelen murâkabe ve müşâhede konusunda eserimizde aşağıdaki hadise yer verilmiştir:

Nâfi'nin İbn Ömer'den rivayetine göre, Hz. Peygamber (sav) kendisine gelen bir adama "Bana misafirine ne yaptığını anlat" demişti. Bunun üzerine adam misafirinin kendisini şikayet ettiğini zannederek misafirine ne yaptığını anlattı. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Cibrîl (a.s.) bana haber verdi ki: 'Yüce Allah senin misafirine yaptığına taaccüb etti, ya da yüce Allah senin yaptığına tebessüm etti."[1]

Yukarıdaki verildiği şekliyle temel hadis kaynaklarında rastlayamadığımız hadisi benzer lafızlarla ve Ebû Hureyre'den mervî olarak Ebû Avâne nakletmiştir.[2]

İnsanlar arası ilişkilerde ideal bir nezaket örneği sergileyen Hz. Peygamber, kendisine ihsanda bulunan bir kimseye muhakkak surette iltifat ve teşekkürde bulunmuştur. Onun bu konudaki davranışlarına ve müminlere olan tavsiyelerine dair eserde yer alan hadisler ise şöyledir:

Abdulmelik b. Umeyr, İbn Ebî Mualla, tarikiyle rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü hutbeye çıkıp şöyle buyurmuştur: "İnsanlardan arkadaşlığında ve malında bize Ebû Bekir'den daha cömert davranan kimse yoktur. Eğer bir dost edinmiş olsaydım Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat iman kardeşliğimiz, sevgi ve samimiyetimiz vardır" diye iki veya üç kere söyledi. Sonra da "Dikkat edin, sizin Peygamber'iniz yüce Allah'ın dostudur." demiştir.[3]

Ahmed b. Hanbel, Tirmizî ve Taberânî'nin nakletmiş olduğu hadis hakkında Tirmizî; hadisin hasen garib olduğunu söylemiştir.[4] Şuayb el-Arnaûd ise, İbn Ebû Muallâ'dan dolayı isnadın zayıf olduğunu söylemiştir.[5]

Ebû Sâlih, Ebû Hureyre'den Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Ebû Bekir'in malı bana yaradığı kadar hiç bir mal bana yararlı olmadı. Bunun üzerine Ebû Bekir ağladı ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü, ben ve malım yalnız senindir."[6]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Nesâî ve İbn Hıbbân rivayet

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 480.

[2] Ebû Avâne, *Müstahrec,* V, 202.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 480.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 478; IV, 211; Tirmizî, Menâkıb 15, (V, 607); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXII, 328.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 478, (Dipnot).

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 481.

etmiştir.[1]

Misver b. Mahrame'den rivayet edildiğine göre Abdurrahman b. Avf, Sâlim b. Ömer'e kırk bin dinâr karşılığında bir arazi satmıştı. Bu malı Kureyş ve Benî Mahzûm arasında paylaştırdı. Bundan Hz. Âişe'ye de göndermişti de, o bunun üzerine şöyle demişti: "Ben Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğini işittim: 'Benden sonra sizin sıkıntınızı ancak sâlihler paylaşır.' Allah İbn Avf'a Cennet çeşmesinden içirsin."[2]

Bu hadis benzer lafızlarla Ebû Nuaym ve Taberânî'de geçmektedir. Taberânî'nin rivayetinde *Salihler* ibaresi yerine *Sabredenler* ifadesi geçmektedir.[3]

Ashâb-ı Şecere'den olan Abdullah b. Ebî Avf'tan nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav)'ne bir kavim zekatlarını getirdiğinde "Allah'ım onlara salât eyle." diye dua etmiştir. Bunun üzerine babam da ona zekatını getirdi. Hz. Peygamber ona da "Allah'ım Âl-i Benî Evfâ'ya salât eyle." demiştir.[4]

Konuya dair zikredilen bu hadis ise Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Taberânî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[5]

Yahya b. Ebî Kesîr'in Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) bir kavmin yanında iftar ederken "Aranızda oruçlu olanlar oruçlarını açsın ki, yemeğinizi iyiler yesin ve üzerinize sekine insin." buyurmuştur.[6]

Hadisi son kısmı itibariyle farklı olarak İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Nesâî ve Ebû Yâ'lâ kaydetmiştir. Şu kadar ki, *Sekine* yerine *Melekler* ibaresi vardır.[7]

Muhammed b. Sâbit'in Ebû Hureyre'den rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Bir adam mümin kardeşine 'Allah seni hayırla mükafatlandırsın' derse, şüphesiz en güzel övgüyü yapmış olur."[8]

---

[1] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 348; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 253; İbn Mâce, Mukaddime 11, (I, 36); Nesâî, Menâkîb 1, (V, 37); İbn Hıbbân, *es-Sahih*, XV, 273.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 481.

[3] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ,* I, 99; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IX, 56.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 481.

[5] Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 58; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 354, 355; Buhârî, Meğâzi 33, (IV, 1529); Müslim, Zekat 55, (III, 121); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVIII, 10; Beyhâkî, *Sünen*, II, 152; VII, 5.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 481.

[7] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 344; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 118, 201; Dârimî, Savm 51, (II, 40); Nesâî, Kitâbü'd-Duâ bâ'de-l-Ekl 8, (IV, 202); Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 87, (VI, 81); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VII, 292, 293.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 482.

Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe ve Taberânî tarafından Musa b. Ubeyde, Muhammed b. Sâbit, Ebû Hureyre isnadıyla rivayet edilen hadis[1] hakkında Heysemî, Musa b. Ubeyde'den ötürü zayıf olduğunu söylemiştir.[2]

Ebû Zübeyr'in Câbir b. Abdullah'tan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kime bir iyilik yapılırsa ona mukabelede bulunsun, şayet buna imkan bulamazsa o iyiliği methetsin. Zira onu methettiği zaman onun şükrünü yerine getirmiş olur. O iyiliği gizleyen kimse onu inkar etmiş olur. Kendisine verilmeyen bir şey, kendisinde varmış gibi havalara giren kimse de iki yalan elbisesi giymiş çıplak kimse gibidir."[3]

Bu hadis Tirmizî'de geçmektedir.[4]

Sıla b. Züfer'den nakledildiğine göre Huzeyfe el-Yemânî şöyle demiştir: Ramazan'da Allah Rasûlü (sav) ile birlikte gece namazı kılmıştım. Sonra Hz. Peygamber kalktı ve gusletmeye başladı, ben de ona sütre yaptım. Ben kovadaki sudan biraz artırdım. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Dilersen onu bırak, ya da üzerine dök." dedi. Bunun üzerine ben "Ey Allah'ın Rasûlü (sav) bu kalanı ben üzerime dökmek istiyorum" dedim ve onunla guslettim. Bu esnada Hz. Peygamber bana sütre yapıyordu. "Bana sütre yapmayın" deyince Hz. Peygamber "Senin bana yaptığın gibi ben de sana sütre yaparım" dedi.[5]

Konu hakkında eserde yer verilen bu son hadisi İbn Asâkir tahric etmiştir.[6]

Başa gelen her türlü musibet ve zorluğa karşı, ve aynı zamanda rahatlık içerisindeyken de Allah'a hamd etmeye devam etmek gerektiğine dair Hz. Peygamber'in şu tavsiyelerine yer verilmiştir:

Saîd b. Cübeyr'in İbn Abbas'tan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sıkıntıda ve rahatlıkta Allah'a hamd edenlerin cennetine girenlerin ilki ben olacağım."[7]

---

[1] Abdurrezzâk, *Musannef,* II, 216; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 322; Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağir,* II, 291.

[2] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* (VIII, 110).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 482.

[4] Tirmizî, Birr ve Sıla 87, IV, 379.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 482.

[6] İbn Âsâkir, *Tarihu Dimeşk,* XII, 277.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 482.

Hadisi Taberânî ve Hâkim nakletmiştir.[1]

Ebû Kabîl'in Abdullah b. Amr'dan rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Birisi hapşırdığı veya geğirdiği zaman 'Her hal üzere Allah'a hamd olsun' derse bununla yetmiş derdi def eder ki, bunun en hafifi cüzzâmdır."[2]

Bağdâdî'nin nakletmiş olduğu rivayeti[3] İbnü'l-Cevzî *Kitâbü'l-Mevzûât*'ında mevzû olarak zikretmiş,[4] Zehebî de İbn Lehîa'dan ötürü hadisin münker olduğu kanaatindedir.[5]

Ömer b. Sa'd'ın babası Sa'd b. Ebî Vakkas'dan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Mü'minin işi ne güzeldir; kendisine bir hayır isabet ederse yüce Allah'a hamd ve şükreder ve yine kendisine bir musibet isabet ederse de hamd ederek sabreder. Şu halde mümin her şeyde ödüllendirilir, hatta önüne konulan bir lokmada dahi."[6]

Bu hadis ise Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Nesâî ve Taberânî'de geçmektedir.[7]

Süleym b. Âmir, Ebû Ümâme tarikiyle Hz. Peygamber'in (sav) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yüce Allah meleklere şöyle der: 'Kuluma gidin ve ona bir musibet isabet ettirin.' Bunun üzerine melekler o şahsa gelerek bir bela isabet ettirirler. O kişi yüce Allah'a hamd eder. Bunun üzerine melekler geri dönerek 'Rabbimiz, bize emir buyurduğun gibi ona bir musibet verdik ve o hamd etti.' Allah Teâla şöyle buyurur: 'Ona gidin, muhakkak ki ben onun sesini işitmeyi seviyorum."[8]

Taberânî'nin Ebû Zeyd, Ebû'l-Yemân, Ğufeyr b. Ma'den, Süleym b. Âmir, Ebû Ümâme isnadıyla verdiği ve Beyhâkî'de de geçen hadis[9] için Heysemî, Ğufeyr'den dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[10]

Ebû Zübeyr'in Câbir b. Abdullah'tan rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle

---

[1] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XII, 19; Hâkim, *Müstedrek*, I, 681.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 483.

[3] Bağdâdî, *Târîh*, XIII, 28.

[4] İbnü'l-Cevzî, *el-Mevdû'ât,* III, 264.

[5] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, VIII, 27.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 483.

[7] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 197; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 173, 182; Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 260, (VI, 263); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VI, 179.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 483.

[9] Taberâni, *El-Mu'cemü'l-Kebîr,* VIII, 166; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 149.

[10] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* II, 343.

buyurmuştur: "Kendisine bir nimet verilip de Allah'a hamd eden hiçbir kul yoktur ki, o şükür o nimeti fazlalaştırmış olmasın."[1]

Konuya dair zikredilen bu son hadisi Beyhâkî tahric etmiştir.[2]

Makdisî, insanları birbirine düşüren, ateşin odunu yaktığı gibi sevapları bitiren bir duygu olan hasedden kaçınmaları konusunda Hz. Peygamber'in ümmetine yönelik şu uyarılarına yer vermiştir:

Evsat b. İsmail b. Evsat el-Becelî'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) vefat ettikten sonra Ebû Bekir es-Sıddîk şöyle demiştir: "Allah Rasûlü (sav) bir yıl önce benim şu yerimde ayağa kalktı." Ebû Bekir böyle söyledikten sonra ağladı. Daha sonra hadis rivayetine devamla dedi ki: "Doğruluktan ayrılmayınız, zira doğruluk şüphesiz iyiliktendir. Doğruluk ve iyilik sahibi cennettedir. Yalancılıktan da sakınınız, çünkü yalancılık şüphesiz şer ile beraberdir ve her ikisi de cehennemdedir. Allah'tan muâfât (Hoşlanılmayan şeylerden selâmet ve afiyette olmayı) dileyiniz. Çünkü hiç kimseye imandan sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmemiştir. Sıla-i rahmi kesmeyiniz, birbirinizden yüz çevirip küsmeyiniz, birbirinize hased etmeyiniz, birbirinize buğz (düşmanlık) etmeyiniz ve ey Allah'ın kulları, kardeşler olunuz."[3]

İlk hadisi Tayâlisî, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, İbn Mâce ve Ebû Yâ'lâ rivayet etmiştir.[4]

Yaîş b. Velîd, Zübeyr b. Avvâm tarikiyle nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Geçmiş toplumların hased ve kin besleme hastalığı size de bulaştı. İşte bu saçı tıraş etmek gibi değil, dini kökten yok etmekdir. Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, birbirinizi sevmeden mü'min olamazsınız. Aranızda birbirinizi sevmeyi gerçekleştirecek olan şeyi size haber vereyim mi? Selamı aranızda yayın."[5]

Bu hadis Tayâlisî, Abdurrezzâk, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 483.

[2] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 98.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 484.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 3; Humeydî, *Müsned,* I, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 3; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, I, 252; İbn Mâce, Duâ 5, (II, 1265); Ebû Yâ'la, *Müsned,* I, 112.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 484, 485.

[6] Tayalisî, *Müsned,* I, 27; Abdurrezzâk, *Musannef,* X, 385; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 164, 167; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 56, (IV, 664); Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 32; Beyhâkî, *Sünen*, X, 232.

Ebû'z-Zenâd'ın Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Hased, tıpkı ateşin odunu yediği gibi sevapları yer bitirir. Sadaka da suyun ateşi söndürdüğü gibi hatayı söndürür. Namaz mü'minin nurudur, oruç da ateşten koruyucu bir kalkandır."[1]

İbn Mâce ve Ebû Yâ'lâ tarafından Ebû Füdeyk, İsâ b. Ebî İsâ el-Hannât, Ebû Zenâd, Enes b. Mâlik isnadıyla verilen hadis[2] için Elbâni, İsa b. Ebî İsâ'dan dolayı zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Allah tarafından insana verilen ve yerinde kullanıldığı takdirde diğer duygular gibi insanın dünya ve ahireti için yararına olacağı muhakkak olan hased etme hususunda, hangi durumlarda hased edilmesinin meşru ve faydalı olduğunu bizzat Hz. Peygamber bildirmiştir. İbn Şihâb ez-Zührî, Sâlim b. Abdullah, Abdullah b. Ömer isnadıyla rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Hased ancak iki kişiye karşı caizdir. Birisi; Allah'ın kendisine mal verdiği ve gece gündüz tasadduk eden kimse. Diğeri de; Allah'ın kendisine şu Kur'an'ı verdiği ve gece gündüz onunla haşır neşir olan kişi."[4]

Abdurrezzâk, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Beyhâkî tarafından benzer lafızlarla nakledilen hadis için, Ebû Yâ'lâ'nın rivayeti tercih edilmiş görünmektedir.[5] Müellifin bu bâbta benzer manada verdiği Abdullah b. Mes'ud'dan mervî diğer bir hadiste ise; hased edilmesi caiz olan "Kendisine verilen malı hak uğrunda sarfeden ile kendisine hikmet verilip, gereğince hükmeden ve başkasına öğreten kimse" ifadesi vardır. Hadisi bu şekilde Humeydî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Nesâî ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[6] Hased edilmesinde mahzur bulunmayan iki kişi için Hz. Peygamber'in; "Allah'ın kendisine Kur'an'ı öğrenmeyi nasip edip de gece gündüz onu tilâvet eden ile kendisine ilim verilen" kişiler olduğunu söylediği ve müellifin Süleyman b. Zekvân'dan mervî olarak verdiği diğer bir

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 485.

[2] İbn Mâce, Zühd 22, (II, 1408); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 330.

[3] İbn Mâce, Zühd 22, (II, 1408), (Dipnot).

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 485, 486.

[5] Abdurrezzâk, *Musannef,* III, 360; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 8; Buhârî, Fedâili'l-Kur'an 20, (IV, 1919); Müslim, Salâtü'l-Müsafirîn 47, (II, 201); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 365; İbn Hıbbân, *es-Sahih*, I, 334; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 188.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 486; Humeydî, *Müsned,* I, 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 385, 432; Buhârî, Zekat 5, (II, 510); Ahkâm 3, (VI, 2612); Müslim, Salâtü'l-Müsafirîn 47, (II, 201); İbn Mâce, Zühd 22, (II, 1407); Nesâî, İlim 2, (III, 426); İbn Hıbbân, *es-Sahih*, I, 292.

hadis ise, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Nesâî ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[1]

Kesîr b. Mürre, Yezid b. el-Ahnes isnadıyla verilen benzer manadaki diğer bir metinde ise Hz. Peygamber tarafından; "Gece gündüz Allah'ın kendisine verdiği Kur'an ile haşır neşir olana ve Allah'ın kendisine verdiği maldan gece gündüz infak eden" kimselere imrenmenin meşru olduğu ifade edilmiştir. Hadis Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[2] A'meş, Sâlim b. Ebî'l-Câ'd, Ebû Kebeş el-Ensârî isnadıyla aynı manada verilen ve eserimizde geçen diğer bir rivayet de yine Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[3]

Hangi durumlarda hased etmenin caiz olduğuna dair Beyhâkî'nin kaydettiği diğer bir hadiste, Abdurrahman b. Ğanem, Muâz b. Cebel tarikiyle Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "İlim tahsili haricinde yaltaklanma veya imrenme mü'minin ahlakından değildir."[4]

İnsanların arasını bozmaya yönelik birinden diğerine söz taşıma anlamına gelen koğuculuk, İslam'da kesin bir dille yasaklanmış kötü huylardandır. Konu ile alakalı eserde Hz. Peygamber'in şu uyarılarına yer verilmiştir:

Hemmâm b. El-Hâris, Huzeyfe'den Hz. Peygamber'in (sav) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kattât (Koğuculuk yapan) cennete giremez."[5]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Nesâî ve Taberânî'de geçmektedir.[6] Makdisî'nin İbrahim b. Yezid en-Nehâi, Hemmâm b. el-Hâris isnadıyla verdiği diğer bir rivayette; Huzeyfe'nin yanına gelen bir adamın söz taşıdığı söylenmesi üzerine, Hz. Peygmberden söz taşıyanın cennete giremeyeceğini işittiğini söylemiştir. Hadis bu şekilde Tayâlisî, Humeydî, Ahmed b. Hanbel ve Tirmizî tarafından nakledilmiştir.[7]

Bu hususta Beyhâkî'de geçen, Zührî'nin yeğeni Muhammed b. Abdullah, Urve ve Humeyd, Ebû Eyyüb el-Ensârî isnadıyla nakledilen diğer bir hadise göre Hz.

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 486; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 479; Buhârî, Fedâili'l-Kur'an 20, (IV, 1919); Nesâî, İlim 2, (III, 426); Beyhâkî, *Sünen*, IV, 189.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 488; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 104; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXII, 239; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, II, 337.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 489; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 230; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXII, 345; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 189.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 489, 490; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, IV, 224.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 490.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 329; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 382, 402; Nesâî, Tefsir/Kalem, (VI, 496); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IV, 278.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 490; Tayalisî, *Müsned,* I, 56; Humeydî, *Müsned,* I, 210; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 389, 404; Tirmizî, Sıfatü'l-Birr ve Sıla 79, (IV, 375).

Peygamber (sav) ashabına "Udâ nedir bilir misiniz?" diye sormuş, orada bulunanlar "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" demişler. Bunun üzerine Hz. Peygamber "İnsanların sözlerini başka insanlara taşıyarak aralarını bozmaktır." demiştir.[1]

Konu hakkında Zeyd b. Zâide, Abdullah b. Mes'ud tarikiyle nakledilen diğer bir rivayete göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Sahabilerimden herhangi birisi bana bir kimseden bir şey iletmesin. Gerçekten ben evimden onlara (ashabıma) çıktığımda salim olan bir kalple çıkmayı arzu ediyorum."[2]

Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî'nin naklettiği hadis hakkında Tirmizî sadece Zeyd rivayet ettiğinden garib olduğunu söylemiştir.[3] Eserlerin tahkikinde Şuayb el-Arnaûd, Elbâni ve Hüseyin Selim Esed de hadisin zayıf olduğunu söylemişlerdir.[4]

İslam Dini'nin yasaklamış olduğu kötü huylardan bir diğeri ise, fiili bir yalancılık olan iki yüzlülüktür. Konu hakkında şu hadislere yer verilmiştir:

A'meş'in Ebû Salih'ten, onun da Ebû Hureyre'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet günü Allah katında insanların en şerlisi olarak ikiyüzlüleri bulursunuz."[5]

Hadisi İbn Ebî Şeybe rivayet etmiştir.[6] A'rec kanalıyla yine Ebû Hureyre'den mervî olarak nakledilen ve müellifin de burada yer verdiği benzer manadaki diğer bir hadis ise, Mâlik ve Ebû Dâvud tarafından rivayet edilmiştir.[7]

Nuaym b. Hanzale'nin Ammâr b. Yâsir'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Dünyada ikiyüzlü olan kimsenin, kıyâmet günü ateşten iki dili olacaktır."[8]

Bu hadis İbn Ebî Şeybe ve Ebû Dâvud tarafından rivayet edilmiştir.[9]

İnsanoğlunun en güçlü olduğu, ancak akletmesinin de bir o kadar zayıfladığı an

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 491; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 493.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 491.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 395; Ebû Dâvud, Edeb 33, (II, 681); Tirmizî, Menâkıb 64, (V, 710); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 266; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 494, 495.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 395, (Dipnot); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 266, (Dipnot).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 491.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 224.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 492; İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Siyer 19, (III, 368); Ebû Dâvud, Edeb 39, (II, 684).

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 492.

[9] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 223; Ebû Dâvud, Edeb 39, (II, 684).

muhakkak ki, öfkelenme anıdır. En sakin tabiatlı insanlar dahi böyle bir durumda, normal zamanda yapmayacakları ve geri dönüşü olmayan davranışlarda bulunabilmektedir. Hz. Peygamber de, öfkeli insanın halini tasvir ederek böyle bir durumdan kişinin nasıl kurtulması gerektiğine dair aşağıdaki hadislerle insanlara rehberlik etmiştir:

Ahnef b. Kays'tan rivayet edildiğine göre Hârise b. Kudâme şöyle demiştir: Allah Rasûlüne (sav) "Ey Allah'ın Rasûlü bana az ve öz öyle bir tavsiyede bulun ki, onu ezberimde tutayım" demiştim de bana şöyle demişti: "Sinirlenme." Ben sorumu tekrarlayınca her defasında "Sinirlenme" buyurdular.[1]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadisi farklı lafız ve isnadlarla İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân, Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2] Makdisî hadisi Ebû Hüseyin, Ebû Salih, Ebû Hureyre isnadıyla da vermiş olup, bu şekilde Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Tirmizî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[3]

Ebû Nadre'nin Ebû Sâid el-Hudrî'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Gazâb insanın kalbindeki bir kor parçası gibidir. Bu halde insanı görmez misiniz, gözleri kızarır boyun damarları şişer. Her kim böyle bir durumla karşı karşıya kalırsa; ayakta ise otursun, oturuyorsa sırt üstü uzansın."[4]

Hz. Peygamber'in ikindi namazını müteâkiben yapmış olduğu uzunca konuşmasına dair hadisin konuyla alakalı olması itibariyle yukarıda verilen kısmı Tayâlisî, Abdurrezzâk, Humeydî, Taberânî ve Hâkim tarafından kaydedilmiştir.[5]

Toplum içerisinde sevilmeyen davranış tarzlarından birisi de, iki veya daha fazla kişinin topluluk içerisinde arkadaşlarını bırakıp gizli gizli konuşmasıdır. Hz. Peygamber insanlar arasında huzursuzluğa sebep veren bu davranıştan da arkadaşlarını sakındırmıştır. Ebû Vâil'in Abdullah b. Mes'ud'dan rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Üç kişi olduğunuz vakit, ötekini bırakıp da ikiniz gizli gizli

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 492.

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 216; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 484; V, 34, 370, 372; Ebû Yâ'la, *Müsned,* XII, 226; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XII, 501, 504; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* II, 261, 262, 263; Hâkim, *Müstedrek*, III, 713; Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 307.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 492, 493; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 466; Buhârî, Edeb 76, (V, 2267); Tirmizî, Birr ve Sıla 73, (IV, 371); Beyhâkî, *Sünen*, X, 105.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 492.

[5] Tayalisî, *Müsned,* I, 286; Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 346; Humeydî, *Müsned,* II, 331; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IV, 140; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 551.

konuşmasın."[1]

Hadis yukarıda verildiği şekliyle Buhârî, Müslim ve Taberânî'de geçmektedir.[2] Müellif hadisi başka isnadlarla da vermiştir: Ebû Muâviye Muhammed b. Hâzim ed-Darîr, A'meş, Şakîk, Abdullah b. Mes'ud isnadıyla verilen hadisi Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[3] Abdullah b. Nümeyr, A'meş, Şakîk, Abdullah b. Mes'ud isnadıyla verilen diğer bir hadis ise İbn Mâce tarafından rivayet edilmiştir.[4] Müellifin Abdullah b. Dinâr kanalıyla Abdullah b. Ömer'den mervî olarak verdiği diğer bir hadis ise Humeydî, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve İbn Hıbbân tarafından rivayet edilmiştir.[5] Makdisî'nin bu hadise dair zikrettiği son isnad, Nâfi kanalıyla yine İbn Ömer'den mervî olandır. Hadis benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel ve Beyhâkî'de geçmektedir.[6]

Şans ve uğur getirmesi amacıyla kişinin muska ve nazarlık türü şeyleri takması İslam'da yasaklanmış olup, konu hakkında Ukbe b. Âmir el-Cühenî'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim bir muska takarsa Allah onun işini bitirmez. Kim bir (uğur getirmesi için) taş böceği takarsa Allah ona uğur getirmez."[7]

Hadisi Ahmed b. Hanbel ve Ebû Yâ'lâ nakletmiştir.[8]

Allah rızası için insanlara nasihat etmenin önemine değinen İbnü'Kayserânî bu uygulamanın Hz. Peygamber'in sünneti olduğunu ifade ederek aşağıdaki hadisleri nakletmiştir:

Atâ b. Yezîd el-Leysî'nin Temîm ed-Dârî'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) üç kere" Din nasihattir" demiştir. Orada bulunanlar "Yâ Rasûlellah kim için?" deyince şöyle buyurdular: "Allah'ın kitâbı, Müslümanların idarecileri ve onların geneli için."[9]

Yukarıda verildiği şekliyle Beyhâkî'de geçen hadisi, Tirmizî Ebû Hureyre'den

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 493.

[2] Buhârî, İsti'zân 47, (V, 2319); Müslim, Selâm 15, (VII, 12); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 202.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 493; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 425; Müslim, Selâm 15, (VII, 13); İbn Mâce, Edeb 50, (II, 1241); Tirmizî, Edeb 59, (V, 128); Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 510.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 493; İbn Mâce, Edeb 50, (II, 1241).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 494; Humeydî, *Müsned,* II, 286; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 9; İbn Mâce, Edeb 50, (II, 1241); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 342.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 494; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 45, 121; Beyhâkî, *Sünen*, III, 232.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 494.

[8] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 154; Ebû Yâ'la, *Müsned,* III, 295.

[9] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 495.

rivayet etmiştir.[1]

Bu konuda Taberânî'nin Ukbe b. Vessâc, Enes b. Mâlik tarikiyle kaydettiği diğer bir rivayete göre Allah Rasûlü; Benim sözümü işitip de ona bir şey katmayanın Allah yüzünü ak etsin diyerek şöyle buyurmuştur: "Şu üç müslümanın kalbi sağlamdır aldanmaz: İşini Allah için ihlas ve samimiyetle yapan kişi, ulü'l-emre nasihat eden kimse ve cemaatin gerekliliğine inanan kişi. Muhakkak ki onların duası arkalarından kuşatmıştır."[2]

Müellifin insanlar arası ilişkilerde üzerinde durduğu diğer bir husus ise, insanlar hakkında iyi niyet besleme anlamına gelen hüsn-ü zanda bulunmanın önemine dair olup aşağıdaki hadisleri nakletmiştir:

A'rec'in Ebû Hureyre'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Zandan sakının, zira sözlerin en yalanı zandır."[3]

Hadisi Humeydi, Ahmed b. Hanbel ve Tirmizî rivayet etmiştir.[4]

A'meş, Ebû Süfyan, Câbir b. Abdullah isnadıyla rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz Allah'a hüsnü zanda bulunmadığı halde ölmesin."[5]

Tayâlisî, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvud, Ebû Yâ'lâ ve Beyhâkî'de geçen hadisi Hz. Peygamber'in vefatından üç gün önce söylediği görülmektedir.[6]

Umerâ b. Huzeyme'nin babası Huzeyme b. Sâbit'ten rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav) Sivâ b. el-Hâris'ten bir deve satın almış, fakat o bunu inkar etmişti. Huzeyme b. Sâbit buna şahitlik yapınca Hz. Peygamber ona: "Yanımızda olmadığın halde neden şahitlik yapıyorsun?" dedi. Huzeyme şöyle cevap verdi: "Ey Allah'ın Rasûlü ben senin getirdiğini tasdik ettim ve biliyorum ki, sen haktan başka bir söz söylemezsin." Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi: "Huzeyme kimin lehine ya da aleyhine şahitlik yaparsa bu ona yeterlidir."[7]

---

[1] Tirmizî, Birr ve Sıla 17, (IV, 324); Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 25.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 495; Taberâni, *Müsned-ü Şamiyyîn*, I, 71.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 497.

[4] Humeydî, *Müsned,* II, 465; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 245; Tirmizî, Birr ve Sıla 56, (IV, 356).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 497.

[6] Tayalisî, *Müsned,* I, 246; Müslim, Cennet 20, (VIII, 165); İbn Mâce, Zühd 14, (II, 1395); Ebû Dâvud, Cenâiz 17, (II, 206); Ebû Yâ'la, *Müsned,* IV, 45; Beyhâkî, *Sünen*, III, 377; *Şuabü'l-Îmân*, II, 7.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 497, 498.

Bu hadis ise Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî'de geçmektedir.[1]

Sahabiler, insanlar arasında bir dostluk ve iyi niyet göstergesini ifade eden, Allah'ın emri ve Hz. Peygamber'in sünneti olan selamı yaymaya, küçük büyük ayrımı yapmadan herkese selam vermeye gayret etmişlerdir. Selamın önemi hakkında Makdisî'nin kaydettiği ve Nâfi, Abdullah b. Ömer tarikiyle nakledilen rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Selamı yayın, yemek yedirin ve Allah Teâlâ'nın size emrettiği gibi kardeşler olun."[2]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve Beyhâkî tarafından nakledilmiştir.[3]

Bu hususta A'meş'in Ebû Hureyre'den naklettiği rivayete göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Nefsim kudret elinde olana yemin olsun ki, iman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey göstereyim mi? Selamı aranızda yaygınlaştırınız."[4]

İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvud, Tirmizî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî'de geçen hadisi A'meş, doğrudan Ebû Hureyre'den değil, Ebû Salih kanalıyla Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir.[5]

Hz. Peygamber müminlere, bir yakını vefat ettiği zaman hüznü belirtmeye yönelik isyan içerecek şekilde bağırıp çağırmayı, dövünmeyi vs. yasaklamıştır. Sahabilerin de bu eski cahiliye adetlerini terk ettiklerini ifade eden müellif konu hakkında aşağıdaki hadisi örnek vermiştir:

Mesrûk b. el-Ecdâ'nın Abdullah b. Mes'ud'dan naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Yanaklarına vuran ve yakalarını yırtan, yahut cahiliye davetiyle çağıran bizden değildir."[6]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Nesâî, Ebû Yâ'lâ, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[7]

---

[1] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* IV, 87; Hâkim, *Müstedrek*, II, 22; Beyhâkî, *Sünen*, X, 146.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 498.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 156; İbn Mâce, Et'ime 1, (II, 1083); Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 474, 478.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 498.

[5] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 248; Ahmet b. Hanbel, *Müsned,* II, 442; Ebû Dâvud, Edeb 142, (II, 771); Tirmizî, İsti'zân 2, (V, 52); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* I, 471; Beyhâkî, *Sünen*, X, 232; *Şuabü'l-Îmân*, VI, 423.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 499.

[7] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 486; Ahmet b. Hanbel, *Müsned,* I, 386, 442, 465; Buhârî, Cenâiz 37, 38, (I, 436); Menâkîb 9, (III, 1297); Müslim, İman 46, (I, 69); Nesâî, Cenâiz 17, 19, 21, (I, 610, 611, 612); Ebû

Başa gelen eziyet ve musibetlerin, sebebi ne olursa olsun, Allah'tan olduğuna inanan bir mü'minin sabrederek sıkıntısını ifşa etmemeye, onu gizlemeye çalışması gerektiğini söyleyen Makdisî, konuya örnek olarak aşağıdaki hadisleri kaydetmiştir:

Ebû Vaîl'den rivayete göre Abdullah b. Mes'ud şöyle demiştir: "Şu an sanki Allah Rasûlü (sav)'nü görüyor gibiyim, o kavminin kendisini dövdüğü bir peygamberi hikaye ediyor ve bu esnada alnındaki kanı yıkıyor ve şöyle diyordu: 'Allah'ım kavmimi bağışla, zira onlar bilmiyorlar."[1]

Konuya dair zikredilen bu ilk hadis Ahmed b. Hanbel, Müslim ve Ebû Yâ'lâ tarafından nakledilmiştir.[2]

Humeyd et-Tavîl'in Enes b. Mâlik'ten rivayetine göre Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber'in dişi kırılmış, alnı yarılarak kan yüzüne akmıştı. Bunun üzerine şöyle demişti: "Kendilerini rablerine davet eden peygamberlerine bunu yapan bir millet nasıl felah bulur. Bunun üzerine şu ayet sonuna kadar nazil oldu: *"Bu işten sana ait hiçbir şey yoktur…*[3]"[4]

Hadisi İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî, Ebû Yâ'lâ ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[5]

Nâfi'nin İbn Ömer'den naklettiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "İyiliğin hazineleri hastalık ve musibetlerin gizlenmesindedir."[6]

Bu hadis ise Beyhâkî'de geçmektedir.[7]

Yaşlılara ve büyüklere saygı ve hürmette bulunmanın önemi üzerinde duran İbü'l-Kayserânî, gençlerin topluluk içerisinde konuşma hususunda büyükleri takdim etmeleri, onların huzurunda sükût etmeleri, bir ikramda bulunurken önce büyüğe verilmesi konularında şu hadisleri zikretmiştir:

Ebû Hayseme'nin İbn Zübeyr'den rivayetine göre Câbir b. Abdullah şöyle

---

Yâ'la, *Müsned,* IX, 163; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* IV, 199; Beyhâkî, *Sünen*, IV, 63; *Şuabü'l-Îmân*, VII, 240.

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 499.

[2] Ahmet b. Hanbel, *Müsned,* I, 432; Müslim, Cihad ve Siyer 37, (V, 179);Ebû Yâ'la, *Müsned,* IX, 138.

[3] Âl-i İmrân 3/128.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 499.

[5] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 333; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 99, 178, 201, 206; İbn Mâce, Fiten 23, (II, 1336); Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'an 4, (V, 226, 227); Nesâî, Tefsir 3, (VI, 314); Ebû Yâ'la, *Müsned,* VI, 391; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* XIV, 536.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 500.

[7] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 214.

demiştir: Mekke fethi günü Ebû Bekir babası Ebû Kuhâfe'yi Hz. Peygambere getirmişti ve saçı sakalı seğâme çiçeği gibi bembeyazdı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdular: "Onu bıraksaydın biz ziyaretine gelirdik." Ebû Bekir "Senin kendisine gelmendense, onun sana gelmesi daha doğrudur." dedi. Hz. Peygamber "Bunu (saçını) değiştirin" dedi. Râvi İbn Zübeyr'den, siyahtan haber vermesini isteyince; Hayır, demiştir.[1]

Hadis yukarıda verildiği şekilde İbn Câ'd tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Ebû Zübeyr'in Câbir b. Abdullah'tan naklettiğine göre Cüheyne kabilesinin heyeti Hz. Peygambere (sav) geldiği zaman onların arasından bir genç konuşmak üzere ayağa kalkınca Allah Rasûlü (sav) "Yaşlılar nerede?" diye sormuştur.[3]

Bu hadisi Beyhâkî nakletmiştir.[4]

Muhârib b. Dîsâr'ın İbn Ömer'den rivayetine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Mü'min ve müslümanın misali sürekli yeşil kalan ağaç gibidir." Bunun üzerine orada bulunanlardan bazıları; O şöyledir, dedi. Bazıları da; Böyledir, dediler. Ben ise genç bir çocuk iken onun neyi kastettiğini anlamıştım. Fakat onun hurma ağacı olduğunu söylemekten utanmıştım. Derken Allah Rasûlü (sav); "O hurma ağacıdır." buyurdular.[5]

Konuya dair zikredilen bu hadis ise, yine İbn Câ'd'ın *Müsned*'inde geçmektedir.[6]

Sahr b. Cüveyriye, Nâfi, Abdullah b. Ömer isnadıyla nakledildiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle demiştir: "Kendimi rüyada misvaklanırken gördüm ve yanımda da iki adam vardı. Ben de misvakı küçük olana verdim. Bunun üzerine bana 'Büyüğe' denildi. Ben de onu büyük olana verdim."[7]

Bu hadis ise Buhârî, Müslim ve Beyhâkî'de geçmektedir.[8]

Makdisî, çevredekileri rahatsız edecek şekilde yüksek sesle konuşmanın ashab

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 505.

[2] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 388.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 506.

[4] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VII, 461.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 506.

[6] İbn Câ'd, *Müsned,* I, 118.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 507.

[8] Buhârî, Vudû 74, (I, 96); Müslim, Rüyâ 5, (VII, 57); Zühd ve Rekâik 16, (VIII, 229); Beyhâkî, *Sünen*, I, 39.

arasında kerih görüldüğünü söyleyerek konuya dair Hz. Peygamber'in şu sözüne yer vermiştir:

Ebû Abdurrahman Kâsım'ın Ebû Ümâme'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah yüksek sesli olan adamı sevmez; alçak sesli olanı sever."[1]

Hadisi Beyhâkî kaydetmiştir.[2]

Gerek toplu haldeyken, gerekse yalnızken kıbleye yönelerek oturmanın sünnet olduğuna dair İbn Abbas'tan nakledildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki her şeyin bir şerefi vardır ve oturmanın şerefi de kıbleye yönelmektir."[3]

Ahmed b. Rişdîn, Ebû Salih el-Harrânî, Hişam b. Ziyâd Ebû'l-Mikdâm, Muhammed b. Kâ'b el-Kurzî, İbn Abbas isnadıyla Taberânî'de geçen hadisin[4] râvilerinden Hişâm b. Ziyâd hakkında Heysemî; metrûk olduğunu söylemiştir.[5]

Allah'ı sürekli hatırda tutarak onu daima zikretmek gerektiğini ifade eden müellif konuya dair şu hadisleri kaydetmiştir:

A'meş, Ebû Sâlih, Ebû Hureyre isnadıyla rivayet edilen bir kudsî hadiste yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Ben kulumun benim hakkımdaki zannıyla beraberim ve kulum beni andığı zaman onunla birlikteyim. Gerçekten kulum beni gönülden zikrederse, ben de onu gönlümden zikrederim. Cemaat arasında zikrederse, onu onlardan daha hayırlı bir cemaat arasında zikrederim. Bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Şayet o bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim."[6]

Hadisi benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî ve İbn Hıbbân rivayet etmiştir.[7] Müellif ayrıca hadisin "Ben kulumun benim hakkımdaki zannıyla beraberim" kısmını A'rec kanalıyla yine Ebû Hureyre'den mervî olarak nakletmiş olup, hadis Buhârî'de geçmektedir.[8]

Ebû Müslim el-Eğarr el-Ebher, Ebû Hureyre ve Ebû Saîd tarikiyle nakledildiğine

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 510.

[2] Beyhâki, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 363.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 510.

[4] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* X, 320.

[5] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* VII, 373.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 511, 512.

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 251, 413; Buhârî, Tevhid 15, (VI, 2694); Müslim, Zikir, Dua ve Tevbe 1, (III, 165); İbn Mâce, Sıyâm 31, (I, 546); Tirmizî, Duâ 132, (V, 581); Nesâî, Tâ'bîr 45, (IV, 412); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 93.

[8] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 511; Buhârî, Tevhid 35, (VI, 2725).

göre onlar Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle dediğine şahit olmuşlardır: "Bir mecliste oturup da Allah'ı zikreden her cemaati melekler kuşatır, rahmet kaplar ve Allah da katında onları zikreder."[1]

Bu hadis benzer lafızlarla Abdurrezzâk, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Tirmizî, Ebû Yâ'lâ, İbn Hıbbân ve Taberânî tarafından rivayet edilmiştir.[2]

Tasavvuf yoluna sülûk eden bir müridin şeyhinin bereket ve feyzinden istifadeyi talep etmesinin sünnet olduğunu ileri süren Makdisî, görüşünü desteklemek amacıyla verdiği hadisin, bu konuya delil olma açısından isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Zira hadiste bereketi umulan kişi herhangi bir şeyh değil, Allah Rasûlüdür:

İshak b. Abdullah b. Ebî Talha'dan nakledildiğine göre Enes b. Malik şöyle demiştir: Allah Rasûlü Ümmü Süleym'in evine gelerek onun yatağında uyurdu. Yine bir gün onun evinde ve yatağında iken Ümmü Süleym'e gelerek Allah Rasûlü (sav)'nün yatağında olduğunu haber verdiler. Bunun üzerine Ümmü Süleym geldi ve (Terini içerisine doldurmak için) kavanozunu da getirince Allah Rasûlü (sav) uyandı ve "Ne yapıyorsun, ey Ümmü Süleym?" dedi. O "Ey Allah'ın Rasûlü, çocuklarımız için bunun bereketini umuyoruz" deyince Hz. Peygamber "İsabet ettin" buyurdular.[3]

Hadisi Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel ve Müslim rivayet etmiştir.[4]

Tartışma ve hakkını arama konusuna da değinen müellif, bu konuda sünnet olan davranışın, aşağıda örnek olarak verilen hadiste olduğu gibi, edep sınırları içerisinde olması gerektiğine işaret etmiştir:

Misver b. Mahreme'den rivayete göre Âmir b. Lüeyyoğullarının ileri geleni ve Hz. Peygamber (sav) ile birlikte Bedir'e katılanlardan olan Amr b. Avf şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ı bir seriyyeye göndermişti de savaş etmeksizin anlaşarak Bahreyn ehlinden olan Âbid el-Hadramî'yi başlarına vali olarak atamış ve Bahreyn'in mallarıyla gelmişti. Onun (getirdiği) altınlarını duyan Ensar sabah namazını Allah Rasûlü (sav) ile birlikte kılmak için mescide koştular. Allah Rasûlü (sav) namazını bitirince de onun önünde durdular. Bunun üzerine Allah Rasûlü

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 511, 512.

[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 293; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 447; (III, 33, 49, 92); Müslim, Zikir, Duâ ve Tevbe 11, (VIII, 72); Tirmizî, Duâ 7, (V, 459); Ebû Yâ'la, *Müsned,* II, 463; XI, 20, 21; İbn Hıbbân, *es-Sahih,* III, 136; Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* VI, 212; *el-Mu'cemü'l-Evsat,* II, 137; VIII, 33.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 514, 515.

[4] Tayalisî, *Müsned,* I, 276; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 221, 226; Müslim, Fedâil 22, (VII, 81).

tebessüm ederek "Müslümanlar, siz herhalde Ebû Ubeyde'nin geldiğini ve bir şeyler getirdiğini duydunuz." dedi. Sonra da "Müjdeler olsun sizi sevindirecek bir haberi bekleyin, vallahi sizin hakkınızda fakirlikten dolayı korkmuyorum, korkum sizin için zenginliğin sizden öncekilere yayılıp serildiği gibi size de açılmasıdır." buyurdular.[1]

Hadisi farklı lafız ve isnadlarla Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Nesâî, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir.[2]

Herhangi bir hükmü neticeye bağlarken, kalemle yazmanın yanında, sözün de bağlayıcı olduğunu, yani sözün sened hükmünde olduğunu ve bu uygulamanın da sünnet olduğunu savunan İbnü'l-Kayserânî şu hadisi örnek vermiştir:

Ebû Seleme b. Abdurrahman'ın Ebû Hureyre'den rivayet ettiğine göre Allah Rasûlü (sav), Mekke'yi fethettiği zaman insanların karşısına geçerek Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra şöyle demiştir: "Muhakkak ki yüce Allah Mekke'yi rasulüne teslim etmiştir. Muhakkak ki onu benden önce kimseye helal kılmadı ve bana da yalnızca bir saat helal kıldı. Benden sonra da kimseye helal kılmamıştır. Binaenaleyh Mekke'nin avı ürkütülmez, ağacının dalı kesilmez, sahibini arama maksadı dışında kimsenin yitiği alınmaz ve bir kimsenin bir yakını öldürülürse iki seçeneği vardır: Ya kendisine fidye verilecek veyahut katil öldürülecektir."[3]

Hadisi benzer lafızlarla Dârimî, Buhârî, Müslim, Nesâî ve İbn Hıbbân nakletmiştir.[4] Müellifin benzer manada Süfyan b. Uyeyne, Amr b. Dînâr, İbn Abbas isnadıyla da vermiş olduğu hadis, bu şekilde Nesâî'de geçmektedir.[5]

İnsanların iltifat ve saygı amacıyla nezaketen birbirine ayağa kalkmasının, Hz. Peygamber ve ashabının örnek davranışı olduğuna dair eserimizde şu hadis geçmektedir:

Ebû Sâ'd el-Herevî'den nakledildiğine göre Benî Kurayza'nın hakemliği için Sa'd'a haberci gönderilip de o boz bir eşek üzerinde geldiği zaman Hz. Peygamber

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 515.

[2] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 137; Buhârî, Cizye 1, (III, 1152); Meğâzi 9, (IV, 1473); Rekâik 7, (V, 2361); Müslim, Zühd ve Rekâik 1, (VIII, 212); İbn Mâce, Fiten 18, (II, 1324); Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 28, (IV, 640); Nesâî, Siyer 112, (V, 233, 234); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVII, 24, 25, 26; Beyhâkî, *Sünen*, IX, 190.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 516

[4] Dârimî, Buyû 60, (II, 383); Buhârî, Lukâtâ 7, (II, 857); Müslim, Hacc 82, (IV, 410); Nesâî, İlim 1, (III, 434); İbn Hıbbân, *es-Sahih,*IX, 28.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 517; Nesâî, Hacc 120, (II, 388).

"Haydi kalkın efendinize veya en hayırlınıza." demiştir.[1]

Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe, Buhârî, Ebû Dâvud ve Nesâî tarafından nakledilen hadisin râvisi Ebû Sâ'd değil, Ebû Saîd el-Hudrî'dir.[2]

Makdisî, kişinin sevgi, saygı ve dostluğu pekiştirme amacıyla mecliste otururken dışarıdan gelen kardeşine yer açması hususunda şu hadisi nakletmiştir:

Musa b. Abdulmelik, Abdulmelik b. Âmir, Şeybe el-Hacebî, Osman b. Talha isnadıyla rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kardeşine olan sevginin üç gereği vardır: Kendisiyle karşılaştığında selam vermen, mecliste ona yer açman, ve sevdiği arkadaşlarını ve ailesini davet etmen."[3]

Taberânî, Hâkim ve Beyhâkî'de geçen yukarıdaki hadisin son kısmı yukarıda verildiği şekilde değil, aslında **وتدعوه بأحب أسمائه إليه** "Onu sevdiği isimleriyle çağırman" şeklindedir.[4]

Hz. Peygamber'in insanlar arasında eşitlik ve adaleti talim etmeye yönelik olarak yasakladığı davranışlardan birisi de, birisini kaldırarak onun yerine oturmaktır. Konuya dair Nâfi, Abdullah b. Ömer tarikiyle Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Sizden biriniz sakın bir kimseyi oturduğu yerden kaldırıp da oraya oturmasın."[5]

Hadisi Mâlik, Humeydî, Ahmed b. Hanbel ve Müslim rivayet etmiştir.[6]

Günlük hayatta hemen herkesin problem yaşadığı konulardan birisi de, şüphesiz kapı çalma hususudur. Kapıya gelen kişinin kendisini açık bir şekilde belirtmemesi, özellikle günümüzde muhtemel birçok suistimale kapı aralayabilmektedir. Hz. Peygamber asırlar öncesinden imâ ile de olsa, inananlarına seslenerek, kapıdan içeri girmek için izin isteyen kişinin "Benim" şeklinde değil; kendisini açık seçik tanıtmasını ve kapının önünde durmamasını tavsiye etmiştir:

Muhammed b. el-Münkedir'den nakledildiğine göre o Hz. Peygamber'in kapısını çaldığı zaman Hz. Peygamber "Kim o?" diye sormuş, o da "Benim" deyince

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 518.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 296; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 379; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 22, 71; Buhârî, Cihad ve Siyer 165, (III, 1107);Meğazi 28, (IV, 1511); İsti'zân 26, (V, 2310); Ebû Dâvud, Edeb 155, (II, 776); Nesâî, Menâkîb 21, (V, 62).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 518, 519.

[4] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VIII, 192; Hâkim, *Müstedrek*, III, 485; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, VI, 430.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 519.

[6] İmam Mâlik, *Muvattâ*, Ebvabü's-Siyer 9, (III, 336); Humeydî, *Müsned,* II, 293; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 124; Müslim, Selâm 11, (VII, 9).

Hz. Peygamber onun cevabından memnun kalmamış gibi "Ben, ben" diye karşılık vermiştir.[1]

Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, Dârimî, Buhârî, Tirmizî, Nesâî ve İbn Hıbbân tarafından rivayet edilen hadisin râvisi Muhammed b. el-Münkedir, hadisi Câbir b. Abdullah'tan nakletmiş olup, kapıyı çalan da Câbir'dir.[2]

Hilal b. Yesâf'tan nakledildiğine göre o, Hz. Peygamber'in kapısında içeri girmek için izin istediğinde Hz. Peygamber "İçeri girmek için izin istediğinde kapının önünde durma" buyurmuştur.[3]

Beyhâkî tarafından nakledilen bu hadis için Beyhâkî mürsel olduğunu söylemiştir.[4]

Hz. Peygamber ve ashabının sabah namazını müteâkiben kerâhet vakti diye tabir olunan güneş doğuncaya kadarki süre içerisinde uykuyu terk ettiklerini ifade eden müellif misal olarak şu hadisleri vermiştir:

Nâfi'nin Abdullah b. Ömer'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) sabah namazını kıldığı zaman, namaz vaktini tamamlayana kadar yerinden kalkmazdı.[5]

Konu hakkında zikredilen bu ilk hadisi Taberânî rivayet etmiştir.[6]

Velîd b. Hubâb'ın babasından rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Kim sabah namazını cemaatle kılıp sonra yerinde oturarak güneş doğuncaya kadar yüce Allah'ı zikreder, sonra da kalkıp dört veya iki rekat namaz kılarsa, onun için tam bir hacc ve umre sevabı yazılır."[7]

Temel hadis kaynaklarında tespit edemediğimiz hadis Enes b. Mâlik'ten mervî ve hasen garib olarak Tirmizî'de geçmektedir.[8]

Atâ b. Ebî Rebbâh'tan rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) Ebû Bekir, İbn Mes'ud, Muâz b. Cebel ve Nuaym b. Selâm ile otururken Berîd b. Selâm geldi ve Hz. Peygamber onu, Allah'ın müşrikleri cezalandıracağını

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 520.

[2] Tayalisî, *Müsned,* I, 237; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 298, 320, 363; Dârimî, İsti'zân 2, (II, 356); Buhârî, İsti'zân 17, (V, 2306); Ebû Dâvud, Edeb 139, (II, 769); Tirmizî, İsti'zân 18, (V, 65); Nesâî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl 101, (VI, 90); İbn Hıbbân, *es-Sahih* XIII, 125.

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 520.

[4] Beyhâkî, *Sünen*, VIII, 339.

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 522.

[6] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* V, 375.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 523.

[8] Tirmizî, Sefer 412, (II, 481).

bildirmesi için elçi olarak gönderdi. Bunun üzerine Ebû Bekir "Ey Allah'ın Rasûlü, Süveyd'in geri dönmede en hızlı olması, ganimette ise diğerlerinden fazla almaması hakkında ne düşünüyorsun?" diye sorunca Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Ey Ebû Bekir, sana geri dönüşte en hızlı ve ganimet açısından en karlı olanı söyliyeyim mi? Sabah namazını imamla birlikte cemaatle kılıp sonra güneş doğana kadar oturup bekleyendir."[1]

Abdullah b. İbrahim es-Sabâh, Muhammed b. Âsım, Yezid b. el-Hubâb, Humeyd Mevlâ İbn Alkame, Atâ b. Ebî Rebbâh, Ebû Hureyre isnadıyla Ebû Nuaym tarafından rivayet edilen hadisin[2] ravilerinden Humeyd Mevlâ İbn Alkame hakkında Heysemî, zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Makdisî eserinde yer vermiş olduğu bir diğer babta; sahabilerin dizleri üzerine çökerek dua etmelerinden bahsederek şu hadisi nakletmiştir:

Hâzim b. Hârice'den nakledildiğine göre bir kavim, Allah Rasûlü (sav)'ne yağış kıtlığından şikayet etmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber onlara "Diziniz üzerine çöküp ya rabbi, ya rabbi deyin" buyurdu. Râvi dedi ki: "Öyle yaptılar ve tâ ki yine kendilerinden yağmurun uzaklaştırılması için diz çökene kadar sulandırıldılar."[4]

Taberânî'de geçen hadisin râvisi Hâzim b. Hârice değil, Âmir b. Hârice'nin dedesi Sa'd b. Mâlik'tir.[5] Elbâni hadisin münker olduğu kanaatindedir.[6]

Müellif genel ahlak kaideleri çerçevesinde naklettiği aşağıdaki iki hadis vesilesiyle, mümin kardeşinin başına gelen bir şeye gülmemeyi ve tüm işlerde güzel ahlaktan ayrılmamayı tavsiye etmiştir:

Vâsile b. el-Eskâ'dan rivayete göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinme, zira Allah seni onunla cezalandırır."[7]

Bu hadisi Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî nakletmiştir.[8]

Bu konuda Abdurrezzâk'ın tahric ettiği diğer bir hadiste, Talha b. Kerîz el-

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 523.

[2] Ebû Nuaym el-Isbahânî, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, V, 2669.

[3] Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid,* X, 58.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 524.

[5] Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VI, 120.

[6] Elbâni, *es-Silsiletü'd-Dâîfe,* IV, 293.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 524.

[8] Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 54, (IV, 662); Taberâni, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XXII, 53; Beyhâkî, *Şuabü'l-Îmân*, V, 315.

Huzâî'den Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Muhakkak ki Allah kerimdir ve güzel ahlakı sever, hayasızlığı ise sevmez."[1]

Mü'minin firasetine de değinen müellifin, sahabilerin firasette ihsaslaştıklarına dair naklettiği Ebû Hureyre hadisine göre, Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Mü'minin firasetinden sakının, zira o Allah'ın bakışının arkasından bakar."[2]

Temel hadis kaynaklarında Ebû Hureyre'den mervî olarak tespit edemediğimiz hadisi Zehebî *Mevzûât*'ında zikrederek sahih olmadığını söylemiştir.[3]

Melâmîlik fikrinin yanlış olduğunu düşüncesine sahip olan İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî, bu düşüncesini aşağıdaki hadislerle desteklemektedir:

Âmir eş-Şâ'bî'nin Nu'mân b. Beşîr'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki helal bellidir, haram da bellidir, ancak aralarında birtakım şüpheli şeyler vardır ki, insanların çoğu bunu bilmezler. Şimdi kim şüpheli şeylerden kaçınırsa dinini ve ırzını korumuş olur, kim de bu şüpheli şeylere bulaşırsa harama bulaşmış olur. Tıpkı korunan bir yerin etrafında hayvan otlatan bir çobanın hayvanlarını oraya kaçırması çok yakın olması gibi. Nasıl ki her hükümdarın bir yasağı vardır, Allahın yasakları da haramlardır. Dikkat edin cesette bir et parçası vardır ki, o salah bulursa beden de salah bulur. Şayet o fesada uğrarsa tüm beden fesada uğrar. Dikkat edin o kalptir."[4]

Konuya dair zikredilen bu hadis yukarıdaki şekliyle Dârimî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî ve Beyhâkî'de geçmektedir.[5] Müellif hadisi Muhammed b. Abdullah b. Nümeyr, Ebîhi, Zekeriyya b. Ebî Zâyide, Ebû Ferve, Şâ'bî, Nu'mân b. Beşîr isnadıyla da vermiş olup, bu şekliyle yine Müslim'de geçmektedir.[6]

Ali b. Hüseyn'den rivayet edildiğine göre Safiyye bint Huyey şöyle demiştir: Allah Rasûlü (sav) itikâfa girmişti. Ben de geceleyin onu ziyarete gelerek onunla konuştum. Sonra dönmek üzere kalktım. Beni götürmek için benimle birlikte o da kalktı. Safiyye'nin evi Üsâme b Zeyd'in evindeydi. Derken oradan Ensârdan iki adam

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 525; Abdurrezzâk, *Musannef,* XI, 143.

[2] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 526.

[3] Zehebî, *Telhîsu Kitâbi'l-Mevzûât*, s. 306.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 473.

[5] Dârimî, Buyû 1, (II, 319); Müslim, Musakaât 20, (V, 51); İbn Mâce, Fiten 14, (II, 1318); Tirmizî, Buyû 1, (III, 511); Beyhâkî, *Sünen*, V, 264.

[6] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 474; Müslim, Musakaât 20, (V, 50).

geçti. Allah Rasûlü (sav)'nü görünce hızlandılar. Bunun üzerine Allah Rasûlü (sav) "Ağır olun, bu Safiyye bint Huyey'dir." dedi. Onlar "Sübhânallah ey Allah'ın Rasûlü" dediler. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Şüphesiz şeytan insanın kanının aktığı yerden akar, ben de sizin kalplerinize herhangi bir şey veya şer atar diye korktum."[1]

Bu hadisi Abdurrezzâk, Buhârî ve Müslim nakletmiştir.[2]

Abdullah b. Amr b. el-Âs'dan Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "İnsanların eleneceği iyilerin gidip kötülerin kalacağı, ahid ve emanetlerinin bozulacağı ve ihtilafa düşüp şöylece (Parmaklarını birbiri arasına soktu) olacakları zaman geldiğinde haliniz ne olur?" Oradakiler: "Bunlar olduğunda biz ne yapalım, ey Allah'ın Rasûlü (sav)?" dediler. Hz. Peygamber "İyi bildiğinizi alır, kötü gördüğünüzü bırakırsınız. Kendinize ait işlere yönelir, umuma ait işleri terk edersiniz." buyurdular.[3]

Bu hadis ise Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce ve Ebû Dâvud tarafından rivayet edilmiştir.[4]

Ebû Osman en-Nehdî'nin Hz. Âişe'den rivayetine göre Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah size bir kısım farzlar kılmıştır, o kurallardan birini dahi ihmal etmeyin ve artırmayın. Ve bir kısım haramlar koymuştur ki, onlardan birini dahi çiğnemeyin. Bazı şeyleri unutmaksızın hüküm bildirmemiştir. Şu halde Allah'ın ruhsatını zorlamayın ve onları kabul edin."[5]

Temel hadis kaynaklarında yukarıda verildiği şekliyle ve Âişe'den mervî olarak tespit edemediğimiz hadis, farklı lafız ve isnadlarla Taberânî, Dârekûtnî, Hâkim ve Beyhâkî tarafından rivayet edilmiştir.[6]

Nâfi, İbn Ömer'den Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Şüpheli olan şeyi bırak, şüphesiz olana sarıl. Gerçekten (hükmü) belirsiz bir şey bulursan onu aziz ve celil olan Allah için bırakmışımdır."[7]

Ebû Nuaym'ın *Hilye*'sinde Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed b. Abdulvehhâb, Ebû Bekir b. Râşid, Abdullah b. Ebî Rûmân, İbn Vehb, Mâlik, Nâfi, İbn Ömer isnadıyla

---

[1] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 475, 476.

[2] Abdurrezzâk, *Musannef,* IV, 360; Buhârî, Bedeü'l-Halk 11, (III, 1195); Müslim, Selâm 9, (VII, 8).

[3] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 476.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 221; İbn Mâce, Fiten 10, (II, 1307); Ebû Dâvud, Melâhîm 17, (II, 527).

[5] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 477.

[6] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat,* VII, 265; VIII, 381; Dârekûtnî, *Sünen*, IV, 183/297; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 129; Beyhâkî, *Sünen*, X, 12.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 477.

rivayet ettiği hadis için Ebû Nuaym, İbn Ebî Rûmân'ın İbn Vehb'den rivayetinde yalnız kaldığından dolayı garib olduğunu söylemiştir.[1] Hadisi aynı şekilde Taberânî de rivayet etmiştir.[2] İbnü'l-Kayserânî'nin Enes b. Mâlik isnadıyla vermiş olduğu diğer bir metin ise Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiştir. Şuayb el-Arnaûd hadisin sahih; isnadının ise zayıf olduğunu söylemiştir.[3]

Ebû Ümâme'den nakledildiğine göre, bir adam Hz. Peygambere (sav) gelerek "İman nedir?" diye sormuştur. Hz. Peygamber şöyle demiştir: "İyiliğini örtmen, kötülüğünü de ayıplamandır, o takdirde sen müminsindir." Adam "Günah nedir, ey Allah'ın Rasûlü?" diye sorunca şöyle cevap vermiştir: "Eğer bir şey kalbine dokunuyorsa (günahtır) o halde onu bırak."[4]

Bu hadis Ahmed b. Hanbel ve Hâkim tarafından rivayet edilmiştir.[5] Müellifin bu hususta Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr, Nevvâs b. Sem'ân isnadıyla verdiği benzer manadaki diğer bir hadis ise, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Tirmizî, İbn Hıbbân ve Beyhâkî'de geçmektedir.[6]

Rabia b. Yezîd ed-Dimeşkî, sahabeden olan Atıyye b. Kays es-Sa'dî'den Allah Rasûlü (sav)'nün şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Kul, haram olabilecek şeye düşmekten uzak durarak sakıncalı olmayan şeyi bile terk etmedikçe takvalı kişilerden olma seviyesine yükselemez."[7]

Konuya dair zikredilen bu son hadisi ise İbn Mâce, Tirmizî, Taberânî ve Beyhâkî rivayet etmiştir. Tirmizî hadisin hasen garib olduğunu ifade etmiştir.[8]

---

[1] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ,* VI, 352.

[2] Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağir,* I, 180.

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* III, 112.

[4] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 478, 479.

[5] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 255; Hâkim, *Müstedrek*, I, 58.

[6] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 212; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 182; Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, (I, 110/113); Müslim, Birr ve Sıla 5, (VIII, 6); Tirmizî, Zühd 52, (IV, 597); İbn Hıbbân, *es-Sahih,* II, 123; Beyhâkî, *Sünen*, X, 192.

[7] Makdisî, *Safvetü't-Tasavvuf,* s. 479.

[8] İbn Mâce, Zühd 24, (II, 1409); Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 19, (IV, 634); Taberâni, *El-Mu'cemü'l-Kebîr,* XVII, 168; Beyhâkî, *Sünen*, V, 335.

SONUÇ

Hadislerin kaynağını bularak, hangi kitaplarda geçtiğini tespit etmeyi konu edinen tahriç çalışmaları, Hz. Peygambere izafe edilen bir söz, fiil veya takririn gerçekte ona ait olup olmadığını ortaya çıkarma hususunda Hadis Usûlü ilminde geliştirilen yöntemlerin başında gelmektedir.

Diğer birçok ilim dalında olduğu gibi Tasavvuf sahasında da birçok mutasavvıf öğretilerini desteklemek amacıyla hadisleri delil olarak kullanmışlardır. Ne varki, mutasavvıfların eserlerine almış oldukları bu hadisler, daima tartışma konusu olmuş, özellikle hadis usûlü alimleri tarafından tenkit edilmiştir. Döneminin önemli mutasavvıflarından biri, aynı zamanda hadis ve tasavvuf sahasında onlarca eser kaleme almış velut bir muellif olan Muhammed b. Tâhir İbnü'l-Kayserânî el-Makdisî de, bir tasavvuf eseri olarak kabul edilen *Safvetü't-Tasavvuf*'unda hadislere sıkça başvurmuştur.

Başta Kütüb-i Sitte olmak üzere sıhhat itibariyle güvenilir hadis kaynaklarından, ihtiva ettigi hadisler bakımından kaynak taraması yapılan eserdeki hadislerin büyük çoğunluğunun bu kaynaklarda geçtiği ve çoğunlukla sıhhat derecesi yüksek hadisler olduğu tespit edilmiştir. İbnü'l-Kayserânî'nin genellikle bâb başlığı olarak verdiği tasavvufî uygulamaların savunmasına yönelik zikrettiği hadislerin yanında, bazen sahabi kavli olan mevkûf rivayetlere ve tabiûndan önemli isimlerin sözlerine de yer verdiği görülmektedir. Bu da onun, merfû hadisler kadar olmasa da, sahâbe ve tabiûn sözlerine ve uygulamalarına kaynak olması açısından değer verdiğini göstermektedir.

Müellif bazen bir konu ile ilgili aynı hadisi, farklı ravilerden veya başka bir konu başlığı altında mükerrer olarak zikretmiştir.

İbnü'l-Kayserânî, *Safvetü't-Tasavvuf*'ta kaydetmiş olduğu hadislerin gerek metinlerinde gerekse senedlerinde zaman zaman hata ve lahin yapmış, hatta mevzû rivayetlere yer verdiği de olmuştur. Ancak İbn Câ'd, İbn Asâkir, İbn Ebî'd-Dünyâ gibi isimlerin tek başlarına rivayet ettikleri hadisleri dahi kaydetmiş olması, onun büyük bir hadis hafızı ve râvisi olduğunu göstermektedir. Hadisleri kaydetme ve ezberde tutma imkanlarının güçlüğü gibi nedenlerle, ilk dönemler itibariyle bu tür problemlere hemen hemen tüm eserlerde rastlamak mümkündür. Kezâ, eserimizde de bu tür problemli rivayetlerin sayısı az olmakla beraber, müellifin bu konuda maksatlı olarak hareket

etmediği düşüncesindeyiz. Zira Makdisî zaman zaman, eserine almış olsa bile, zayıf rivayetler ve cerh edilen ravilerden kendisi de bahsetmiştir.

Ayrıca mana ile rivayetin caiz olmasından ötürü müellif, aynı konuyla ve hadiseyle alakalı birbirini anlam yönünden tamamlayan tüm rivayetlerden bir tek rivayet oluşturma cihetine gitmiştir. Yine zaman zaman metin içerisinde kelimeler arasında takdim tehir yapmakta mahzur görmemiştir. Makdisî hadisleri rivayet ederken sıhhat derecesini gözetmiştir. Söz gelimi bir konu ile ilgili hadisleri naklederken öncelikle sahih olanı, sonra zayıf olanı nakletmiştir. Hadisleri naklederken bazen tamamını, bazen de sadece ilgili bölümünü zikretmiştir. Hadisleri çoğunlukla sened zikretmeden veren müellifin nadiren de olsa, sened farklılıklarını verdiği görülmüştür. Onun hadis rivayet ederken takip ettiği yöntemi özetlemek gerekirse; tasavvufî uygulamalara delil olabileceğini düşündüğü rivayetleri, eğer uydurma olduğuna dair kesin bir bilgisi yoksa, ilgili konu başlığı altında sıralamak, söz konusu rivayet ve râvileriyle ilgili değerlendirmeler varsa hadisin akabinde onları da nakletmek şeklindedir. Örneğin hadisi bir topluluk rivayet etmişse bunu bildirmiş, garib veya muzdarip bir hadis ise bunu da zikretmiştir.

İbnü'l-Kayserâni, hadisçi yönü olsa da, tasavvufî yönü ağır basan bir alim olduğundan eserinde kaydettiği hadisleri, isnadı zayıf bile olsa sûfîliğin temel âdâb ve erkânında yerleşik bir takım uygulamalara delil olarak göstermiştir. Ancak her ne kadar tasavvufu önde tutan bir alim olsa da, düşünce planında ayakları yere basan bir sûfidir. Söz gelimi tasavvuf erbâbı olan kişinin, şahsi kemalatı için gayret gösterirken aynı zamanda yakınlarını ihmal etmemesi ve sorumluluklarının bilincinde olması gerektiği görüşündedir. Yine yolculuk âdâbına dair hadisleri kaydettiği sefer bahsinde, geleneksel tasavvufî yaklaşımın aksine, kişinin hicret ve yolculuk sevabından mahrum kalmaması için maddeten yolculuk yapması ve dünyevî olarak bağlı olduğu köyünden, yurdundan uzaklaşarak gurbeti vatana tercih etmesi gerektiği fikrine sahiptir.

Makdisî muâşeret bahsinde, İslam âlimlerinin hakkında ihtilaf ettikleri konular arasında olan şarkı dinleme, dans, halay, mizah, şiir, türkü, ninni gibi konularda geleneksel anlayıştan farklı olarak daha ılımlı bir görüşü temsil etmektedir. Özellikle şarkı dinleme ve söylemenin yasak olduğu fikrine karşı çıkarak, onu yasaklayanların delillerinin birer zandan ibaret olduğunu savunmaktadır. Yine güreş, koşu gibi sportif faaliyetleri de, Hz. Peygamber sünneti olmasından dolayı önemli görmektedir. Makdisî kadın-erkek münasebetlerine dair toplumsal kuralların koyu çizgilerle belirlendiği bir

dönemde dahi Hz. Peygamber ve onun yakın arkadaşlarının hanım sahâbîleri ziyaret ettiklerini, onlarla görüştüklerini dile getirerek bu konudaki yanlış telakkilere karşı çıkmıştır.

İfrat ve tefritten uzak sünnete bağlı bir İslam alimi olan İbnü'l-Kayserânî, dini müeyyidelerin uygulanması hususunda dezavantajlı durumda olan fakir ve muhtaçlara esnek davranılabileceği, insan fıtratını zorlayacak şekilde cezai müeyyidelerin uygulanmasında ısrarcı olunmaması gerektiği görüşündedir. Makdisî'de sosyal toplum ve devlet anlayışı ön plandadır. Eserinde kamuya ait en küçük bir mülkün dahi eşit bir şekilde dağıtılmasını, anne babanın çocukları arasında herhangi bir ayrım yapmamasını vurgulayan hadisleri zikretmiştir.

Melâmîlik fikrinin batıl olduğu kanaatine sahip olan Makdisî, bu fikrini destekleyen hadisleri de ayrı bir başlık altında toplamıştır.

İslam'ın özüne, getirdiği evrensel mesaja muhalif olarak gördüğü meselede sünnetten yana tavır koyan İbnü'l-Kayserânî, zaman zaman yaşadığı dönemin ve çevrenin tesiri altında kalmıştır. Kadınların fitne sebebi olduğuna dair tartışmalı ve zayıf hadisleri eserine almış olması bunun bir örneğidir. Ayrıca müellifin salt tasavvufî geleneği destekleyeceği düşüncesiyle, şeyh mürid ilişkisine dair uygulamalara delil olarak Hz. Peygamber ile sahâbîlerinin münasebetlerinden örnek vermesinin de isabetli bir yöntem olmadığı kanaatindeyiz. Aksi takdirde bir şeyhi Hz. Peygamber ile karşılaştırma ve onun seviyesine çıkarma gibi yanlış bir yoruma gidilmiş olur ki, bu tür yanlışlar İslam'ın yaşanması ve anlatılması noktasında müslümanlara büyük zarar vermektedir.

KAYNAKLAR

Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed el-Kissî,(1408), *El-Müntehab Min Müsnedü Abd b. Humeyd*, 1. Baskı, Tahk: Subhî es-Sâmirâi Mahmud Muhammed Halil es-Sâidî, Mektebetü's-Sünne, Kahire.

Abdurrezzâk, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'anî, (1403), *Musannef*, I-XI, 2. Baskı, Tahk: Habîbü'r-Rahmân el-A'zamî, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrût.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî, (1408), *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-Elbâs Ammâ İştehara beyne Elsineti'n-Nâs*, I-II, 3. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrût.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah eş-Şeybânî, (1402), *Müsned*, I-VI, Müessesetü Kurtuba, Kahire.

Aliyyü'l-Kârî, İbn Sultan el-Herevî el-Mekkî, (t.siz), e*l-Masnû fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevdû*, Tahk: Abdulfettâh Ebû Gudde, Mektebü'l-Matbuâti'l-İslâmiyye, Halep.

Ateş, Ali Osman, (2006), *Hadis Temelli Kalıp Yargılarında Kadın*, 2. Baskı, Beyan Yayınları, İstanbul.

Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit el-Hatîb, (1417), *el-Müttefik ve'l-Müfterik,* I-III, 1. Baskı, Tahk: Muhammed Sadık el-Hâmidî, Dâru'l-Kâdirî, Dîmeşk.

_____,(1422), *Tarihu Bağdâd*, I-XVIII, 1.Baskı, Tahk: Dr. Beşşâr Avvâr Ma'ruf, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrût, 1422.

Beğâvî, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ud b. Muhammed el-Ferrâ, (1409), *el-Envâr fî Şemâili'n-Nebîyyi'l-Muhtâr*, Tahk: İbrahim el-Ya'kubî, Dâru'l-Ziyâ, Beyrût.

Beyhâkî, Ahmed b. el-Huseyn b. Ali b. Musa, (1414), *Sünenü'l-Beyhâkî el-Kübrâ*, I-X, Tahk: Muhammed Abdulkadir Atâ, Mektebetü Dâru'l-Bâz, Mekke.

_____,(1410), *Şuabü'l-Îmân*, I-VII, 1. Baskı, Tahk: Muhammed Saîd Besyûnî Zağlûl, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrût.

_____,(1408), *Delâilü'n-Nübüvve*, I-VII, 1. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, (1407), e*l-Câmi'u's-Sahîh*, I-VI, 3. Baskı, Tahk: Mustafa Dîbü'l-Bugâ, Dâru İbn Kesir, Beyrût.

_____, (1409), *el-Ebebü'l-Müfred*, Tahk: Muhammed Fuâd Abdulbâkî, 3. Baskı, Dâru'l-Beşâri'l-İslâmiyye, Beyût.

_____,(t.siz), *et-Tarihu'l-Kebîr*, I-VIII, Tahk: Seyyid Hâşim en-Nedvî, Dâru'l-Fikr.

Bürcülânî, Muhammed b. el-Huseyn el-Bürcülânî, (1412), *el-Kerem ve'l-Cû'd ve Sehâü'n-Nüfûs*, 2. Baskı, Tahk: Âmir Hasan Sabri, Dâru İbn Hazm, Beyrût.

Dârekûtnî, Ali b. Ömer Ebû'l-Hasan el-Bağdâdî, (1386), *Sünen*, I-IV, Tahk: Abdullah Hâşim Yemânî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût.

Dârimî, Abdullah b. Abdurrahman Ebû Muhammed,(1407) *Sünen*, I-II, 1. Baskı, Tahk: Fevvâz Ahmed Zemerlî-Halid es-Seb' el-Alemî, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrût.

Ebû Avâne, Yâ'kub b. İshâk el-Celîl,(1419) *Müsned,* I-V, Tahk: Eymen b. Ârif ed-Dimeşkî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'âs es-Sicistânî,(t.siz), *Sünen*, I-IV, Tahk: Muhammed Muhyiddin Abdu'l-Hamîd, Dâru'l-Fikr, baskı yeri ve tarihi yok.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah el-Isbehânî,(1419), *Ma'rifetü's-Sahâbe*, I-VII, 1. Baskı, Tahk: Âdil b. Yusuf el-Azâzî, Dâru'l-Vatan, Riyâd.

_____,(1405), *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Esfiyâ*, I-X, 4. Baskı, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût.

_____,(t.siz), *Ehbâru İsbehân*, I-II, Dâru'l-Kitâb el-İslâmî, Kahire.

Ebû Yâ'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ el-Mevsılî, (1404), *Müsned*, I-XIII, 1. Baskı, Tahk: Hüseyin Selim Esed, Dimeşk.

Elbânî, Muhammed Nasıruddîn, (t.siz), *es-Silsiletü'd-Daîfe*, I-XI, Mektebetü'l-Meârif, Baskı yeri ve tarihi yok.

_____,(t.siz), *es-Silsiletü's-Sahiha*, I-VII, Mektebetü'l-Meârif, Baskı yeri ve tarihi yok.

Esbehânî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Âsım b. Abdullah es-Sekafî, (1409), *Cüz*, 1. Baskı, Tahk: Müfîd Hâlid Îd, Dâru'l-Âsıme, Riyad.

Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, (t.siz), *İhyâu Ulûmid-Dîn*, I-IV, Dâru'l-Ma'rife, Baskı yeri ve tarihi yok.

Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Nîsâbûrî, (1411), e*l-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-IV, 1. Baskı, Tahk: Mustafa Abdulkadir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut.

Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekr, (1412), *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, I-X, Dâru'l-Fikr, Beyrût.

_____,(1413), *Bûğyetü'l-Bâhis an Zevâidi Müsnedü'l-Haris b. Ebî Üsâme*, I-II, 1. Baskı, Tahk: Huseyn Ahmed Salih el-Bâkirî, Merkezü Hıdmeti's-Sünne ve Sîreti'n-Nebeviyye, Medine.

el-Hindî, Alâüddîn Ali b. El-Müttakî b. Hüsâmüddîn, (1409), *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, I-XVI, Müessesetü'r-Risâle, Beyrût.

Humeydî, Abdullah b. Ez-Zübeyr Ebû Bekr, (t.siz), *Müsned*, I-II, Tahk: Habîbü'r-Rahman el-Â'zamî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrût, Kahire.

İbn Arrâk, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Kinânî, (1401), *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûâ*, I-II, 2. Baskı, Tahk: Abdullah b. Muhammed b. Es-Sıddîk el-Ğımârî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetullah, (1415), *Târîhu Medîneti Dimeşk,* I-LXXX, Thk: Muhibüddîn Ebû Saîd Amrevî, Dâru'l-Fikr, Beyrut.

İbn Ebî'd-Dünyâ, Abdullah b. Muhammed Ebû Bekr, (1409), *el-İhvân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kûfî, (1409), *el-Musannef fi'l-Ehâdîsi ve'l-Âsâr*, I-VII, 1. Baskı, Tahk: Kemal Yusuf el-Hût, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî, (1412), *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, I-VIII, 1. Baskı, Tahk: Ali Muhammed el-Bicâvî, Dâru'l-Cîl, Beyrût.

_____,(1406), *Lisânü'l-Mîzân*, I-VII, 3. Baskı, Tahk: Dâiretü'l-Ma'rifi'n-Nizâmiyye-el-Hind, Müessesetü'l-A'lemiyyi li'l-Matbûât, Beyrût.

İbn Hallikân, Ebû'l-Abbas Ahmed b. Muhammed, (1391), *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâü Ebnâi'z-Zamân*, I-VII, Tahk: İhsân Abbas, Dâru Sâdir, Beyrût.

İbn Hıbbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hıbbân b. Ahmed el-Büstî, (1414), *Sahîh*, I-XVIII, 2. Baskı, Tahk: Şuayb el-Arnavût, Müessesetü'r-Risâle, Beyrût.

_____,(1395), *es-Sikât*, I-IX, 1. Baskı, Tahk: Şerifüddîn Ahmed, Dâru'l-Fikr.

_____,(t.siz), e*l-Mecrûhîn*, I-III, Tahk: Mahmûd İbrahim Zâyed, Dâru'l-Vaî, Halep.

İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme el-Kazvinî, (1390), *Sahih*, I-IV, Tahk: Muhammed Mustafa el-Â'zamî, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrût.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ Imadüddîn İsmail b. (t.siz), Ömer*, el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-XIV, Mektebetü'l-Meârif, Beyrût.

El-Kuşeyrî, Ebû'l-Kasım Abdülkerim, (1993), *er-Risâletü'l-Kuşeyrîyye fi Ilmi't-Tasavvuf*, Tahk: Ma'ruf Zerrik, Ali Abdulhamid Baltacı, Dâru'l-Hayr, Beyrut.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, (t.siz), *Sünen*, I-II, Tahk: Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru'l-Fikr, Beyrût.

İbn Mâîn, Ebû Zekeriyya Yahya b. Mâîn, (1399), *Târîh*, I-IV, 1. Baskı, Tahk: Ahmed Muhammed Nûr Seyf, Merkezü'l-Bahsi'l-İlmî ve İhyâü't-Türâsi'l-İslâmî, Mekke.

İbn Receb, Zeynûddîn Ebû'l-Ferec el-Hanbelî(1417),, *Fethu'l-Bârî*, I-X, 1.Baskı, Dâru'l-Harameyn, Kahire.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' ez-Zührî, (1387), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-VIII, Tahk: İhsân Abbas, Dâru Sâdır, Beyrût.

İbnü'l-Câ'd, Ali b. El-Câ'd b. Ubeyd Ebû'l-Hasan el-Cevherî, (1410), *Müsned*, 1. Baskı, Tahk: Âmir Ahmed Haydar, Müessesetü Nâdir, Beyrût.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali, (1418), *el-Mevdûa' mine'l-Ehâdisi'l-Merfûâ*, I-III, 1. Baskı, Tahk: Nuruddîn b. Şükrî b. Ali Boyacılar, Mektebetü Edvâü's-Selef, Riyad.

_____,(1405), *Telbîsü İblîs*, 1. Baskı, Tahk: Seyyid el-Cemîlî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût.

_____,(1403), *el-Ilelü'l-Mütenâhiye*, 1. Baskı, Tahk: Halil el-Meyyis, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

İbnü'l-Esîr, İzzeddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cizrî, (1417), *Üsdü'l-Ğâbe fi Mâ'rifeti's-Sahâbe*, I-VIII, Tahk: Ali Muhammed Muavviz-Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

İbnü'l-Kayserânî, Muhammed b. Tahir b. Ali el-Makdisî, (1416), *Safvetü't-Tasavvuf*, 1. Baskı, Tahk: Ğâde el-Mukaddem Adre, Dâru'l-Müntehabü'l-Arabî, Beyrût.

Iclî, Ahmed b. Abdullah b. Sâlih Ebû'l-Hasan el-Kûfî, (1405), *Ma'rifetü's-Sikât*, I-II, 1. Baskı, Tahk: Abdulalîm Abdulazîm el-Büstî, Mektebetü'd-Dâr, Medine.

İshâk b. Râhûye, Ebû Ya'kub İshâk b. İbrahim b. Mahled el-Hanzalî, (1412), *Müsned*, I-V, 1. Baskı, Tahk: Abdulğafûr b. Abdulhakk, Mektebetü'l-Îmân, Medine.

Kandemir, M. Yaşar, (2000), "İbnü'l-Kayserânî", *TDVİA*, XXI, s. 109-111.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Asbahî, (1413), *Muvatta'*, I-III, 1. Baskı, Tahk: Takıyyuddîn en-Nedvî, Dâru'l-Kalem, Dimeşk.

Mehâmilî, el-Kâdî Ebû Abdullah Huseyn b. İsmail ed-Dabbî, (1412),v *Emâlî*, I-IX, Tahk: Dr. İbrahim el-Kaysî, El-Mektebetü'l-İslâmiyye, Ammân.

Müslim, Ebû'l-Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî,(t.siz), *el-Câmi'u's-Sahîh*, I-VIII, Dâru'l-Âfâk el-Cedîde, Beyrût.

Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, (1411), *Sünenü'n-Nesâî el-Kübrâ*, I-VI, 1. Baskı, Tahk: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî- Seyyid Küsrevî Hasan, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Osmân, (1414), *Câmiu'l-Ehâdîs,* I-XXI, Dâru'l-Fikr, Beyrût.

_____,(1401), *el-Leâli'l-Masnûa' fî'l-Ehâdisi'l-Mevzûa'*, I-II, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

_____,(1413), *ed-Dürerü'l-Mensûr*, I-VIII, Dâru'l-Fikr, Beyrût.

_____, (t.siz), *Tedrîbü'r-Râvî fî Şerhi Takrîbi'n-Nevevî*, I-II, Thk. Abdülvehhâb Abdüllatîf, Mektebetü'r-Riyad el-Hadîse, Riyad.

Süfyân b. Uyeyne, İbn Ebî Imrân el-Kûfî, (1407), *Cüz'ün fîhi Hadîsü Süfyân b. Uyeyne*, 1. Baskı, Tahk: Ahmed b. Abdurrahman es-Sûyân, Mektebetü'l-Menâr.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, (1407), *el-Fevâidi'l-Mecmûâ fî'l-Ehâdisi'l-Mevdûâ*, 3. Baskı, Tahk: Abdurrahman Yahya el-Muallimî, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrût.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, (1404), *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I-XX, 2. Baskı, Tahk: Hamdî b. Abdülmecîd es-Silefî, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Musul.

_____,(1415), *el-Mu'cemü'l-Evsât*, I-X, Tahk: Târık b. Ivadullah b. Muhammed- Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseynî, Dâru'l-Harameyn, Kahire.

_____,(1405), *el-Mu'cemü's-Sağîr*, I-II, 1. Baskı, Tahk: Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâc Emrîr, el-Mektebü'l-İslâmiyyi- Dâru Ammâr, Beyrût-Ummân.

_____,(1405), *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, I-IV, 1. Baskı, Tahk: Hamdî b. Abdulmecîd es-Silefî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrût.

_____,(1413), *ed-Duâ*, 1. Baskı, Tahk: Mustafa Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdülmelik, (1399), *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, I-IV, 1. Baskı, Tahk: Muhammed Zührî en-Neccâr, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

Tayâlisî, Ebû Dâvud Süleyman b. Dâvud el-Fârisî el-Basrî, (1400), *Müsned*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, (1357), *Sünen*, I-V, Tahk: Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût.

Uysal, Muhittin, (2004),*Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme*, Yediveren Kitap, Konya.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân, (1382), *Mîzânü'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl*, I-IV, Tahk: Ali Muhammed el-Bicâvî, Dâru'l-Mâ'rife, Beyrût.

_____,(1405), *Siyeru Â'lâmi'n-Nübelâ*, I-XXIX, 3. Baskı, Tahk: Şuayb el-Arnaûd v. dğr., Müessesetü'r-Risâle, Beyrût.

_____,(1419), *Telhîsu Kitâbü'l-Mevdûât*, 1. Baskı, Tahk: Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim b. Muhammed, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Cemal TOPAL
Doğum Yeri ve Tarihi : ADANA / 13.03.1981
Medenî Durumu : Evli
Adres : Hayrullah Mahallesi Kuddusi Baba Caddesi Berâ Apt. No:1 Kahramanmaraş.
e-posta : cemaltopal@mynet.com
Telefon : 0 5059234361

EĞİTİM DURUMU

2006-2010 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
1999-2003 : Lisans, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Erzurum.
1993-1999 : İmam-Hatip Lisesi, Adana
1987-1992 : Yavuz Selim İlkokulu, Seyhan/Adana.

YABANCI DİL : İngilizce, Arapça

BİLGİSAYAR : Windows ve Ofis Uygulamaları.